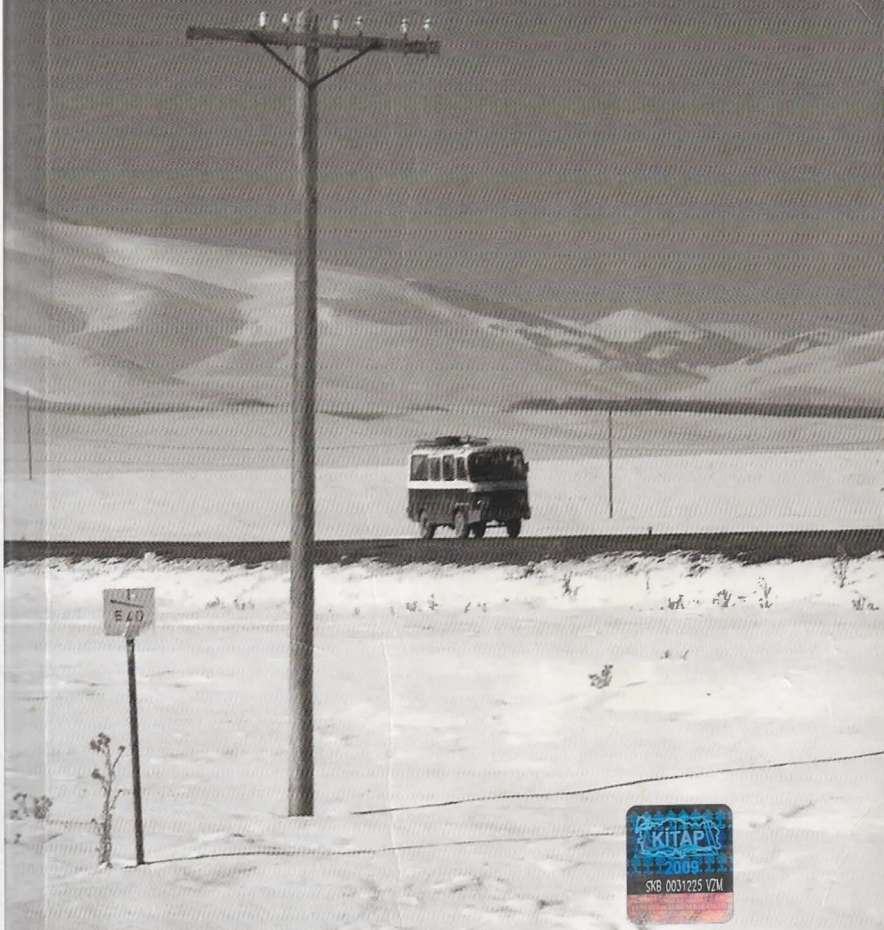
İLETİŞİM EVRİM ALATAŞ Her dağın gölgesi Deniz'e düşer

EVRİM ALATAŞ

Her dağın gölgesi Deniz'e düşer

KİTAP 2009
SKB 0031225 VZM

iletişim

EVRİM ALATAŞ 1976'da Malatya'nın Akçadağ ilçesine bağlı Gölpınar köyünde doğdu. İlkokulu kendi köyünde, ortaokulu başka bir köyde, liseyi ise İstanbul'da okudu. 1995'te *Yeni Politika*'da, o kapatıldıktan sonra yerine kurulan gazetede, o da kapatılınca onun yerine kurulan gazetede çalıştı. Böylece yedi gazete etti – *Özgür Gündem*'e kadar... Başka yayın organlarının yanı sıra *Radikal İki*'de, *Birgün*'de, *Birikim*'de yazdı. 2003'te Aram Yayıncılık'tan *Mayoz Bölünme Hikayeleri* yayımlanmıştı.

İletişim Yayınları 1410 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 197
ISBN-13: 978-975-05-0696-3
© 2009 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1-3. BASKI 2009, İstanbul
4. BASKI 2010, İstanbul
5. BASKI 2010, İstanbul

EDİTÖR Murat Gültekingil
KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI cahilus
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Begüm Güzel
BASKI ve CİLT Sena Ofset
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları
Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

EVRİM ALATAŞ

Her dağın gölgesi Deniz'e düşer

iletişim

Bu anlatının büyük kısmı köylüler ile olayların içerisinde yer alanların tanıklıkları doğrultusunda hazırlanmıştır. 1960 sonları ile 1970 başlarını anlatan siyasi süreçlerin büyük çoğunluğu ise Teslim Töre'den dinlenerek hikâyeleştirilmiştir. Kimi bölümler kurgulanmış, kimilerinde ise gerçeğe tam bağlılığa dikkat edilmiştir. Köy anlatılarında ise yer yer isimler değiştirilmiş ancak hikâyelerin aslına sadık kalınmıştır. Hafızanın yanılgılarına düşmek elbette muhtemeldir; varsa yanılgılar, şimdiden bağışlanmayı diler...

İÇİNDEKİLER

BİR ÖLÜYÜM *9*

1. Xızır'ın Boz Atı *11*
2. Yeni Lisan *22*
3. Eve Gelin Geliyor *28*
4. Marksizm Arayışı *34*
5. Fırtına Yaklaşıyor *39*
6. Sazın Sesi *45*
7. Martılarla Gelen Gençler *54*
8. Çocuk Gibi Bir Deniz *65*
9. Dağ Ses Veriyor *74*
10. Askerler Hoş Gele *83*
11. Şimdi Nurhak Zamanı *90*
12. Dağa Kurşun Dökülmüş *99*
13. Nurhak Dağı, Kaderimin Dert Ortağı *105*
14. Deniz Abiler Gelinlik Giymiş *112*

15. Tü Allah Belanı Versin Cafer! 120
16. Adımı Fidel Koydular 123
17. Maocu musun Stalinci mi? 127
18. Haydi Yoldaşlar, Düğüne! 135
19. Dan Dan Dan, Hamido'ya İntikam! 142
20. Artık Babam Yok 144
21. Nöbette 151
22. Devrim Düşü Darbelendi 157
23. Bir Kalp Nasıl Durur? 165
24. Devletimizin Elektriği 171
25. Sihirli Kutu Köyde 178
26. Yeni Anayasaya Hayır! 184
27. Cezaevi Kapıları 192
28. Değişen ve Değişmeyen 198
29. Diyarbakır Cezaevi 209
30. Göç 218
31. İkinci Göç 225
32. Orak ve Üç Renk Bayrak 231
33. Arayış 234
34. Aradığımı Buluyorum 241
35. Gidiyorum 245
36. Hadi Eyvalla... 248

BİR ÖLÜYÜM

İşte şimdi, tam da bu saatte balıkların üstüne toru atmak lazım. Ay ışığı varsa ne âlâ... Suyun üstü kesin parıldıyordur. Tabii yağmur bulandırmamışsa...

Şimdi, tam bu saatte yarı uykulu, sivrisineklerin ısırdığı yerleri kaşımak lazım. Mızmızlandığın bir anda toru açıp, balıkların döküldüğünü görünce, ne uyku kalır ne ısırık acısı. Tabii balık diye eline çayanı almamışsan...

Ve benim gibi böyle boylu boyunca uzanmamışsan...

Gecenin tam orta yerinde, kara deliğinde diyeyim, siz varın istediğiniz adı koyun, uzun uzun yatmamışsan... Gece delik, sen delik... Gece deli, sen deli... Delilik yaşanandır gerçi, benimki çıktı bu huduttan. Daha bir uhrevi...

Neyse, börtü böceğe fazla dalmayalım. Meselemize gelelim. Hepi topu altı saatim var. Çok şey konuşmalıyız.

20 Mayıs 1994... Saat 01:00 itibarıyla bu odada bir daha doğrulmamak üzere uzanmış bulunuyorum. Kafamı kucağına koyup, vücudumdaki deliklerin üstünden parmaklarını gezdirip, üst üste sigara içen bu kadının sessizliği olmasa, değil beş, yirmi beş saatte bile derdimi anlatamazdım. Eşyaları kırıp,

kendini yerlere vurmaktansa, böyle sessiz sedasız durması işime geliyor, yalanım yok!

Bugün neler oldu bir bilseniz... Bir patikanın bekâreti bozuldu. Kızlık kanı bir yanardağ lavı gibi oluk oluk aktı. Kanın fışkırışını izleyip, hazzın nerede olduğunu seçmeye çalışırken, zikre durmuş bir mürit gibi kendimden geçmişim. Ruhum sol omzumdan çıkıp vücudumu terk ediyordu ki yakaladım, dur dedim, bitmedi, bu kadar kolay değil! Önce direndi. Anca beraber, kanca beraber dedim; birlikte geldik, birlikte döneceğiz. Beni böyle bir çuval yığını gibi bırakamazsın. Şimdi çuval deyince, ilkokul öğretmenim geldi aklıma. İskelet sistemini anlatmak için, son çare, kemikler olmayınca, vücut çuval gibi yığılır demişti. Yanılmışsın öğretmenim. Ruh olmayınca ruh!

İşte böyle ruhum tam sıvışacaktı ki bir bağırsak parçası buldum yerden, bağladım bacağını, bacağıma. Birbirimizin ayağına dolanmadan, aynı anda aynı hareketi yapmaya özen göstererek bu odanın içine kadar geldik. Askerler beni sürüklediğinde, daha bir gayretkeş oldu ruhum. Ama beceremedi. Beceriksiz işte! Biraz becerikli olsaydı burada böyle uzanır mıydım?

Ona söz verdim, bugün sabah altıda serbest bırakacağım. Tanrılar katına mı çıkar, beyhude dolanıp durur mu ortalıkta, Arafta asılı mı kalır, kendi bileceği iş!

Dedim ya zaman dar, harcamayalım. Buyurun tünele... Bu gece uyku haram size! Altmış yılı anlatacağım. Her birimize kolay gele...

1. Xızır'ın Boz Atı

Cumhuriyet, vecizeleri, mesajları ve yasalarıyla bedene oturmaya çalışan, yer yer beline vurulan penslerle daralan, yer yer genişlemeyle dikişleri patlayan bir gömlek gibiydi. Köylülük efendilikten sayılıyordu ya, Gölpınar'ın, yani bizim köyün efendileri gündüz öküzün peşinde dağda bayırda dolaşıp, akşam eve vardığında, damlara nöbetçi dikip de cem tutma arasında bir yerde, bu büyük gömleğin hangi dikişine denk geleceğini hesaplıyordu. Hem Alevi hem Kürt olunca, dikiş zor tutuyordu. Ve handiyse köyün kadınları, bırakacak çapayı yabanı da, iğne iplikle bir nakış düşüreceklerdi yeni rejime. İster gül nakşetsinler ister bülbül, illa iğnenin ucu parmağa batıp, bir kırmızı çiçek açtıracaktı beyaz kanaviçenin ortasına. Yeşil sabun bulana aşk olsun! Yeni rejim yoksuldu.

Gölpınar, iri balıklarıyla Sultan Suyu, su kenarında kayısı ağaçları, tepeden bakıldığında yamalanmış örtü gibi tarlaları, beyaz tülbentli ve çiçekli şalvarlı kadınları, beşgen şapka-

lı, burma bıyıklı erkekleri, tavukları, eşekleri, öküzleri, sarı toprak evleriyle bir köydü... Halinceydi.

İşte Cumhuriyet'in bu emeklemeye başladığı günlerden bir gün, Akçadağ'ın Kürecik'e bağlı dağlık köylerinden bir köyün ahalisi Akçadağ'daki mülki amirliğe gidip, Cumhuriyet'ten ilk hakkını talep etti. Dediler ki "Efendim köyümüz kuru, dağlık. Tohum atsan filiz vermez, kazma vursan su çıkmaz. Bizi sulak bir yere verin... Davarın karnı sırtına yapıştı, koçlar tazıya döndü. Kış geldi miydi her yer kar, iti bağlasan durmaz." Gri binanın memurları düşünmeden cevap verdi: Gölpınar'ın sağ tarafı sizin...

Bu, köylüler için muştudan öte bir haber oldu. Gölpınar'ın yan tarafı ki bir yönü asil atların mekânı Hara. Her bir atın yedi cetten soyu tutulmuş. Arap atı mı dersin, safkan mı? Sırtına vurdun mu, dilersen cenge git, dilersen kız kaçır. Tozu dumana katarsın da ancak o çiftliğin atlarından biri seni yakalayabilir.

Aşağı taraf Sultan Suyu... Bahar geldi miydi, kenarlarındaki çiçekler ayaklanıp koşmak ister. Su heybetleşir, yukarı mahallelerden ne bulduysa önüne katıp götürür. Bakarsın bir çarık teki, bir kazma sapı veyahut hayvan ölüsü ki şişmiş suyun içinde, bir hızla geçer önünden. Yukarısında koca koca çınar ağaçları. Ağaçların diplerinde temiz su kaynakları. Öyle bir su ki, yüzüne vursan ayıltmakla kalmaz, ceddinin nereden geldiğini hatırlatır, emeklediğin vakit ağzına aldığın toprak kırıntılarının dişlerinin arasında çıkardığı gırç sesini düşürür aklına.

İşte muştu! Gölpınar'ın sağ tarafı, Küreciğin dağ köylüsünün yeni yurdu olacak. Olacak olmasına da, bakalım bu Sünni ve de Türk aileler öyle hooop deyip rahatça kuruluverecekler mi Gölpınar'a?

Kara haber tez ulaştı köye. Sabah vakti inekleri sürüye katan kadınlar, ayazda burunları donmuş halde, ellerini koltuk altlarına yerleştirip yeni haberi birbirlerine anlattılar. Haber hızla yayıldı. Dişi dökülmüş yaşlıların gözleri büyüdü, gençler damızlığa gelmiş boğa gibi burnundan soludu. Korku, cümle ahaliye tebelleş oldu; buz gibi yılanlar gezindi koyunlarda. Milletin gözüne uyku girmedi. Gelmelerini engellemek lazımdı ya nasıl? "Acaba bağımızı bahçemizi de kaldırıp onlara mı verecekler," diye düşündüler. Ankara'ya mı gitmeliydi acep?

Bir zaman oldu, köylünün kolundaki, belindeki güç gitti. Herkes ölmüş de, yaralı bedenleri topraktan çıkıp, sarı sarı, mor mor köyün ortasında dolanır olmuştu sanki. Aklı yetmeyen çocukların koşuşturmasını duymasan, köyün içindeki derenin akışını, kayısının büyüdüğünü görmesen, böceğin cızırdadığını işitmesen, dersin ki yok, terk edilmiş bu köy. Veyahut ben ölmüşüm de öbür dünyaya gelmişim dersin. Ağaç yeşil, toprak canlı, su güzel ama insan yok. Cennet-i mekân! Ağacın altında saz çal...

Kadınlar akşam olunca ellerini havaya açıp, Kürtçe dua eder oldu: "Akşamların sahibi, sen ihsan eyle!" Erkeklerse mağlup olacakları baştan belli bir cenge gireceklermiş gibi düşüncelere dalıp dalıp gittiler. Geride kalacak çoluk çocuğun nasibi kara bulut olup üzerlerine çöktü.

Dedik ya zaman, Cumhuriyet gömleğinin bedene oturmaya çalıştığı zamandı.

Gölpınarlılar böyle elleri koyunlarında kara kara düşünürken, "İsmet Paşa gelecek" diye bir haber daha dolaşmaya başladı. Bu seferki muştu da Gölpınarlılaraydı. İsmet Paşa gelecek ve karşı köy Karapınar'a Köy Enstitüsü açacaktı. Köyün ileri gelenleri derhal toplandı. "Kul darda kalmayınca Xızır yetişmezmiş," dediler. Xızır kim ola? Haşa! İsmet Paşa,

Boz Atlı Xızır'ın elçisi ola. Ne yapalım ne edelim derken, İsmet Paşa'ya bir mektup vermeyi akıl ettiler.

Gözü toprağa bakan yaşlılar Baba Hasan'ın kilimli, halı yastıklı odasında toplanıp, Kırklar Cemi'nde dara düşmüş gibi, elleri koyunlarında hal çare aramaya başladılar. Köyün cemlerinin yapıldığı evin reisiydi Baba Hasan. Alevi dedelerinin el verdiği, köyün temsiliyeti için münasip gördüğü kişiye denirdi Baba.

Kaçak tütün içmekten sararmış parmak aralarına eğri büğrü sigaraları yerleştirip, duman sarısı bıyıklarının orta yerine götürüp, derine derine çektiler. Kaygılar, sualler ve yüzlerce kez tekrarlanan kırıntı bilgiler ortaya katık edildi. Herkes meseleyi ilk defa duyuyormuş gibi yeniden içerledi ve söz duman gibi tepede dönüp dolaşıp, İsmet Paşa'ya geldi. Dertlerini bir mektuba döküp, Paşa'ya sunmaya karar verdiler vermesine de, mesele ağırdı. Cumhuriyet'in dilini tutturmak, devletle bir kâğıt parçası üzerinden sualleşmek ise daha ağırdı. Ne yapmalıydı? Başladılar indirip kaldırmaya. Nihayetinde mektup ortaya çıktı: "Paşam! Biz, Atatürk'ün ilke ve inkılâplarına saygılı laik köylüleriz. Lakin aramıza nifak sokulmak istenmektedir. Rızamız alınmadan içimize yobazlar yerleştirilmektedir. Biz, köyümüze başka bir köyden insanların getirilip yerleştirilmesine rıza göstermiyoruz. Devletimizin de bu meseleyi çözmesini arz ediyoruz..."

Mektup bitti ve görevin ikinci, en zor kısmı gelip çattı. Bu mektup nasıl verilecekti İsmet Paşa'ya? Şimdi köylü kurnazlığı gerekirdi. İçlerinden biri dedi ki "Karapınar'daki Deli Hamo'ya verelim. Diyelim sen götür Paşa'ya ver." "Heee, münasiptir, eyi olur," dedi diğerleri, hınzırca gülerek.

Karapınar'ın şehre yakın ucunda, Cumhuriyer'in ilk binası Akçadağ Köy Enstitüsü inşa edilmişti. Muhtarlar, azalar toplanmış, kesilecek koçları yan yana dizip beklemeye başla-

mışlardı. Davulcuyla zurnacı arada bir enstrümanlarını kontrol ediyor, zurnacı olmadık anda zırt üflüyor, davulcu bıyığını buruyordu. Gözler yoldaydı. Bayraklar döşenmiş, konuşma yapılacak kürsü özenle hazırlanmıştı. İsmet Paşa gelecekti... Hem de Karapınar'a...

Zaman geldi çattı ve İsmet Paşa gelip, Köy Enstitüsü'nün kapısında belirdi. İlimden irfandan, Meclis'ten muhtardan, köylüden efendiden bahsetti. Şapkalarını çıkarıp koltuğunun altına koyan köylüler, kafalarını öne arkaya ağır ağır sallayarak Paşa'yı dinlediler. Konuşma bitti, koçların boynu vuruldu, zurna öttü, davul gümledi ve derken kalabalığın içinden bir deli sıyrılıp, Paşa'ya bir mektup uzattı. Açıp okudu İsmet İnönü. Sessizce katlayıp cebine koydu.

İsmet Paşa gitmişti. Hem de hiçbir şey söylemeden. Korku tekrar tebelleş oldu milletin üstüne. Niye sesini etmemişti ki Paşa? Canım, koca devletin başı, kalkıp hemen orada köylüyle hasbihâl edecek hali yoktu ya! Hem kendisi demedi mi, köylü milletin efendisidir. Bulacaktı bir çare...

Gün döndü... Köylülerin kulağı kirişteydi. Haber geldi gelecek. Hele bakalım ne buyurmuş olacak Paşa?

Derken bir haber geldi... Geldi de, bu biraz acayip bir haberdi. Köylülerden biri, Baba Hasan'ın kapısına varıp, destur alıp, anlattı: "Akçadağ'daki memurlar dedi ki, İsmet Paşa demiş, o köyün demiş, tüm erkeklerini cuma günü asın demiş! Ne demek öyle demiş, devletten şikâyetçi olmak, devlete güvenmemek..."

Gelen haber, bir top ateş oldu da evlerin her birinin küçük penceresinden, tahta kapısından, köcekleri kırıp kilitleri sökerek odalara yayıldı. Cuma günü Akçadağ'da üç tahtalı darağaçları kurulacak, her bir erkeğin boynuna yağlı urgan vurulacak, altlarındaki kürsüye tepik atıldığı gibi, ipin ucundaki herifler, dilleri dışarıda, öte dünyayı boylayacaklardı.

Emirdi. Emirden nasıl, nereye kadar kaçacaksın? Kaçsan, koca devlet arkanda. Bulamaz mı? Bulur hem de nasıl bulur! Bulur da seni itin ağzındaki kemiğe çevirir. Bulur da bırak asmayı, kazığa oturtur haşa! Sıçan ölüsüne döner ölün... Kediler tenezzül etmez!

Sesler yine kesildi. Davarlar çobansız kaldı, cümle çocuk ortada intizar... Buğday çuvallarının içine tavuk girse kimin umurunda? Mor yılanlar gelip evlerin ortasındaki merteklere dolansa ne çıkar? Ölümden ötesi mi var?

Perşembe gelip çattı. Kaldı bir gün. Cümle ahali durumu kabullenip, Allah'ın ve devletin huzuruna temiz çıkma aşkına, damların etrafına koca koca bakır kazanları kurdu. Kadınlar, ölüye su taşır gibi, hayrat edermiş gibi, sitilleri tutup, bezgin bezgin su yoluna düştü. Gelinler, çalı çırpıyla kazanların altını tutuşturmaya başladı. Bıçak vursan kan çıkmazdı kimseden. Herkes çalı çırpı oldu da, ateşin arasına karıştı sanki. Evlerin etrafından odun dumanları yükselmeye başladı. Ahırlara teştler kuruldu. Gözlerinin kenarından yaşlar süzülen kadınlar, kocalarına son keseleri attı. Adamların başına ister soğuk su döksünlerdi isterse kaynar su. Ne karısıyla oynaşan, ne de "kimdir kafama su döken" diye başını kaldırıp da bakan oldu.

Cümle erkek teştten çıkıp, temiz asbaplarını sırtına geçirip, yatağa girdi. Kimini sıtma tuttu yorganın altında, kimi öyle donup kaldı.

Şafak vaktiydi ki, henüz ezan sesinin girmediği köyde, ilk ü-ürüüüüü ile hepsi çıktı yatağından. Kimse uyumamıştı ya, yine de ölümü haber veren horozların o uzun ötüşünü beklediler. Eşeklerden bir kervan oluştu köyün içinde. İpe giden erkekler, çocukları, anaları, karıları, bacılarıyla helalleşip yola koyuldular. Kervan, Akçadağ'a giden yola dizildi. Ağır ağır köyden uzaklaştılar. Kervanın son eşeği de görünmez olunca, başlarına karalar dolayan kadınlar, erkeklerin

asbaplarını çıkarıp evlerin ortasına serdi. Yamalı şalvarlar, yırtık gömlekler, beyaz mintanlardan oluşan yığınlara kafalarını gömüp gömüp ağıtlar yaktılar. Kör gözlüler oldu kartal bakışlı; kara kurular oldu tokaç kollu suna boylu. Herkes kendi erkeğine ağıt yaktı. Bir içli ağıtlardı ki, duyan da der ki savaşa gidip de dönememiş yiğitler ordusuna, aşiret kadınları destan diziyor.

Kadınların ağıtları yükseldikçe, çocukların vijirtisi yeri göğü sardı. Bir teşkale oluştu köyde. Tavuklar köyün kraliçesiydi artık; kavurma tenekelerinin başına tüneyip tıkırtı sesine boğdular ortalığı. Kaç gündür sağılmamaktan memeleri şişen ineklerin sütünü itler emmeye başladı, horozlar gıdakladı.

Eşekli kervan sessizce yol alıyordu. Kimsenin ağzından çıt çıkmıyordu. Kimsenin, başka bir yol önerecek takati yoktu. Kervanı oluşturan adamlar, eşkıyalar gibi isyan edip dağa çıkacak, yol kesip devlete "ayağınızı denk alın" haberi salacak gözü karalar da değillerdi ki!

Yol dolandı dolandı Akçadağ'a vardı. Kervanı gören Akçadağ eşrafı, bir karnavalı seyreder gibi, ağzının etrafındaki sinekleri bile kollarını kaldırıp kovmadan, öylece izledi. Kervan gitti, gri binanın önünde durdu. Baba Hasan eşekten inip, şapkasını böğrüne bastırdığı gibi içeri girdi. Ardından da diğerleri... Kapıyı vurup "geldik" dedi. İnilti gibi çıktı sesi. Uzun boyu, iri yapısı gitmiş, yerine sıska, cılız bir adam gelmişti. Geriden, fındık bıyıklı bir adam belirdi: "Bahçede sıraya dizilin!"

Onlar öyle sıraya dizilirken, köyde iniltiler başını alıp gitmişti. Çocuklar, tavuklar ve köpekler arkadaş olmuştu. Derken çocuklar, köyün tepesinde bir toz bulutu gördü. Bulut, bir hortuma dönüştü. Sonra da yamaçtan aşağı dolanıp, köyün içine doğru yaklaşmaya başladı. Önce tavuklar kanatla-

nıp sağa sola kaçıştı. Köpekler bir iki ürmeyi denedilerse de onlar da vazgeçip kuyruklarını topladıkları gibi kuytulara saklandılar. Ağızlarının suyu burunlarının suyuna karışan cümle çocuk, pel olup, yaklaşan buluta gözünü dikti. Toz topu, ne kadar çalı çırpı, sararmış ot, eski ayakkabı varsa önüne katmış geliyordu. Homurtulu top ilerledikçe çocuklar birbirine yanaşıp üst üste bindi. Gören, kafalardan oluşmuş bir tepe zannederdi onları.

Toz bulutu üstlerinden geçerken, bir atın nalı değdi çocukların taş kırığı iziyle dolu kafalarına. Ciyaklayarak etrafa dağıldılar. Toprak unundan yüzü gözü görünmez hale gelen çocukların kimi öksürüyor, kimi karnını tutup bayılacakmış gibi son dermanla kaçışıyor, bazıları da gözlerini ovuşturarak uzaklaşan topa bakıyordu. Bulut köyün karşı yamacından kaybolur kaybolmaz, çocukların tümü "Anaaaaaa!" diye bağırarak, ağıt yakan kadınların arasına daldı. Kadınlar, toprağa belenmiş çocukları görünce "Wiy bismillah," dediler. Daha ne olduğunu sormadan çocuklar ciyaklayarak hep bir ağızdan bağırmaya başladı. Kimi "toz" dedi, kimi "nal" dedi, kimi de "ayak"... Kadınlar ne olduğunu anlamadı. Çocuklara su yetiştirdiler. Şorikleri suya karışan çocuklar az biraz sakinleşip, ne gördüklerini anlatmaya başladı. Kadınlar dizlerini dövüp Xızır dedi.

Bir hışımda dışarıya çıkan yaslı kadınlar, sağa sola kaçışıp da titreyen tavuklarla sessizce inleyen itleri gördüler. Ardından, dizlerini döve döve bunun neye alamet olduğunu yorumlamaya başladılar. Kimileri saçlarını yolup "Astılaaar astılar!" diye bağırmaya başladı. Yaşı ileri kimi kadınlar, "Anam ağlamayın, hüşün, aha ben söylüyorum, kurtulacaklar. Boz Atlı Xızır haber verdi işte," dedi. Yine de susmadı ağıtlar.

Köydekiler öyle inlerken, Akçadağ'daki erkekler, hayvanların ipini bir dala bağlama gereği görmeden, her birini azat

ederek girdikleri bahçede, sıraya dizilmişlerdi. Fındık bıyıklı müdür köylülerin önünde iki volta attıktan sonra döndü: "Demek devletten şikâyetçi oldunuz ha! Biz burada devletimizin kapısında yemeden içmeden nöbet tutalım, vatanı koruyalım, kalkındıralım, siz de köylü aklınızla kalkıp devletten şikâyetçi olun. Koskoca devlete, paşaya karşı gelin. Siz devletten daha mı iyi bileceksiniz neyin doğru neyin eğri olduğunu?"

Müdür, betleri benizleri atmış köylülerin önünde başını önüne eğip, sessizce iki tur daha attı. Ardından kafasını kaldırıp, avlunun kenarında yan yana kurulu üç darağacını işaret ederek, "Bakın! Siz köylü kafanızla belki dersiniz ki bu nedir? Tahtadır! Bu ceviz ağacından yapılmıştır, yok efendim dut ağacıdır. Efendiler, devlettir bu devlet! Canınız o üç ağacın ortasındaki ipin ucunda!"

Susup, bir tur daha attı. "Paşa, 'Karar sizin, ister asın ister salın,' dedi. Devlet, bağışlamasını da bilir. Şimdilik canınızı bağışlıyorum. Bir daha sesinizi duyarsam sallandırırım!" dedi.

Müdür sözlerini bitirince, köylülerden bazıları adamın eline sarılmaya kalktı. Fındık bıyıklı, sert ve tavizsiz hareketlerle köylüleri ittiği gibi hızla avludan çıktı. Ardından da köylüler...

Bir el sanki içeride onlara kan vermiş, gözlerine ışık kondurmuş da dışarı salmıştı.

Avuç içi büyüklüğündeki Akçadağ'ın içinde sahipsiz eşekleri bulmak zor olmadı. Yularlarından çektikleri gibi sırtlarındaki yerlerini alıp, köy yoluna dizildiler. Kimi "Yaw dedim içimden bu müdürün boğazına yapışam, ben ölecem nasıl olsa, onu da öldürem," dedi, kimisi de "Adam merhametliymiş, vicdan sahibiymiş, canımızı bağışladı," diye minnet duydu.

Saatler öğleni göstermeden kervan yeniden köyün tepesinde göründü. Önce tavuklar ve çocuklar gördü kervanı. Tavuklar, disiplinli günlerin yeniden gelmiş olduğunu hissedercesine etrafa kaçışırken, çocuklar "Geliyileeeeer!" diye bağırarak, ağıt yakan analarının yanlarına koştular.

Ağıtlar sustu, kadınlar yola dizildi. "Bismillah," dediler. Sonra sesler birbirine karıştı: "Ben demedim mi bir sürü yaşlı başlı adamı nasıl assınlar, asmazlar", "Şükür! Xızır yardımcımız oldu, darda kalmadık", "Anam ne bilem, devletin işi belli olmaz."

Kervan geldi, köyün içinde durdu. Giderken ufalmış erkekler, babayiğit indiler eşeklerin üstünden. Erkekler önde, kadınlar arkada, çocuklar, tavuklar ve köpekler en arkada, eşekler yine azatta, Baba Hasan'ın evinin önüne toplandılar. Bakır sitillerde, bakır taslarla sular geldi erkeklere. Bıyıklarını burup tası kafasına diken, "İrin gibi meret, soğuk yok muydu," diye herslendi. Gelinler ve genç kızlar, çeşmeye ceylan gibi bir solukta koşup, soğuk su taşıdı aslanların önüne.

Baba Hasan'ın karısı Xacê Babê, bir koşuda davarın içine dalıp, iki toklunun boğazından tuttuğu gibi ortaya getirdi. Bıçağı bileyip, kocasının eline tutuşturdu. Bıçak, tokluların boğazına değdiği gibi, iki boydan kan akıp, evin önünde, ortada bir yerde buluştu. Kanı gagalayıp gagalamama hususunda tereddüde düştü tavuklar. Cemaatin gözünün içine bakıp olur istediler. Henüz kimse didiklenen kavurmalardan haberdar değildi. Edepsizce kan gölünün başına tüneyip, ibiklerini kırmızıya boyayana kadar vurdular gagayı. Kesilen tokluların debelenmesi dindi. Kollar sıvandı.

Evlerine dağılan kadınların kimi leğeni önüne koyduğu gibi hamur yoğurmaya durdu, kimi de kazanları ocak başlarına kurdu. Ve bu sefer ölü yıkamak için değil, ziyafet için ocaklara çalı çırpı sürüldü.

Gölpınarlı erkekler yağlı urgandan kurtulmuş olmanın

keyfiyle, Kürecik köylülerini unutmuştu. Bağışlanmış hayatlarının sefasındaydılar. Birkaç gün sonra yeni bir haber geldi: "Fındık bıyıklı müdür küllen yalan söylemiş! Üstelik Paşa 'Ne diye köylünün rızasını almazsın,' diye müdürü azarlamışmış. Müdür itliğinden bize öyle yapmış!"

Bütün bunlar olup biterken Kürecik köylüleri, Gölpınar'ın sağ tarafına temel atmaya, çıta çakmaya, kerpiç dökmeye başladı. Ev ustaları, kerpicin çamuru kuruyunca duvarları diktiler. Derken, tıpkı Gölpınar'ın diğer iki mahallesi gibi sarı sarı, düz damlı evleriyle adına Kürne denilen mahalle oluşmaya başladı. Ardından sürüleri, eşek heybesinde çocukları, beli iki kat yaşlıları, tavukları ve köpekleriyle mahalle sakinleri geldi.

Köy yine hareketlendi. Kovmaktan başka çare yoktu. Nasıl kovacaksın? Taşla! Değil Gölpınar, tüm Akçadağlıların meziyetidir taş atmak. Eline silah versen, kenara fırlatır da, taşa davranırlardı. Bu sebepten hangi Akçadağlı'nın kafası tıraş edilse, altından yüz tane kırık izi çıkar. Derler ki bir kavgada silahlar patlamış, cenk büyümüş, kavganın önündeki adam "Durum kötüleşiyor, bizi yenecekler, taşa davranın," demiş.

İlk taş atıldı. Köyün davarının öğlen vakti gelip de dinlendiği yer olan sulakta Kürnelilerle bizim mahallenin erkekleri karşılıklı cenge durmaya başladı. Kürne erkekleri de çetin ceviz çıktı. Bunlar bir taş attıysa, onlar on taşla karşılık verdi. Önce bizim mahallenin erkekleri Kürne'nin erkeklerini kendi mahallelerinin içine kadar kovalıyordu, ardından onlar... Bu böyle günlerce sürdü. At atmaz mısın? Kimsenin eli duvarda asılı tüfeğe, bilenmiş bıçağa varmadı. Taş babam taş! Ta ki kollar yorulup, umutlar tükeninceye kadar.

Kürnelilerin eli ve beli tohum verdikçe, hasat kalkıp çocuk emdikçe, herkes kabullendi ki Gölpınar artık üç mahalle: Aşağı mahalle, yukarı mahalle ve Kürne...

Kürne'den baktığında, "Bizim Taraf" ve "Kürtler"...

2. Yeni Lisan

Gölpınar böyle üç mahalleydi artık. Size, bundan sonra anlatacaklarımı söyleyeyim. Köyün gidişatını iki ev üzerinden aktaracağım. Biri, benim doğup büyüyeceğim, suyun altında, ceviz ağaçlarının arasındaki toprak damlı büyük ev. Öteki ise suyun yukarısındaki Baba Hasan ile Xacê Babê'nin evi. Yani Babaların evi...

Yukarı evde, evin en büyüğü Husenê Mîro dönemi kapanmıştı. Yerinde şimdi Mîro'nun oğlu Baba Hasan vardı. Mîro büyük bir varlık bırakmıştı çocuklarına. Verimli tarlalar, sürüler, ağaçlı bahçeler, bağlar... Mîro böyle toprağına toprak, sürüsüne bereket katmış bir adamdı ama gel gör ki onun saflığı da öyle anlatılır bir saflık değildi. Harman yerine tanımadığı biri gelip de "Allah'ın elçisiyim, erenler tahtından gönderildim, beş kırat buğdayı ver, fakir fukaranın hakkıdır," dese, Mîro hiç sorgulamadan "Ya Erenler," diye yerinden fırlar, adamın eline kıratı tutuştururdu. Öküzlerle tarla sürerken bir eşek arısı öküzün önüne çıkıp da teptirse, Mîro cinler var diye beşleri kırkları çağırırdı. İşte Babaların evinin ocak görülmesi, cemlerin orada yapılması ve dedelerin o eve el vermesinin hikâyesi, Mîro'nun bu saflığından başlar. Onun saflığı ve saflığına rağmen evinin bereketli olması herkeste bir hürmet uyandırmış, o hürmet de zamanla Mîro'nun ermişliğine dönüşmüştü. Ev ocak olmuş, Babalık mertebesine uygun bulunmuş, Mîro rahmete kavuşunca, oğulları Hasan ile Hüseyin de Babalık görevini devralmıştı.

Şimdi yukarı evde Baba Hasan, karısı Xacê Babê ve çocukları ile bağa bahçeye, davara tarlara koşturan hizmetkârları vardı. Hizmetkâr dediysem, öyle "Ne alırsınız efendim, çay mı kahve mi?" diyen hizmetçiler gelmesin gözünüzün önüne. Bir çeşit maraba diyelim...

Gelelim bizim aşağı eve... Xacê ile kocası Şeker'in zamanıydı. Bu ev de bereketli dönemini yaşıyordu. Bağ bahçe, tarla yaban, inekle davarın bolluğuna hane halkının coşkusu, kalabalığı ve erkeklerin babayiğitliği, iş görürlüğü ekleniyordu. Ev, imrenilesiydi.

Bu zaman, her ne halt karıştırdıysan yakayı ele vermemen gereken bir zamandı. Verirsen eğer, cemde dara dururdun.

Babaların evi bir tepenin yamacında, yolun üstündeydi. Bir odası cemler için düzenlenmişti. Cem kurulacağı zaman, Muskan köyünden Mansur Dede gelirdi. Muskan dediğin, dağların tepesinde bir köydü. Millet yabancı birini görse şaşırır da ne yapacağını bilemezdi. Handiyse, gördükleri yabancıya "Bu kim?" değil, "Bu ne?" derlerdi. Bu köyü dağlardan başka gören olmazdı. Cem vakti dede gelir, üç telli saza vurulur, vuruldukça millet döner, döndükçe dizlerini döver, dövdükçe ağlardı.

Xacê Babê yeşil gözlü, beyaz yüzlü bir kadındı. Büyük cemaatleri ağırlamaya alışkındı. Kim ceme katılacaksa evinden yiyecek bir şeyler getirir, cem bitiminde her şey karıştırılır, herkese pay edilirdi. Küskünler ve acizler, düşkünler giremezdi ceme. Kabahatliler girer, dedenin önündeki *dar* denilen meydanda kabahatlerini kabul edip, özeleştiri verirlerse cemaat tarafından bağışlanırlardı. Kabul etmeyenler ise Şeker gibi tecrit edilirdi.

Şeker, kocasından boşanmış Xanê ile vaktiyle nikah kıydığı için düşkün ilan edilmişti. Bir kadının kocası hayattaysa eğer, boşanmış olsa dahi, evlenilemezdi. Şeker böyle cemlere alınmamış, cemaat tarafından dışlanmış, düşkün ilan edilmişti. Kimsenin kendisiyle konuşmamasına, görenin yüz çevirmesine altı yıl katlanabilmiş, altıncı yılın sonunda bu ceza kendiliğinden son bulmuştu. Artık o da devlete ve

Kürne'ye haber uçmasın diye damına nöbetçilerin dikildiği cem törenlerine katılmak için sırtının ortasındaki kamburunu top edip yola düşen yeni karısı Xacê ile Babaların evine gidiyordu.

Dedik ya, bu dönem Cumhuriyet emeklemeden kalkıp, dizlerinin üstüne doğrulmuş, yürümeye çalışıyordu. Ve bizim köy, Cumhuriyet'ten *istifade* edenlerdendi. İlkokulun açıldığı ilk köylerdendi. Türkçe bilmez çocuklar her gün aşağı mahalledeki ilkokula gidiyordu. Kara önlüklerinin ceplerine sac ekmeği koyup, bayraklı binanın kapısında diziliyor ve yeni rejimin yeni marşını bağırıyorlardı: "Türküm, doğruyum..." Pek çok yerde olduğu gibi burada da azarlana azarlana Türkçe'yi öğreniyorlardı. Kürne'nin çocuklarıyla aynı okulda okumaları, bizim mahallenin çocuklar için örtülü bir *avantajdı*. Onlar Kürtçe bilmiyor, Türkçe konuşup Türkçe oynuyorlar, bizim mahallenin çocukları da Türkçe'yi daha hızlı öğreniyordu. Tabii bu ilkokulda da öğretmenler Kürtçe konuşulmasını yasaklıyor, "Evinde Kürtçe konuşanı bize şikâyet edeceksiniz," diye kimi çocukları tembihliyorlardı. Çocuklar halince kelimelerin tuzaklarına düşe kalka, cümleler içinde sendeleye sendeleye Türkçe'yi öğrenmeye başlıyorlardı.

Onlar "Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilal!" diye bağırıp, bilmedikleri kavramları bu enteresan melodinin üstüne serpiştirerek seslendikçe, okulun hemen yanındaki evin toprak damında dimdik saygı duruşuna geçiyordu Baba Hüseyin. Baba Hüseyin, evini bizim yukarı mahalle yerine aşağı mahallede yapmıştı. Çocukların "çatma" diye bildiği, darağacı gibi üç sopalı ayran yayma düzeneğiydi. Çehre, hilal ne demek, bilemiyorlardı. Yeni rejimin yeni marşını saygı duruşunda dinleyen Baba Hüseyin, "Türkçe'yi de düz-

gün konuşmak lazım, Kürtçe'yi de," diyordu oysa. Bir zaman sonra küskünleri barıştıran, cenazeleri kaldırıp da başında dualar okuyan, devlet kapılarında bastonunu kenarda tutup, beşgen şapkasını çıkararak arz eden Hüseyin, günler gelecek, aynı bastonuyla karakol kapılarında da dimdik durup, "Allah görüyor! Gençlerin erkekliğine verilen elektriği Allah görüyor efendim!" diyecekti.

Ama zaman, o zaman değildi.

Zaman, ellerinde ıslak sopalarla Türkçe hayatı öğreten öğretmenlerin zamanıydı. Kafasını kaldıranın kafasına şiinnggg! Dayağın teknikleri, yeni dilin rakamları, harfleriyle aynı anda giriyordu çocuk dünyasına. Parmak uçlarını birleştireceksin, tırnaklarının ucuna değecek biçimde vuracak öğretmen: Şinnngggg! Tuvalete sık sık gitmek mi? Köy çocuklarının çıplak ayakla dolaşıp da üşüttüğünü, ha bire çişe gittiğini de kim söylemiş? Dinler mi öğretmen? Çiş de ne kelime ayrıca? Sıçağım geldi, işegim geldi öretmenim!

Alevi mahallenin çocukları sadece yeni lisanla değil, yeni dinle de tanışıyordu. Haşa sizlerden "Hz. Muhammed karga kovalarken", "Atatürk'ün annesi Amine Hanım'dır öretmenim," diye yeni bilgileri ve mitleri birbiriyle karıştırıyorlardı. Kafalarına yedikleri ıslak sopanın şişlikleri karıncalanıp, yavaş yavaş dağıldıkça, bu karışıklık da dağılıyor, her şey *resmî*leşiyordu.

Çocuklar ilkokulu bitiriyor, karşı köy Karapınar'a ortaokula gidiyorlardı. Siyah cızlavatlı sıska oğlanlar, örüklü, naylon ayakkabılı kızlar, bu sefer kar tipi demeden bir saat yol yürüyor, okuyor, okuyor, okuyor ve her biri düzgün Türkçe konuşan rejimin gençleri arasındaki yerlerini alıyorlardı.

Köy Enstitüsü öğrencileri ise sık sık gidip geldikleri bizim köyde, çocukların derslerine yardımcı oluyor, böylece bu süreç daha da *başarılı* geçiyordu.

Bu zamana kadar kendince hayvancılık yapan, tarla eken, çift süren Gölpınarlılar için Köy Enstitüsü başka bir kapı aralamıştı. Öğrenciler, köylülere usulüne uygun tarımla hayvancılığı, duvar ustalığını, marangozluğu öğretmeye başlamıştı.

Köy değişiyor, köylü değişiyordu.

Bahar vakti gaz lambalarını taşıdıkları ahırlarda koyunların altına düşen her kuzuyu evvela sarıp sarmalayıp sobaların önünde ısıtan köylüler, şimdi onlara isim takar olmuştu. Beneğine, alnındaki akıtmaya, topuğundaki lekesine göre isimlendirilen kuzulara artık Gülten, Ayşe, Emine diye sesleniyorlardı. Köy Enstitüsü öğrencilerinin ismiyle...

Millet, kış akşamlarında erkenden gaz lambasını kapattığı gibi uyumuyordu. Çünkü Köy Enstitüsü'nün öğrencileri köylüye de okumayı öğretmişti. Yazıp okuma değil tabii, kitap okumayı. Nasıl ki sonbahar dendiğinde çocuklar fasulye torbalarını çantalarına sıkıştırıp okulun yolunu tutuyorsa, köylü de hasadı kaldırıp, çarşı pazarın yoluna düşüyor, çay, yağ, şeker derken, sıra kuytu köşelerdeki kitapçılara geliyor, soğuk ve üretimsiz geçen kış geceleri için Hz. Ali'nin cenk hikâyeleri başta olmak üzere, çeşitli kitaplar alıyordu. Sonra, büyük evler sırasıyla kitap okuma odalarına dönüşüyordu. Köylü, bizim aşağı evin büyük salonunda sobanın etrafında halkalanıp, kuru dut, kuru üzüm, kayısı çekirdeği atıştırarak, kulaklarını kitabı okuyan yeni yetme Teslim'e dikiyordu. Ben doğunca amcam olacak Teslim'e...

Teslim, Şeker'in oğluydu. Küçük sayılır yaştaydı ama cemaatte yeri vardı. O okudukça köylü dikkat kesilip, her defasında Ali'nin hikmetinden sual olunmayacağına kanaat getiriyor ve okuma faslı bittiğinde, ne denli doğru bir yolda olduklarından emin, eve yollanıyordu.

İşte böyle, bizim köylüler, yazıda yabanda, ahırda tarlada dolanırken ve de emeklemeden kalkıp, yürümeye başlayan Cumhuriyet'in dilinden dökülen kelimelere kulak kabartırken, bir yandan da bu dönen çarkın hangi dişlisine denk geldiklerini anlamaya çalışıyordu. Cumhuriyet'e uygundular ama kullandıkları dil ağızlarında şişiyordu; din desen esrar gibi gizli saklı. Kafayı hoş ediyordu etmesine de gidişat bir garipti. Köy Enstitüsü'nden çıkan ilk eğitmenler, kafalarında fötr şapka, dillerinde bir yeni yetme Türkçe ile dolaşıyor, köylü de hepten lisanını şaşırıyor, öküze "ho", eşeğe "çüş", tavuğa "kış" dedikçe, suçluluğa düşüyordu. Köy hali bu, öyle çüş demeye ho demeye takılır mı? Devam ediyordu hayat. Yazın kayısı ağaçlarının diplerinde kargalarla kavga ederek, kışın ahırdaki hayvanlara su taşırken belleri kırılıp da Cumhuriyet'in lisanında yeri olmayan küfürler savurarak...

Hele de köyün ortasındaki derenin etrafında bahçesi olanlar... Bırakın kargayı, sivrisineklerle kavgaya tutuşuyorlar, en nihayetinde "İnsanın kıldan bir siki olacak da bunları teeek tek sikecek ulan," diye sineklerin tepesine şaplatıyorlardı.

Köylü zamanla Mustafa Kemal ile Hz. Ali'nin fotoğraflarını yan yana asarak kendisini Cumhuriyet'in çarkından bir dişliye yerleştirdi. Devlet de göz kırptı Gölpınar'a. Haber geldi ki Gölpınar en güzel köy seçilmiş. Devlet bu, illa ki kutlamaya da gelir. Gözler yola dikildi ve arabalar karşı tepede göründüğü gibi, cümle erkek aşağı mahallenin girişinde toplandı. Derken Adnan Menderes, yanında Hamido diye bilinen, daha sonra Adalet Partisi'nden Malatya milletvekili olacak Hamit Fendoğlu ile belirdi. Peşlerinde korumalar... Cafo'nun evinin bahçesinde bir ayran içip, köylüyü kutlayıp, davardan katırdan, sığırdan sıpadan, kayısıdan armuttan konuşup, eyvallah edip gittiler.

Geride bu *güzel* köyün kendi gündelik döngüsü kaldı.

Bu meseleyi kapatmadan anlatayım. Menderes zamanında CHP'lilerle Adalet Partililer arasındaki siyasi rekabet artınca, birkaç CHP'li, gariban bir köylüyle kafa bulmuşlar. Adnan Menderes'in adını Adnan Teres, Celal Bayar'ın adını da Çalar Boyar diye öğretmişler. Okuma yazma bilmez köylü, sağda solda konuşunca Adnan Teres, Çalar Boyar diye, devlete haber uçmuş; "Devlet büyüklerine hakaret etmekten" kendisini mahkeme salonunda bulmuş. Şapkasını bağrına basıp, dili döndüğünce derdini anlatmış. Fakat kadın savcı mütalaayı verip, idamını isteyince, köylü son bir hışımla mahkemenin erkek üyesine seslenmiş: "Efendim, sen erkeksin ben erkeğim, bu oruspuya uyup beni asmayasın ha!"

Köylü yağlı urgandan kurtulmuş ama beş senesi mahpusta geçmiş.

İşte böyle köylü uğraşır, didişir, gülüşürken, devletin kapalı kapılarının ardından Köy Enstitülerine ilişkin bir de karar çıktı. Enstitüler kapatıldı. Kararın örtülü gerekçesi, Köy Enstitülerinin komünizmin üretildiği yerler halini almış olmasıydı. Karapınar'daki enstitü, Yatılı Öğretmen Okulu'na çevrildi. Köylerin tümü için yeni bir sayfa açıldı.

3. Eve Gelin Geliyor

Anlatacaklarımı günün çeşitli saatlerinde okuyacaksınız. Belki bir kış akşamında, dışarıda lapa lapa kar yağarken Gölpınar'ın yeşil bahçelerinde dolaşacaksınız. Belki gündüz olacak, okul çıkışındaki çocukların sesini dinleyeceksiniz. Ben şimdi bir bahar gecesindeyim ve zamanın tiktakları işlerken, unutmadan, akışı bozmadan her şeyi anlatma telaşındayım. Sizi şimdi yapacağım gibi bazen yılların üzerinden atlatacağım, bağışlayın.

Zaman hızla akmıştı. Kürne'de cami yapılmış, günde beş vakit ezan sesi bizim mahallede duyulmaya başlamıştı. Uzaktan gelen ses, bizim köyün kulağına ilk defa bu denli yakından ve düzenli ilişir olmuştu. Alışmakta zorlandılar. Mırıldandılar, söylendiler ama zaman nasıl ki her şeyi kendi hukuku ve nizamıyla yoluna koyuyorsa, bizimkiler de günler, aylar sonra bu sese alıştılar. Kürne'den yükselen sesle bizim iki mahalledeki ses ters orantılıydı. Çünkü cemler azalmaya başlamıştı. Dil değişmiş, alışkanlıklar değişmiş ve Kürne'nin varlığı kaygıyı artırıp, tedbirleri öne çıkarmıştı. Her hafta damlara nöbetçi dikip korku içinde cem yapmaktansa, arada bir toplanmak alttan alta daha makul görülmeye başlamıştı. Bu, hiç kimsenin planlamadığı, üzerinde durmadığı, zamanın kendi hileleriyle oluşan bir durumdu.

Değişen sadece Gölpınar değildi. Ülkenin havası da değişiyordu. Cumhuriyet halince yürümüş, koşmuştu bu arada. Bizim köylüler bir yandan hasatla, çocukla, davarla sıpayla uğraşırken bir yandan da siyaseti takip ediyordu. Vaktiyle en güzel köy seçildiği için Gölpınar'ı kutlamaya gelen Adnan Menderes'in dönemi ise Türkiye'yi sallayarak kapanmaya başlamıştı.

Şeker, Menderes'in hayranıydı. 17 Eylül 1961 günü, yani Menderes'in hayatı darağacında son bulduğu gün, yas ilan etti. Kırk gün boyunca kazanlar kurulmadı. Yıkanmak, gülmek, eğlenmek, her şey yasaktı. Hanenin diğer fertleri bu günleri yastan ziyade yasakla geçirdi. Sonunda kazanlar kurulup, teştler indirildiğinde herkes yıkanıp elbiselerini sabunlarla temizlerken, yıkanmayan tek bir şey yerli yerinde duruyordu. O da Şeker'in karısı Xacê'nin sandığındaki işlikti. Xacê, kir içerisindeki bu köyneği Qutto adında bir şeyhten almıştı. Derman niyetine kuytu köşelerde saklıyordu. Kim ki hastalansın, sessizce gidip sandığı açıyor, köyne-

ği çıkarıyor, bir fincanın dibine koyduğu suya köyneğin kirli kısmını batırıp sıkıyor, hastalanana içiriyordu. Doktorun, ilacın girmediği köyde bilhassa gelinler sessiz kabul ediyordu bu yıllanmış kirin suyunu. Xacê, tez bitmesin diye azar azar kullanıyordu. Sürekli didiştiği gelinlerine fincan dibindeki kirli suyu içirirken, bir yandan da "Size layık değil ama, hadi neyseeee!" diye söyleniyordu.

Her ev, yoksulluk ve yoksunlukla baş etmenin yolunu halince belirliyordu. Bu direnç kimi zaman Xacê'nin kirli köyneğinde beliriyordu, kimi zaman da yukarıdaki büyük evde sırra kadem basan Ali'nin hikâyesinde olduğu gibi, bolluğa ve berekete yüklenen sırlı anlamlarda...

Babaların evi, yakın zamana kadar bereketin ve varlığın eviydi. Sürüler çift doğuruyor, arazi tarla verim veriyor ve ocak denilen evin kapısına dikilip de "Rüyamda gördüm, bir davar kesmeniz lazım, başınızda kara bela var," diyenleri Xacê Babê kovuyordu. Xacê Babê önceleri her gelen haberle bir toklunun boynunu vurduysa da baktı ki işin ucu bucağı yok. Ardından horoz, sonra tavuk kesmeye başladı. Şimdilerde ise yavan bulgur pilavı dağıtıyordu millete. Kapısına ocak niyetine gelip "Hastayım, bir ayranınızı içeyim," diyenlerin de kuyruğunu düğümler olmuştu. Ve köylü, yoldan geçerken çevrilip de "Gel davarın başında dur," denilen sahipsiz, gizemli çoban Ali'nin hikmetlerinin bu aile tarafından yeterince anlaşılamadığına kanaat getiriyordu. Çünkü çoban Ali'ye Baba Hasan sormuştu, "Kardeşim in misin, cin misin, kimin kimsen yok mu, anan baban yok mu?" diye. Çoban Ali ise "Önce yüzüme, sonra da git içeride duvarda asılı fotoğrafa bak," demiş, Baba Hasan içeriye gidip de Hacı Bektaş'ın fotoğrafına dikkatlice bakınca, nefesi kesilip sendeleyerek geri dönmüş ama Ali'yi bulamamıştı. Ali'yi ondan sonra gören de olmamıştı. Ali gitmişti ama hikmeti kalmıştı.

Bolluk devam ediyordu. Xacê Babê'nin bu cimriliğinin, çok sürmeden bu hikmeti tersine döndüreceğinden köylü emindi. Ki başlamıştı da...

Böyle hikâyeler boldu ve zaman, benzer hikâyelerin üretilip de köy yerinde *dağıtıma* sokulmasına en fazla ihtiyaç duyulan bir zamandı. Henüz kurgu yapmaya fırsat bulamayacakları zaman başlamamıştı. Bu nedenle aşağı mahalledeki Cafo'nun karısı Medine için koşullar uygundu.

Medine kerametini göstermek için çabalayan, cümle köylüden de kerametinden sual etmemelerini bekleyen bir kadındı. Babasından Kuran okumayı öğrenmişti. Cenazeleri yıkar, tespih çeker ve cemaat içindeki her konuşmasında Yaradan'dan, 12 İmamlardan, Hz. Ali'nin hikmetinden bahsederdi. Bu bilgisi köylü içerisinde onu ayrıcalıklı kılar, hürmette kusur işlenmezdi. Lakin Medine bu hürmetle yetinmeyip, kerametlerinin Allah'tan armağan olduğunu göstermek için yeni hikâyeler üflemeye başlamıştı köylünün kulağına. Vakitlerden bir vakit, köyün kadınlarını etrafına toplayıp, anlatmaya başladı:

"Danayı otlansın diye bahçeye götürdüm. Dananın ipinden tutup, dalmış, kendi kendime düşünürken bahçeye bir girdim ki bismillah, bütün kavaklar başını yere eğmiş. Yılda bir, ağaçlar Allah'a secde ederler derler. Hepsi secdeye durmuş. Böyle başını eğmiş bir kavağın ucuna danayı aceleyle bağladım. Kavaklarda da bir sessizlik ki görme gitsin. Ne bir hışırtı ne bir çıt... Gerisin geri çıktım. Anam bacım, bir titreme aldı beni, eve zor yetiştim. Üstüme bir şilte örtüp biraz uyuyayım dedim. Ne uyuması, döndüm durdum yattığım yerde. Birkaç saat bekledim. Dedim gidip dananın yerini değiştireyim. Bir gittim ki ne görem, dana kavağın başında. Zahar, kavak secdeyi bitirip doğrulunca, danayı da ipiyle beraber havaya kaldırmış. Titredim titredim de zor indirdim hayvanı."

Bu arada, yukarı evde Baba Hasan ile Xacê'nin iki oğlu evlenmiş, kızlar gelin gitmiş, evde torunların sesi duyulur olmuştu. Aşağı evde ise askerde ölüp de çocuklarını geride bırakan İbo'nun yası bitmiş, Teslim büyüyüp evlenmiş, evde çocuk sesine yeni sesler karışmıştı.

Şimdi Xacê, oğlu Hasan için kız arıyordu. Hasan, bacağının arasında sertleşmeye başlayan sopasından habersiz, bir ağaç dalını iki bacağının arasına koyup, dıgıdık dıgıdık diye at koşturuyordu. Telden arabalar yapıp ı-ınnn diye sürüyor, kedinin köpeğin arkasına teneke bağlıyordu. Xacê'nin, kamburunu peşine katıp, köy köy dolanmasına gerek yoktu. Köyün içinden geçen derenin yukarısındaki evlerden birinde Zeytun'u gözüne kestirdi. Zeytun'un anası onu doğurduktan hemen sonra ölmüştü. Sonra da babası... Abisi ve yengesiyle kalıyordu. Siyah uzun saçlı, ince belli, çekik gözlü bir kızdı. Xacê bir gün milleti toplayıp istemeye gitti. Zeytun razı değildi evlenmeye ama neye yarar? İsteme faslı bitti, Zeytun kendisini öteberinin bulunduğu karanlık odaya attığı gibi zırıl zırıl ağlamaya başladı. Artık söz kesilmişti. Xacê ertesi gün koru komşuya haber gönderdi *kemik kırmaya gelin* diye ve aynı günün akşamı köylü toplanıp şerbet içti. Zeytun o esnada oğlana daha bir dikkatli bakmaya başladı. Hasan, telden arabalarla oynasa da nereden bulduysa briyantin bulup kafasına sürmüş, keçi gibi parlatmıştı. O vakit Zeytun "olabilir" dedi içinden. Mecbur...

Hasan'ın, nişanlısını görmek için evin önünde telden araba sürüp, bacağının arasındaki sopayla dıgıdık yapması fazla sürmedi ve düğün hazırlıklarına girişildi. İtin başına değnekle vursan dışarı çıkmayacağı bir kış günü, derenin hemen üstündeki ev ile aşağıdaki bizim büyük evde telaş başladı. Hasan saçlarına yine briyantinler sürüp ışıldattı ve Xa-

cê evin karanlık gözlü bir odasına kalın yün döşekle, işlemeli ipekten yorganı, yastıkları yerleştirip, gelinlere ve kızlara komutları yağdırdı. Zeytun, köyün gelinlerinden birinin sararmış, eprimiş gelinliğini ağlaya sızlaya giyinip, kendini kadınların koluna bıraktı. Köyün gelinlerince yanakları iki kırmızı elma gibi büyük daireler halinde boyandı, tepesinde atılan kuru üzümler, leblebilerle, suyun altındaki büyük evin kapısında dikeldi. Kolunda Hasan'la.

Boynu vurulmuş tokluların dili dışarıda kelleleriyle postları sağda solda öylece yatarken, büyük bakır kazanlar kuruldu. Gelinle damat bir kenara oturtulup, takı merasimi de tamamlandıktan sonra, pilav ve tirit teşkalesi başladı. Ayrı bir sofra kurulmuştu çocuklara. Kollarıyla donmuş sümüklerini silen çocuklar, tavuklar gibi tabakların çanakların içinde dolaştı.

Xacê'nin gün boyu didiştiği gelinlerinin sayısı Zeytun'la birlikte üçe yükselmişti. Gelinleri, tan yerinin ağarmasıyla yataktan fırlayıp "Kadınlık da size düştü, teeeeew!" diye bağırarak uyandırıyordu. Xacê'nin sesiyle tavuklar düşlerinden fırlayıp etrafa kaçışıyor, horozlar vakitsiz ötüyor, itler kuyruklarını topladıkları gibi evin arka kısmına kaçıyordu. Ardı sıra gelinlerin kimi sobayı yakıyor, kimi erkeklerin eline su döküyor, kimi de kahvaltı sofrasını kurmaya koyuluyordu.

Uzak akrabalar Zeytun ile Hasan'ın evliliği için gözaydınlığına geliyordu. Xacê'nin Ören köylerinden akrabaları geldi. İriyarı, ağır ağır konuşan ve kadınlık konusunda üzerine kadın tanımayan bu misafirler, Xacê'ye "Gelininden memnun musun?" diye sordukları vakit, Xacê, Zeytun'a kaynanalığın ilk dişini gösterdi: "Ne bilem, mal gibi bişe!"

Misafirlere kahve ikram edip, mutfağın eşiğinde dimdik bekleyen Zeytun'un gözleri yerinden oynadı. Saç dipleri havalanıp, duruldu. Misafir kadınlar üstelediler, "Anam sen gi-

dip istemedin mi?" diye. Xacê devam etti: "Yalandan oturmaya gittik, alın götürün dediler!"

Bu ve bundan sonraki tüm günlerde Zeytun ile Xacê'nin ilişkisi bu kıvamda devam edecekti. Lakin Zeytun şimdilerde içine atan, sessiz ve henüz dişini göstermemiş bir yeni yetme gelindi.

İşte böyle, annem olacak Zeytun, bu büyük eve girmiş oldu.

4. Marksizm Arayışı

Zaman, köyün ortasında akan derenin, aşağı taraftaki bizim evin önüne uzanan küçücük kolu gibi boyundan büyük bir coşkuyla akıyordu. İlkbahar dediğinde kuzuların sesiyle şenlenen yazı yaban, binbir renkte çiçeğe bürünüyor, papatya öbekleri kerpiç evlerin dibinde bitiyor, toprak damlar yeşilleniyor ve köylü her gece kocakarı fırtınasından korkup, gaz lambalarının dibinde Allah'a el açarak kayısılar için dua ediyordu. Dualar, bahar vakti tomurcuk vermiş ağaçların bir gecede fırtınanın azizliğine uğrayıp da yanmaması, yanıp da pıtır pıtır dibine dökülmemesi içindi.

İşte böyle bir bahar vakti, mayıs ayında, tomurcuklar çatlayıp da kayısılar leblebi boyuna geldiğinde, ayaz vurup, itleri üşüttü. Ellerini memelerinin üstünden çapraz geçirip koltuk altına koyan, beyaz tülbentlerini ağızlarının üstüne çekip de akşamların ve sabahların sahibine dua eden kadınlar, bütün bir yılın telaşına düştü. Arkalarından ağlayan çocuklarını gaz lambalarının dibine oturtup, küçükleri büyüklere emanet edip, erkeklerle beraber bahçelere koştular. Ele ne geçerse... Kayısı ağaçlarının dibine odun, naylon ve çalı çırpılardan kümeler yapıp, muhtar çakmaklarıyla ateşi çaktılar. En iyisi lastik tekerlekti ya, şimdilerde tekerlek bulmak altın bulmakla eşti.

Bir saat sonra, köyün etrafındaki bütün bahçelerden öbek öbek ateşler yükseldi. Çoluk çocuğun rızkı, fukaranın hakkı için ağaçları ısıttılar. Ateşler yandıkça fırtına arttı. İnatlaştı ateşle fırtına. Estikçe esti. Neredeyse ağaçları tutuşturacaktı. Ve gece boyu, rüzgârla körüklenen ateşin başında sabahı karşıladılar. Fırtına dindiği vakit, kararmış elleri ve yüzleriyle, gözler mahmur, evlerin yolunu tuttular.

Büyük ateşlerin fırtınayla baş edemediği, iki gün sonra anlaşıldı. Günün ilk parlak ışıklarıyla, bahçelere koşan köylüler, soğukta yanıp da kararan çağalaları görünce boyunlarını büküp evin yolunu tuttular gerisin geri. Hayıflanarak, kahrolarak... O karartı, kapkara bir sene demekti artık. Parasız, çaysız, şekersiz bir uzun sene... Yakılan ateşlere tutunup da hayatta kalmayı başaranlar, iki kilo tuz, iki paket çay ederindeydi. Çekilen onca emek mi? Köylü ölçmezdi emeği. Emek dediğin nedir ki, hasat kalksın yeterdi...

İşte böyle kayısılardan nasiplenemeyince köylü, gücü arpaya, buğdaya, fasulyeye harcıyor, öğlen sıcağı demeden, deliklerinden çıkıp da tarlalarda sürünen çatal dilli yılanlara aldırmadan gücünü dirgene, yabaya, çapaya veriyordu. Günün ilk ışığıyla tarlalara gidiyor, ellerine aldıkları tırpanlarla buğday deriyor, sıcaktan irin gibi olmuş suları kendi terlerini içer gibi kafalarına dikip, tekrar orağa, tırpana sarılıyorlardı. Öğlen vakti bir alıç ağacının altında serinleyip, isten kararmış çaydanlıkla çay yapıp, ekmek peynir yemek, üstüne de bir kaçak tütün sarmak, köylünün bütün o çile içerisindeki tek lüksüydü. Hele ki on dakikalığına da olsa üzerindeki terin kokusunu burnuna çeke çeke uyumuşsan! Varsın karıncalar yüzünde dolaşsın, çekirgeler zıplasın tepende.

Yazları, işlerin hafiflediği zamanlarda, hasat kaldırma aralıklarında düğünler kurulurdu. Bakır kaplar kalaylanır, çocuklar büyürdü. Çocuklar en çok yaz sıcağında büyürdü. Anaları tarladan eve koşturup, babaları kazma kürek sırtta, güneşin altında gün kurusuna dönerken, mecbur büyürlerdi. Sivik diplerinde toprak yiyerek, kuzularla otlayıp, köpeklerle boğuşarak... Tabiat, sonsuz bir oyun alanı sunardı çocuklara. Köydeki dere bazen coşar, ocaklara ateş düşürür, çocukların şişmiş bedenleri kaç köy ötede, suyun kenarında bulunurdu ya, olsun, yine de büyürdü çocuklar. Acımasızlıkları ve masumiyetleriyle, olmadık şeylere tutularak... Kedilerin kuyruğuna teneke bağlayan, tavukların kıçına çöp sokanlar da onlardı, bir kuzuyu bağrına basıp, günlerce büyümesini seyredenler de...

Şimdi gelelim halince akan bu zamanın, beraberinde getirdiği değişimlere... Her şey köy gündeliği ile geçmiyordu. Ülke gündemi Gölpınar'da da hissediliyordu. Menderesler dönemi hepten kapanmıştı. Şimdi bambaşka bir dönem başlıyordu.

Yeni dönem, Türkiye'nin bütününü etkilediği oranda Gölpınar'ı da etkileyecek, köylü, bundan sonra artık yazıya yabana koştuğu oranda mitinglere katılacak, cezaevi parmaklıklarıyla yüzleşecek, karakolların yolunu aşındıracaktı. Bu zamanın başını da Teslim çekecekti.

Teslim, askerdeyken ölen abisinin çocuklarına kendininkileri de katmış, sekiz başın sorumluluğunu almıştı. Bu arada tabii Karapınar'dan gelin gelen Hanım ile evlenmiş, iki de oğlu olmuştu, Şükrü ile Memet... Şeker'in bu dünyadan göçmesiyle, Teslim evin büyüğü, erkeği olmuştu. Tok sesli, iriyarı, sözü dikkate alınan, varlıklı, altında kamyonuyla canı istediği zaman Elazığ'a keklik kebabı yemeye giden Tes-

lim, erken yaşına rağmen sadece çocukların değil, kardeşlerinin, yeğenlerinin de sorumluluğunu sırtlanmasını bilen biriydi. Ne yalan söyleyeyim, onun evlenmesi pek çok genç kızın yüreğine hançer gibi saplandı. Çünkü bu varlıklı evin babayiğit oğluna gönül düşüren kız çoktu; sadece kızlar değil, pek çok anne baba da kızının mürüvvetini bu delikanlıyla görmek isterdi. Ama şimdi Teslim'in yastığı Hanım'la birdi.

Teslim, belki de hayatın sorumluluklarını erken sırtlamış bir genç olmasından, belki de maddi imkânları ölçüsünde çok gezip çok insan tanımış olmasından, her zaman arayışta olan, yeninin peşinde giden, hayatına farklılık katmak isteyen biriydi. Bu nedenle ülkede yeni yeni esmeye başlayan farklı esintiler, köy yerindeki Teslim'i gelip bulmaktansa, Teslim gidip onları buluyordu. Şimdilerde bulduğu kimdi? Çolak Dede...

Antepli bir Alevi dedesiydi Çolak Dede, cemaat içinde her ne kadar dede diye hürmet görse de dedelik makamını bir kenara atmış, kendisine dede diye sual edenlerle de kafa bulur olmuştu. Ona cennetin yolunu soranlar, "karınızın koynudur" cevabını alıp afallarken, Çolak Dede de Marksizme merak çalmış, kendisi gibi düşünenleri aramaya başlamıştı. Teslim'le yolu ise tesadüfen kesişmiş, ahbap olmuşlardı.

Çolak Dede sık sık köye geliyordu. Neşeli, sohbeti hoş bir adamdı. Onun gelmediği zamanlarda ise Teslim arabaya atlayıp Antep'e gidiyordu. Günlerden bir gün Teslim'le Antep'te randevulaşıp buluştular. Gezinirken, Kesikbaş Ziyareti'ne uğradılar. Ziyarete kaymakam, vali ve birkaç resmî kıdemi bulunan adam da gelmişti. Çolak Dede'ye sordular, "Sen dedesin, bilirsin, bu Kesikbaş'ın meselesi nedir?" diye. Kesikbaş hikâyesinin aslı şöyledir: Bir evliyanın evi, bir devin saldırısına uğrar. Dev, evliyanın bütün ailesi-

ni yer. Evliyanın da kafasını koparıp kenara atar, gövdesini yer. Ardında da evi olan derin kuyuya iner. Geriye tek başına kalan kelle, Hz. Muhammed'in huzuruna çıkıp, olan biteni anlatır ve yardım ister. Hz. Muhammed, Hz. Ali'yi çağırır. 'Git o devi bulup öldür, midesinden yediği kişileri çıkar, ismi azam duası okuyarak hepsini canlandır, evliyayı da başıyla bütünleştirip hayata döndür,' der. Bunun üzerine Hz. Ali, Düldül'e atlayıp, kesik başın rehberliğinde kuyuya doğru yol alır. Hz. Ali, kesik başa 'Gel kucağıma bin,' dese de evliya reddeder ve önde zıplayarak ilerler. Kuyuya varırlar. Dev, kuyuda uyumaktadır. Hz. Ali, yaratığı uykudayken öldürmek istemediğinden uyandırır. Ardından kılıcını çektiği gibi sekiz başının sekizini de havaya uçurur. Midesini yarıp, evliyanın aile fertlerini tek tek dışarı çıkarıp, dua okuyarak diriltir. Sonra, evliyanın bedenini çıkarır, başıyla bütünleştirip diriltir.

Hikâyenin aslı bu ya, Çolak Dede'nin dili durur mu? Her ne kadar "Kardeşim anlamam bu işlerden, dede mede değilim ben," diye çıkışsa da kaymakamın ısrarlı soruları karşısında sinirlenip, cemaatin huzurunda pantolonunu aşağı indirdi. Hâşâ sizlerden, pantolonun altındaki sönük malzemesinin başını eliyle tuttuğu gibi "Aha bu Kesikbaş," dedi. Hızını alamayıp, elini tumanının derinliğine götürüp, "Aha bu da kuyu," diye çıkıştı kaymakama. Çolak Dede, etraftakilerin şaşkın bakışları arasında tumanını çekip uzaklaşırken, kaymakam da harekete geçip, onu mahkemeye verdi. Bu mahkeme, Çolak Dede'nin ilk "siyasi savunmasını" yaptığı yer oldu. Gırgır şamataya vurup beraat etti.

İşte Teslim'in ilk garip arkadaşı Çolak Dede'nin hikâyesi böyleydi.

Teslim ve Çolak Dede, bir zaman sonra Malatya'nın altını üstüne getirip "Marksistler" isminde bir kitap buldular. Bu

kitaba en çok Çolak Dede sevindi. Aklından geçenlerin sağlamasını yapmıştı nihayet. Çolak Dede sevinirken, Teslim de Marksizmle tanışmış oldu. Sonra kafa kafaya verip başka kitaplar aradılar. Artık Teslim, Malatya'nın izbe köşelerinde heyecanla dolaşıp kitap alan, aldığını odalara çekilip hızla okuyan, okudukça yeni kitaplara ihtiyaç duyan biri olmuştu. Çocuklar düşe kalka büyüyor, Teslim her birine babalık yapıyor ve bu kitapları araladıkça, önünde açılan yeni kapılardan içeriye adımını atmaya hazırlanıyordu.

Şimdi bakalım hangi kapılar açılacak...

5. Fırtına Yaklaşıyor

Evet, saatler ilerliyor. Çocukluğumda aldığımız şu duvar saatinin tiktaklarının bir gün böyle işleyeceğini hiç düşünmemiştim. Hayatın sürprizleri değil, çelmeleri diyeyim. Şimdi uzanmış bu orta yerde, şu ahşap kahverengisi saate bakıyorum, bana süre bahşetmesini diliyorum. Ne enteresan! Dili olsa, sözü ona bırakırdım. İster dursun, ister aksın. Görsün bakalım ne demekmiş zamana karşı direnmek! Saniyenin, dakikanın ne demek olduğunu, insanın bir anlık kararının ne anlama gelebileceğini o anlatsın bakalım. Her neyse, biz saatin hilelerine kapılmayalım. Zamanımız dar...

Teslim, kitaplar dünyasından çıkmaya başlamış, kitaplarda yazılanların hayattaki karşılığını aramaya koyulmuştu. Ülkedeki yeni hava, Teslim'in samanlıkta iğne aramasını gerektirmiyordu. Sosyalist rüzgâr Gölpınar'a uğramasa da esmeye başlamıştı. Türkiye İşçi Partisi (TİP) kurulmuş, gözler bu partiye çevrilmişti. Teslim de TİP'e meyletmeye başladı. Ankara yollarına düşüp, Behice Boran, Mehmet Ali Aybar

ve Yaşar Kemal'le görüştü. TİP için çalışmak istediğini söylediğinde "Sen ağa çocuğuymuşsun. Arazilerin, bağın, bahçen, paran varmış. Biz zenginlerle çalışmıyoruz," yanıtını alınca önce sarsıldı. Çok geçmeden bunun bir şaka olduğu söylenince keyiflenip, Malatya çalışmalarını yürütmek üzere anlaştı. Ve döner dönmez de Akçadağ'da TİP'in açılmasına önayak olup, ilçe başkanı seçildi.

Akçadağ, köyün bağlı olduğu ilçeydi. Köylü daha ziyade Arğa derdi oraya. Arğa isminin Ermenilerden kalma olduğu söylenirdi. Köylü, daha yakın olduğu için alışveriş yaparken şehir merkezi yerine burayı tercih ederdi. Çevresindeki dağ köyleri çoğunlukla Alevi-Kürt'tü. Önce yükselen milliyetçi dalganın sonra da siyasal İslam'ın merkezî yerlerinden biri olacaktı. Çatışmaların keskinleştiği, kavgaların eksik olmadığı ve de Gölpınar'a gelecek askerlerin, cemselerin biricik adresi, kaynağı halini alacaktı. Fakat şimdilerde sakinlerinden çok, devletin pürdikkat kesildiği, izlediği bir yerdi bu küçük ilçe. Ve bu küçük ilçedeki TİP binası...

Sol dalga, henüz etnik ve dinî kimlik ayrışmasından etkilenmemişti. Özellikle köylerde hatırı sayılır bir etki yaratmıştı. Teslim iyi bir hatip olmuştu. Malatya'daki tüm solcularla bağlantı kurmuştu; köy köy gezip, *örgütleme* çalışmaları yürütüyorlardı. Teslim ve arkadaşları, gittikleri köylerde huzurla kalıyor, korkmadan, çekinmeden, köylülerin kavurma, ceviz ikramlarını mideye indirip, huzurla uykularına dalıp, toprak damlı evlerin izbe odalarında sabahın düşlerini kuruyorlardı.

İlçedeki TİP binası, köylülerin ziyaret ettiği, gençlerin gelip sürekli sorular sorarak yeni dalganın bir yerlerine kendilerini kondurmaya çalıştığı, duvarlarında orak çekiçli re-

simlerin, köylü tasvirli tabloların bulunduğu, konforsuz bir yerdi. Saflar henüz keskinleşmediğinden, bu küçük parti teşkilatı, aldığı küçük istihbaratlarla kendisini koruyabiliyordu. Tıpkı, gelen zarfların önce Emniyet tarafından açılıp incelendiğini söyleyen postacının partiyle kurduğu yakınlık gibi...

Şimdilerde, bir ağa çocuğu olsa da Teslim, Gölpınar'ın bütününde, Alevi-Sünni, Kürt-Türk ayrımı olmadan, pek çok eve yeni dünyanın hayalini düşürüyor, akşamları gaz lambalarının dibinde, köylüye üzerinde döne döne konuşacakları bir başka kapının varlığını halince gösteriyordu. Kürne'ye de gidip geliyordu. Orada da birkaç aileyi örgütlemiş, TİP'li yapmıştı.

Genel seçimlerde bu örgütlenme, hatırı sayılır bir oyla karşılığını verdi. Özellikle Alevi oylarının bir kısmı CHP'ye giderken, bir bölümü de TİP'te buluşmuştu.

Ülke genelinde TİP'e dönük baskılar artmaya başladı. Akçadağ emniyet müdürü, Teslim'e TİP'te çalışmaktansa CHP'de çalışmasını, yoksa sonunun kötü olacağını söyledi. Bir zaman sonra yargılandığı mahkemenin heyetine bunu aktaracak, emniyet müdürü hakkında suç duyurusunda bulunacak, mahkeme heyeti de "Bizi ilgilendirmez," diyecekti; Teslim de sinirlenip "O zaman sizin yasalarınız da beni ilgilendirmez," deyince, mahkeme heyeti, "Böyle devam et ki seni daha çabuk asalım," yanıtını verecekti.

Köylü böyle gaz lambalarının dibinde, odun sobalarının başında konuşurken, yeni dalga, karşı dalgasını da yaratmaya başladı. Milliyetçi örgütlenmeler ile sol örgütlenmeler at başı gidiyor, herkes kendi dinî ve etnik kökenine göre safını belirliyordu. Böyle zamanların birinde, şehir merkezinde ya-

şanan bir vaka, hem Malatya'nın tümünü hem de Gölpınar'ı derinden etkileyip, milletin üstüne korku saldı.

Bu, İstanbul Üniversitesi'nde okurken, 1960'ta Beyazıt Meydanı'nda polis kurşunuyla öldürülen Malatyalı öğrenci Turan Emeksiz'den adını alan liseye edebiyat öğretmeni olarak atanan Kemal Abbas'ın başına gelenlerin hikâyesiydi.

Tuncelili, Alevi kökenli olan Kemal Abbas, Türkiye Öğretmenler Sendikası'na üye, *solcu* olarak bilinen bir öğretmendi. Fırat Palas Oteli'nde özel dersler vermeye başlayan Kemal Öğretmen'in öğrencileri arasında *sağ eğilimli* olarak bilinen Kenan adlı biri vardı. Kenan, ders almaya geldiği günlerden birinde sormuştu Kemal Öğretmen'e: "Çay mı içersiniz, kahve mi?"

Tepside gelen kahveyi içen Kemal Öğretmen, bir süre sonra uyuşmuş, kendinden geçmişti ki Kenan, öğretmeninin erkeklik organını kestiği gibi dışarı fırlayıp, "Bakın, namussuza gününü gösterdim, bana tecavüze etmeye kalktı," diye bağırmaya başladı. Çocuğun sesini duyanlar otelin etrafında toplanırken, otel odasına girenler, baygın halde, kan birikintisi içindeki Kemal Öğretmen'i buldular. Öğretmen, apar topar Kayseri Tıp Fakültesi'ne kaldırıldı. Otelin önünde toplanan yüzlerce kişi ise "Komünistlere ölüm" sloganı atmaya başladı. Kemal Öğretmen'in hastanede yapılan tetkiklerinde, uyutucu maddeye rastlanması, kafaları karıştırdı. Bu kafa karışıklığı, İstanbul'a sevk edildiğinde netleşmeye başladı. İstanbul Tıp Fakültesi'ndeki tahliller, öğretmene kahveyle birlikte uyuşturucu verildiğini gösterdi.

Bunun, tasarlanmış bir eylem olduğunu, olay henüz duyulmuşken, *Beydağı* gazetesinin Malatya'nın sokaklarında hemen dağıtılmaya başlaması da gösterdi. Gazete, öğretmenin cezasını bulduğunu söylüyordu. Oysaki elle dizilen bir

matbaaya sahip olan gazetenin olaydan hemen sonra basılması imkânsızdı.

Sonraki dönemlerde de benzer olaylar yaşanmaya başladı. Liselere, sendikalara ve TİP'e dönük saldırılar yoğunlaştı ve her saldırıda da "Vurun Alevilere, komünistlere" sloganları atılır oldu.

Bu hava, Alevilerle Sünnilerin, Kürtlerle Türklerin iç içe, mahalle mahalle yaşadığı Gölpınar'ı bir yandan kaygılandırırken, bir yandan da bölüyor, saflara ayırıyordu. Korku ve kaygı, zamanında nasıl ki cem yaparken damlara nöbetçiler dikip, devlete haber uçmasın diye gizlenen Gölpınar Alevilerinin üstüne tebelleş oluyorduysa, şimdi de aynı korku sessizce dolaşıyordu toprak evleri. Alevilerle Sünniler arasındaki kopuş, dinî kopuştan çıkıp, sağ-sol ayrışmasına dönüşüyordu artık.

İşte böyle bir zamanda, köydeki ilkokula atanan bir öğretmen, Kürne'de o güne kadar TİP'e oy verenleri tek tek gezip, "Bunların hepsi din iman bilmezler, hepsi Moskov; yarın öbür gün Sovyetler bunları destekleyip de başa getirirse, hepimizi keserler. Siz dini bütün adamlarsınız, ne işiniz olur sizin Aleviyle, komünistle," demiş ve Kürne'deki üç-beş TİP'liyi de vazgeçirmişti.

Zamanla, Kürne'nin erkekleri Malatya'da da kurulup genişleyen Komünizmle Mücadele Dernekleri, Ülkü Ocakları, Akıncılar Derneği gibi derneklere uğrar olmuştu. Yaşını alıp, gelecek günlerden kaygı duyan, gücünü ve umudunu topraktan bilenler ise bu duvarları ortadan kaldıracak kudreti kendilerinde bulamamışlardı. Her iki tarafın yaşlıları, yazıda yabanda karşılaştıklarında ayaküstü lafa durup, "Hepimiz köylüyüz, ekmeğimizi topraktan çıkarıyoruz, ne işimiz olur sağla solla, komünistmiş, faşistmiş, bize ne," deseler de, hiçbir şeye engel olamıyorlardı.

İşte böyle, ülkenin siyasi havası her yönden esip hiç kimseye tarafsız durma hakkı bahşetmeden uğuldarken, köyün kendi akışı devam ediyordu.

Yukarı evin Baba Hasan'ı da tıpkı Şeker gibi bu dünyadan göçmüştü. Şimdi her iki evde iki Xacê kalmıştı.

Gelinler ahırlarda doğuruyor, her doğum sonrası Xacê kirli köyneği çıkarıp suyunu gelinlere içiriyor; kadınlar doğururken, yavrulamama konusunda direnen hayvanlar, her bir aileyi katıksızlığın içine düşürüyordu. Doğurmayan inek, yanmış kayısı kadar yokluk demekti. Yoğurtsuz, peynirsiz geçen koca bir sene... Her ne kadar inekleri mevsimi geldiğinde boğalara çektirmeye götürseler de kimileri döl tutmuyor, melül melül sahiplerinin gözünün içine bakıp, samanlara ağızlarını göme göme, boş beleş geçiriyorlardı koca bir yılı. Tavuklar desen, her zaman kaçaktılar. Kümeslere yumurtlamak yerine, gidip bir kuytu yer bulur, altını doldurdukça doldurur, her bir yumurta cılklaşırdı da cümle çocuk ava çıkar gibi yumurtlama yerlerini arar dururdu. En nihayetinde bulduklarında, on beş-yirmi yumurtadan biri sağlam çıkarsa, bakır tavaları kaptıkları gibi ateşe koşar, keyfe dururlardı.

Yavrulamayan hayvan, sabahları sofranın sessizliği demekti. Yavan ekmek ve kocaman emaye çaydanlıklarda demlenen çaydı hayvansızlık. Çay, şeker ve yağ ise her zaman çocuklardan saklananlardı. Allah muhafaza keşfetmesinler yerini... Bakarsın on beş çocuk bir damın deliğine kapanıp, büyüklerin yokluğunu fırsat bilip çay demler, boğazları yana yana, her yudumda da "Oy anam öldüüümmm!" diye diye dibini getirirlerdi. Giden şeker de cabası... Ya da ortada bırakılmış tütün, sigara paketi... Soluğu tepelerde bahçelerde alır, sigarayı içmekten renkleri solar, gözleri kararır ama ıh demez, devam ederlerdi. Eve döndüklerinde yi-

yecekleri tokatları o an hesap etmeden, sigaranın tadına varırlardı.

Şimdi ana babalarından tokat yiyorlardı ya, dur bakalım, dayak denilen şey cennetten çıkıp, sadece ana babalarının elinden mi inecekti suratlarına! Gidişat pek onu göstermiyordu. Çünkü öğrenciler arasındaki ayrılık ilkokulda başlamıştı. Köy Enstitüsü'nden yatılı bölge okuluna çevrilen Öğretmen Okulu ise sağcılar ve solcular diye ikiye bölünmüştü.

Bakalım bu bölünme nerede kopacaktı?

6. Sazın Sesi

Rüzgâr, yerdeki karları kurutmuş ve ay ışığının altındaki köy, beyaza kesmişti. Böyle havalara, iti bağlasan durmaz derdi köylüler. En keskin soğuğun tanımıydı bu. Haklılardı da. Köyün cümle iti kuytulara çekilmiş, ne kümeslere daldığı gibi tavukları kaçıran tilkilerle ne de köyün tepesine kadar gelip uzun uzun uluyan kurtlarla baş edecek takat bulabilmişlerdi. Kerpiç damlı evlerde bütün çocuklar susmuş ve bacalardan yükselen dumanla küçük pencerelerden sızan cılız gaz lambası ışıklarına, suyun altındaki büyük evde, yani bizim evimizde yükselen sazın sesi karışmıştı.

Büyük salonda, gaz lambasının dibine oturup da arkasına kocaman bir gölge düşüren küçücük adam, Âşık Mahsuni Şerif'ten başkası değildi. Sigara dumanına karışan gaz yağı kokusu, Mahsuni'nin sesiyle birleşip, cümle mahlukatı susturuyor ama ayaz rüzgârının sesiyle baş edemiyordu. Esen keskin yel, camları yalayıp geçiyor, ağaçları hışırdatıyor, Mahsuni'yle düelloya tutuşuyordu. Küçük cüsseli, büyük gölgeli adam ise, rüzgârla beraber sesini yükseltiyor, dindi-

ği anda fısıltı gibi sessizce söyleniyor, sazın tellerine vurduğu anda gaz lambasının ışığı gibi, odadaki herkesin gözlerine ışıltı konduruyordu.

Mahsuni'nin yolu Gölpınar'a bir gece vakti düşmüştü. Şehirde, TİP adına bir gece düzenlenmiş, sahne alması için Mahsuni davet edilmişti. Konserin yapıldığı belediye salonunu yüzlerce kişi doldurmuştu. Pankartlarla süslenen, sloganlarla canlanan salonda Mahsuni sahneye çıkıp da sazın tellerine vurduğu anda bir uğultu kopmuş ve bütün sesler, yerini Mahsuni'nin sesine bırakmıştı. Mahsuni "Amerika katil katil" diye söylemeye başlayınca da salona polisler dalmış, gözaltına almak üzere sahneye doğru yürümeye başlamışlardı. TİP'li görevliler polislerin yolunu kesip tartışmaya dururken, Teslim de Mahsuni'nin koluna girdiği gibi kulisin arkasındaki kapıdan dışarı çıkarmış ve arabayla köyün yolunu tutmuşlardı.

İşte şimdi tahta divanlı, keçeli, halı yastıklı büyük odada, kendisine verilen köşeye oturan küçük cüsseli adam, TİP gecesinde yarım bıraktığı konserini tamamlıyordu.

Mahsuni Şerif bu, Alevi mahallenin Alevi ailesine konuk gelip de deyiş söylememek olur muydu? Asılan Pir Sultan, derisi yüzülen Nesimi, Hacı Bektaş ve 12 İmamlar dökülüyordu dilinden.

Sonradan, dağ başları ölümlerin mekânları olduğunda içten ağıtlar yakacaktı ama şimdi bunun zamanı değildi. Şimdi "Amerika katil katil" diyor, köylünün hakkını, yetimin rızkını anlatıyordu. İşte böyle vurdu sazın teline Mahsuni:

Devleti devlete çatan
It gibi pusuda yatan
Kan döktüren, silah satan
Amerika katil katil!

Mahsuni, Amerika'ya "it gibi pusuda yatan" yakıştırması yapsa da köyün itleri pusudan vazgeçip, rüzgârın ve sazın sesine kulaklarını düşürmüş, miskin miskin uzanmışlardı dam diplerine.

Mahsuni'nin sesi birkaç büyük evin büyük salonunda akşamları yankılandı. Sonra da Maraş'a gitmek üzere evden ayrıldı.

Mahsuni gibi geceleri yükselen bir ses daha vardı vaktiyle. Uzun zamandır ne duyan ne de gören olmuştu onu. Bir dağ yamacında, bir köy meydanında susmuş muydu acaba Feqiro'nun sesi? O, 1938'de Dersim'de yaşanan korkunç kıyımdan sağ kalan bir garibandı. Belki de sağ kalmış olmanın verdiği yalnızlıkla, orada, Kutu Deresi, Aliboğazı ve Dersim'in tüm vadileri, dağları, dere kenarlarında yaşananları herkes duysun, bilsin ve kimse unutmasın diye sırtına aldığı tamburu, heybesindeki kuru ekmeği ve soğanıyla köy yollarına vurmuştu kendisini. Ne zaman Gölpınar'a uzanan üç yoldan birinde görünse, karşısına çıkan ilk köylü Feqiro'yu evine çağırır, cemaate haber salardı. Beyaz bıyıklı Feqiro, köy dolaşmaktan tozlanmış lastik ayakkabısını çıkarır, divana oturur, başlardı Kürtçe anlatmaya... Kurşuna dizilen delikanlıları, sulara atılan çocukları ve damlarda öten baykuşları... Ve Feqir Rızo'yu, yani Seyid Rıza'yı... Ömrü darağacında sonlandığında, yaşlı cüssesiyle son kez seslenen, "Yazıktır, günahtır, zulümdür," diyen, oğlunun idamı seyrettirilen, ak sakallı isyan komutanı Feqir Rızo'yu, kendi fakirliğinin üstüne ekleyip, ateş düşürürdü ateş düşmemiş evlere. Kadınlar tülbentlerini ağzına çekip sessizce ağlarken, anlatının en trajik anında ellerini dizlerine vurup "Waxx," diye iç çeker, erkekler ağlamamak için kadınlara bakmaz, kafalarını sessizce sallayıp Feqiro'yu dinlerlerdi. Tamburdan yükselen sese Feqiro'nun sesi biner, her yer Dersim olurdu. Günler takılır, zaman durur, mevsim sabit-

lenir ve '38'in sonbaharı, ömrün sonu gibi çivilenip kalırdı toprak damlara...

İşte böyle zamanlardan geriye, köyün kendi sesi, gündeliğin kendi döngüsü kalırdı.

Tan ışığıyla beraber uyanan kadınlar, sıra sıra yün yorganlarla yün döşeklerin arasında fışırdayan çocukları geride bırakıp önce ahıra koşar, hayvanlara saman, yal tenekelerinde ıslatılmış kuru ekmek ve su verir, ardından dönüp akşamdan kalan sobanın külünü bir çırpıda boşaltıp, ateşi yeniler, aynı hızla koşup geceden yoğurduğu hamur leğenini kaptığı gibi ekmek damına taşır, bu sefer oradaki odunu tutuşturup sacı üstüne yerleştirir ve az sonra uyanacak çocuk ordusuna ekmek yetiştirmeye koyulurlardı. Çocuklar ise çıtırdayarak yanan sobanın ısısıyla ayılır ve işekli yatakların içinden, işekli donlarıyla çıkar, kıçlarını sobaya dönerlerdi.

Altlarına aldıkları naylonlarla sabahtan akşama kadar tepedeki karın üstünde kayıp, soğuktan morararak eve dönen çocuklar, bu eğlencenin bedelini geceleri böyle altlarına işeyerek ödüyordu. Azarlandıklarında da "Ana, üryamda birini gördüm, biri bana dedi ki aha buraya işe!" diyorlardı. Çocuklar, bir zaman sonra döşeği ıslatmayı, uyumanın olağan bir parçası gibi görüyor, daha da ileri gidip, "Seninki ne ki, benimki daha böyük," diye işek halkasını yarıştırıyordu.

Yazın damların kenarlarındaki çalı çırpının üstüne atılan döşekler, o gece evde kaç çocuğun yatağa işediğinin nişanı sayılıyordu. Soğuk kış günlerinde ise sobaların yanına çekiliyordu döşekler. Odalara keskin kokular yayılıyordu.

Analar yoruluyordu çocukların üstünü yıkamaktan. Kimi zaman yıkamıyor, keskin sidik kokularıyla dışarı salıyorlar-

dı. Çocuklar yan yana geldiğinde koku bir bulut gibi tepelerine çöküyor, çocukluğun bildik kokuları arasındaki yerini alıyordu. Hepsi altına işediğinden, bu koku da zibil, salça, koyun, saman, odun kokusu gibi sıradanlaşıyordu.

İşte böyle çocuklar işeklerini üstlerinde kuruta kuruta büyürken, her evde yeni ıngaaa sesleri yükseliyor, altlarına ısıtılmış toprak bağlanan bebekler, kundaklara sertçe dolanıp, tabanca gibi analarının kucağına veriliyor ve doktorsuz, ilaçsız bu zamanda, hayatta kalmayı başarırlarsa, işekçiler ordusunun birer neferi oluyorlardı.

Şimdi sıra Zeytun'daydı. Bir öğlen vakti, sancısı tuttu, suyu geldi. Pek çok gelin gibi o da ahıra götürüldü. Kadınları eliyle muayene eden, doğumlarda ustalığı olan, korkup da uykusu bozulanlara düğüm düğüm iple uyku bahşeden Neslihan'a haber saldılar. Çok geçmeden Zeytun'un başında dikildi.

Beyaz şiltenin üstüne uzatılan Zeytun, ineklerin şaşkın bakışları altında kıvranıp bağırdıkça, "Hüşşş, erkeklere ses gidecek," diye susturuluyordu. Ikınıyor, ıkındıkça renk değiştiriyor, sarıya, kırmızıya, mora çalıyordu yüzü. Gelinler kaynar suyla temiz bez taşıyor, Neslihan ise Zeytun'un bacak arasına bakıyor, arada eliyle yokluyordu. İneklerin geviş sesiyle Zeytun'un inlemeleri birbirine karışıp, herkes telaşa kesmişti ki Neslihan "Valla ters geliyi," dedi. Köy yerinde, bir ahırın içinde, ineklerin ortasında ters gelmeye başlayan bu çocuk da neyin nesiydi?

Herkesi korku aldı. Ters gelen bebekten korktular, Zeytun'dan korktular ve dudaklardan mırıl mırıl dualar dökülmeye başladı. Derken Zeytun, ıkına ıkına, kolları ve bacakları kırık bir oğlan saldı dışarı. "Lê bu ölür!" dedi Neslihan. O gü-

ne kadar onlarca kadın doğurtup, onlarca bebeğin göbeğini kesen Neslihan, umudunu kestiği bebeğin göbeğine düğümü atarken, böyle mırıldandı: Ölür!

Kolları bacakları kırık bebek, büyük evin arka odasında, anasının yanına uzatıldı. Dünyaya gelirken anasında yaralar, yarıklar açan bebek, emmedi ve sessizce "ölür" kehanetinin sağlamasını yapmayı bekledi.

Xacê, acı içerisinde, beti benzi atmış halde yatan Zeytun'a acıyıp, tekrar tahta sandığın bulunduğu dipteki odaya yöneldi. Az sonra, elinde kirli köynek ve dibinde bir kırtık su olan fincanla belirdi. Yaraları yok eden, ölüleri dirilten, uykusuzları uyutan dermanların dermanını Zeytun'a uzattı. Zeytun, çaresiz suyu bir yudumda içip derinden nefes aldı. Ardından iniltiyle sordu:

"Bu şeyhin kerameti nedir?"

Xacê cevapladı:

"Tren geçerken elini kaldırıp demiş ki duuuurrr! Tren durmuş."

Zeytun yatakta, kırık bebek yanında yatarken, ölümün habercisi meçhul hayvan, uzaktan ulumaya başladı bir sabah. Horozların sesiyle beraber bu ürkütücü sesi duyanlar, "Cana değil, mala gelir inşallah," dediler. Ses, susmak bilmeden sürdü. Ve birkaç saat sonra sustuğunda, isimsiz, kırık bebek, bir parça beyaz beze sarılıp, sonradan kimsenin bilmeyeceği, kimsenin ziyaret edip de başına bulgur, bisküvi bırakmayacağı, dua okumayacağı küçük mezarındaki yerini aldı.

Köy yerinde, mezarı ziyaret etmek, ölüden çok, mezarın başına konan serçeleri, böcekleri ziyaret etmek gibiydi. Çiçek yerine bulgur, bisküvi, kuru üzüm, leblebi serpilirdi kabrin üstüne. Acaba sürüngenler ölüye dolanmasın da bahşedilenleri yesin diye miydi bunlar? Yoksa ölünün bir par-

çası haline gelen bu cümle küçük mahlûkata bir vefa mıydı? Kim bilir...

Ölü doğan ya da doğduktan hemen sonra ölen bebekler ölü sayılmaz, yas tutulmaz, acı çekilmezdi. Ölü bebeğin ardından ziyarete gelen kadınlar bu nedenle baş sağlığından ziyade geçmiş olsun der, yaralı ananın etrafına toplanıp, "Bişe olmaz, gençsin daha, yenisi olur" sözleriyle sakinleştirirlerdi. Bu "olur"u pekiştirmek için de başlarlardı benzer hikâyeler anlatmaya. "Ohooo, ben üst üste öç tene ölü doğurdum. Noldu, olmadı mı çağam? Oldu işte, altı tene..."

Ölü bebeklerin gömüldüğü ilk gece, mezarlarında ateş de yakılmazdı. Erkekler toplanıp da gece boyu ateşi körüklemezdi.

Köyün mezarlığı, sanki ağaç budayan, tarla süren, inek sağan, çocuk seven herkese, ebedi mekânını hatırlatmak üzere tasarlanmış gibi, köyün tepesine, herkesin göreceği bir açıklığa kurulmuştu. Bu nedenle, mezarlığın hemen altındaki üzüm bağlarına gidenler, bir gözleri mezarlarda, bir gözleri yılan deliklerinde, telaşla salkımları koparıp sepetlere atardı. Ve belki de yine bu nedenle, rüyalarda üzüm yemek, ağlamak, ölüm anlamına gelirdi.

İşte böyle köylülüğün gündeliği, kendi akışında devam ederken, en başta talebeler arasında belirmeye başlayan kutuplaşmalar da ülke geneline yayılıyor, torunla torbayla, danayla bahçeyle, karla kışla uğraşan Gölpınarlılar, dalga dalga büyüyen bu kutuplaşmanın henüz yaşamlarının ortasına çömelmediği zamanı halince geçiriyorlardı.

Malatya'ya gelince... Amerika karşıtı hareketler seslerini yükseltiyor ama etnik ve mezhepsel farklılıkların gitgide yüzünü göstermeye başladığı şehirde, Amerika'nın kimi faaliyetleri gözle görülür biçimde devam ediyordu. Sovyet karşıtı akımlar yaratmaya çalışan Amerika, "Barış Gönüllüleri"

adıyla gruplar göndermeye başlamıştı ülkeye. Bu gruplardan biri de Malatya'da çalışmaya başlamıştı. Barış Gönüllülerinin ajan olduğu, ülkede anti-Amerikancı faaliyetlere karşı örgütleme yapmak üzere gönderildiklerini yazan *Aydınlık* dergisi kurucularından Vahap Erdoğdu ve Seyhan Erdoğdu tutuklanmıştı. Bunun üzerine Teslim ile Süleyman Kırteke, Hacı Tonak, M. Ali Erdoğan ve Reşoali Erdoğdu adlı köylüler bir bildiri yayımladılar. Bildiride, bu çalışmaların kuşku verici olduğu, özellikle Alevilerle Sünnilerin iç içe yaşadığı bölgelerde barışı tesis etmek yerine ayrımcılığın körüklendiği ve Amerika'nın bu çalışmalarını deşifre eden devrimcilerin ise tutuklandığı yazıyordu. "Yüce Türk Milletine" başlığı ile yayımlanan bildirinin hemen akabinde, imzası bulananlara dava açıldı. Mesele davayla da sınırlı kalmadı. Teslim ve arkadaşları tutuklanarak Akçadağ Cezaevi'ne gönderildi. Bizim büyük evde çoluğun çocuğun, tavuğun keçinin sesi sustu. Bundan sonra hayatımızdan çıkmayacak olan cezaevi kapıları ile tanışılacaktı.

Büyük evdekiler cezaevi kapısıyla, Teslim ve arkadaşları da Akçadağ'daki küçük ve soğuk binada işkenceyle tanıştı. Onlar, izbe koğuşlarda, dışarıda olup bitenleri halince izlemeye çalışırlarken, İstanbul ve Ankara başta olmak üzere ülkenin pek çok şehrinde ölüm haberleri gelmeye başlamıştı. Sağ-sol çatışması adıyla organize cinayetler işleniyor, öğrenci gençliğin başını çektiği sol fırtına her yeri sallıyor, bu sallantı ise kimi zaman beklenmedik bir şiddetle karşılığını buluyordu.

Gazeteler, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan adlı gençlerin Filistin'e gidip silahlı eğitim aldıklarını, dönüşte de yakalanarak Diyarbakır Cezaevi'ne konulduklarını yazıyordu.

Bu dönemi hızla anlatayım. Teslim ve arkadaşları sekiz ay cezaevinde kaldılar. Bu arada tabii ülkenin gündemi de de-

ğişiyordu. En azından Teslimleri ilgilendiren kısmı... Şimdi de haşhaş meselesi gündemdeydi.

Tohumlanmadan evvel mor gelinciğe benzeyen haşhaş, o vakitler buğdaydan, arpadan farkı olmayan bir bitkiydi. Çiçekten kapsüle dönüştüğünde, köylüler haşhaş tarlalarına girer, ellerinde bıçaklarla bitkiye kesikler atar ve haşhaşın sütü dışarı akardı. Sonra, güneşin altında sakızlaşan sütler, tıpkı kenger sakızı gibi toplanır, yeni yeni ayaklanıp da umut olmaya başlayan tıp dünyası için çarşıya pazara sunulurdu. Arada ağzına tohum atıp da pireyi deve gibi gören, leğendeki suda boğulacağını sanıp da ürküp titreyen köylü için hazdan ziyade, paraydı haşhaş.

Amerika, ülkesine uyuşturucu olarak giren bu maddenin büyük oranda Türkiye'den geldiğini iddia edip, bir sınır koyması için hükümete baskı yapmıştı. Malatya, haşhaş üretiminin yasaklandığı illerden biri oldu.

İstanbul ve Ankara'da öğrencilerin öncülük ettiği Amerika karşıtı eylemler yoğunlaşmışken, bu karar, haşhaş üreten köylüleri ayağa kaldıracak, ülkenin tümüne yayılan hava gelip köylülerin gündeminin başına kurulacaktı.

Teslim'le beraber Mustafa Yalçıner, Ahmet Erdoğan ve daha isimlerini sayamayacağım pek çok genç, dağ başlarındaki köyleri, ovalardaki ilçeleri tek tek gezip, haşhaş yasağını protesto için bir miting organizasyonuna giriştiler. Teslim'in TİP'ten farklı düşünmeye başladığı, mitingi organize etmek için Ahmet Erdoğan'la birlikte köyleri gezdiği sıra dile dökülmeye başladı. Teslim, gittikleri köylerde, sistemle savaşmanın yolunun silahtan geçtiğini, miting gibi demokratik hakların kullanılması gerektiğini ancak topyekûn devrim için, zora dayalı devrim stratejisi belirlemek gerektiğini söylüyordu.

Gittikleri bir köyde Teslim'in silahlı mücadele verilmesi yönündeki sözlerine kulak kabartan Ahmet Erdoğan, köy-

den çıktıkları vakit Teslim'e "Senin gibi düşünen başka genç arkadaşlar var. Onlarla tanışalım," dedi.

Bu tartışmalar devam ederken, tüm köyler de gençlerden oluşan gruplarca gezilmiş ve miting hazırlığı tamamlanmıştı. En nihayetinde miting günü gelip çattı. Malatya'nın içinde yapılan mitinge, beşgen şapkalı köylü erkekler, çiçekli şalvarlı, tülbentli kadınlar, öğrenciler ve işçiler katıldı. "Kahrolsun Amerika" sloganı Mahsuni'nin sazından çıkıp, köylünün dilinden, şehrin ortasına dökülüyordu şimdi. Yasak karşıtı mitingler başka pek çok ilde de gerçekleşti, ama en büyük miting Malatya'da yapıldı.

Teslim ve arkadaşlarının çalışması mitingle sınırlı kalmadı. "Haşhaş" ismini taşıyan bir de dergi çıkarmaya başladılar. Teslim, derginin başyazarı ve muhabiri oldu. Artık eline kalemi de almıştı. Her ne kadar, diğer elinde silah taşımayı düşlese de...

Dergiye dava üstüne dava açılıyordu. Böylece toplam 16 sayı çıktı, 16 dava açıldı ve Teslim, mahkeme yollarına revan oldu.

7. Martılarla Gelen Gençler

Şu altı saatlik zaman dilimine koca bir tarihi sığdırmaya çalışırken, yani kayalardan zıplamayı beceremeyip, hırçın bir dağ keçisi gibi koyaklara koşmayı başaramamışken, üzerimdeki hantallıkla, bu tuhaf aralıktayken, bağışlayın, sıkıntılı yılların, korkunun, çoğalmanın ve eksilmenin ayrıntılarına dalamadan, senelerin üstünden atlayıp, sizlere zikzaklar çiziyorum. Bu zikzaklara geri dönüp bakınca, öğrenmeyi yeni kavrayan bir kara çocukluğun kenarı kıvrılmış defterindeki eğri büğrü çizgilere benzettim anlattıklarımı. Tedirgin, bir o kadar hüzünlü, yalnız... Vazgeçilmez, emekle karalanmış,

meraklarını kıvrımlara saklayıp, kendisini kısa tarihinin akışına bırakmış bir çocuk defterine... İşte şimdi bu cılız bileklerimle, kürek çekiyorum zaman tünelinde.

Dönelim tekrar geriye...

Bu vakitler, suyun yukarısında ve aşağısındaki iki büyük evde işekli çocuklar ordusuna yeni neferler eklenmişti. Yukarı evde cemler durmuş, cemlerin yerini aynı cemaat ruhunu koruyan radyolar almıştı. Nasıl ki dedeleri, pirleri postun üzerine buyur ediyorlarsa, şimdi de baş köşeye pilli radyoları kondurmuşlardı. Yaz aylarında damlarda yatanlar, akşam vakti radyonun kulağını kıvırdığı gibi memleketin dört bir yanında yaşananları dinliyor, vaktiyle Cumhuriyet'in neresine ilişeceklerini düşünürken, şimdi bu talebeler ayaklanmasının hangi noktasında duracaklarını kavramaya çalışıyorlardı. Çemberin neresine kondukları belliydi belli olmasına da, bu gidişat nereyeydi...

Bizim evin üç gelini, yani Teslim'in karısı Hanım ile Zeytun ve Hatun, çocuk ordusunu genişletmişti. Zeytun, kırık bebeğin ardından bir oğlan doğurmuştu. Adı İbrahim. Kimi gençliğe yeni adım atmış, kimiyse kundakta onca çocuk, birbirini büyütür olmuştu.

Akşamları pilli radyodan haberler yükseldiğinde, herkes radyonun etrafında halkalanıyor, çocuklar susuyor ve spikerin düzgün Türkçesi akıyordu. Üniversite işgalleri, vurulan devrimci gençler, devrimci gençlerin cenazelerine katılanların polisle çatışması, devlete başkaldıran komünistlerin ülkeyi her geçen gün tehdit etmeye başlaması... Her ölüm haberi çehrelere üzüntü konduruyor, haberler bitince radyonun kulağı tekrar kıvrılıyor ve evlerin içine sirayet eden memleket ahvalinin sohbeti, köylülüğün gündeliği başlıyordu.

Kocası Şeker'in ölümünden beri ev içindeki hükümdarlığını daha da kuvvetlendiren Xacê, bütün olup bitenleri dikkatle izliyor, hastalanan gelinlere kirli köyneğin damlalarını bahşediyor, oğlu Hasan'ın dikiş tutturması için uğraşıyor, oğlanın Zeytun ile geçireceği anları bir koyunun yünlerini kırpar gibi tek tek kırpıyordu.

Bu devirde, gelinler büyüğe ziyadesiyle hürmet gösterir, Xacê yatağa girene kadar uyumaz, beklerlerdi. Fakat Xacê bu hürmeti sonuna kadar değerlendirip, saatlerce gaz lambasının dibinde oturur, oğlanlar uykunun dibine vurduktan sonra "Kalkıp yatayım, geç oldu," derdi. Haliyle, yatağa giren gelinler, horultularla uyuyan kocalarının yanlarına yanaşır, yorgunluğa teslim olup, yün yorganın altında büzülür, tavuk uykusuna dalarlardı. Sabah saat beş dedi mi Xacê kapıları tırmalar, "Haydiii, ekmek pişireceksiniz, sofra kuracaksınız, un eleyeceksiniz, öğlen oldu, kalkın," diye bağırırdı.

Xacê'nin günleri, Teslim'i izlemek ve onu girdiği yoldan vazgeçirme çabalarıyla da geçiyordu. Teslim'in köy köy gezmesi, eve tanımadığı gençleri getirmesi, gençlerle odalara kapanıp saatlerce konuşması, bazen günlerce görünmemesi Xacê'yi kaygılandırıyordu. "Neyin eksik, tarla desen var, kamyonun var, çoluğun çocuğun var, niye rahat durmuyorsun," diyordu.

Günlerden bir gün, kahvaltı ettikten sonra hızla kapıya yönelen Teslim'in karşısına dikildi Xacê. Kaşlarını çatmış, yüzünü buruşturmuş, kamburunu dikeltmişti. Ellerini beline dayayıp, "Nereye?" dedi. Teslim gülümseyip, "İşim var," yanıtını verdiyse de Xacê kararlıydı durdurmaya. "Bu kadar çoluk çocuk... Kocaman adamsın. İşine gücüne bak. Her gün her gün nereye? Sen mi kurtaracan memleketi?" dedi. Teslim "Yaw adê acelem var, hele kenara çekil," derken, Xa-cê'yi hafifçe kenara itip, çıkmaya çalıştı ama olma-

dı. "Gel o zaman otur hele," dedi Teslim. Xacê ile karşılıklı oturdular tahta divana. "Bak, ben bir yol tutmuşum, sen he desen de yok desen de ben bildiğimi yapacağım. Yüz göz olmayalım. Çocuklar diyorsan, bakıyorum onlara. Bana karışma bir daha," dedi. Sesindeki tokluk ve netlik, Xacê'yi çaresiz bıraktı. "Sen bilirsin, eşek kadar adamsın," dedi mırıldanarak.

Teslim, *girdiği yol*'dan emindi. TİP'ten uzaklaşmış ve yeni dalganın yürütücüsü öğrenci gençlerle haberleşmeye başlamıştı. Haberleştiği gençler arasında Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan da vardı. Filistin kamplarından dönerken yakalanıp konuldukları cezaevinden çıkmışlardı. Şimdi ise Teslim'in arkadaşı Ahmet Erdoğan'ın kurduğu bağlantı üzerine Gölpınar'a doğru yol alıyorlardı.

Onların yola çıktığı saatte Gölpınarlılar tanımadıkları birkaç kuşla karşılaştılar. Bir taşla iki serçe vurmaya çalışan çocuklar, o güne kadar kuşu kargadan, serçeden bilen köylüler, ellerini göz hizasında tutup, göğe bakar oldular. Kapıya gelip de öten karganın kötü haber getirmesinden korkup "Qijjêêê xêr xeber," diye seslenen, kapı tepelerine yuva yapan kuşların yavrularıyla vakitli vakitsiz tanışan, bazen görmeden basıp da günahtan korkan; bahar vakti yaklaştıkça kaçan leyleklere heveslenen; pepuk kuşunu her gördüklerinde kenger hikâyesine dalan köylüler, bu garip kuşları tanıyamıyordu.

Acaba bunlar da kenger toplamaya çıkan çocuklar gibi kuşa mı dönüşmüşlerdi? Hikâye diyordu ya, üvey annelerince kenger toplamaya gönderilmiş de iki kardeş, ellerinde bıçakla dağ bayır dolaşmış, kenger torbasını doldurmuşlardı. Bir zaman sonra yorulup, acıkıp, bir kengeri paylaşıp yemişlerdi. Yollarına devam etmişler, kardeşlerden biri, tor-

badaki kengerlerin azaldığını görmüş de diğerini suçlamıştı "Sen yedin," diye. Küçük kardeş her ne kadar yemediğini söylese de büyüğü ikna olmamış, "Yiyip yemediğini karnını yarıp göreceğim," demiş, elindeki bıçağı kardeşinin karnına batırıp, deştiği karından küçük bir parça kenger görmüş; ardından çuvala bakıp, çuvalın delik olduğunu, kengerlerin döküldüğünü anlamış ve ellerini havaya açıp yakarmıştı Allah'a: "Ben bir kuş olayım, dağ bayır dolanıp ağıt yakayım, öteyim, öttüğümü her duyan acımı ve pişmanlığımı bilsin!" Allah onu oracıkta pepuk kuşu yapıp da ölü kardeşinin tepesinden havalandırıp göğe salmıştı. Kim duysa bu turunculu kırmızılı kuşu, iki kardeşin hüzünlü öyküsünü anlatırdı: "Pepu keko! Kim öldürdü, ben öldürdüm; kim yıkadı, ben yıkadım; kim gömdü, ben gömdüm! Ah, ah, ah, pepuuu keko!"

Peki bu garip, çığırtkanca öten kuşlar da neydi?

Köylü böyle kuşları anlamaya çalışırken, büyük evin aşağısındaki yolda iki genç belirdi. Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan... Denizlerin martılarını getirmişlerdi tepelerinde. Ve büyük evin önündeki küçük, huysuz, yerden bitme suyun üstünden tek adımda zıplayıp, kapının önünde durdular. Öyle gençtiler ki, şu küçük dere gibi parlıyorlardı güneş ışığının altında.

Teslim, bundan sonra yaşanacaklardan bihaber, heyecanla, ilk kez karşılaştığı gençleri içeriye buyur etti. Onlar kapıdan içeri girdiğinde, martılar ceviz ağaçlarının dallarına tüneyip, arada havalanıp, cümle kuşun seyri altında, kanatlarını küçük derenin suyuna batırdılar. Ve sustular...

İçerideki tahta divanda oturan bu iki gence, gelinler hızla çay demledi. Teslim, yol yorgunu olan Yusuf ve Hüseyin'le önce köy hakkında konuştu. Ev sakinlerini anlattı. Peşi sıra çay ve tepside aceleyle hazırlanmış peynir, sa-

handa yumurta, tereyağı ve reçeller geldi. Yere bağdaş kuran iki genç, bir yandan iştahla sunulanları yerken, bir yandan da Ankara'dan bahsettiler. Deniz Gezmiş'ten selam getirdiklerini söylediklerinde martılar çığlık attı. Cümle kuş havalanıp, az sonra göçe duracaklarmış gibi, büyük evin etrafında dönmeye başladılar. Kim derdi ki bu martılar, Mayıs'ın altısı dendiğinde, bir güvercin bedenine sıkışıp, Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nin avlusunda kanat çırpacaktı? Ve bir ülkenin tarihine, kanat çırpan güvercinin acısı yerleşecekti.

Ama zaman o zaman değildi...

Gençler sofraya bağdaş kurmuşken Xacê girdi odaya. Hoş geldin ettikten sonra sormaya başladı: Nerelisiniz, eviniz nerede, ananız babanız var mı, talebe misiniz?

Yusuf Aslan Yozgatlı, Hüseyin İnan ise Kayserili olduğunu söyleyince, sorularına tam cevap alamamanın huzursuzluğuyla kıvrandı yerinden. Oysa onu ilgilendiren, bu gençlerin Alevi olup olmadıklarıydı. Bu soruların cevabını bilmeyen Teslim de araya giremiyor, nihai cevapları bekliyordu. Xacê bir süre sonra dayanamayıp doğrudan sordu: Alevi misiniz?

Yusuf'un "hayır" cevabı Xacê'yi üzmüştü. Ardından Yusuf, Hüseyin'e dönüp, "Ben değilim ama Hüseyin dede soyundandır," dedi. Hüseyin gülümsüyordu. Bu cevap Xacê'ye yetti ve gülümseyerek başını salladı, "Eyi eyi!"

Gençlerin heyecanı, hızlı yemek yiyişlerinden belliydi. Çaylarını aceleyle yudumlayıp, kenara çekildiler. Sıra, bu yemeğin üstüne sigara tellendirmekteydi. Fakat tütünleri bitmişti. Teslim'den tütün istediler. Teslim'in tok sesi içeriden dışarıya doğru aktıktan kısa bir süre sonra, Zeytun'un yeğeni kara küçük kız, elinde tütün tabakası ile belirdi. Ustaca sarılan sigaraların dumanı havada dağıldı. Suskunluk, konuş-

ma ortamı yaratma isteğinin sesi oldu. Belli ki aceleciydiler. Teslim, Xacê'ye dönüp müsaade istedi. Bu, Xacê'nin alışık olduğu bir istek değildi. Önce Teslim'e sonra gençlere bakıp, kamburunu arkasından sürüyerek, sessizce kapıya yöneldi. Tam kapıdan çıkacakken bir şey söylemek ister gibi döndü ama aklından geçen her ne ise vazgeçip, tahta kapıyı aralayıp dışarı çıktı.

Önce Yusuf sözü aldı. Ankara ve İstanbul'daki çalışmalardan bahsetti. Büyük destek aldıklarını, hareketli günler yaşandığını ama bu gücün şekillenmesine, bütünleşip de nihayete erecek bir yola girmesine ihtiyaç olduğunu söyledi. Hüseyin alabildiğine suskundu. Yusuf hızla özetledi havadisleri. Askeriye içinde güçlü olduklarını, ancak işgal, boykot gibi eylemlerle sonuca gidemeyeceklerini, zora dayalı bir savaşın şart olduğunu anlattı. Deniz'in de böyle düşündüğünü...

Şehirlerdeki hareketlilik Teslim'i heyecanlandırmıştı. "Demokratik hakların kullanılması gerekiyor evet. Ama bu yöntemle sistem yıkılmaz," dedi. O ana kadar başını önüne eğip dinleyen Hüseyin sessizliğini bozdu ve sakin bir tonla konuşma sırasını aldı. Bu güne kadar yapılan eylemlerin, halkta ve halk karşıtı güçlerde önemli bir etki yarattığını ancak bağımsızlığa giden yolun aynı zamanda savaşmaktan geçtiğini, bunun için silahlanmanın ve silahlı mücadele geliştirmenin artık şart olduğunu, dünya devrim örneklerine bakıldığında bu yöntemin sonuca götürdüğünün görüldüğünü söyledi.

Tartışma uzadı, dünya örnekleri sıralandı, emperyalizm ve onun yerli uzantıları, işbirlikçilerinin analizleri yapıldı, halkın beklentileri ve bu beklentilere hangi noktalarda cevap olunabileceği, işçi eylemleri, köylü hareketliliği ve öğrencilerin başını çektiği bu sürecin bütün ayrıntıları tek tek konuşuldu.

Uzun süren analiz ve sohbetler, bu kerpiç evin odasındaki üç kişiyi yormuyor, heyecanlandırıyordu. Konuşmalar Teslim, Yusuf ve Hüseyin'in birbirini daha çok tanımalarını sağlıyor ve geçen her saat, her üçünün de kafasında "doğru yerdeyiz" hissini pekiştiriyordu.

Onlar, kerpiç odalı evde tartışırken, Filistin kamplarında eğitim gören pek çok devrimci genç, dört bir yandan kır gerillası fikrine kilitlenmiş, çalışmalarını bulundukları yerlerde yürütüyor ve hazırlık yapıyordu.

O gün geç saate kadar konuştular. Onlar öyle kapalı kapının ardında konuşurken, çocuklar itlerle oynuyor, suya girip üstünü ıslatıyor, gelinler yemek pişiriyor, Xacê ise elleri kamburunun altında teftişlerde bulunuyor, içinden geldiği vakit oğlan çocuklarını kucağına alıp seviyordu.

Gelinler, iki sacın arasında tereyağlı, cevizli kömbe yapmışlardı. Kokusu her tarafı sarmıştı. Kömbe ateşinin çevresinde oynayan çocukların gölgesi, elden ele dolaşan gaz lambasının ışığıyla titriyor ve martılar, ilk kez gördükleri odun ateşinden yükselen kömbe kokusunu burunlarına çekiyorlardı. Ne gördükleri su, daha evvel kanatlarını daldırdıkları suya benziyordu ne de bu köylü milleti, lisanı, gülmesi, oturması ve kalkmasıyla büyük şehirlerin vapurlarındaki telaşlı insanlara... Köylüler martıları, martılar ise köylüyü gözetliyordu. Kargalarla serçelerse yuvalarına çekilmiş, papuçları dama atılmış çocuklar gibi, sessiz sedasız uyukluyordu.

Akşam sofrası, cılız gaz lambasının ışığına kuruldu. Gelinler yoktu ortalarda. Zaman, gelinlerin yabancı erkeklerle aynı sofraya oturduğu zaman değildi. Gelinler, kapı aralıklarından gençlere bakıyor, gördüklerini birbirine anlatıyor ve Hüseyin'in Alevi olduğunun yüzünden anlaşıldığını söylüyorlardı. Hüseyin'in yeri ayrıydı. Büyük sofrada, kömbenin kızarmış orta kısımlarını Hüseyin'in önüne süren Xacê'nin

davranışlarından bile belliydi onun ayrıcalığı. Hele de doğan ilk çocukların adlarının her zaman Hasan ve Hüseyin konulduğu bu köyde, Hüseyin ismini duyup da sıra dışı davranmak mümkün müydü?

Önüne kömbeler sürülen Hüseyin utanıyor, başını daha da eğiyor, Yusuf ise bir yusufçuk gibi telaşla, heyecanla, gözlerindeki ışığı gaz lambasının ışığına katarak, çocukları, ışığı, çevreyi izliyordu.

Yusuf ve Hüseyin iki gün daha kaldılar köyde. Kapalı odalardaki tartışmaları devam etti ve en nihayetinde kır gerillacılığına geçme hususunda Teslim'in tam desteğini aldılar. Sıra, bu evin karanlık odasında üç gün boyunca yapılan tartışmaları ve varılan fikri Ankara'ya, Deniz'in önderliğindeki gençlere taşımaktaydı.

Üçüncü gün Yusuf, Hüseyin ve Teslim, martıları da alarak Ankara'ya doğru yola çıktılar. Cümle kuş, martılar uzaklaşırken yuvalarından çıkıp, seslerini köyün sesleri arasına kattı.

Onlar Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin yolunu tutarken, Malatya'nın içinde birkaç yıl öncesinden başlayan gerginlik devam ediyor, Aleviler sol hareketlerle yakınlaşıyor, Sünnilerin önemli bir çoğunluğu ise Türk-İslam zeminli örgütlenmeler etrafında halkalanıyordu. Talebelerin başını çektiği sol dalga nasıl ki devrime giden yolu açmak için eline kazma-kürek alıp, alnının terini sile sile çabalıyorsa, komünizm kaygısı taşıyan milliyetçiler de örgütlenmenin ve güç olmanın yollarını arıyordu. Vatanın ve bayrağın elden gittiğini düşünenler, komünizm ve komünistlerle mücadele etmenin başıboş hareketlerle değil, örgütlülük ve disiplinle mümkün olacağını düşünüyorlardı. Ve Ankara Ülkü Ocakları'nın da desteğiyle, eğitim çalışmaları yapmaya başladılar. Ankara'dan gelen eğitmenler, odalara doluşan gençlere, Ale-

viliğin bir sapkınlık olduğunu, komünizmde ise ana-avrat ayrımı olmadığını, vatanın koruyucu evlatlarının bayrağına ve milletine bağlı gençler olduğunu öğütlüyorlardı. Yapılan derslerin ardından bayrak, silah ve Kuran üzerine yemin ediliyor, ardından üçer kişilik birimler oluşturuluyordu. Bu birimler, ileriki zamanlarda Malatya'da unutulmayacak eylemler yapacak, korku bir kara top olup, köylerin, mahallelerin başına çöreklenecekti.

Zaman o zaman değildi...

Hüseyin, Yusuf ve Teslim, bir sabah vakti Ankara'ya vardılar. Teslim, TİP'te çalıştığı günlerde öğrenmişti Ankara'yı. Bir sonbahar vaktiydi. Otobüs ve dolmuşlar işçileri fabrikalara, atölyelere taşıyor, esnaf kepenklerini kaldırdığı dükkânlarını temizliyor, öğrenciler okula gidiyor ve bacaları tüten evlerde herkes kendi umudunca güne hazırlanıyordu.

Üç genç, ODTÜ yurdunun yolunu tuttu. Bu yeni dalganın gençleri ODTÜ yurdunun 201 ve 202 No'lu odalarında kalıyordu. Yurdun 202 No'lu odasında dinlenip, kahvaltı yapıp, arkadaşlarını beklemeye başladılar.

Bir süre sonra Deniz belirdi kapıda. Yusuf ve Hüseyin, Teslim'le Deniz'i tanıştırdı. Özgüvenli, sıcaklığını hareketleri ve yüzündeki tebessümle hissettiren, el ve kol hareketleriyle alabildiğine samimi davranan Deniz'in gözleri parlıyordu. Ayaküstü ve heyecanla, yapılacak toplantıyı anlattı. Bu toplantı, pek çok şeyin karara bağlanacağı bir buluşma olacaktı. Herkesin iyi düşünmesi gerekiyordu. Yusuf, Hüseyin ve Teslim, düşüneceği kadar düşünmüş, tartışmışlardı. Şimdi sıra, yapılacak büyük toplantıda bütün ayrıntıları tek tek aktarmak, fikir birliği sağlamak için çabalamaktaydı.

Toplantı anı yaklaştıkça, oda dolmaya başladı. Deniz, Yu-

suf, Hüseyin ve Teslim'e, Sinan Cemgil, ODTÜ'lü gençler, aralarında solcu subaylardan Hasan Ataol'un da bulunduğu pek çok asker katıldı.

Harbiye Okulu öğrencileri, teğmenler, subaylar ve rütbesi olmayan pek çok asker gelmişti. Teslim, gelenleri tanıdıkça heyecanlanmış, kır gerillası fikri kafasında iyice pekişmiş ve umutlanmıştı. Deniz heyecanla konuşuyor, gelenleri birbiriyle tanıştırıyor ve her gelene methiyeler diziyordu. Tartışma, emperyalizmle mücadele odağında ilerliyor, askerlerin öğrencilerden daha heyecanlı ve radikal oldukları görülüyordu. Harbiye Okulu öğrencilerinden bir genç "Arkadaşlar, okulun yüzde doksanı bizden, tümü destek verecek," diye sesleniyor, heyecanını dalga dalga etrafa yayıyordu. Heyecanı anlaşılırdı. Çünkü solcular ordu içinde hatırı sayılır biçimde örgütlenmiş ve "Devrimci Ordu" imzası taşıyan bildiriler yayımlamaya başlamışlardı.

Bu tartışmalar tam üç gün sürdü. Pek çok karar alındı. Yeni döneme göre askerler ordu içinde örgütlenecek, siviller ise halkı örgütlemek üzere silahlı mücadeleye başlayacaklardı. Özgür ve bağımsız bir ülke kurma hayaline giden yollar birleşecek, kır gerillaları halkı ayaklandıracak, eş zamanlı olarak da orduda sol ayaklanma yaşanacak, bu iki enerji birleşip, devrime giden tek yolu oluşturacaktı.

Tartışmalarda, sol cuntayı beklemek yerine yoksul halkla birlikte askerlerin yaratacağı ayaklanma esas alınmış, ulusalcı ve halkçı devrim için karar birliğine varılmıştı. Ve tüm bu tartışmaları heyecanıyla Deniz, teorisiyle Hüseyin yürütmüş, hızla pratiğe geçilmesi hususunda da fikir birliği oluşmuştu.

Bundan sonra sıra, kır gerillasını örgütlemek, dağ yollarını tespit etmek ve mühimmat arayışına girmekteydi. Öte taraftan da şehir eylemlerine devam edilecekti.

Bu hareketi yürütenler, Filistin kamplarındaki eğitimle

birlikte kır gerillası düşüncesini aslında başlatmışlardı. Geriye kalan, harekete geçmekti. Silahlar ve dağ kadrolarının oluşturulması için kararlar alınırken, gerillaların dağda ihtiyaç duyacağı malzemeler de temin edilmişti. Gençler, uyku tulumları, sırt çantaları, postallar, montlar ve dağın ayazında dolaşacak bir gerilla için neye ihtiyaç varsa hepsini çoktan tedarik etmişti.

Şimdi sıra Nurhaklardaydı...

Zaman hızla işliyordu. Hızlı ve tıkır tıkır! Kararlaştırılan her şey yerine getiriliyor, bir karınca kolonisinin kış hazırlığı gibi, herkes cüssesinden büyük işleri omuzluyordu. Şimdi, benim size anlatmam hızında...

Bir gece Teslim, kamyonunu ODTÜ'nün bahçesine çekti. Nurhaklara götürülmesi planlanan malzemeleri köye getirecekti. Hüseyin İnan, Mustafa Yalçıner ve Yusuf Aslan da vardı. Hızla ve mümkün olduğunca ses çıkarmadan malzemeleri kamyona yüklediler. Eşyaları Malatya'ya Teslim ve Mustafa taşıyacaktı.

Teslim ve Mustafa, yol boyu bakışlarını uzaktaki tüm ışıklara kilitleyip, yol kontrollerine denk gelme korkusuyla gözlerini kırpmadan ilerlediler. Köye vardıklarında kamyonu kenara çekip, malzemelerin indirilmesi için karanlığı beklediler. Malzemeler, büyük evin arka odasına sokulacak ve Güvercinlik Mağarası'na taşınmayı bekleyecekti.

Bakalım bu dağ yolları nasıl olacaktı...

8. Çocuk Gibi Bir Deniz

Sonbaharın sesi, kokusu ve duygusu Gölpınar'ın başındaydı. Sararan yaprakların, kış için kesilen ağaçların, dallarında yavaş yavaş bordolaşıp da büzüşen şilanların, cevizlerin, samanların altına serilip de kızıllaşması beklenen domatesle-

rin, kışlık armutların ve yeni okula başlayan çocukların kokusuydu sonbaharın kokusu.

Duvar diplerinde, daha bir parlaklaşan son güneşin ışıklarıyla mayışıp, davar yünlerinden ip yapan kadınların üzerindeki sessizlik, insanın tenine değil de yüreğine işliyormuş gibi göz kırpan sonbahar ışığı, içi soğumaya başlayan kerpiç evlerin damlarında toplanmaya başlayan salça teştleri, birer kolye gibi sivik uçlarını süsleyen kurutulmuş sebzeler, kışlık kavurma için boynunun vurulmasını bekleyen hayvanlar ve kokuları duvar diplerinde toplayan rüzgâr, her şey bir bütünlük içinde sonbaharı tanımlıyordu.

Sonbahar, bastıracak soğuklara yetişme telaşı ve evlere kapanacak olmanın verdiği hüzünle bir garip olurdu. Şimdi sararıp da yeryüzünün bütün renklerini sunan ağaçlar ve yapraklar, tek tek dibine dökülerek, bir daha yeşillenmeyeceklermiş gibi, hayatın sonu gelmiş gibi, köylünün yüzünü, ensesini yalayacak ve bağlarda renkleri sararıp kurumaya başlamış üzümler, ağızlarda buruklaşacak, bir mevsim değil de bir dönem, bir ömür kapanıyormuş gibi, yas olup toprak evlerin üstüne çökecekti.

Yaz aylarını tarlalarda alnının terini sile sile, hayvanların peşinden koşup, çocukları büyüterek geçiren köylü, şimdi kalaylanmış yeni kaplar, istiflenmiş kışlık erzakla zemheriyi bekliyordu.

Oysa bu hüzünlü mevsime gelmeden evvel ne çok şeyle uğraşmıştı köylü. Bir yandan kayısılara koşturmuş, bir yandan yılan sıcağının altında orak dermiş, hasat kaldırmış, koyunlar kırpmış, semerler yeniletmiş, kaplar kalaylatmıştı.

Kalay dediğin, köylü için kokusuyla, inceliğiyle ve yeniliğiyle başka bir şeydi. İnsan, yapamadığı her şeyi gizemli bulur ya, işte kalay da böyle gizemli, heyecan verici, en çok da çocukları çeken bir garip işti. Yaz sonlarına doğru Erme-

ni kalaycı Halil, arabasıyla köyün tepesinde görülür, her zaman gittiği ilk ev olan Babaların evinin yolunu tutar, ekmek yapmak için örülmüş önü açık damın altına tezgâhını kurardı. Ne Babaların evinden biri çıkıp da "Bu sefer de başka yere kur, milletin kabı kaçağıyla uğraştırma bizi," derdi, ne de Halil aklından başka bir kapıyı çalmayı geçirirdi. Her yıl aynı ritüel devam ederdi. Halil yeri kazıp bir çukur oluşturur, burnundan ateşler çıkaracak körüğü çukura yerleştirip, ağzını dışa verirdi. Ve kalay tezgâhının kurulması, köyün cümle çocuğu için bir aylık oyun, keşif ve eğlencenin başlangıcı olurdu.

Burnu sümüklü, ayakları çıplak, ellerinin altında bir parça ekmekle sıraya dizilen çocuklar, tuttuğu bakır kaplara önce beyaz toz atıp, sonra bir bez yardımı ile parlatan Halil'i izler, bu mükemmellik karşısında büyülenip, kalaylandıkça ortaya çıkan bakır desenleri çözmeye çalışırlardı.

Halil'in misafirliği sırasında köyün kadınları bakır kaplarıyla Babaların ekmek damının önünde sıraya dizilir, pazarlıksız, gönülleri rahat, kapları yığdıkları gibi evlerine dönerlerdi.

Halil'in henüz gelmediği zamanlardan bir zaman, Baba Hasan evdeki büyükçe bir bakır tepsiyi Malatya'nın içindeki bakırcılar çarşısına götürüp, yaşlı ustaya kalaylatmak istemişti. Usta, tepsiyi çevire çevire parlatmış, parlayan tepside Ermeni motifleri belirmişti. Adam, tepsiyi döndüre döndüre kendinden geçmiş, kenarları düzeltmek için salladığı çekici vurarak tepsiyi parçalamış, ardından kendine geldiğinde "Benim cemaatimdi," diye ağlamıştı. Belki de Ermeni Halil'i Babalar bu yüzden sevip, kapısını açıyordu.

Sadece Babalar mı? Malatya'nın pek çok köyünde muhakkak acılı bir Ermeni hikâyesi olurdu. Kadınların eteklerinin altına saklayarak kurtardıkları Ermeni çocukların öykü-

sü, gaz lambalarının dibinde anlatılır, ahlar vahlar edilir ve bu korkunç bellek, gaz lambalarının ışığıyla beraber çocukların beynindeki yerini alırdı. Köydeki kimi gelinlerin geçmişi gibi...

Anlatılanlara göre, aşağı mahallenin yeşil gözlü gelini, katliam sırasında, küçük kardeşiyle dereye atlamış, kendisi kurtulmuş ama kardeşi sulara kapılıp gitmişti. Bizim yukarı mahalledeki diğer gelininse geçmişine dair hiçbir şey bilinmiyor, gelinin kendisi de hatırlamıyordu olanı biteni. Bilinen tek şey, bir Ermeni çocuğunun Alevi-Kürt bir aile tarafından kendi kızlarıymış gibi büyütülüp, evlendirildiğiydi. Kurtulan pek çok Ermeni çocuk gibi...

Aleviler, belki de kendi geçmişlerinden ve hatıralarından dolayı Ermenilere yakınlık duyar, onların yaşadıklarına, en az kendi yaşadıkları kadar üzülür, kurtulanlara sevinirdi. Gölpınarlıların büyük çoğunluğu, bu köyü kurmadan önce Ermenilerden kalma Kilise köyünde yaşamıştı. Ancak orada karşılaştıkları talihsizlikleri katle uğramış bir milletin anılarının üstünde yaşamanın cezası olarak yorumlamış, köyden çıkmışlardı. O zamanlar ölen her çocuk, bu acının devamı sayılmış, kehanetler milletin diline düşmüş, en nihayetinde Gölpınar'ın yolunu tutmuşlardı.

Unutmadan anlatayım. Böyle kalay, semer derken aklıma geldi. Babaların evinin başka bir hikâyesi daha vardı. Bu, diğerleri gibi sadece acı değil, acı ve ahmaklıkla örülüdür.

Babaların evine, ölüm yoluna gönderilen Ermenilerden biri bir eşek palanı vermişti. Bu palanı saklamalarını istemiş, bir gün döneceğini ve geri alacağını söylemişti. Babalar da yıllarca saklamış, gelen giden olmayınca, ölüm yoluna giden Ermenilerin başlarına gelenler dile düşünce, yıllar sonra palanı kullanmaya karar vermişlerdi. Ama palan öyle

ağırdı ki sırtına attıkları eşek, palandan başka yük taşıyamıyordu. En nihayetinde, palanı şehirdeki palancılar çarşısına götürüp, biraz hafifletmeye karar verdiler. Baba Hasan palanı götürüp, içinde halıcı ve kalaycıların da bulunduğu çarşıda, bir dükkâna emanet etti. Oturarak iş yapmaktan göbeği şişip, kolları genişlemiş olan adam, iki gün sonra gelip almasını söyledi Baba Hasan'a. Birkaç gün sonra çarşının yolunu tutan Baba Hasan, dükkânın kapalı olduğunu gördü. Esnafa dükkân sahibinin nerede olduğunu sordu. Adamlar, "Yahu siz ne yaptınız? İçi altın dolu palanı getirip adama vermişsiniz. Adam da altını bulunca dükkânı kapatıp sırra kadem bastı. Kim bilir neredediir, bulamazsınız," dedi.

İşte böyle köylü sonbaharın hüzünlü ışıklarını üzerine kondurup bastıracak zemheriyi beklerken, şehirlerde de gençler, kendi zemherilerine hazırlanıyordu.

Günlerden bir gün, Yusuf ve Hüseyin'le beraber köyü terk eden martılar tekrar aşağı mahallede görülmeye başladı. Bu sefer öyle çoktular ki, köylü önce irkildi. Çığlık çığlığa ötüşen martıların sesi, köylünün kulağına şarkı söylüyorlarmış gibi ilişti. Kuşların sesine, dalga sesi eklendi. Köyün altındaki Sultan Suyu'nun böyle ses çıkardığı duyulmamıştı. Martılar uğultu içinde yaklaşıyordu. Çocuklar bir küme olup, iri cüsseli kuşlara doğru koşmaya başladı. Kadınlar ellerini koltuk altlarında birleştirip yaklaşan beyaz bulutu beklemeye koyuldu. Çocukların bu garip homurtular çıkaran su sesine kapılıp da boğulmalarından korkacak takatleri bile yoktu kadınların. Odun kesenler baltalarını kenara indirdi. Su taşıyanlar bidonlarını yere bıraktı. Cümle hayvan kafasını kaldırıp beyaz buluta bakmaya başladı. Beyaz bulut şarkılar söyleyerek yaklaştıkça, köylünün kalbinin ritmi değişiyor, şarkıya eşlik eden bir vurmalı çalgı gibi atıyordu.

Derken, aşağı evin hemen altında, adına Ceget denilen dört yolda, başında martılar, etrafında cümle çocukla uzun boylu bir genç göründü. Kirli sakalı, üstünde yeşil parkasıyla Deniz Gezmiş'ti gelen. Yanında Teslim'le...

Deniz, büyük suyun küçük kolunun üstünden sekip atladığında, bütün martılar evin etrafındaki ağaçlara yayılıp, serçeleri, kargaları selamladı. Kapıya doğru ilerleyip selam verdiğinde kuşlar sustu. Çocuklar sustu. Dalga sesleri dindi ve geriye Deniz'in sesi kaldı.

Evin kenarında gelinler, yüzlerini öne eğip "hoş geldin" dediler. Damın kenarlarında toprak eşeleyen, tavuk kovalayan cümle çocuk susup, upuzun boylu genci tepeden tırnağa süzdü. Sonradan rüyalarına girecek Deniz'i... Deniz görmeden tanıdıkları Deniz'i, upuzun süzdüler.

Suskunluğu ve donukluğu dağıtan tek ses yine Xacê'nin sesi oldu. Teslim, bir elini Deniz'in omzuna koyup, "Ana, bu Deniz Gezmiş," dedi, "Ankara'dan geldi, talebe, devrimci." Xacê yine aynı sorunun cevabını bekliyordu. Teslim, Deniz'e dönüp gülerek "Alevi misin Deniz?" dedi. Deniz aynı gülümseyişle "Alevi değilim ama devrimciyim ana," dedi. Bu cevap yine Xacê'yi tatmin etmemişti.

Duvar diplerindeki çocuklara baktı Deniz. Sonra Teslim, sekiz çocuğu sıraladı. Yarısı abisinin, yarısı kendisinin, hepsine babalık ettiği sekiz çocuğu... Ve tabii babası askerde olan, Zeytun'un küçük çocuğunu da kattı araya. Deniz takıldı Teslim'e, "Bunlar büyüsün, ordumuza katalım," dedi. Sümüklü çocukların bakışları altında, gülüştüler.

Ardından büyük evin salonuna geçip, gelinlerin getirecekleri tepsiyi beklediler. Yusuf ve Hüseyin'e oranla daha girişkendi Deniz. Tepsiyi getiren gelinlerle sohbet etmeye çalıştıysa da gelinler utanıp, kaçamak cevaplar verip, salondan çıktılar. Ama göz ucuyla da bakıyorlardı bu Ankara'dan ge-

len devrimci gence... Sonradan, pek çok genç gelecek, gelinler her birini tek tek değerlendirecek ve Sinan'ın hepsinden yakışıklı olduğuna karar verecek, bir zaman sonra bütün bu gençler için ağıtlar yakacaklardı.

Ama zaman, o zaman değildi...

Şimdi Deniz ve Teslim, köyleri dolaşacak, yoksul köylülerin sofrasına oturacak, onlarla konuşacak, devrime gidecek dağ yollarını belirleyecek ve umutlarını pekiştireceklerdi.

Ertesi gün erkenden evden çıktılar. Daha evvel, TİP için çalıştığı günlerde ilişki kurduğu köyleri sıralıyordu Teslim. Deniz'in gözü parlıyor ve bu kadar olanağı beklemediğini söylüyordu.

Şakalaşıyor, gülüşüyor, arada ciddileşiyor ve yılların dostuymuş gibi, birbirlerinin çocukluğunu bilirmiş gibi, dere tepe aşıyor, köylere giriyorlardı. Hangi köylerin daha fazla destek vereceğini, hangi köyün buluşma yeri, hangisinin ekmek alınacak yer olduğunu belirlemeye çalışıyor, hayaller kuruyorlardı. Olacaktı bu iş... Ekmeğini sunan yoksul köylülerle, gözleri parlayan gençlerle, ülkenin özgürlüğünü isteyen öğrencilerle, kadınlarla, çocuklarla ... Olacaktı.

Alevi köyleri daha yakındı devrimci harekete. Gittikleri evlerde umutlarını ve ekmeklerini sunan köylüler, bir yandan da gençlerin geleceğinden yana kaygılanıyor, yaşlı kadınlar Teslim'le Deniz'i kucaklarına bastırıp, "Kurban olayım size, başınıza bir iş gelmeye ha!" diye tembihliyor, kederleniyorlardı.

Sırayla tüm köyleri dolaştılar. Terzikoca, Keremis, Dedefengi, Kilise Köyü, Cevizpınar, Sincik, Kömekavak... Kimi zaman köylerde yatıyor, kimi zaman da hava kararınca eve dönüyorlardı.

Bir gün, Kilise köyünde Teslim'in dostu olan Hacı'nın evine gittiler. Deniz, köy âdetlerini bilmiyordu. Evin kadını yu-

murta pişirip çay demledi. Yere kurulu sofrada yemek yiyip kenara çekildiler. Fakat Deniz, bacaklarını bağdaş kurmak ya da kıvırıp altına almak yerine odanın ortasına boylu boyunca uzatmıştı. Odaya girip çıkan kadın ters ters Deniz'in bacaklarına bakıyor, ev sahibi Hacı ise arada göz atıp memnuniyetsizliğini bildiriyor ve olup bitenleri fark eden Teslim, kaş göz ederek Deniz'i bacaklarını toplaması için uyarıyordu. Fakat Deniz, bu uyarıyı dikkate almak yerine Teslim'e kaşlarını çatıyor, kafa hareketleriyle kızıyordu.

Sohbetin ve çayın ardından kalktılar. Deniz birkaç adım önde yürüyordu. Hacı, Teslim'in koluna girip, hafif yavaşlayarak kulağına eğilip, "Kim bu?" diye sordu. Teslim, "Deniz Gezmiş, devrimci öğrencilerin lideri," cevabını verdi. Adam, "Sen bunlarla mı iş yapacaksın. Oğlum, bu adam oturup kalkmasını bilmiyor. Bununla çalışacağına İnönü ile çalış. Bu adamdan bırak devrimi, ne köy çıkar ne kasaba," dedi.

Hacı'dan ayrılıp yollarına devam ettiklerinde, Teslim Deniz'e bir bir anlattı adamın söylediklerini. "Yahu sen böyle yaparsan köylüler bize ekmek vermez," deyince Deniz güldü. Gülüşüyle de uyarıyı aldı hesabına.

Peşi sıra Karapınar'a, İsmet İnönü'nün açtığı Köy Enstitüsü'nden Yatılı Öğretmen Okulu'na çevrilen okula gittiler. Sol görüşlü olduğu bilinen öğretmenlerden Yusuf Şahiner'in okul müdürü tarafından tehdit edilmesi meselesini konuşacaklardı. Doğrudan müdürün odasına yöneldiler. Müdür onları kapıda karşıladı. Adamın sıcakkanlılığı, tehdit eden o değil de başka biriymiş gibi, yılanı deliğinden çıkarır türdendi.

Deniz'le Teslim, müdürle beraber öğretmenler lokaline yönelip oturdular. Deniz, her zamanki açık sözlülüğüyle, lafı dolandırmadan müdürün yüzüne bakıp, "Yusuf Şahiner diye bir hoca varmış," dedi. Müdür telaşla, "Çağırayım," yanıtını verdi. Çağırdı ve Şahiner odaya geldi. Deniz, odaya giren öğretmenle selamlaştıktan sonra müdüre dönüp, "Yu-

suf Şahiner'le iyi geçin," dedi. Adam bu direk ifade ile telaşlanıp, "Ben devrimciyim, Alevi'yim," cevabını verdi. Deniz, "Devrimciysen iyi," dedi imayla. Hızla çaylarını yudumlayıp çıktılar.

Gölpınar'a doğru devam ettiler. Gölpınar ile Karapınar'ı bağlayan demir köprü, köylünün verdiği isimle Çayın Köprüsü üzerinde durup, hırçın Sultan Suyu'nu izlediler. Bu köprü, düz tepeler, ağaçsız tarlalar ile bahçeleri bağlayan yere kuruluydu. Karşı köye gitmek için kırk dakika yürümesi gereken hiç kimsenin susuz kalmadığı, iki yüz metrede bir, bir kaynak su çeşmesinin bulunduğu yoldaydı.

Akan çayı izleyen Deniz ve Teslim, bir çocuk gibi suya taş atmaya başladılar. Daha sonra bu taş atma keyfi "kim daha uzağa atacak" yarışına döndü. Her ikisinin de kolları yorulunca, sonbaharın hüznüyle sararmış ağaçlarla dolu yola koyulup, köye yollandılar.

Günler Deniz ve Teslim'in keşifleri, Malatya'daki diğer devrimcilerle buluşup plan yapmaları ve akşamları gaz lambasının altındaki koyu sohbetlerle geçiyordu. Ve Deniz, handiyse ev halkından biri olmuştu.

Büyük evin arka kısmı yediği yağmurlardan eskimiş, yamulmuş ve yıkılmaya yüz tutmuştu. Hasan askerdeydi ve evdeki yeni yetmeler, kavak ağaçlarından direkler tedarik edip, toprağı elekten geçirip, kerpiçler yapmış, damı onarmaya koyulmuşlardı. Artık haneden biri olan Deniz de Teslim'le beraber kolları sıvayıp, eskimiş damı yıkıp yenisini ördü. Onlarca köy gezintisinin ardından, böyle bir iş yapmak belli ki Deniz'in hoşuna gitmişti.

Günler böyle geçti işte. Plan yaparak, köy gezerek, gülerek, eğlenerek...

Bir sabah Deniz, martılarını alarak Ankara yoluna koyuldu.

Malatya-Ankara arası yollar, bakalım gençleri nereye götürecekti...

İtin kuyruğunu donduracak zamanların eli kulağındaydı. Köyde tedarikler bitmiş, evlere çekilme günleri başlamıştı. Şimdi, erkeklerin tütün üstüne tütün sarıp içeceği, içtikçe muhabbet edeceği, kadınlarınsa ellerine aldıkları şişlerle yün çorap, eldiven, kazak öreceği günler başlıyordu.

Dikiş makineleri yeni girmişti köye. Bu ayakla çevrilen makineler kadınların eğlencesi olmuş, çarşı pazarla kurulan hesap daha da zayıflamıştı. Artık ellerine aldıkları şişlerle kazak örüp, birbirinden desen modeli öğrenen kadınlar, şalvarlar, pazenden pijamalar da dikmeye başlamıştı. Erkeklerin yakası eskimiş işliklerini elle söküp ters çevirme zamanları geride kalmıştı. Ki erkenden yakası yırtılan işlikler, dertti köylü için. Kadınlar bunun da yolunu bulmuş, yakaları söküp, altta kalan kısmı üst tarafa geçirip, yeniler olmuşlardı. Sadece işlikleri mi? Eskiyen şalvarlara yama vurur, kazakların eskiyen dirseklerini söküp yeniler, bazen aynı renkte kumaş ya da ip bulamayınca, apayrı yamalar yapar, bu yoksunluk, aklı yetmez çocukları sevindirirdi. Üstlerindeki yamaları yarıştırır, en büyük yama kimin diye oyuna dalarlardı. Büyüklerin giysileri küçültülüp de boylarına göre ayarlandığında da sevinirlerdi. Lakin yamaları, yaşı ermiş erkekler taşıyamazdı. Utanırlardı. Uçları delinmiş çoraplarından, pörsümüş beşgen şapkalarından, eskimiş ayakkabılarından utanırlardı. Şehirde de utanmamak için, tedarikli olurlardı. Şehrin giysileri, ayakkabıları kenarda bekler, eskimeden yıllarca kullanılırdı.

Kadınlar, yırtığın utancını taşımaz, en eski giysi ne varsa üstlerine geçirir, çocukların ve erkeklerin tüm utancını yüklenir, dik dururlardı. Onlar yoksullukla dalga geçmesini de bilir, "Karga demiş, yavrularım olalı beri payıma sıcak bok düşmedi," derlerdi. Haklılardı. Onca çocuğun, onca işin ara-

sında ne düşerdi ki kadına? Erkeklerin eskiyen ayakkabılarını gündelikte giyinir, büyük çocukların eskiyen kazaklarını üstlerine geçirirlerdi.

Kış ayları, genç kızların çeyiz dizme zamanıydı da. Kar beyaz tentene ipleri ortaya çıkar, sobaların etrafında halkalanan kızlar dantel yarışına başlarlardı. Masa olmayan evlere masa örtüleri, sehpa takımları, havlu kenarları, yatak örtüleri örülürdü. Bütün bunlar tamamlanınca da olmadık şeylere örtü yaparlardı. Radyolara, tencere üstlerine, pencere kenarlarına... Kanaviçeler yapılır, çeşit çeşit desenler çıkarılır ve her biri sandıklara kaldırılıp, gelecek günleri beklerdi. Davul ile zurnanın sesini...

Oysa genç kızlar evlendiklerinde bile bu dantel ve işlemeler sandıktan çıkmazdı. Gelinin düğün dernekle evden çıkarılmasına yakın günlerde tüm danteller sergilenir, gelen giden bu işlemeleri inceleyip, geline kendince bir puan verirdi. Ardından hepsi tekrar sandıklara yerleştirilir ve gittikleri evlerde de yatılan odanın bir kenarında yıllarca saklı kalırdı. Çünkü hiçbir evde, bu işlemeleri serecek eşya olmazdı. Hiçbir evlilik, genç kızların dantelleri yaparken kurdukları evlilik düşüne benzemez ve umut ettikleri huzurlu yaşam, gelin gittikleri yakın köylerde yine tarladan ahıra koşturarak, çocuk doğurarak geçer, danteller sararır, akan zamana direnemez, ana kuzusu bir genç kızın siyah beyaz fotoğraftaki güzel gülümsemesi gibi geçmişte kalır, hüzün taşırdı.

Gidelim şimdi yukarı eve... Babaların evini dolduran çocukların gürültüsüne hava kardığı zaman yoluna devam edemeyip de eve çağrılan yabancı yolcuların sessizliği ekleniyordu. Yabancıya fazlasıyla alışıktı bu ev. Kimi zaman davarını ilçeye götüren bir yabancı yolcu, "Karanlık çöktü, gel kal, yarın yoluna devam edersin," diye eve çağrılırdı, kimi zaman

da tarla işi arayan bir mülksüz. Gelinler, bu davetsiz misafirleri ağırlamak istemeseler de erkeklere söz geçiremezlerdi. Kış aylarında salona serilen yatakların yanına bir yatak daha eklenir, yedi yabancı adamlar, gelinler ve çocuklarla aynı odada uyurdu. Günlerden bir gün yine böyle tanımadığı bir adamı yoldan çevirip eve çağırmıştı Baba Hasan'ın oğlu Hüseyin. Hüseyin, gelen kim olursa olsun özel yemek yaptırırdı. İşte bu yabancı misafir de böyle salonda otururken, Hüseyin, karısı İsaf'a Kürtçe seslenip "Kafasını kes," demiş, kadın ise her seferinde duymazlıktan gelmişti. Hüseyin, misafirin Kürtçe bilmediğini düşünerek tekrarlamıştı "Kafasını kes," diye. Kafasını kesmesini istediği şey, bir tavuktu. Köy yerinde yumurtlayan tavuğu durduk yere kesmek İsaf'ın işine gelmiyordu. Hele de tanımadığı bir misafir için. Bir zaman sonra misafir, oturduğu yerden kıvranmaya, sıkılmaya başlamıştı. "Ben gideyim," diye tutturmuş, Hüseyin "Olur mu, nereye gideceksin gece vakti," diye adamı ısrarla oturtmuştu. Sonunda İsaf anlamıştı durumu. Adam, kendi kafasından bahsedildiğini sanmıştı. İsaf, "Kardeşim tavuk kesmemi istiyor, ben de diyorum yazıktır niye yumurtlayan tavuğu keseyim," deyince adam derin nefes almıştı.

Bu evde gelinler, yabancı misafirler kadar Xacê Babê'yle de uğraşıyordu. Xacê Babê'nin en meşhur ve en yorucu özelliği, evin önündeki üç taşlı ocağın başına yemek yapma niyetine oturup, teker teker gelinleri çağırmasıydı: "Hele biriniz kazanı getirin... Hele biriniz bulguru getirin... Hele biriniz suyu getirin..." Böyle ocağın başından kalkmadan, gelinleri koşuşturarak yemek pişirir, ardından da "Yemeği ben yaptım," derdi. Gelinler de söylene söylene emirlerine itaat eder, pişen yemek ocaktan indiğinde, çoluk çocuğun içine dalacağı büyük sofraları kurarlardı.

Ve tabii gelinler, evin haylaz çocuklarıyla da uğraşıyordu. Oğlanları yol kenarında duruyor, çeşmeden su getiren ge-

linlerin sitiline toprak atıyor, itleri kovalıyor, çocukları taşlıyorlardı. Her gün evin yamacında bir kavga kopuyor, hışımla kapıya gelip sitillerini yere indiren köyün kadınları, "Allah için şu çağalara bir edep öğretin," diye bağırıyor, utanan analar, ellerine aldıkları taşlarla oğlanların peşine düşüyordu.

Bizim eve gelince... Teslim'in gençlerle kurduğu bağlantı üzerine girdiği koşuşturmanın yarattığı kaygı, Xacê'nin gelinlerle çekişmesinden geriye kalan zamanlarda beliriyordu. Burada da çocukların gürültü patırtısı dinmiyordu. Aşağı evin çocukları bazen yukarı evin çocuklarına karışıp bir çekirge sürüsü oluşturuyor, kırıp döküyor, etrafı dağıtıyor ve Teslim'in karnı burnundaki karısı Hanım, en nihayetinde sinirlenip, "Bunlara demirden eşeğin siki dayanmaz," diye peşlerine veriyordu. O öyle bağırınca çocuklar gülüşerek etrafa dağılıyordu. Arkalarından da "xarrik" denilen eskimiş ayakkabıları fırlatıyor, çocuklar uzaklaşınca Hanım bu sefer etrafa yayılan ayakkabıları topluyordu.

Bu dönemde Zeytun kucağındaki büyük oğlanı büyütüyor, bir çift yatağı sırtına alıp şehre iş bulmaya giden kocası Hasan'ın yolunu gözlüyordu. Fakat Xacê, Hasan'ın nerede olduğunu, ne iş yaptığını bildiği halde geline söylemiyor, gelen haberleri gizliyor ve onun meraktan, üzüntüden her gün erimesini keyifle izliyordu.

Hayatın gündeliği böyle gürültü patırtılarla, kimi vakit soba dibindeki sessizlikle, gaz lambasının ışığı altında fısıltılı konuşmalarla geçerken, Yusuf ve Hüseyin tekrar belirdi dört yol ağzında. Üstlerinde parkalar, ayaklarında çamurlu ayakkabılarıyla... Evin kapısına ulaştıklarında Teslim yine onları karşılayıp, yine aynı coşkuyla içeriye buyur etti. Yine sofra kuruldu. Gelinler bu sefer daha önce tanıdıkları yüzlere daha sıcak baktılar ve bu uzak yoldan gelen misafirleri özenle

ağırladılar. Xacê de yakın davranıyordu gençlere. Yalnız Alevi olan Hüseyin'in suskunluğu ve sessizliği Xacê'nin hoşuna gitmiyordu. Bir aralık Teslim'i kenara çekip, "Oğlum bu çocuk ne gülüyor ki gülesin, ne ağlıyor ki ağlayasın. Bu çocuğa söyle biraz konuşsun. Bunu önder yapın kendinize. İyi kötü Alevi işte!" dedi. Teslim ise gülümseyerek karşıladı Xacê'nin bu içten teklifini. Dönüp Hüseyin'e anlattı. Hüseyin de başını eğip, gülerek geçiştirdi.

Yol yorgunu misafirler, bu sefer silah temin etmek için gelmişlerdi. Yusuf, Diyarbakır Cezaevi'nde kaldıkları zaman bir adamla tanıştıklarını, adamla silah bulma konusunda anlaştıklarını ve bir miktar para verdiklerini, gidip onunla tekrar görüşmeleri gerektiğini söyledi. Teslim, sabah Diyarbakır'a gitmeyi teklif etti. Hüseyin evde kalacak, Teslim'le Yusuf Diyarbakır'a gidecekti.

Gece, gaz lambasının altında geçen sohbetlerle tamamlanıp, kalın yün döşeklerin ve yün yorganların içindeki derin uykuyla sonlanmıştı.

Sabah erkenden kalkıp, Hüseyin'i kitaplarıyla baş başa bırakarak, Diyarbakır'a doğru yola çıktılar. Hüseyin ise akşama kadarki süreyi merakla ve Xacê'nin suallerini cevaplamakla geçirecekti.

Yusuf ve Teslim, otobüsle Diyarbakır'a doğru yol alıyorlardı. Beş saatlik yol boyunca planlar yapıp, sohbet ettiler. Öğle sularında surlu kente ulaştılar. Yorulmuş ve hatırı sayılır oranda acıkmışlardı. Fakat kentteki ölülük, bir anda kafalarına taş düşmüş gibi ayılttı onları. Ramazan ayıydı. Bir tek lokanta bile açık değildi. Surlu kentin tozlu yollarında, başları poşularla sarılı açlar ordusunun arasında dolaşıp, açık lokanta aradılar. Yoktu. En uygunu otel bulmaktı.

Yoksul, tozlu ve aç şehrin meydanına yakın bir küçük otele gittiler. Otel sahibi her ikisini baştan aşağı süzdükten

sonra odalarını gösterdi. Fakat Teslim'le Yusuf'un odayla işi yoktu. Adama aç olduklarını söylediler. Adam bir süre düşünüp, "Tamam siz salona geçin, ben size kebap getirteyim," dedi. İyi haberdi. Teslim ve Yusuf, kimsenin görmeyeceği, görüp de nefisleriyle hesaplaşmayacakları bir kuytu yere oturtuldular. Kısa süre sonra gazete kâğıtlarına sarılı bir tepsiyle, bir oğlan belirdi kapıda. Görevlinin işaretiyle tepsiyi getirip, önlerine koydu. Gazete kâğıtlarını kaldırıp, tabaklarda yatan kebaplara, soğan ve ayrana saldırdılar. Karınlarını doyurduktan sonra otelden çıkıp Diyarbakır Cezaevi'nin yolunu tuttular. O vakitler, cezaevlerinde akraba olmayanlar da ziyarette bulunabiliyordu. Görüş kısmına geçip, silah temin edecek adamı beklediler. Bir süre sonra adam geldi. Hal hatır sorulduktan sonra Yusuf girdi konuya. "Sana verdiğimiz paranın karşılığında silah almamızın zamanı geldi," dedi. Bu giriş adamı biraz huzursuz etmişti. Ne tür silah istediklerini, kaç adet istediklerini bir bir anlatıp, anlaştılar. Adam, "Tamam, yarın elinizde bilin," dedi. Silahlar, Gölpınar'ın karşısındaki dağların eteğinde bulunan Cevizpınar köyünün hemen altındaki benzinliğe getirilecekti. Bu söz üzerine Teslim ve Yusuf rahatlayıp, cezaevinden ayrıldılar. Zaman kaybetmeden surlu kentten çıktılar.

Akşam karanlığında köye ulaştıklarında Hüseyin yerinden fırlayıp arkadaşlarını karşıladı. Teslim'le Yusuf gaz lambalı odaya girip, soluklandıkları gibi adamla yaptıkları anlaşmayı anlattılar. Hüseyin keyiflenmişti. Tabakayı çıkarıp tütün sardı, gaz lambasının isine, tütünün dumanını karıştırdılar. Artık huzurla uyuyabilirlerdi. Sabah olacak, silahlar gelecek, eve taşınıp saklanacak ve diğer tedarikler görülecekti.

İkinci gece de yün döşeklerle yün yorganların arasına girip, uykuya daldılar.

Ertesi gün Yusuf'la Hüseyin'in evde kalması, Teslim'in silahları almak üzere benzinliğe gitmesini kararlaştırdılar. Silahlar akşam karanlığında gelecekti. Gündüz, yol üstünde böyle bir yüklemenin olması mümkün değildi. Akşama doğru Teslim kamyonuna atlayıp, benzinliğin yolunu tuttu. Bu sefer Yusuf ve Hüseyin merakla beklemeye başladı.

Teslim, belirlenen saatte kamyonu benzinliğin önüne çekti. Dakikalar geçmek bilmiyordu. Dolaşıyor, etrafa bakıyor, hemen yukarısında yükselen dağları izliyor, arabaların farlarının aydınlattığı yolu seyrediyordu. Zaman akıyordu ama ne gelen vardı ne de giden. Yol uzundu, gelmeleri uzun sürebilirdi. Kim bilir, belki yolda askerî kontrole takılmışlardı, belki yakalanmışlardı. Bütün olasılıkları içinden geçirdi ama adamların bir sahtekârlık yapacağı düşüncesine mümkün olduğu kadar inanmak istemedi. Adamın dünkü yüz hatlarını aklına getirdikçe tedirginleşiyor, bu tedirginliği tekrar üstünden atıyor, gelip geçen arabaları izliyordu. Diyarbakır yönünden gelen her araca "acaba onlar mı" diye bakıyordu. Tam dört saat bekledi Teslim. Gece yarısını bulmuştu ki vazgeçip eve döndü. Yusuf'la Hüseyin merakla karşıladılar onu. Ama Teslim'in yüzündeki ifade, bir şey söylemese de her şeyi anlatıyordu. "Gelmediler," dedi. Yusuf ve Hüseyin sinirlenmişti. Sakinleşip "Belki aksi bir şey olmuştur, yarın tekrar bekleyelim," dediler.

Ertesi gün aynı saatlerde Teslim yine benzinliğin kenarında beklemeye başladı. Dağlardan gelen rüzgâr yüzünü yalıyor, üşüdükçe arabaya biniyor, bir süre sonra dayanamayıp tekrar iniyor ve yolu gözlüyordu. O gece de kimse gelmedi ve Teslim yine eve boş döndü.

Hepten sinirlenmişlerdi. Adamın yanına tekrar gitmeye karar verdiler. Ertesi gün Yusuf ve Teslim tekrar Diyarbakır yoluna revan oldu. Bu sefer tedarikliydiler. Ramazan'ın azizliğine uğramayacaklardı. Yanlarına yiyecek aldılar. Hüseyin yine kitaplarına gömüldü.

Tozlu, engebeli yolları aşıp tekrar surlu kente, oradan da cezaevine vardılar. Adam yine karşılarındaydı. Bu sefer adamın gerginliği gözle görülür bir hal almıştı. Başını önüne eğip, "Kusura bakmayın, çok zaman geçti, biliyorsunuz burada elim kolum bağlı. Verdiğiniz parayı harcadım. Ama söz, çıkınca size ödeyeceğim," dedi. Teslim ve Yusuf burnundan solumaya başlamıştı. Adamı terslediler. "Madem öyle niye bizi oyalıyorsun," dediler. Adam başını kaldırmadan, söylenen her söze "Haklısınız," dedi. Yapılacak bir şey yoktu. Adam cezaevindeydi. Yakasından tutamazlardı. Sinirle ayrıldılar cezaevinden. Söylene söylene yola devam ettiler. Yusuf köpürmüştü. "Bu adamı unutmayalım, çıktığında yakasına sarılıp parayı alacağız," dedi.

Köye ulaştıklarında, yine heyecanla kendilerini karşılayan Hüseyin'e bu sefer "Adam bizi dolandırdı," dediler, "parayı harcamış."

İlk seçenek devre dışı kalmıştı. Planlar bozulmuş, iş uzamıştı. Şimdi ne yapacaklardı? Ne silah vardı ne de silah alacak para... Yusuf bir türlü adamı affedemiyordu. Affetmesi için de çok erkendi zaten. Teslim, "Benim silah kaçakçısı bir arkadaşım var. Cezaevinde yatmıştı. Antepli, gidip onunla görüşeyim," dedi. Yeni bir alternatifin oluşması Hüseyinle Yusuf'u biraz sakinleştirmişti. Önce gidip adamla görüşülecek, fiyatlar öğrenilecek, anlaşılacak, sonra da para işi konuşulacaktı. Teslim bu sefer yalnız gidecekti.

Ertesi sabah yola çıktı Teslim. O gidince, geride kalan Hüseyin ile Yusuf da köyleri dolaşmaya karar verdi.

Bizim köylü Ali, evli ve birkaç gün önce bir oğlan babası olmuş, genç bir adamdı. O da Teslim gibi sol dalgaya kapılanlardandı. Ali, Yusuf ve Hüseyin köyleri dolaşmaya başladılar. Dağların eteğinde, Alevi dedesi Hasan'ın köyü Cevizpınar'a, yakınındaki diğer köylere gittiler. Cevizpınar'dan dönerlerken kepekle dolu torbalarla yol kenarın-

da bekleyen yaşlı adam takıldı Yusuf'un gözüne. "Şu adama yardım edelim," dedi. Katırıyla yolda ilerleyen başka bir adamı görüp, katırı durdurdular ve kepek çuvallarını sırtladıkları gibi, katırın üstüne yığdılar. Beyaz una belenmişlerdi. Üstlerini başlarını çırpıp yola devam ederlerken, Ali, yeni doğan oğlundan bahsetti. Oğlana henüz isim koymamışlardı. Yusuf, "İrfan koyun ismini," dedi. Gördüğü işkenceyle tabanları patlayan, kolları tutmaz hale gelen devrimci genç İrfan Uçar'ın ismini...

Onlar öyle köyleri dolaşırken, Teslim de Antep'e ulaştı. Kaç gündür yollardaydı ve yorgundu. Şehre ulaşınca, daha önce konuştukları üzere Antep-Kilis arası çalışan taksicilerin durağına gitti. Arkadaşı Mehmet'i tarif etti. Taksicilerden biri onu tanıdığını söyledi. Gidip Mehmet'i çağırdılar. Mehmet kısa bir süre sonra gelip Teslim'le kucaklaştı, hal hatır etti. Teslim, silah almak istediğini söyledi. Ayrıntılara girmedi. Ne için aldıklarını, ne yapacaklarını söylemedi. Adam da sormadı. Beraber Kilis'e gittiler.

Mehmet, Kilis'te silah tüccarlarını bulup Teslim'le tanıştırdı. Silahların bulunduğu depoya gittiler. Daha önceden silahlara alışkın olan Teslim, önündeki malzemeleri tek tek inceleyip, adamlarla pazarlık edip anlaştı. Adamlar, armut satar gibi rahattılar. Uzun menzilli silahlar, otomatikler, tabancalar, tümü diziliydi. Teslim, "Tamam, ama şu an param yok, parayı temin edip geleceğim," dedi. Adamlar gayet rahat, hiçbir mahsuru olmadığını, bekleyeceklerini söylediler.

Teslim tekrar köyün yolunu tuttu. Şimdi sıra paradaydı. Hem de yüklü bir parada... Nasıl temin edilecekti bu? Bir yolu vardı illa ki.

O gece eve vardığında, Yusuf'la Hüseyin'i meraktan tütün üstüne tütün sarıp içmekten bitap düşmüş halde buldu. Koca cüssesini divanın üstüne salıp, Kilis'teki pazarlığı, silahla-

rın türünü, adedini ve istenilen parayı bir bir anlattı. Ortada henüz para olmasa da en azından bu aşamaya gelmiş olmaları bile Yusuf ve Hüseyin'i rahatlatmıştı. Elleri boş dönmeyeceklerdi Ankara'ya. Ankara'da onları bekleyen arkadaşlarının gözlerinin içine bakıp "Hiçbir şey yapamadık," demeyeceklerdi.

Ertesi sabah Yusuf ile Hüseyin, tekrar Ankara'ya yollandı.

10. Askerler Hoş Gele

Elini göz hizasında tutup havayı kontrol eden köylüler "Kar geliyi," diye mırıldanıp, açan güneşin hemen ardından bastıracak lapa lapa kara hazırlanıyor ve bir sabah uyandıklarında beyaza kesmiş örtüyle karşılaşıp, erkenden toprak damların üstünü kürüyor, sobaları daha bir alevlendirip, üzerindeki çaydanlıklardan tüten buharın keyfiyle gevşiyordu. Sarı dağ çayının kokusu, kışın kokusu olup odalara yayılıyordu.

Millet böyle sobaların dibinde gevşiyordu gevşemesine de ortalıkta salınıp insan bokundan, karıncaya kadar uzanan geniş mönüden faydalanan tavuklar için durum pek hayırlı olmuyordu. Kara bata çıka dolanıyor, ibikleri hepten kırmızıya kesiyor da bir parça ekmek bulamıyorlardı. Bu nedenle, damın kürlenmesi, sobanın tutuşturulması kadar, "cü cü cüüüüü" diye çağrılan tavuklara buğdayla arpa verilmesi demekti karlı kış. Bazen kar günlerce yağar, köye kurtlar inmese de tilkiler tavukların kokusuna dolanır, kümeslere dalar ve kaptığını götürürdü. Sabah kalkıp başı kanadı kopmuş tavuklarla karşılaşan köylü, dizini dövse de tilkilerin kurnazlığıyla baş edemezdi. Tilkinin biri, bir zaman Babaların kümesine dadanmıştı. İki günde tavuk bırakmamıştı. Evin gelini İsaf bahçedeyken ayağının altında *qiiijjk* diye bir ses duymuş, bakmıştı ki tavuk kafası. Tilki tavuğu yolup, kafası dı-

şarıda kalacak şekilde toprağa gömmüş meğer. Hayvanı topraktan çıkarıp eve getirdiler. Günlerce öyle meymenetsiz, telsiz tüysüz dolaştı ortalarda. Neyse, sonradan toparlandı.

Yüreği yanan hamile kadınlar için pekmezle harmanlanan, iç soğutucu bir lezzet, çocuklar için kıçları kızıllaşıp buz tutana kadar naylon üzerinde kaymak, hayvanlar için gün yüzü görmeden ahırın içinde yemlenmek ve kurt, tilki, çakal için ovaları mesken tutmaktı kar.

İşte böyle günlerdi, köye kar bastırırken, şehrin içinde baş gösteren ayrılıkların haberleri karı delip, evlere ulaşıyordu. Teneke sobaların diplerinde çocuklar duyup da korkmasın diye kaygılı haberler fısıltıyla konuşuluyordu. Köylü durduk yere tasalanmıyordu.

O günlerde, şehirde "komandolar" diye örgütlenen ülkücüler, Alevi mahallelerinde tur atmaya başlamıştı. Bildiriler dolaşıyor, Alevilerin ana-bacı tanımadığı, *mum söndü* yaptıkları, komünist oldukları yazıyor, yazı fısıltıya dönüp şehri sarıyor ve Aleviler günlerini korku içinde geçiriyordu.

Kısa bir zaman sonra, milletin kaygısı Hatay'ın Kırıkhan denilen Alevi mahallesinde, Mammo'nun ölüm haberiyle geldi. Ülkücüler örgütlenmiş, yüzler maskeli, beller silahlı, eller bıçaklı, Kırıkhan'ın yolunu tutmuştu. Mahalleyi basmış, etrafa rastgele ateş edip, her yeri dağıtmışlardı. Peki bu yüzlerce kilometre ötede olanların derdi ne hesaba düşsündü Gölpınar'a?

Mammo bir çobandı. Daha evvel bizim köyde, Babaların evinde çobanlık yapmıştı. Kimsesiz, sessiz bir gençti. Davarların peşinde koşturuyor, akşam eve dönünce önüne konulanı itirazsız yiyordu. Bir zaman sonra Mammo'yu Garran köyünden bir kızla evlendirmişlerdi. Romatizma hastasıydı Mammo. Git gide kötüleşmiş, bir dönem yatalak olmuş-

tu. Gölpınar'ın havasının kendisine iyi gelmediğini düşünerek yüzünü Kırıkhan'a çevirmişti. Orada da çobandı. İki çocuğu olmuştu. Kendisi gibi sessiz iki çocuk...

Yol üstünde koyun otlatıyordu Mammo. Ne olduğunu anlamadan, üstüne silahlar patladı. Kurşunlar Memo'nun vücuduna saplandı.. Fakat baskına uğramış ilçede herkes kendi yarasının derdine düşünce, kimse Mammo'nun yokluğunu farketmemiş, başına bir iş geleceğini düşünmemiş, Mammo da saatlerce yaralı halde arazide kıvranmış, bir zaman sonra gözünü yummuştu.

Bu haber Gölpınar'a ulaştığında önce Mammo'ya ağladı köylüler. Fakat ağıtlar, olağan, sıradan ölümlere yakılırdı. Gidene keder tutulur, kalanlara metanet dilenirdi. Peki şimdi neye ağlayacak, neye üzülecek, neyden korkacaktı köylü? Ok yaydan çıkmıştı. Bu başıbozuk ok, hangi mahallede, hangi köyde, hangi evde hedefine ulaşıp, hangi ocaklara ateş düşürecekti? Korku, gelecek güne olan inancın, umudun önüne bentler örüyor, köylüyü arada bir yere oturtuyordu.

Büyük şehirlerde başlayan cinayetler, yavaş yavaş Malatya'ya uzanmıştı. Ve tabii memlekette sağ ve sol gittikçe ayrışır da geceleri gençlerin geldiği, gelip de dağ yolları aradığı Gölpınar, bütün bu olup bitenleri uzaktan korkuyla, kaygıyla izleyen bir köy olarak kalır mıydı? Kalmasa bile asker uzakta durur muydu?

Dolandırmayalım lafı. Bir zaman önce kaçak haşhaş üretimini kontrol etmek için köye giren jandarmalar, daha sık görünür oldu. Bu zamanlarda Albay Yılmaz Erkekoğlu vardı. Erkekoğlu, Teslim'le de tanışırdı. Ordu içerisindeki sol kanattan biriydi. En azından öyle olduğunu söylüyordu. Ve arada bir Teslim'i uyarıyor, "Siz bir şey yapmayın, onlarca taburumuz var bizim, devrimi biz yapacağız," diyordu.

Kimi zaman Yılmaz Erkekoğlu başta, askerler arkada baskınlar yapılıyordu. Tabii bu zamanlardaki jandarma baskın-

ları, sonradan köylüye eziyete dönüşecek baskınlara benzemiyordu. Askerler evlere dağılıyor, ev sakinlerinden çekinerek usulen bir arama yapıp, kenara çekiliyor, köylülerin ikramlarını kabul ediyor ve arabalara atlayıp, köyün tepesinden tekrar Akçadağ'daki kışlalarına yöneliyorlardı.

Gelelim iki büyük eve...

Babalarda kundaktaki bebekten, erişkin çocuğa kadar, bir düzine çocuğun gürültüsü eve hâkimdi. Çocuklar birbirini kıskanmakla, birbirinin gözüne şiş sokmakla, büyüklere şikâyet etmekle ve geri kalan zamanlarda köyün tepesine bir teneke kovası kurup, kimin çöpünde ne bez parçası bulduysa onu kaynatıp yıkamakla, taştan evler kurup evcilik oynamakla meşgullerdi.

Aşağı evdeki çocuk ordusuna bir yenisi eklendi. Teslim ile Hanım'ın kızı Nihal... Yuvarlak, toparlak bir bebekti. Onca çocuğun, yaşını alıp da evlenme çağına gelmiş onca gencin ardından Nihal bir ışık gibi doğmuştu. Xacê her zaman oğlan çocuktan yanaydı ama bu büyük evin *soyunu* sürdürecek kadar oğlan çocuk vardı zaten. Hele de oğlanlara "Bunlara demirden eşeğin siki dayanmaz," diyen Hanım için narin, yumuşak bir kız bebek, erkeklerin haşereliğinin ardından su gibi gelmişti.

Nihal'in sevinci kadar Teslim'in telaşı da haneyi etkiliyordu tabii. Toparlak bebek, Teslim'i eve bağlayacak değildi ya!..

O hengâmeye, bebek kokusuna, gürültü patırtıya rağmen Teslim, Xacê'nin karşısına geçip de "tuttum" dediği yoluna devam ediyordu. Ki yol zaten ilerlemişti. Şimdi Ankara yolcusuydu Teslim. Yusuf ve Hüseyin'le konuştukları üzere, silahlar için para bulmaları lazımdı. Kamyonuna atlayıp gitti.

Soğuk bir gecede vardı Ankara'ya. Ankara'nın soğuğu, köyün soğuğunun yanında cehennem gibiydi. İnsanın sırtı-

nı kırbaçlayan, burnunun ucunu dondurup, kaçacak delik aratan sertlikteydi. Geceleri duvarlara yazılar yazanlar, yazı yazanları takip edenler ve karşı yazılar yazanlar olmasa bu şehrin tasını tarağını topladığı, ununu eleyip eleğini astığı sanılırdı.

Teslim doğrudan ODTÜ'nün yolunu tuttu. Deniz, Yusuf, Hüseyin ve Sinan'ın da aralarında bulunduğu dar bir grupla toplandılar bu sefer. Herkesin üzerinde yine aynı heyecan vardı. Kimi tütün sarıyor, kimi filtresiz sigaralarını ceplerinden çıkararak tüttürüyor ve hep beraber önlerindik krokiyi inceliyorlardı. Krokide, İş Bankası'nın Emek şubesi vardı. Teslim gelmeden evvel keşifler yapılmış, plan hazırlanmıştı. Banka soyulacak, paralarla silah alınacaktı. Bankadakilere zarar vermemek gerekiyordu. Peki ya karşı koyarlarsa? Ya birileri silah çekerse ne olacaktı? Uzun uzun tartıştılar. Öyle bir an geldiğinde geri çekilecekler ama hiç kimseye öldürücü kurşun sıkmayacaklardı. Gözcüler ve bankaya girecekler ayarlandı. Teslim, kamyonuyla arka sokakta bekleyecekti. Onun görevi paraları almaktı.

Ertesi gün bankaya girecek olanlarla gözcüler ayrı ayrı çıkıp, *görev* yerine gitti. Teslim ise bankanın arka sokağında, kamyonunu kenara çekip beklemeye başladı. Dakikalarla sınırlı olacak bu eylem, işler yolunda gitmezse pek çok şeyin sonu olabilirdi.

Şimdi Teslim, kamyonun içinde geçmek bilmeyen anlarla hesaplaşıyor, aklına en olmadık şeyleri getiriyor, kulağı seste, patlayacak silahlardan endişeleniyordu. Bütün kurgulara ve kaygılara rağmen saniyeler direniyor, zaman akmıyordu. Bazen sokaktan geçenlere bakıyor, onların hayatları, ne iş yaptıkları konusunda tahminlerde bulunuyor, bu iki saniyelik kesintilerle tekrar kendine dönüp, kaygıya bürünüyordu. Silahlar patlarsa, anlaştığı üzere hemen orayı terk ede-

cekti. Peki ya arkadaşlarının üzerine kurşunlar yağarsa ne yapacaktı? Kolay mıydı öyle terk etmek?

Ses seda yoktu. Herhangi bir hareketlilik de gözüne ilişmedi. Bu sessizlik onu biraz sakinleştiriyor olsa da kalbinin ritmi dinmiyor, her an patlayacak bir silahın sesine kilitleniyor, sokaktan geçen arabaların egzoz seslerini bile silah sesi gibi algılıyordu. En nihayetinde gruptan biri, elinde sırt çantasıyla, hızla kamyonun yanında bitti. Çantayı Teslim'in yanına fırlattığı gibi de toz oldu. Başarmışlardı! Kimsenin burnu kanamadan, parayı almışlardı. Bu paranın sonradan burun kanamasını bırak, hepsinin katline gidecek yolun parası olacağını kim bilebilirdi ki?

Ama zaman o zaman değildi...

Polisler hareketlenip de yolları kesmeden, hızla şehrin dışına çıkmalıydı. Öyle yaptı. Hızlandı ve soğuk Ankara, Teslim'in arkasında kaldı. Güvenliğini sağlayana kadar durmak yoktu. Ankara artık görünmez olduğunda rahatladı. Şimdi Antep'in yolunu tutacaktı.

Köylüler, akşam radyoda banka soygununun haberini dinlerken, nereden bileceklerdi ki Teslim'in arka sokakta beklediğini. Toparlak Nihal'i emziren Hanım nereden bilecekti? Ama yine de bir his, bir kaygı topu, aşağı evdekilerin yüreğine oturmuştu. Çaresiz bekleyeceklerdi. Nereye götüreceği belli olmayan günlerin akışını izleyecek, her gün doğumunda ellerini havaya kaldırıp dua edecek, Xızır'ı çağıracak ve bu gidişatın, herkesin hayrına sonuçlanması için hayaller kuracaklardı. Bilmedikleri, tecrübe etmedikleri bir yeni sistemin, ama iyi olduğunu düşündükleri bir yeni sistemin bekleyicileri olacaklardı.

Teslim'in yolculuğuna dönersek... Uzun ve stresli yolun sonunda, sabahın ilk ışıklarıyla Kilis'e vardı. Doğruca gi-

dip, daha önce kendisini silah tüccarlarıyla görüştüren Mehmet'i buldu. Biraz dinlenip, kahvaltı yaptıktan sonra Mehmet'le beraber satıcıların yanına gitti. Önceki görüşmede anlaştıkları üzere orta menzilli, tomsol tipi silahları satın aldı. Sırt çantasındaki desteli paraları çıkarıp adamlara uzattı.

Nurhaklara gidecek yolun bütün malzemesi artık hazırdı. Sıra, bu silahları güvenli bir biçimde köye götürmekteydi. Taksisi olan bir arkadaşını buldu. Silahlar taksiye yüklenecek, iki ayrı araçla yola çıkılacaktı. Boş araç önde gidecek, silahlarla yüklü taksi arkadan gelecekti. Bu, gece yapılan yol kontrollerine karşı bir tedbirdi.

Gece iki ile beş arasında yolların tenhalaştığını biliyorlardı. Yola koyuldular. Teslim kamyonla önde, taksi belirli bir mesafede, gözünü kamyona dikmiş halde arkada ilerlemeye başladı.

Teslim, Ankara'dan gelirken nasıl ki gözlerini uzaktaki tüm ışıklara dikip, bu ışıklar arasında polis ve askerlerin ışıklarını ayırt etmeye çalıştıysa, şimdi de gözünü en uzaklara dikmiş, ilerliyordu.

Sabaha doğru, hiçbir polis ve asker noktasına takılmadan köye ulaştılar. Hava aydınlanmadan silahları indirmeleri gerekiyordu. Bu saatte köylü uykunun derininde, düşlerin koynundaydı. Kimseler görmezdi.

Silahları sessizice indirmeye başladılar. Arka odadaki malzemelerin yanına istifleyecek, bulgur, fasulye çuvallarının arkasına saklayacaklardı.

Silahları indirirken başucunda bir karartı gördü Teslim. Birden telaşlandı. Karartının yüzü seçilmiyordu. Bu zifiri karanlıkta, gecenin kuyusunda dolaşan da kimdi? Karartı yaklaştı ve gördü ki karartı dediği, köylülerden biri... Teslim daha ağzını açmadan adam konuştu, "Rahat ol, ben hiçbir şey görmedim!"

Teslim elini adamın omzuna atıp, kafasını salladı. Adam karanlıklar içinde kaybolup gitti. Ve ne o gün ne de ondan sonraki günlerde, koynundaki karısına bile o gece gördüklerini anlatmadı. O adam, karısına bile anlatmazken meseleyi, ben söyler miyim peki kimdi o? Olmaz. Bu da, köyün sırlarından biri olsun, kabul görün.

Silahlar taşındı, saklandı ve Teslim'le misafiri, yorgunluklarını atmak üzere yatağa gömüldü.

Sabah ola hayrola...

11. Şimdi Nurhak Zamanı

Soğuş kış devam ediyordu. Kışın kırbacı, gaz lambalarının dibinde geceleyen ve gündüzleri cılız ışıklı evlerde kendilerine iş üretmeye çalışan köylünün değil, ülkenin genelinin sırtında inip kalkıyor, şehirlerdeki hareketlilik radyo haberlerinde ilk sırayı alıyor, mitingler, gösteriler düzenleniyor, silahlar patlıyor ve gençlerin ölüm haberleri, radyodan odalara sızıyordu. Böyle hep kaygıdan, kederden bahsediyorum ama sizleri yanıltmayayım. Her şey atbaşı ilerliyordu. Devrim beklentisi, korkuyu, kaygıyı, umudu, hayali ve coşkuyu da barındırıyordu. Devrim düşü, bir büyük barınaktı. Bazen umut öne çıkıyordu, bazen korku. Devrimdi bu, kolay mıydı? Bir koca altüst oluştu. Sadece bu yolun gözü kara yolcuları değil, yolun kenarında duranlar, yolun taşlarını ayıklayanlar, çukurlarını ve tümseklerini düzeltmeye çalışanlar da biliyordu neyin ne olduğunu. Gölpınarlılar da öğreniyordu.

Bu zamanlar, karşı köy Karapınar'daki Öğretmen Okulu'nda öğrencilerin devrimciler ve ülkücüler diye ikiye ayrıldığı zamanlardı. Artık bölünme, şehirlerden çıkıp köylere inmiş, Alevi-Sünni, Kürt-Türk kökenli gençlerin karma okuduğu

okul, çevre köylerin tümünün gözünü diktiği patlamaya hazır bir bomba halini almıştı.

Okul, köylerden gelen öğrencileri sınavsız, yakın şehirlerdeki pek çok öğrenciyi de sınavla yatılı okumak üzere kabul ediyordu. Bu karışık sistem, öğrencilerin daha da ayrışmasına neden oluyor, Sünni köylerdeki gençlerin çoğunluğu sağ görüşü savunan talebe örgütleri etrafında toplanıyor, Alevi gençler ise nispeten kendi sahasında oynamanın rahatlığını taşıyordu. Karapınar en nihayetinde bir Alevi-Kürt köyüydü. Ve gençler, hem köylüden güç alıyor hem de orada yatılı kalmamanın, akşamları evlerine, ana-babalarının yanına gidecek olmanın huzurunu taşıyordu. Bu huzur fazla sürmeyecek, bir zaman sonra Öğretmen Okulu da çatışmaların merkezi haline gelecekti.

Zaman o zaman değildi...

Yeni yetme gençlerin okulla kurduğu bağın biçimi değişmiş, derslerin yerini devlet dersi almış, karşılıklı kaş çatmalar, diş bilemeler başlamıştı. Köylü, bir yandan bu genişleyecek ve artacak dalgadan medet umarken, bir yandan da çocuklarını kolluyordu. Bir saat yürüyerek gidilen okul yolu, cümle köylerin birbirini tanıdığı, görenin birbirine selam verdiği bir yoldu ama yine de temkinli olmak gerekirdi.

Aslında sadece siyasi ayrışmalar değildi yaşamı değiştiren. Pek çok şey değişiyordu. Mesela Kürtçe, yeni neslin ağzında kırık dökük saçılıyor, ana-babalar daha ziyade gizli konuları Kürtçe konuşuyor, çocuklar bu fısıltılara kulak kabartıp, anladıkları üç-beş kelimeyi birleştirmeye çalışıyorlardı. Ana-babaların böyle Kürtçe fısıldamaları çocuklarda merak uyandırmasa, konuşmalara kulak kabartmasalar, hepten yok olup gidecekti Kürtçe. Ve tabii Türkçe'de karşılığı bulunmayan kelimeler olmasa... Sarımsak döveceğine *sirkuttık* denmese, hayvanın pisliğine *axbun*, yıkanılan bakır geniş leğene *teşt*, onun içinde biriken sabunlu vücut suyuna *arav*

denmese, bütün bu kelimelerin birer Türkçe karşılığı olsa, dil tamamen dönüşecek, yaşlıların belleği ile sınırlı kalacaktı. Bu karşılıksız kelimeler, farkında olmasalar da çocukların beyninde mecburi yerini alıyordu. Büyüyüp de okumak üzere şehirlerin yolunu tuttuklarında, *şilan*'ın aslında kuşburnu olduğunu, *taqqa* denilen duvardaki dolap benzeri oyuğun bırakalım Türkçe karşılığını, bütünen olmadığını öğreneceklerdi. Ve tabii *gelmiyorum* yerine *gelmiyim*'e alışanlar, bir zaman sonra dilini düzeltmek için ter dökecek, kimileri ise direnç gösterip, yaşamını bu aksanla sürdürecekti.

İnanç da değişiyordu. Vaktiyle Dedelerin öncülüğünde cem tutan köylü, dini imanı günlük bir ibadetten çıkarmış, inançlarını yeni dünyanın yeni dalgasıyla harmanlayıp, başka bir aralığa yerleşmişti. Zaten namazı camiyi bilmez köylü, Alevi dedelerle hesaplaşmaya başlamıştı. Dedelik namına toprak ağasına dönüşen, gittiği köylerde günlerce kalıp millete ibadeti ve Hakk'ın yolunu öğretmek yerine para toplayıp, sırtındaki torbaları erzakla dolduran bazı dedeler, birer erenden öte sahtekâr muamelesi görür olmuştu. Kimileri, dedeleri gördüğünde el etek öpüp ikrar isterken, kimileri de "Yaw de boşver pezevengi, dedelik nere o nere, sikinin peşine düşmüş dolanıyor," diyordu. Vardı böyle dedeler. Gittikleri evlerde önlerine büyük sofralar kurulmasını bekleyen, torbalarının doldurulmasını isteyen dedeler yok değildi. Yeni kuşak dedeler böyle dolandıkça, köylü de eski dedeleri yâd eder, onların kerametini, onların erenliğini konuşurdu. Vaktiyle bir eve misafir gelen dedenin hikâyesini çok duymuştum. Ev sahipleri toprak evde kazanda etli pilav pişirmiş de dedenin hürmetine, ne olmuşsa, tavandan bir sıçan düşmüş kazanın içine, ev sahibi de görmeden pişirip indirmiş sofrayı. Tesadüf bu ya, sıçanlı tabak da kör şeytanın kör gözüne, dedenin önüne gelmiş. Fakat dede sesini çıkarmayıp, sıçan ölüsünü kilimin altına itip, yemeye devam etmiş. Ta ki

dede gitmiş de, bir zaman sonra sıçan ölüsünü bulmuş, anlamışlar meseleyi. İşte dede dediğin böyle olurmuş.

Ama bu devrin dedeleri, ayıp olmasın diye önüne bulgur pilavı, ayran konulan, torbasına iki ekmek atılan ve onlara değil, onların babalarına duyulan saygıdan, kapılar yüzlerine açılan adamlardı. Yaşlılar saygıda kusur etmemeye çalışıyor, gençler sinirleniyor, orta yaşlılar ise nispeten çekiniyordu dedelerden. Evet, her şeye rağmen çekiniyordu kimileri. Hak sınıyordu belki, kim bilir?

Babaların evinin yaşlısı Xacê Babê, erenlere minnet eden, ibadetlere uyan ama kendi evi de ocak sayıldığı halde, minnet dileyenleri başından savan bir kadındı. Büyük evde ne zaman ekmek pişse, köyün kadınlarından birileri gelir, bu nimetin derde deva olduğunu söyleyerek, ekmeğin ucundan bir parça koparıp yerdi. Hasta olanlar bir bardak ayran ister, rüya görenler gelip anlatırdı. Vaktiyle, Xacê'nin oğlu Hüseyin ağır bir hastalık geçirmiş, kırk gün kırk gece ateşler içinde yatmıştı. O günlerde kadınları doğurtan Neslihan bir rüya görmüştü. Rüyasına giren eren, Neslihan'a şöyle demişti: "Git Babaların evine. Önce eşiği öp. İçeri girdikten sonra Baba Hasan'ın omzunu öp ve ona de ki kara koyunu kessinler. Kesip millete dağıtsınlar ki oğlan iyileşsin. Eğer yapmazlarsa başlarına her iş gelecek." Neslihan rüyanın ardından gelip Babaların eşiğini öpmüş, ardından içeri girip Baba Hasan'ın omzunu öpmüş ve rüyasını anlatmıştı. Ancak Xacê Babê, rüyadaki erenin dediğini yapmak yerine bir tavuk kesmişti. Ve kırk gün yatakta terler içinde yatan oğlu Hüseyin'in, o ateşli hastalık nedeniyle gözleri bozulmuş, okuluna devam edememişti. Sonradan bu ailenin başına gelecek olan her felaketin ardından bu rüya konuşulacak ve kusur Xacê Babê'nin cimriliğinde bulunacaktı.

Ama şimdilerde Xacê Babê, kendisi uymasa da çocuklarına öğütlüyor, ziyaretlere kurban götürüp kestiriyor, kapıdan gelen misafirleri ağırlıyordu. Fakat Xacê Babê'nin bütün bu ikramları, büyük evin yapması gerekenlere karşılık gelmiyordu. Bu ocaktan daha fazlası bekleniyordu.

Rüyalardan keramet, ocaklardan derman, dedelerden ikrar almaya alışmış köylü, elbette bütün bu hikâyelere rağmen, ha deyince kolay kolay atamıyordu üstünden dedelerin ve ocakların hikmetini. Atması da gerekmiyordu. Dedik ya, her şeyin yeniden harmanlandığı bir zamandı bu zaman.

Gelelim şimdi dağlara taşınmayı bekleyen silahlarla diğer malzemelere... Zamanımız dar!

Bizim büyük evin yeni misafirleri vardı. Teslim'le beraber bu savaş malzemelerini dağa çıkarıp, lojistik destek sağlamak için köyleri gezecek olan yeni misafirler... Misafir diyorum ama Ahmet Erdoğan, Mustafa Yalçıner ve Atilla Keskin adlı gençler, misafirlikten çıkıp, ev halkından olmuşlardı.

Evdeki yığınağı dağlara taşımak kolay değildi. Şüphe çekmemek, dikkatli hareket etmek ve malzemeleri yakalatmamak gerekiyordu. Malzemelerin yakalanması sadece mühimmat kaybı değil, dağlarda başlayacak yeni dönemin gecikmesi, hatta sonlanması bile olabilirdi.

Malatya-Maraş sınırındaki dağlık alandaydı Güvercinlik mağarası. Malzemeler oraya taşınacaktı. Üç genç ve Teslim, oturup planlarını yaptı. Dördünün de bölgeyi bilmesi, köyleri tanıması, işi kolaylaştırıyordu. Silahları ve diğer malzemeleri gece taşımaya karar verdiler.

Karanlık bastığında sırt çantalarına alabildiğince malzeme doldurup, kamyonla gidebildikleri yere kadar yol alıp, gece yarıları, zifiri karanlıkta dağları tırmanarak, mağaraya ulaşıyorlardı. Her gece aynı heyecanı, aynı telaşı yaşıyorlardı. Bir gece Gölpınar'ın ilerisindeki Keremis köyünden bu dörtlü-

yü görenler oldu. Teslim'i tanıyorlardı ama diğer üçü yabancıydı. Kimler, kimlerdenler, bu saatte ne arıyorlar diye bir köylünün sorabileceği tüm soruları sordular. Teslim hızlı davranıp, onların talebe olduğunu, çevreyi gezdiklerini, ava çıktıklarını söyledi. Adamlar kuşkulandıysalar da söylenene inanmak daha kolaylarına geldi. Eyvallah edip ayrıldılar.

Taşınma işi haftalarca sürdü. Güvercinlik mağarasının içi silah, uyku tulumu, postal ve sırt çantalarıyla dolmaya başlamıştı. Mağara, dağların başındaydı. Ne koyunlarının peşine düşüp dağ bayır aşan bir çobanın ulaşabileceği yerdi burası ne de yolunu kaybetmiş bir mecnunun... Genişçeydi. Ve ancak silahlanıp da dağları mesken tutacaklara uyardı. Ya kış uykusuna yatmak isteyen bir ayı, ya da karda tipide kenara çekilip, avlanmayı bile göze alamayan, karnının gurultusuyla baş etmeye çalışan bir kurt, bir tilki girerdi bu mağaraya.

Geceleri dolanıp gündüzleri dinlenen, geriye kalan zamanlarda köyleri gezip, dağ günlerinde destek alacakları haneleri ayarlayan bu dört genç, Xacê'nin dikkatine takılıyordu. Bazen mırıl mırıl söylense de çaresiz, ikna olmuş görünüp, didişmekten çok destek sunmayı tercih ediyordu.

Gençler, bir yandan silah ve malzemeleri dağa taşırken, bir yandan da dağ yollarını, meşe ormanlarını inceliyor, kullanılacak güzergâhları belirliyor, keşifler yapıyor, uygun mağaraları araştırıyordu.

Günler hareketli ve hızlı ilerliyordu. Şehirlerde son eylemler gerçekleşiyor, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu adı ile hareket eden ve Deniz Gezmiş'in öncülüğünü yaptığı gençler, Nurhaklara gitmek üzere hazırlıklarını yapıyordu. Dağ hazırdı, sıra dağcılardaydı.

Teslim tekrar Ankara'nın yolunu tuttu. Bu sefer doğruca

Cirit Palas Oteli'ne gitti. Sinan Cemgil'le buluştu. Yeni plan, Balgat'taki Amerikan üssünü basmaya dönüktü. Çünkü aldıkları istihbarata göre orada bir silah deposu vardı ve silahlar alınıp, dağa götürülmek üzere Teslim'e verilecekti.

Bir grup genç, bir gece yarısı Balgat Üssü'nün tel örgülerini keserek içeriye sızdıklarında, Teslim otelde artık alışık olduğu merak ve telaşla beklemeye başlamıştı. İş Bankası soygunundan sonra isimleri ifşa edilen Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan'ın da aralarında bulunduğu grup, artık daha dikkatli hareket etmek zorundaydı.

Teslim gözünü kırpmadan bekliyordu. Ya yakalanırlarsa? Ya çatışma çıkar da vurulurlarsa? Ne yapacaktı o zaman? Arkadaşları yakalanmışken, hangi coşku ve umutla tekrar köye dönüp, dağların hazırlığını yürütecekti? Onlar olmasa kim başını çekecekti bu dağ yürüyüşünün? Oysa konuşmuşlardı. Herkes, bir aya kadar yönünü Nurhaklara dönecek, yoksul köylülerin desteğiyle bir halk ayaklanması başlatacaklardı. Oysa bir ayaklanmanın en temel ayakları tehlike altındaydı. Böyle kaygılanırken, birden kendisini suçüstü yapmış gibi tekrar dünyaya dönüyor, birkaç kişinin yakalanması ya da vurulmasıyla koca bir ayaklanmanın darbe alamayacağını, geriye kalan yüzlerce yoldaşıyla tuttukları yola devam edeceklerini düşünüyordu. Peki ya Deniz, Sinan? Onlarsız mümkün müydü? Böyle düşüne düşüne, kafasında bütün olasılıkları kura kura zamanı geçirdi. Zamanın akışına biraz daha alışmıştı sanki. Saniyeler daha az direnmeye başladı. Halince aktı zaman ve nihayet haber geldi. Geldi de, beklenen haber değildi. Kimsenin burnu kanamamıştı ama umutlar da boş çıkmıştı. Çünkü tesislerin içerisine giren gençler, boya kutularından başka bir şey bulamamış, bir tek silah bile ele geçirememişlerdi. Bir de rehineyle çıkmışlardı üstelik. Siyah derili bir Amerikan askeri James Finley.

Teslim gerisin geri, eli boş, yola koyuldu. O, Malatya'ya doğru ilerlerken radyolar da esir Amerikan askerinin serbest bırakıldığını duyuruyordu.

Teslim tekrar *işinin* başındaydı. Dağ koşullarını yaratma işi... Arkadaşlarıyla Güvercinlik'i hazırlarken, bir yandan da eylemler başladığı sıra ihtiyaç duyacakları Suriye, Irak, Lübnan bağlantılarını kuruyorlardı.

Ben böyle hızla anlatıyorum, bütün bunlar birkaç gün içinde oluyormuş gibi gelmesin aklınıza. Günler hızla akıyordu. Ve tabii benim anlatmadığım bir sürü hadise yaşanıyordu. Velhasıl, iki ay sürdü bu dağ hazırlığı. Sonunda Ahmet Erdoğan ile Mustafa Yalçıner'in de aralarında bulunduğu bazı gençler dağda kaldı. Silahlar ve mühimmatlar dağdakiler arasında paylaşılmıştı. Ankara'dan gelecekler bekleniyordu.

Mart, her ne kadar bahara geçiş ayı gibi görünse de keskin kış her yerde yüzünü gösteriyordu. Köylü, gece bastıran ayazlarda ağaçların yanmaması için duaya dursun, Ankara'dan iki motosikletle yola çıkan gençler, en az ayazda kalmış ağaçlar kadar çaresiz, aç susuz, yorgun ve yüzleri buz kesmiş halde Malatya'ya doğru ilerliyorlardı.

Teslim, Ankara'daki buluşmalarda Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan, Sinan Cemgil ve diğer gençlerle, randevu yerlerini belirlemişti. Köye gelecek ve Nurhaklara çıkacaklardı.

Motosikletler iki ayrı yoldan geliyordu. Teslim ise tetikte, gelecekleri bekliyordu.

Sinan ve beraberindeki arkadaşı, köyün ilerisindeki Sultan Suyu Harası'na gelecekti. Sultan Suyu Harası, at çiftliğinin olduğu, ağaçlık, şehre giden yola yakın ve suyun geçti-

ği yerdi. Oraya gelip sudan geçecek ve Teslimle buluşacaklardı. Fakat bölgenin yabancısı oldukları için tarif edilen yeri tam anlayamamış, yol üstündeki bir benzinlikçide beklemeye başlamışlardı. Teslim ise randevu saatinde suyun kenarına gitti. Ağaçların karartısı insan gibi göründü gözüne, suyun sesini ıslık sandı, bekledi velhasıl. Gelen olmadı. Umudunu kesip eve dönmeye karar verdi. Evde, Kadir Manga bekliyordu. Kadir Manga, THKO'nun önde gelenlerinden biriydi.

Teslim eve vardıktan kısa bir süre sonra askerî araçların ışıkları tepede görünmeye başladı. Bir anda, başlarında Yılmaz Erkekoğlu'nun bulunduğu onlarca asker evi sardı. Bir rütbeli, kapının önündeki ayakkabılara bakarak "Sinan burada," dedi komutanına. Askerler telaşlıydı. Erkekoğlu, kapıdaki ayakkabılara bakıp, "Yok, bu Teslim'in ayakkabısı. Onun kocaman ayakkabılarını tanırım ben," cevabını verdi.

Bu kısacık süre içinde Sinan ve arkadaşı benzinliktekilere Teslim'in evini ve köyü sormuş, onların tarifi üzerine köye gelmişlerdi. Kadir Manga da benzinlikçinin ihbar edebileceği korkusuyla onları aldığı gibi köyden çıkarmış, Güvercinlik'e doğru yola koyulmuşlardı. Kısacık bir zaman farkıyla çıkmışlardı köyden.

Yılmaz Erkekoğlu Teslim'i kenara çekip, "Bak, neredelerse söyle. Biz onları yakalarsak sadece tutuklanarak kurtulurlar. Ama diğerleri yakalarsa idam eder. Devrimci ihtilal yapacaktık ama oyunumuzu bozdular. En azından bu gençlerin hayatını kurtaralım. Sen yerlerini biliyorsun, söyle," dedi. Teslim bilmediği cevabını verdi. Evet, Erkekoğlu'nun dediği oyun bozulmuştu, çünkü 12 Mart Darbesi olmuştu. Ordu içindeki sol kanat boşa çıkmıştı. Ev halkı telaşla konuşmaları izlerken, hiç kimse bundan sonra yaşanacakları kestiremiyor, az önce köyden ayrılan gençler için kaygılanıyor

ve bütün yaşananları Teslim'in yüzündeki ifadeden okumaya çalışıyordu.

Erkekoğlu, emrindeki askerlere "Arabalara binin, gidiyoruz," talimatını verdi ve bundan sonra çoğu kez köyü ziyaret edecek olan askerler, hızla arabalarına atlayıp, geldikleri yönde karanlığa karışarak uzaklaştılar.

Onların uzaklaşmasının ardından Teslim bahçelere doğru yönelip, ağaçların arasında kayboldu. Bu, Teslim'in köyü artık terk edişiydi. Zaman, insanları tek tek koparıp köyün karşısındaki mezarlıkta buluşturacak, çocuklar büyüyecek ve Teslim bunların hiçbirini göremeyecekti. Bunu biliyordu. Ama geride bıraktığı hane halkından hiç kimse bu düşünceyi aklına getirmemişti. Bir gün tekrar kapıda belireceğini, belki sabah, belki iki gün sonra, yorgun argın, yanına aldığı gençlerle tekrar geleceğini düşünüyorlardı. Bir daha göremeyeceklerini bilselerdi, yakasına yapışır, o iri cüssesinden tutar, eve çekerlerdi belki de. Kim bilir?..

12. Dağa Kurşun Dökülmüş

Kışın şövalyeleri kılıçlarını kılıflarına yerleştirip, geri çekilmişlerdi. Kayısı ağaçlarının dallarını biçip, evlerin bacalarından uğuldayarak odalara dalan rüzgâr dinmiş, bahar el vermişti. Ahırların kapıları açıldığı gibi otlanmadan gelen analarının memelerine saldıran kuzuların inceden sesleri birbirine karışıyor, çiçek kokuları köyü sarmalıyor ve baharın yenileyici yüzü karıncadan, çocukların gözüne kadar her yere sirayet ediyordu. Çağalaya durmuş kayısı ağaçları, üstlerindeki kalın kazakları, ayaklarındaki yün çorapları çıkararak hafifleyen yaşlıların huzuru, hepsi bir bütünlük içinde baharı karşılıyor, baharın ta kendisi oluyordu.

Sofralar şenleniyor, yüzler gülüyordu. Kışı saman yiye-

rek geçiren inekler doğurup da memelerini sütle doldurunca, sofralara taze süzek peynirleri, çökelek, tereyağı iniyor, yemlik, kıvırcım gibi otlarla pişiriliyordu. Doğa, kış boyunca kuru sebze, bulgur, kuru ekmek yiyenleri, büyük bir kıtlığı nefislerine hâkim olarak geçirenleri ödüllendirir gibi, aç çocuğa memelerini bahşeden bir ana, savaştan dönmüş erkeğine rahmini açan bir kadın gibi kendisini sunuyordu. Bu mevsim çiğdemlerin, navruzların çıktığı mevsimdi de. Ellerine, ucu kalem gibi sivriltilmiş *qaqqıç* denilen iri sopaları aldığı gibi tepelerin yolunu tutuyordu çocuklar. Tepeler, köstebek sürüsü dadanmış tarlalara dönüyor, gördükleri her çiğdemin köküne qaqqıçları dayadıkları gibi eşeleyerek çıkarıyor, en büyük başlı çiğdemi kimin bulacağı yarışına koyuluyor, ellerini gözlerinin üstüne tutup uzaktan parlayan ve zambağa benzeyen navruzların tepesine hücum ediyorlardı. Navruzları kökünden kopardıkları gibi ters çevirip doğurtuyor ve dişiliğini, erkekliğini belirliyorlardı. Sonra bu morlu beyazlı çiçeği ağızlarına atıyor, dişlerin arasında döndürdükçe baharın gerçek ve geçmez kokusu yayılıyordu çocuk damaklarına. Küfre alışık, ağlamaya dirençli ağızlar, baharın nefesini üflüyordu.

Sonradan ben de çok düşündüm, tam da baharda çıkan bu yenilir çiçeğin adı bir tesadüf mü diye? Newroz zamanına denk gelmesi beni meraklandırır, şaşırtırdı. Bu nedenle bu köyün Kürtçe bilmez çocuklar sürüsünün her birini tarihin sayfalarından yırtılarak kopartılmış birer tozlu yaprağa benzetirim.

İşte böyle çocuklar kengerleri kesip de sakızlarını toplayarak, o sakızları çeneleri ağrıyana, yorulana kadar yumuşatmaya çalışarak, kayısı bahçelerini kargalar gibi talan ederek geçirirlerdi vakitlerini. Kimi zaman fazla çağala yemekten karınlarını tutup, kıvranarak eve gelir, anaları yüzlerine şil-

leyi indirdiği gibi ağrıları dinerdi. Bu vakitler, tarım ilaçları köye henüz girmediğinden, analar da sıkı sıkı tembihlemezdi çocukları: "Yemeyin ha, zehirliler!"

Çocuklar özgürdü. Zehirli otları, zehirli mantarları, it çiğdemini, it üzümünü ayırt etmeyi bilirlerdi. Doğanın hâkimiydiler. Böyle it kengerini, it üzümünü ayırt ederken, bir yandan da doğuracak ineği, yavrulayan kediyi, kuluçkaya yatan tavuğu, ısıracak iti de gözlerinden tanır, tedbirlerini alırlardı. Yine de, koyunlu kuzulu sürülerin içindeki iri burunlu koçlar üstlerine yürüdüğü zaman it enikleri gibi kaçar, soluklarını analarının eteğinin altında alırlardı. Analar, bir yandan çocukları korur, bir yandan da "Yetişmeyesice, kim dedi sana gidip hayvanı huylandır," diye kızarlardı.

Analarla çocukların ilişkisi hep böyleydi. Şefkatle terbiyeleme arası... Bazen kucaklarına bastırır, bir koyunun kuzusunu yalaması gibi yalar, bazen de zalimleşir, pata küte döverlerdi. Çocuklar dam tiplerine çekilip saatlerce ııı-ııhhh diye ağlar, gözlerini analarının gözlerinin içine dikip, bir af, bir özür beklerlerdi. Analar da çocuğun gözlerinde çöken bağışlanma duygusunu gördükleri anda başına gidip, "Oy tarlaların karpuzu, çeşmelerin narpuzu," diye sever, gönüllerini alırlardı.

Analar böyle didinip ahırdan eve, çocuktan danaya, tarladan çeşmeye koşturdukça, erkekler hepten bildiğini unutur, zayıflar, kadınlarca yönetilmeyi beklerlerdi. Ve öyle bir hal alırlardı ki bazen evin içindeki su bidonunun yerini bilmez, su içeceği zaman karılarına "Kıuız, hele bana bi tas su getir," der, karılarından kalayı yerlerdi. Erkeklerin basiretsizliği karşısında çileden çıkan kadınların ortak lafıydı: "Hele bak, dünya umurunda mı, dam sikime, mertek götüme!"

Söz tükenmezdi kadınlarda. Çeşme başında veya tarla yo-

lunda karşılaşıp da hasbihâl edecekleri vakit, kikirdeyen dudaklardan nice sözler dökülürdü: "Anam oradan oraya koşturmaktan ağzımda ayran durmaz olmuş. Bir kalıp sabunla evlensem daha çok işe yarardı, hiç değilse götümü yıkardım, töbe töbe!"

Köy hali işte... Böyle akıp gidiyordu zaman. Aksın gitsin... Şimdi köyden çıkıp, Nurhaklara gidelim.

Gençler dağda buluşmuştu. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'sız. Her üçü de Nurhaklara ulaşmak üzere çıktıkları yolda yakalanmışlardı. .

Dağda buluşmayı başaranların morali bozulmuştu tabii. Planlar da değişmişti. Öncelikle, yakalanan arkadaşlarını kurtarma çabasına girdiler.

Gençlerin çoğu silah kullanmayı bilmiyordu. Dağ yaşamına yabancıydılar. Yolda yürümekte dahi zorlanıyorlardı. Bu nedenle eğitimlere başladılar. Sinan Cemgil, Mustafa Yalçıner ve Teslim silah kullanmayı biliyordu. Kilis'ten alınan silahlar pay edildi ve silaha hâkim üç kişi, eğitmenliği üstlendi. Yeşil tepelerde atış talimleri yapılıyor, yorgun argın düşen gençler köylerden toplanan ekmek-peynirin üstüne abanıp karınlarını doyuruyor, dinleniyor, ardından siyasi eğitimlere başlıyordu. Sinan, çantasındaki cilt cilt kitaplara yumulup, saatlerce okuyor, bir başkası silahları kurcalıyor, beriki günlük tutuyor, diğerleri sohbet ediyor ve günler hareketli, telaşlı, hızlı geçiyordu.

Bölgeyi tanıyan diğer gerillalarla Teslim köylere inip yiyecek temin ediyordu. Ne ekmek aldıkları ev ve çadırlar ne de onları gören bekçiler, hiç kimse askerî birliklere haber uçurmuyordu. Köylülerin gençlerle ilişkisi, merhamet üzerine de kuruluydu. Bu yirmili yaşlardaki gençleri görenler, bırakın onların başına bir iş açmayı, olası felaketlerden korkup, üzülüyordu. Yaşlı kadınlar, kendi çocuklarını sever gibi seviyordu dağ gençlerini.

Günlerden bir gün Kürecik köylerinden birine gitti Teslim. Tanıdık bir evin kapısını çaldı. Yiyecek alacaktı. Kısa bir süre sonra ev sakinleri Teslim'e, Hüseyin adındaki köylünün kendisini aradığını söylediler. Teslim, Hüseyin'i değil ama babası Mehmet Ali'yi tanıyordu. Çağırttı. Çok geçmeden Hüseyin geldi. "Bizim evde bir sürü silah var. Hacı Tonak getirdi. Haberiniz olsun," dedi. Ardından ekledi, "Alacaksanız Hacı'dan gizli alın!" Teslim bu teklife tek başına cevap veremezdi. Ekmek torbasıyla tekrar dağın yolunu tuttu.

Meseleyi Sinan'la konuştu. Bu sefer Sinan, Mustafa ve Teslim beraber köy yoluna koyuldular. Gizlene saklana ilerledikleri yolda, girmiş oldukları kendi yollarının hesabını da yapmaya başladılar. Teslim Sinan'a dönüp sordu: "Sence biz böyle silahlı yirmi kişiyle devrim yapabilir miyiz?" Sinan biraz düşündü. Düşündü çünkü yol bulma, en hayati kararları alma konusunda her zaman yanında olan arkadaşları Deniz, Hüseyin ve Yusuf artık yoktu. "Biz bir meşale yakarız, arkadan geleceklerin yolu aydınlanır," dedi. Bu meşalenin izini kimler takip edecekti, ne olacaktı, kendileri bu dağ yürüyüşünü ne kadar sürdüreceklerdi, bunlar, şimdilik cevabı bilinmeyen sorulardı.

Köye ulaştıklarında doğrudan Hüseyin'in evine gittiler. Hüseyin, "Hacı'nın haberi olmadan silahları götürün," diye teklifini tekrarladı. Fakat bu teklife her üç misafir de sıcak bakmadı. Sinan, Hacı Tonak'la konuşmaları gerektiğini söyledi. Bunun üzerine Hacı çağrıldı. Şimdi beş kişiydiler. Hacı Tonak, silahları kendisinin getirdiğini ama bir şartla vereceğini söyledi: "Beni de dağa kabul ederseniz..."

Bir süre tartıştılar. Sinan, ne yapmak istediklerini, kendisinin ne düşündüğünü, eğer dağa çıkarsa karşılaşacağı olası tehlikeleri anlattı ve Hacı Tonak kararlı olduğunu yineledi. Ve biri kalaşnikof olmak üzere pek çok silahı alıp, tek-

rar dağ yolunu tuttular. Sinan, bu kalaşnikofu ölünceye kadar elinde taşıyacaktı.

Dağ gençleri, sürekli hareket içindeydiler. Çakılıp kalamazlardı. Bir yandan bu hareketliliğe bir rol biçmeye çalışıyor, elde silah, sırtta çanta, torbada ekmek, matarada suyla mağara üstüne mağara değiştiriyor, eğitimler yapıyor, bir yandan da köylere iniyor ve köylülere yaklaşan devrimin ayak seslerini dinletmeye çalışıyorlardı. Fakat köylü, devrimden yana umutlansa da, işini sağlamda tutuyor, kendi gündeliği içinde, tarladan çıkıp hayvanın bakımına koşturuyor, hasat kaldırdığı zaman eline geçecek üç-beş kuruşla yüklendiği borcu kapatmanın hesabını yapıyordu. Köylüyü devrim düşünden önce, devrim yoluna çıkan gençlerin hayatı ilgilendiriyordu. Devrim denilen zordu. Köylülükten, açlıktan, fukaralıktan da zordu.

Teslim, dağ eteğinde, dağlara yaslandığından kendi köyü kadar Türkçeleşmemiş olan Çığlık'ın yolunu tuttu bu sefer. Pek çok köyde olduğu gibi burada da tanıdığı aileler vardı. Ali'nin kapısını çaldı. Köyleri sadece erzak tedarik etmek için seçmiyorlardı. Bir parça ekmek gerillaların her ne kadar ihtiyacı idiyse de, önemli olan köylüleri örgütlemekti. Kapıyı açanlar, ekmeği, yoğurdu, peyniri esirgemiyordu. Fakat dedik ya umut, devletin çemberinden geçenler için Nurhakların değil, Kaf dağının ardındaydı. Ve gerillalar değil Anka kuşları, Simurg'a doğru kanat çırpan kuşlardı belki de... Tümü de güle sevdalanmış...

Teslim, cebinden bir miktar para çıkarıp Ali'ye uzattı. Bir katır satın almasını istedi. Ve o öyle evde beklerken Ali çıkıp, çevre köylerden kuvvetli bir katır aramaya koyuldu. Bir zaman sonra, ipini çekiştirdiği katırla beraber kapıda belirdi.

Teslim, köyden topladığı erzakı da katıra yüklediği gibi tekrar dağın yolunu tuttu. Katırı görünce sevinip koşan gerillalar, bir süre eğlenip, nihayetinde hayvana bir isim taktılar: Nazmiye... Nazmiye Demirel'e atfen.

Sonradan, Nazmiye'nin bir katır olduğunu bilmeyenler, gerillaların bir kadını dağa kaçırdığını, sırayla tecavüz ettiklerini söyleyeceklerdi. Neyse, pis işler bunlar, geçelim gidelim...

13. Nurhak Dağı, Kaderimin Dert Ortağı

Teslim'in karısı Hanım, onca çocuğun ardından kucağına düşen Nihal'le, bir annenin çocuğunu sevip büyütmesinden öte, bir kız çocuğunun oyuncak bebeğiyle oynaması gibi oyalanıyordu. Tokaç kollu kız, anasının kucağında gıgılayıp duruyor, oğlanlar kızı kıskanıyor ve Hanım, artan bezlerden, çiçekli basmalardan kıza elbise üstüne elbise dikiyordu. Köy yerinde kendi bebeğini kendisi yapmaktan yorulmuş kız çocuklarının eline geçen bir "Alaman bebeği" gibiydi Nihal.

Köy çocuğuysan eğer, mecbursundur oyuncağını üretmeye. Bu köyde her kız çocuğu, kayısıları serip de kurutmak için alınan top top pamuklu beyaz bezlere gözünü dikerdi evvela. Bezin üzerine önce kalemle bebek resmi çizer, keser, içine koyun yünü doldurup, bir yamuk bebek yaparlardı. Ki bu bezler, serpilip de bebekle oynamadan vazgeçtikleri zaman, vakitli vakitsiz yakalandıkları kandan da korurdu kızları. Bir gün, karnındaki ağrıyı anlamaya çalışırlarken, bacaklarının arazından süzülen kanı görür, benizleri solmuş halde kendilerini bezlerin yığılı olduğu arka odalara atar, bir kör makasla kestikleri gibi mendil kadar bezleri, bacak aralarına sıkıştırırlardı. Sonra o bezler kanlandıkça bacak arala-

rını keser, hayatın bundan sonraki kısmını artık böyle geçirecek olma fikrine alışmaya çalışır, utanır, sızlanırlardı.

Bütün kızlar bez bebekken, diktikleri beyaz bebeklere artan ipliklerden saç, kömürle kaş göz yapar, üstüne bir de çiçekli elbise geçirirlerdi. Bütün bez bebekler birbirinin aynısıydı. Bütün telden arabalar aynı... Şehirde hali vakti yerinde birilerince bahşedilmiş, uzaklardan hediye niyetine gönderilmiş bir oyuncak bebek, bir plastik kamyon, bu yamuk bebeklerin, telden arabaların pabucunu anında dama atardı.

Çocuklar böyle telden araba, bezden bebek, söğüt ağaçlarından düdük, çiçeklerden taç, eskiyen lastik ayakkabılardan sapan yaparken, büyüklerin sohbetleri değişmiş, kaygıları artmış ve yakalanan Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın asılabilecekleri korkusu, gündelik sohbetlerdeki yerini almıştı. Kolay değildi, daha birkaç ay önce köyde dolaşan, yaşlılarla sohbet edip çocukları kucaklayan, toprak eleyip dam ören gençleri bir darağacında düşünmek... Ölüme duyulan kaygının pekişmesi için, yaşamı risk altında olan kişinin sadece bir genç olması, gençliğine bağışlanması yetiyordu köylü için. Üstelik Deniz, Yusuf ve Hüseyin, bu kısa aralıklı ziyaretlerinde, köylünün gördüğü, dokunduğu, baktığı gençler olmuşlardı. Ki uzak köylerden hiç bilmedikleri evlere bile genç ölülerin ateşi düştüğünde, kadınlar toplanır da ölüden kalan elbiselerin üstüne başlarını gömüp, içli ağıtlar yakar, dizlerini döverlerdi. Peki ya şimdi? Başbakanını asan devlet, affeder miydi gençleri?

Nurhaklardaki gençler, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'i kurtarmak için düşündükleri eylem planlarında belirli bir yol kat etmişlerdi. En iyisi, rehine değişimine götürecek bir yoldu. Bunun için Karahan Gediği'ndeki Amerikan üssünü basıp, oradaki rütbelileri kaçırmaya, karşılığında da Denizlerin ser-

best bırakılmasını istemeye karar verdiler. Herkes hemfikirdi. Sıra, üssün keşfini yapıp, nasıl bir eylem gerçekleştirileceğine karar vermekteydi.

Onlar öyle dağda planlar yapıp, silahlı eğitimleri sürdürürken, Gölpınarlılar ise asker baskınlarıyla daha bir içli dışlı olmuş, ister istemez bu silahlı kalkışmanın bir parçası haline gelmişlerdi.

Köyün Akçadağ yönünde cemseler göründüğü vakit herkesi bir telaş alıyor, çocuklar analarının arkalarına saklanıyor, erkekler zorunlu oldukları "erkekçe duruş"u sergilemeye çalışıyor ama içten içe korkuyor, kadınlar ise dimdik dikiliyorlardı eşiklere. Herkes böyle dikele dursun, cemseler tam istikamet aşağıdaki büyük evin kapısında sıraya diziliyor, askerler çevik hareketlerle arabalardan atlayıp evin etrafını sarıyor ve kamburunu peşi sıra sürükleyen Xacê, karşılarına geçip çakı gibi dineliyordu. Bu baskınlar, evin gelinlerinin kenarda durup, evin yaşlı kadınlarının komutanın karşısına dikilmesinin bir alışkanlığa dönüşeceği baskınlardı. Bundan sonraki yıllarda da köye her baskın yapıldığında, yaşlı ve kocasız kadınlar geçecekti askerlerin karşısına.

İşte böyle, bir gün yine cemseler tepede görüldü. Askerler dama çıkıp, evin etrafını sarıp, dimdik ayakta beklerlerken, komutan, arkasındaki diğer askerlere evi aramaları talimatını verdi. Aranan Teslim'di. Bir gece vakti bahçelerden kaçıp yürüyerek Nurhaklara ulaşan Teslim...

Evde gizli saklı olmayınca, Xacê de eskiden yaptığı gibi komutana izzeti ikramda bulunmak yerine, kendinden emin, karşısına dikilip çemkirmeye başladı. Komutan ise Xacê'yle muhatap olmuyor, aksine sinirleniyor, bildiğini okuyor, askerlere evi arama talimatı veriyordu. Talimata uyup evin odalarına hücum eden askerler, "Bari ayakkabıla-

rınızı çıkarın," diye bağıran gelinleri dinlemediler. Yüklükteki yatakları devirip, bulgur, fasulye, un dolu çuvalları dipçikle didikleyip, evin altını üstüne getirdiler.

Askerler böyle odalara dalıp her yeri kurcalarken, çocuklar da analarının eteklerine tutunmuş, olan biteni izliyordu. Xacê, komutanla kavgaya tutuşmak için sataşıp duruyordu ama komutan dikkate almamakta kararlıydı. Bütün bunlar olurken küçük Nihal ise beşikte uyuyordu.

Düşmemesi için çocuğu iple beşiğe sarmışlardı. Tüm çocuklar gibi... Çocuk bu, yerinden kıpırdar, ip kayar da boğazına oturur, ya da yüzüne örtülen tülbenti alıp da boğazına ittirir diye sık sık kontrol edilirdi.

Herkes askerlerin telaşına düşmüşken, bebek de uyanmış, beşikte debelenip durmuş, ağlamak yerine suskunluğa kesilip, üzerine sarılı ipin boğazına oturması için neredeyse çabalamıştı. El ayak çekilip, cemseler uzaklaştığı vakit bebeği kontrol etmeye giden Hanım'ın çığlığı duyuldu. Hanım'ın "Alaman bebeği", beşikte mora kesmiş uyuyordu. Salladılar sarstılar, gözlerini açmadı. Bir ateş düştü ocağa. Hanım kendini kaybetti. Oyuncağı alınmış bir çocuk gibi bazen çaresiz ağladı, bazen durup gözünü tek noktaya dikti. Fakat bir zaman sonra, çocuğu ölen her köy kadını gibi, bebekse kaybedilen, "yenisi gelir" sözlerine sığınıp kendini diğer çocuklara, işe güce verdi. Yenisi elbet gelirdi. Ama kim bilirdi ki Hanım'ın bundan sonra kocasız, yalnız bir kadın olacağını...

Bu haber Nurhaklara ulaştı. Teslim'in iri cüssesi küçüldü. Haber bir başka gelmişti Nurhak'a. Haberi getirenler, askerlerin bebeği öldürdüğünü söylemişti. Bu haber, elinde silahla dağda dolaşan gençler için yenilir yutulur türden değildi. Kimileri sinirle öne atılıp, intikam almayı önerdi.

Teslim bu arada sordu soruşturdu meseleyi. İşin aslını öğrendi. Ve tokaç kollu bebek, bir intikam yemininin maktulü

olmaktan çıkıp, tepedeki mezarlıkta, küçük çukurunda yerini aldı.

Dağ gençleriydi bunlar. Yas tutma vakti değildi. Amerikan üssü basılacaktı. Teslim, gece vakti üssün bulunduğu bölgeye gidip uzaktan keşif yapanlardandı. Her şey tamamdı. Teslim'in kaçakçı tanıdıkları ve Hüseyin İnan'ın daha evvel verdiği bağlantılarla rehineler Suriye'ye kaçırılacak ve pazarlık başlayacaktı.

Teslim gruptan ayrıldı. Eylem bölgesine doğru yol aldı. Eylemden hemen önce, belirlenen yerde buluşacaklardı.

Bu arada dağdaki gençlerden Tuncay Sümer ve Fevzi Bal'ın dağa erzak getirmek için kiraladığı cipin bekçiler tarafından görülmesi ve erzakların indirilmesi esnasında şoförün imdat isteyip kaçması üzerine gençler deşifre olmuş, yer değiştirmek zorunda kalmışlardı. Çünkü şoför, kaçmakla kalmayıp, Gölbaşı'ndaki Jandarma Komutanlığı'na giderek her şeyi anlatmıştı. Bunun üzerine THKO gerillaları yer değiştirmek için hızla hareket edip iki gruba ayrılmışlar ve içlerinde Sinan'ın da bulunduğu grup, üs eylemini gerçekleştirmek üzere Karahan Gediği'ne doğru yola çıkmıştı.

Kilise köyü yakınında bir yer belirlenmişti. Teslim, dağdan gelecek arkadaşlarını orada beklemeye başladı.

31 Mayıs'tı... Bahar elini yaza vermiş, köyleri çiçek sarmış, dağ esintileri envai çeşit çiçek kokusunu yamaçlardan salmıştı. Koyunlar süt vermeye, yağmur sularıyla coşan dereler sakinleşmeye başlamıştı. O gün, İnekli köyü yakınında kurşun sesleri yükselip, köylülerin garibanlık oranında, acımasız da olabileceklerine taşlar, toprak, meşeler ve cümle çiçek tanık olurken, yaşananlardan habersiz Teslim, bir ağacın dibinde, arkadaşlarını bekliyordu.

Aç susuz, saatlerce bekledi. Beklerken, yolu bulamamış olabileceklerini düşündü. Yakın mesafe değildi. Yürüyecek-

lerdi nihayetinde. Yıllarını dağda geçirmiş, dağla bütünleşmiş gerillalar değillerdi. Acemiydiler. Hepsi bir yana, talebeydiler şunun şurasında.

Bekledi... Uzun süre bekledi. Bedeni güçsüzleştiyse de umudunu kaybetmiyordu. Ağacın üstüne çıktı bir zaman sonra. Bir dala sırtını yaslayıp, dalların arasında bir yer bulup, gözünü bir dürbün gibi yollara dikti. Az sonra hudut çizgisinde belli belirsiz görünecek arkadaşlarını aramaya başladı. Nice zaman sonra, bir karartı göründü uzaktan. Karartı sendeleye sendeleye yaklaşıyordu. Yüz metre kadar yanaşmıştı ki Teslim "Kimsin?" diye seslendi.

Adam yaklaştıkça, uzaktaki karartısı gibi, yüzünün de kardığını gördü. Adam, Kilise köyünden Mustafa adlı bir arkadaşıydı. THKO'lulara yardım ediyordu. Teslim ağaçtan aşağı indi. Adam ağlıyordu. Boğazından hırıltılı bir ses çıktı: "Hepsini öldürdüler..."

Ne demekti bu? "Hepsini öldürdüler..." Teslim sendeledi durduğu yerden. Gözü karardı. Herkesin yüzü gözünün önünden geçti. Öfkeden öte bir duyguya kapıldı. Daha önce hiç hissetmediği bir acı top olup, bedenini salladı. Bu nasıl bir finaldi? Böyle son mu olurdu hem? Hepsi öldü... Hepsi...

Adamın bildiği, Nurhak'ta çatışma çıktığı ve hepsinin öldüğüydü. Teslim, öfke, intikam, çaresizlik, umutsuzluk, yenilgi ve daha bir sürü hissin birbirine dolaştığı, dolaştıkça karmaşıklaştığı ve nihayetinde birleşip, acıya dönüştüğü kapkara bir duyguya girdi. Ne yapacaktı şimdi? Elinden silahı alınmış bir savaşçı, muskasını kaybetmiş bir mürit, evi yanmış bir yaşlı, zehrini kaybetmiş yılan, yolunu kaybetmiş bir seyyaha dönüştü. Bütün hislerinin ortak karşılığı kaybetmişlikti. "Bir meşale yakarız, geriden gelenlerin yolunu aydınlatır," diyen Sinan... Alpaslan, Kadir... Artık yoklardı. Öyle dedi yüzü kararmış Mustafa. Ve Teslim, ağacın dibinde kalakaldı.

.....

Nurhak'ta yaşananları anlatmayacağım. Orada olanları zaten biliyorsunuz.

O gün Nurhak'a düşen ateş, köyleri sardı. Evlerin izbe odalarına süzülüp, ağıtlar kondurdu damlara. Eline silah alıp da dağ gençleriyle çatışanlar da köylülerdi, onlar için ağıtlar yakanlar da... Köylülük tam da böyle bir şeydi. Bir gerillaya ekmek de sunan, ateş de eden onlardı. Kapısını çaldığın o gariban, yorgun, çaresiz insanların içinde, bakıp da görmeyeceğin, konuşup da duymayacağın bir başka ruh olduğunu nereden bileceksin... Nereden bileceksin, uğruna kendini adadığın, genç ömrünü sunduğun bu düş dünyasının, ışıklı ağaçları, kristal elmaları, pırıltılı suları, simli balıklarının ardında aslında kapkara bir çukurun yattığını... Ve masumiyet dehlizi zannettiğin şeyin korkunç bir kara girdap olduğunu, seni oraya çekeceğini... Nereden bilesin! Bir çobanın koyunlarına kaval çaldığını düşlerken, kavalın sesiyle iklimlere, destanlara yolculuk ederken sen, nereden aklına gelsin, o yeni yetme çocuğun dudağından senin katline ferman sözlerin dökületeceğini... Benim gibi... Kurşun delikleriyle boylu boyunca uzanmış şu on yedilik ömrüm gibi...

Teslim, kara yüzlü adamdan kara haberi aldıktan sonra saatlerce ağacın altında, ne yapacağını düşündü. Sonra Mustafa'yla tekrar görüşüp, kaçakçılık yapan Mahmut isimli bir başka köylüye haber saldı. Ertesi gün Mahmut'la buluşmak üzere gittiği Kilise köyündeki köylüler Teslim'i gördüğünde tanıyamadılar. Çünkü hayatının geriye kalan kısmında bembeyaz saçlarıyla dolaşacak olan Teslim, kararmış yüzü, çökmüş avurtları ve beyazlamış saçlarıyla karşılarında duruyordu.

31 Mayıs 1971 günü dağ bitti... Civar köyler için Nurhaklar hesap sorulası, kanlı dağlardı artık. Yaşlı kadınlar ağıtlar yaktı, ağıtlar köyleri dolaşmaya başladı. Bu ağıtlar bir zaman sonra "anonim" diye kuşaktan kuşağa aktarılacaktı: "Nur-

hak Dağı Nurhak Dağı, kaderimin dert ortağı"; "Nurhak sana güneş doğmaz/ Uçan kuşlar yuva kurmaz..."

14. Deniz Abiler Gelinlik Giymiş

Nurhak'a tutulan yas, bir cenaze evinde kırk gün süren kasvet ve kedere benzemiyordu. Kederi artıran, ölüden geriye kalanlardı köylü için. Duvarda asılı ceket, sandıkta sarılı kumaş, bakır bir tas, bir söz, kapının önünde sahibini kaybetmiş bir çift cızlavat, kırk günlük yasın işareti olurdu. Bu işaretler, ölenin "unutmayın beni" dercesine sağa sola savurduğu işaretler gibiydi. Her ölüm kederlidir elbet, trajiktir. Fakat ölenin yaşı ve ölme biçimi, kederin derecesini ve yasın süresini belirlerdi. Sabahların ve akşamların sahiplerine açılan eller, önce "Cana değil mala," der, cana gelecekse eğer, evlattan uzak olması dilenirdi. Hiçbir ölüm, evlat ölümüne benzemezdi. Benzemez...

Evladın kaç yaşında öldüğü değil, anasının yüreğine oturacak acı hesaplanır, her ana, Azrail'i yakalayıp, "önce benim canımı al" hesabına durmayı dilerdi. Bütün dualara rağmen ocaklara evlat acısı düşer ve analar bu sefer ellerini göğe açıp, hesap sorardı Allah'tan. Meydan okur, "Ötesi mi var?" derlerdi. Cehennemde yanmak mı? Evladı yerine kendi canını sunan bir ana, yüreğine bir kor ateş oturmuşken, cehennemin ateşinden korkar mıydı? Bundan öte ateş mi vardı? Varsın olsun... Tanrı'ya seslenir, "Öbür tarafta iki elim yakanda olacak," derlerdi. Hesaplaşmalarını öte tarafa saklar, acılarını demler ve karalara bürünür, hayatının geriye kalan kısmını karalar içinde geçirirlerdi.

Gölpınar'da başı kara bağlı, üstüne kara bir fistan geçirmiş hangi kadını görürseniz, bilin ki evlat acısı çekmiştir. Öte dünyada Allah'la hesaplaşmayı dilerken, beri dünyada renk-

lerle hesabını sürdürmektedir. Siyah, boz ve kahverengi dışındaki tüm renkler acıdan arınmayı, vefasızlığı, hazzı, kedersizliği temsil eder, "Yasından çık," diye kulağına fısıldayan Şeytan'ın sesi gibi, tahrik eder onları. Ve analar renklere küsmek bir yana, sesli gülmek, oynamak, dünyanın tüm tatlarından uzak durmak gibi sonsuz bir yasın içine kapatırlardı kendilerini. Duvar diplerinde vakitli vakitsiz ağıtlar yakar, gözünü ellerinin tersiyle silip, bükülmüş dizlerine tutuna tutuna gündeliğin içine doğru akarlardı.

Nurhakların yası Gölpınarlılar için başa karalar bağlanacak bir yas değildi. Köy kadınları, ölenlerin analarının yüreğine düşen acıyı hesap edip, görmedikleri, tanımadıkları analaın yerine ağlıyordu. Evlat acısı çektikleri vakit Allah'la hesaba duran kadınlar, evlat acısı çeken başkaları için Allah'tan sabır diliyor, bu bilinmez, bu büyük acının üstesinden gelmek için gökten süzülüp yaslı ananın yüreğine yerleşecek iksiri düşlüyorlardı.

Sinan'ı, Kadir'i ve Alpaslan'ı gören, gözleri gözlerine değen köylüler, hele ki bizim aşağı evdekiler, değişen zamanla beraber başkaları için yas tutmanın yeni ritüellerini keşfediyor, kurşunla ölenleri, devrimci gençleri nasıl anacaklarını öğrenmeye başlıyordu. Ve köylü için ölüm dediğin çok açık bir son gibi dursa da, "ölümsüzlük" ifadesi sıradaki yerini almaya başlıyordu. Bundan sonra ölen hiçbir devrimci ölmüş olmayacak, ölümsüzleşecek ve mücadele devam edecekti. Mücadele denilen kavram, nihayete ulaşmadan evvel, ölmeyi tanımlayacak ve bir zaman sonra ölmek, mücadelenin kendisiymiş gibi görünecekti.

Zaman, tüm argümanların değiştiği, yas yerine direncin, ölmek yerine ölümsüzleşmenin, acı yerine öfkenin yerleştirilmeye başladığı zamandı. Aslında her şey yeni başlıyordu.

Nurhak'ta yaşananlar ve Denizlerin mahpusluğu, yolun sonunu göstermiyor, aksine, kentlerde ve köylerde başlayan esinti her evin penceresini gıcırdatıyor, kapılar gece vakti dövülüyordu. Yerlerdeki el dokuması kilimleri bazen asker postalları eziyordu, bazen de köy dolaşmaktan bitap düşmüş gençler evlerin izbe köşelerinde, karanlık kuytularda, gelecek günlerin kurgusunu yapıyordu. Geceler ve gündüzler ayrışmıştı. Gündüz bağda bahçede çalışmaktan, hayvanların arkasında koşturmaktan mecalsiz kalan köylü, karanlık çöküp de cümle böcek cızırtıya durunca, kapıdan girecek gece misafirlerini beklemeye başlıyordu. Ve gelmeyen tek kişi vardı, o da Teslim...

Zaman akıp geçmişti. Teslim, Amerikan üssünden esir alınan askerleri Suriye'ye kaçırmada yardımcı olacak kaçakçı Mahmut aracılığıyla Suriye'ye gitmişti. Kaderin kötü bir cilvesiydi bu. Rehineleri geçirmeyi planlarken, yapayalnız, Malatya'nın dağlarından Mahmut'la beraber yola çıkmış, yürüyerek Urfa'ya ulaşmış, kimi zaman bir deli, kimi zaman bir şeyhin müridi taklidi yaparak, sınırı aşmıştı.

Şimdi o Suriye'de, tutuklanmaktan ve ölümden kurtulan diğer gençlerle görüşürken, kapıları çalıp onu soran askerlerse yıllarca sürecek olan manasız bir takibin beyhude iz sürücüleri olmaya başlamıştı.

Nurhak'ta çıkan çatışmada yaralı halde yakalanan Mustafa Yalçıner'in tuttuğu günlükte Teslim için "mucize gibi bir şey" yazıyordu. Bu ifade askeriye ve emniyetin gözünde Teslim'i daha da "enselenmez" biri yapmıştı. Hırslanmışlardı.

O hırsla bir gün, cemseler yine Akçadağ'ın tepesinde göründü. Herkes az sonra evleri basacak, damlara çıkacak askerlere karşı ne diyeceğini düşünmeye başladı. Köylü artık bu baskınlara alışıyordu. Derken cemseler aşağıdaki bizim büyük evin kapısında durdu ve alışık olduğu üzere askerler eve daldı. Xacê yine komutanın karşısına dikildi. Bu,

yeni bir komutandı ve sert bakışları tavizsizdi. Arama bitti. Aramayı yapanlar da Teslim'in evde olmadığını çok iyi biliyorlardı.

Sert komutan, giderayak Xacê'ye döndü, "Hele o mucizeyi elime bir geçireyim, kafasına sıkacağım," dedi. Xacê'ydi bu, lafın altında kalır mıydı? "Peşine askerleri takıp gitmeyeceksen, tek gideceksen hele git, kim kimin anasını sikiyor," dedi komutana. Komutan afalladı. Sinirlendi ama devir, sinirlenince yaşlıların böğrüne dipçiği saplama devri değildi. Söylene söylene bindi arabaya, gerisin geri Akçadağ'a yollandı.

Bu baskınlar yıllarca sürecek, bazen iki er ağustos sıcağında yürüyerek köye gelip "Teslim Töre nerede?" diye soracaklar, Xacê ise "Bahçede çalışıyor, bekleyin gelir," diye kandıracak askerleri, gariban erler oturup saatlerce Teslim'i bekleyecekti.

Böyle, köye baskınlar sürerken, Teslim'in adı artık başka bir çağrışıma, başka bir sembole dönüşmeye başlamıştı. Hele de Alevilerle Sünniler arasındaki ayrım daha artıp, sağ-sol diye net kutuplar oluşunca, Alevi-komünist Teslim, hem korkulan hem de tez elden katli vacip görülen biri oldu. Kimileri bu iri cüsseli adam için olmadık methiyeler diziyor, kimileri ise ortalığa korkulu hikâyeler yayıyordu.

Bir aralık, Akçadağ'da bir yaygara koptu. "Teslim camiyi bombalayacak," deniliyordu. Akçadağ'ın içinden başlayıp, dalga dalga mezralara, köylere yayıldı söylenti. Kaynağı bilinmeyen bu söz, Sünni köylerde duyulmaya başladıkça korku arttı ve millet camiye gitmemeye başladı. Bizim büyük evde ise sadece gülüyordu ev halkı. Lafın kendisine değil, milletin camiye gitmemesine...

Teslim'in gidişi, bizim evde aile içinde bile fertlerin sır tutmaya başlamasına sebep oldu. O tarihten sonra, kimin Teslim'le görüştüğü bilinmedi. Hangi çocuk görüşme fırsa-

tı bulmuştu, meçhuldü. Bu, yıllarca derin bir sır olarak kalacaktı.

Akçadağ ve köyleri böyle telaş içerisindeyken, Teslim Suriye'de, Denizlerin idamını engellemek için gerçekleşecek eylemlere yardım ediyordu. Nihayetinde, THKO'lu olan Ömer Ayna ile haberleşmeye başladı. Ayna'yı Suriye'ye çıkaracaklardı. Fakat bir haberleşmelerinde Ömer Ayna, bir eylem yapılacağını, silaha ihtiyaçları olduğunu söyledi. Gerekli destek, Teslim ve arkadaşları tarafından sağlandı. Ömer Ayna, sonraki şifreli haberlerinde, Denizleri kurtaracak olan bir rehine planından bahsedip, belki bir ihtimal, Mahir Çayan ve arkadaşlarıyla Suriye'ye geçebileceklerini söyledi. Ayna, Ünye'deki NATO üssünün basılıp, rehinelerin alınması eyleminden hemen sonra kendilerini radyodan takip etmelerini, iki gün içinde ses çıkmazsa Suriye'ye geçebilme ihtimalini gündemlerine alabileceklerini söyledi.

Teslim, her ihtimale karşı Suriye'nin karşısındaki Urfa köylerinin birinde bir kamyon ayarladı. Kendisi de arkadaşlarıyla birlikte, sınır köyünde, Hasse isimli bir adamın evinde beklemeye başladı. Sınıra yakın olduğundan, radyo dinlenebiliyordu. Karanlıkta radyonun başına oturup, kulaklarını diktiler.

Ev sahipleriyle Kürtçe konuşuyorlardı. Yarısına kadar şekerle doldurulmuş bardaklarla ikram edilen çaylar içiliyor, sigaralar yakılıyor ve telaşla, radyodan yükselecek haber bekleniyordu. Haberler gösterileri, yürüyüşleri, cezaevinde bulunan Deniz Gezmiş ve arkadaşlarına dair işleyen yargı sürecini, ev baskınlarını, sendika eylemlerini sıralıyor ve bir ülkenin yaşayacağı kaosu, spikerin soğuk sesinden, evlere, odalara, cezaevi koğuşlarına, gece vardiyasındaki işçilerin kulağına haykırıyordu. Fısıltı değil, haykırış, komut, emir gibi çıkıyordu ses.

İlk haber verilmeye başladı. Ünye'deki üs basılmış, üç İngiliz teknisyen kaçırılmıştı. Eylemi yapanların isimleri tespit edilmiş, tek tek sayılmış, hangi güzergâhta oldukları açıklanmıştı. Spikerin dilinden dökülen resmî açıklamalar, Mahir Çayan ve arkadaşlarının yakalanmasının an meselesi olduğunu söylüyordu.

Sınırdaki Kürt köyünün toprak evinde radyoya kulak kabartanlar, bu kovalamacanın varacağı noktadan korkuyor, bir girişimin daha kanla bitmesinden yana endişeleniyor ve Mahir'le arkadaşlarının bir yolunu bulup kaçmasını umut ediyordu. Böylece saatler ilerledi. Radyodaki soğuk ses, toprak damlı evde bekleyenlere kötü haberi vermeye başladı. Mahir Çayan ve arkadaşlarının Tokat'ın Niksar bölgesinde oldukları tespit edilmişti. Saatler geçiyor, her saat başı haberinde, takibe dair ayrıntılar veriliyordu. Sonunda, eylemci grubun Kızıldere'de bir evde bulundukları ve etraflarının sarıldığı haberi aktarıldı. Bundan sonrasını kestirmek güç değildi. Ama bir umuttu... O son umut, toprak evdeki gaz lambasının cılız alevi gibi yavaş yavaş söndü. Herkes öldürülmüştü. Sadece Ertuğrul Kürkçü adlı genç yaralı kurtulmuştu.

Bir örgütün lideri ve üyeleri, bir başka örgütün liderlerini kurtarmak için kendi canını feda etmişti. Belki tam da bu sebepten, bu dönemin devrimci gençlerine duyulan sevgi ve hüzün, politik tartışmaların soğuğundan uzak, hesapsızdır. İşte tam da bu nedenle, o zamanları anlatırken net kavramlar kullanıyorum. Devrimciler diyorum... Şimdi siz başka bir zamanda, başka bir siyasi iklimde, kavramlar birbirine karışmışken, böyle "devrimci" kelimesinin tam olarak nereye düştüğüne takılıyor, şaşırıyorsunuzdur belki. Bu kadar yalın ifade mi olur diyorsunuzdur. Bu zamanlarda netti kavramlar. Solun ortası, kenarı, kıyısı yoktu. Devrimciler kendi içlerinde çeşitli gruplara ayrılsalar da hepsi devrimciydi. Öyle kalacaklardı.

Bitmedi bu süreç. Denizleri kurtarmak için eylem üstüne eylem yapılıyordu. Gölpınarlılar Teslim'den habersiz, sol dalganın en ucuna doğru ilerlerken, Teslim ise Denizler için yapılan tüm eylemlerin bazen odağında bazen kenarında yer alıyordu.

Bir zaman sonra Jandarma Genel Komutanı Kemalettin Eken'in kaçırılması planındaydı sıra. Bu seferin eylemcileri ODTÜ'lü öğrenciler Hasan Ataol, Niyazi Yıldızhan, Sefa Asım Yıldız ve Ergun Adaklı idi. O gece Ergun Adaklı arabayı kullanmış, Hasan ve Niyazi de Kemalettin Eken'e silah çekerek arabaya bindirmeye çalışmışlardı. Ancak bir anda ortalık karışmış, Eken'in korumalarının açtığı ateş sonucu Niyazi Yıldızhan yaşamını yitirmiş, Eken de bu karmaşadan faydalanarak kaçmıştı. Ergun Adaklı ile Hasan Ataol da yaralı olarak kaçmayı başarabilmişti. Kaçanlar Suriye'ye Teslim'in yanına geldiler. Oradan da Filistin'e...

Bundan sonraki zamanlarda Teslim, Lübnan ve Filistin kamplarında kalacak, bir zaman sonra Türkiye'ye dönecek, kurduğu Türkiye Komünist Emek Partisi'ni yönetecek, bizim evle yukarı Babaların evi ve başkaca köylerde başkaca aileler bu partiye destek sunacak; bir zaman gelecek, Emeğin Birlikçileri ve Halkın Kurtuluşçuları diye köylüler ikiye ayrılacaktı.

Ama zaman o zaman değildi...

Babaların evinde Hüseyin ile İsaf'ın büyük oğlu Hasan, bir sabah kalkıp "Bir ürüya gördüm ana," dedi, "Deniz abegili gördüm, gelinlik giyinmişlerdi." Anası dizlerine vurdu, "Asacaklar!"

6 Mayıs sabahı radyodaki soğuk ses, Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ndeki Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın idam edildiğini duyurdu. Kara bir bulut gelip köyün üstüne çöktü. Kuşlar sustu. Çocuklar sustu. Bundan sonra onların adlarını çocuklar taşıyacak, duvarlara resimleri ası-

lacak, ağıtlar yakılacak, köprülere, kerpiç damlara isimleri yazılacak ve "ölümsüzlük" kavramı, ölümün bütün acısını üzerinde taşısa da, isimlerinin yanlarına iliştirilecekti. Kuşaklar değişecek ve onlar oldukları yaşta kalacaklardı. Gelinler, çocuklarına "Deniz abin" diye gösterecekti resimleri. Çocuklar büyüdüğünde "Deniz" diyecek, yaşları ilerlediğinde "o çocuklar" diye anacaklardı onları. Ve öylece yan yana kalacaktı üçünün resmi. Herkesin gözünün içine bakacak, "devam" diyeceklerdi. Devam...

Bakalım kimler devam edecekti bu yola.

Bu kısmı kapatmadan önce, bu yolun yolcusu olacak iki büyük aileden kısaca bahsedeyim.

Babaların oğlu Memet, bir bayram günü, Malatya'daki evinde karısı ve kaynanasıyla beraber ölü bulunduğunda geride beş çocuğu kaldı. Kimileri kaynanasıyla karısını vurduğunu, ardından da intihar ettiğini söyledi, kimileri ise motosikletle binaya giren iki kişinin görüldüğünü, silah seslerinden sonra hızla kaçtıklarını anlattı. O zamanlarda adli tıp henüz gelişmediğinden, cinayet çözülemedi. Xacê Babê başına karalar bağladı. Yukarı evde beşi yetim ve öksüz, on çocuk vardı şimdi. Hepsinin yaşı birbirine yakın on çocuk...

Altlarına işeyen, sürü halinde derenin başında toplanıp donlarını yıkayan, birbirinin gözüne şiş sokan, birbirinin kolunu kıran, tenekelerde kavurma çalan, gizlice çay demleyip içen, içerken birbirini döven, ardından büyüklere şikâyet eden, birbirinin elbisesini kıskanan on çocuk...

Bizim eve gelince... Sayısızdı. Kimi evli, kimi bekâr, kimiyse bebek, yığınla çocuğu vardı bu evin. Evlenenlerin yeni doğan çocukları sürüye ekleniyor, aile genişledikçe genişliyordu. Zeytun'un bir kızı bir oğlu vardı şimdi. Büyük oğlan İbrahim, yer ocağının üstündeki kaynar kazana düşmüştü. Her yanı yanmıştı. Xacê oğlanı iyileştirmekle uğraşıyor, uğraştıkça Zeytun'un burnundan getiriyor, çocuğa kir-

li işlikten damla damla su içiriyor, tabiattaki her şeyle kavga ediyordu.

İşte iki büyük ailenin hali buydu.

Bakalım bunca genç, bunca çocuk, yeni çarkın hangi dişine denk gelecekti...

15. Tü Allah Belanı Versin Cafer!

Üç idam ve ölümlerin acısı fırtınayı dindirmemişti. Malatya karışıyordu. Gölpınar'ın tepesindeki meçhul hayvanın uluması bu sefer şehrin bütün tepelerinde yükselir olmuştu. Sesi duyup da can korkusuna gark olanlar, perdelerinin arkasında olup bitenleri izlerken, "ya herro, ya merro" diyenler, bambaşka hazırlıklara girmişti. "Faşizmi kınama" mitingleri düzenleniyor, derken çivili sopalarıyla bir grup beliriyor, ortalık kana çalıyor ve her olay daha büyük bir olaya davetiye çıkarıyordu. Meçhul hayvanın sesini bastıracak kadar öfkeli bildiriler dolaşıordu şehirde.

Türkiye Öğretmenler Birliği Derneği (TÖB-DER), pek çok öğretmenin tutuklanması ve sürgün edilmesini değerlendirmek, protesto etmek maksadıyla kapalı bir salon toplantısı hazırlığı yapıyordu ki bildiriler şehre yayılmaya başladı. Komünistlerin "Memleketin ovasından en yüksek tepesine kadar kızıl bayrak çekeceğiz. Mescitleri ve Kâbe'yi yıkıp yerine bostan ekeceğiz... Kıpkızıl komünistim... İstediğim bir zaman sana gelirim... Atarak kızıllığımı karanlıklara... Dışarıdan bir ezan sesi geliyor... Tıpkı köpek havlamasını andırıyor" sözleri sarf ettiği, ulu Türk ırkının korunması için herkesin seferber olması gerektiği çağrıları vardı bildirilerde.

TÖB-DER'liler bildirilerden haberdar olup da valilik binasına gidip endişelerini dile getirdiklerinde ne Vali Sadul-

lah Verel olacaklardan haberdardı ne de öğretmenler. Kibrit çakılıp ateş parladığında, öfkeli topluluklar şehrin her yanını sarıp, meçhul hayvanın sesini bastırdı. Sonra hurra valilik binasına gittiler. Taşlarla küfürler bir olup, binanın camlarını kırmaya başladı. Vali, karısıyla balkona çıkıp kalabalığı yatıştırmaya çalıştı. "Kelimeyi şahadet getir," sesleri yükseldi kalabalıktan. Vali, işaret parmağını havaya kaldırıp "Biz de Müslüman'ız," dedi ama yetmedi. Ardından kelimeyi şahadet getirdi. Topluluk yüzünü şehrin diğer yanlarına döndü.

Çocuğunu okula götüren, dükkanını açan, akraba ziyaretine giden, yani perdenin arkasında kalmayıp da sokağa adımını atan hemen hemen herkes, öfkeli kalabalıktan nasibini alıyordu. Bir zamanlar Menderes'le Gölpınar'a gelen eski Adalet Partisi milletvekili Hamido ile kimi din adamları gruplara yön veriyordu. Onlar "Ölüme hazır mısınız?" diye sesleniyor, milletse "Eveeet," diye bağırıyor ve bilinen, tanınan, mimlenmiş nere varsa, saldırıyordu. Sahipleri CHP'li olan dükkânlar, kıraathaneler taranıyor, yakılıyor, esnaf dövülüyor, bıçaklanıyordu.

Ağzına kurşun sıkılmış Alevi yumurta satıcısı adam, kanlı dudaklarından kelimeyi şahadet getirmeye çalıştığında, olaylar ikinci gününe girmişti. Geride bir ölü, onlarca yaralı, yanmış bir şehir kaldı. Ve herkese yetecek kadar öfke ile korku...

Şimdi gelelim köye... Cafer Toksun adlı Sivaslı öğretmen, Öğretmen Okulu'na müdür olarak atanmıştı. Alevi'ydi. Köylüler de sevinmişti tabii bu habere. Derken, çevre köylerden Mamo adlı köylü bir gün okulun yolunu tuttu. Hem Alevi hem Sivaslı hem de öğretmen olan bu adamdan öğrenecek çok şey vardı. Cafer Toksun'un odasına girip hoş geldin ettikten sonra "Pir Sultan üzerine araştırma yapıyorum, senden de öğreneceklerim vardır," deyince Cafer Toksun zıp-

ladı yerinden. "Ne Pir Sultan'ı ne Alevisi, aklını başına topla! Sen kim oluyorsun da bunları bana soruyorsun," diye bağırıp Mamo'yu odasından kovdu. Mamo giderayak müdüre dönüp, "Ben seni Pir Sultan'ın hemşerisi sanırdım, sen Hızır Paşalardanmışsın," deyip odayı terk etti. Elbette ki bu tartışma, Alevi köylüler arasında hızla yayıldı. Anlaşıldı velhasıl, kimmiş neymiş Cafer Toksun...

Anlaşıldı anlaşılmasına, sağlaması da hızlı yapıldı. Bir kış günüydü. Dağlardan gelen sert rüzgâr Öğretmen Okulu'nun duvarlarını uğuldatıyor, camlarını kapılarını gıcırdatıyordu. O gün öğrenciler yataklarına girip, yorganları başlarına çekmişlerdi ki kapılar kırılırcasına açıldı. Sonra elleri sopalı, öfkeli onlarca kişi odalara daldı. Kimileri okulun öğrencileriydi, kimileri de yabancı. O gece canını kurtaran öğrenciler, kış ayazında, it soğuğunda, üstlerinde fanilalar, donlarla kaçarak karşıdaki dağların eteklerine sığındı. Buldukları kayalıkların gölgesine, ağaçların köklerine tüneyip korku içinde titremeye başladılar.

Haber şehir merkezine ulaşınca, sendikacılarla CHP yöneticilerinden oluşan bir grup okula geldi. Her yanı bozkurt resimleriyle donatılmış okulun koridorlarında müdür Cafer Toksun ve yanındakilerle burun buruna geldiler. Sonra tuttukları arabalara megafon takıp, dağ bayır, üryan talebeleri topladılar. Doğru şehre...

Sonra ne oldu peki? Sonra, artık o köylerin âşığı olan Mahsuni Şerif vurdu sazın teline:

Cafer'in beşiği tahta
Anası babası şahta
Fiyakası yoktur şahta
Tuuuuuh Allah belanı versin
Cafer Cafer Cafer Cafer

16. Adımı Fidel Koydular

Malatya, kurulmuş bir kazan gibi kaynıyordu. Altına sürekli odun, kömür konuluyor, benzin dökülüyor, kor hale gelmiş kazan, dokunanın elini yakıyor, kıyısından köşesinden geçenlerin üzerine kaynar sular, kıvılcımlar sıçratıyor, olmadık zamanlarda olmadık kişileri yakıyordu. Alevi-Sünni ayrımının yaşandığı şehir şimdi köyleri, mezraları, kasabaları, mahalleleriyle sağcılar ve solcular olarak ikiye bölünmüş, herkes kendi keskin köşesine çekilmişti. Artık diş bilemeler bitmiş, cinayetler başlamıştı.

Her evde silah vardı. Neredeyse tüm gençler, yaşı on üç, on dörde vardığında beline silah takmaya başlamıştı. Silah, tüm zamanlarda olduğu gibi bu zamanda da gücün, kuvvetin temsiliydi. Bahçelerde, arazilerde atış talimleri yapılıyor, silahlar olur olmadık yerde patlıyordu. Ve patlayan her silah, can alıyordu. Her kurşun, kinin ve öfkenin tohumu olup, yeşermek ve yeni canlar almak üzere toplumun orta yerine ekiliyordu. Kimi zaman bir sendikacının ensesine saplanıyordu kurşun, kimi zaman yeni yetme bir öğrencinin...

Kavgalar ise rutindi. Okullar ve yurtlar gece baskınlarının, bıçaklı, silahlı saldırıların mekânı olmuştu. Korku ile korkusuzluğun birbirini beslediği bir garip zamandı. En vahşi insan, korkan insan değil midir? Can korkusunun başladığı yerde vahşet de başlamaz mı? Sadece vahşilik mi? Ölüm korkusu taşıyan insan, kendi yaşamı uğruna her şeyi göze almaz mı? İhanetten, cinayete kadar...

İşte böyle Malatya da korkunun ve korkusuzluğun cenderesine kapılmıştı. Şimdi, Denizlerin adı duvarlarda, amatör bildiri sayfalarında, sloganlardaydı. Duvarlara sloganlar yazmaya çıkan gençler silahlı saldırıya uğruyor, saldıran ülkücü gençlerle solcular çatışmaya giriyor, her gece yara almış birileri, evlere sığınıyordu.

Sadece Malatya'da değil, ülkenin genelinde, kahvehanelere bombalar atılıyor, öğrenciler taranıyor, suikastlar düzenleniyordu.

Yıllarca hafızalardan silinmeyecek bir olay, bu zamanlarda yaşandı. Beylerderesi, ilçelerin ve köylerin şehre ulaşmak için katettikleri yolun üzerinde bir dereydi. Kavak ağaçlarının her mevsim boy attığı, kış zamanlarında yollarının buzlandığı, giden arabaların yokuş inip yokuş çıkarken bazen kayıp da kenarlardaki yüksek kayalara çarptığı bir dereydi. Kimi zaman yükseklerden gelen sularla coşar, kavaklar yan yatar ve çamura keserdi dere diye anılan bu vadi.

İlker Akman, Hasan Basri Temizalp ve Yusuf Ziya Güneş isimli üç solcu militan, üç genç... Kimlik kontrolü yapan polislerle çatışmış, kaçarak Beylerderesi'ne sığınmışlardı. Sığınmasına sığınılacak bir yerdi de, nereye kadar? İlla çıkmak gerekirdi oradan. Ama çıkışı pek de kolay bir yer değildi. Başladığı ve bittiği bir alanı vardı Beylerderesi'nin. Derenin etrafına asker ve polis sevkiyatı yapıldı. Her yer sarıldı ve gençlerin yeri nihayetinde tespit edildi. Çatışma çıktı. Gençler öldürüldü. Bu olayı sarsıcı hale getiren, üç gencin öldürülmesi değildi. Zira ölmek, "mücadele"nin bir parçasıydı ve artık alışık olunan bir kavramdı. Öldürülen gençler, polis ve asker arabalarına ayaklarından iple bağlanıp, dere boyunca sürüklendi. Yoldan geçen cümle araç, araçların içindeki cümle insan, köy kadınları, çocuklar, herkes gördü gençlerin dere boyu, kış ortasında, çamurlu, karlı yolda sürüklendiğini.

Sonradan türküler, ağıtlar yakıldı bu üç genç üstüne. Dinleyeniniz bilir Ahmet Kaya'dan:

Malatya'dan çıktım yola, yollar yanıyor
Düşman sarmış dört yanımı, kurşun saçıyor
Düşmüşüm bir çukura, canım yanıyor

Yaşasam mı ölsem mi
Karar vermek zor.

İşte böyle günlerdi. Ölümün kol gezdiği günler... Ölüm değil ama ayrılık sarmıştı Gölpınar'ı. Köyün Sünni kesiminin önemli bir kısmı milliyetçi örgütlenmeler etrafında toplanmış, bizim tarafsa komüniste kesmişti. Kimsenin kimseye eyvallahı kalmamıştı. Bizim mahalleli bir yandan gece nöbetleri tutuyordu köy basılır diye, bir yandan gençler geceleri çıkıp, sabaha karşı dönüyordu evlerine. Onlar öyle başka köyleri gezerken, başkaca gençler de bizim köye geliyor, gece ağırlanıyor, saklanıyor, sabah şafakta uğurlanıyorlardı. Bütün bunlar bir gizlilik içinde yapılıyor, Kürnelilerin görmemesi, görüp de ihbar etmemesi için dikkatli hareket ediliyordu.

Aynı durum diğer mahalle için de geçerliydi. Onların da misafirleri oluyordu. Ve artık bu iki mahallenin bahçe yolunda karşılaşan yaşlıları dışında kimse kimseye selam vermiyordu.

Köydeki kerpiç evlerin duvarlarına sloganlar yazılıyordu. Bizim evin yukarısında bulunan köprünün başındaki büyük söğüt ağacı, bir bildiri panosuna dönmüştü. Ağacın gövdesine, göz hizasında bir çivi çakılmış, birkaç günde bir, bildiri takılır olmuştu. Cemseler köyün tepesinde göründüğünde, bildiriyi sökme derdine düşmüyordu kimse. Herkes, ziyadesiyle kendisinden ve gelecek olan devrimden emindi.

Bu dönemler, ben annem Zeytun'un karnını şişirip, dışarı çıkmayı beklerken, herkes devrimin dalgasına kapılmış ve doğan çocukların isimleri de eskisi gibi Ali, Hasan, Zühre, Fadime olmaktan çıkmıştı. Yaşamını yitiren devrimcilerin isimleri veriliyordu çocuklara. Bazen bu isimler bile *pasif* kalıyordu. Annemin benden önce doğan oğluna Lenin ismi verilmişti. Fakat fazla yaşamamış, ölmüştü Lenin. O neden-

le ben doğuyorum. Açıkçası bu duruma sevineyim mi üzüleyim mi bilmiyorum. O yaşasaydı ben olmayacaktım.

İhtilal, Stalin, Taylan diye devam ediyordu isimler. Sonradan anlatmışlardı bizimkiler. Çocuklardan birinin adını 1 Mayıs koymayı düşünmüşler de, nasıl çağıracaklarına karar verememişler. Demişler ki çocuğu "1 Mayıııısssss" diye çağırmak biraz tuhaf olur. Vazgeçmişler.

Şimdi sıradaki çocuk benim...

22 Nisan 1976... Annem doğumhanede. Ikınıyor. Çıkmaya çalışıyorum, bağırdıkça korkup geri çekiliyorum. Uğultu, sesler, "ıkın ıkın ıkın" komutları, annemin bağırışları... Kafamın yarısı dışarıda... Görüyorum şimdi. Çocuk doğurtmaktan ustalaşıp, ustalaştıkça da ebeden ziyade bir duvar ustasına benzemiş olan kadın kafamı tutup çekiyor. Yapacak bir şey yok. Mecburum, çıkmalıyım. Son bir ıkınış ve işte dışarıdayım.

Apar topar bir şeylere sarıp odadan çıkardılar, götürüp bir musluğun altına tuttular beni. Su soğuk. Titriyorum. Aceleyle kurulayıp bu sefer de yeni ve temiz bir beze sardılar. Sonra bir yere koydular. Ağladım zırladım, kimse ilgilenmedi. Titriyordum hâlâ. Orada öylece bekledim. Bu sefer başka bir kadın geldi. Yüzünde en ufak bir tebessüm yok. Beni kucağına alıp, hızlı hızlı yürüyüp, koridordan geçip, bir odaya girdi. Bir sürü kadın, bir sürü ağlayan bebek ve bir yatakta takatsiz annem... Şak diye annemin kucağına atıldım. Annem yüzümü inceledi. Kadın, "emzir" talimatını verip gitti. Kalakaldık orada. Babam başucumuzda. Annemden daha heyecanlı görünüyordu. Baktı, "Kime benziyor yaw bu?" dedi. Neye benzeyecektim ki, olsa olsa bir sıçana... Kırmızı, tüysüz, acayip bir sıçan...

Ertesi gün beni eve getirdiler. Kamyonumuzla... Herkes başıma toplandı. Çocuklar yüzümü inceliyordu. Nenem Xa-

cê kamburuyla başucumda dineldi. "Gözelmiş, ama zayıf zahar," dedi. İsmimin ne olacağına çoktan karar verilmişti: Fidel...

Stalin, Lenin'den sonra başka bir ad kurtarmazdı. Fidel oldum.

Emdim, altıma ettim, kustum, ağladım, zırladım ve Fidel oldum...

Benden yirmi iki gün önce yukarı Babaların evinde bir kız doğmuştu. İkimiz de şanslıydık. Ahırda ineklerin eşeklerin arasında değil, hastanede doğmuştuk. Köyün kadınları değil, ebeler çıkarmıştı bizi anamızın rahminden. Kafamızı fıış diye dışarı çekmişlerdi. Onun annesi İsaf'ın doğumuna giren doktor demiş ki "Bugün iki çocuk doğurttum. Birinin adını Devrim koydum, bunun ki de Evrim olsun..."

Benimkine oranla *pasif* bir addı. Varsın olsun...

O sene köydeki pek çok kadın doğurdu. İki ay önce, üç ay sonra... Derken bir sürü bebek olduk. İsimlerimiz Sinan, Taylan, Eylem'di.

17. Moocu musun Stalinci mi?

Bizim büyük evin büyük oğlu Vahap ile karısı Hatun, kucaklarındaki Stalin ile şehirden köye döndüklerinde kışın soğuğu köyü sarıp sarmalıyor, ama köylünün içindeki "devrim" ateşi, zemherinin evlere hüzün katmasını engelliyordu.

Yorgun ve sinirliydi Stalin'in anne babası. Nenem Xacê kamburunu sürükleyip, çocukların çembere aldığı oğlanın başına tünediğinde, Vahap da sinirle hastanede yaşadıklarını anlatmaya başladı.

"Gittik, kalabalık, ana baba günü... Doktoru bekledik. Sıra bize geldi, içeri girdik, çocuğu mayene etmeye başladı. Son-

ra dedi adı ne biz de dedik Stalin. Adam kurudu kaldı, bıraktı elindeki aletleri, dedi 'Adı madem Stalin, o zaman götürün Moskova'da baksınlar, ben bakmıyorum.' Sinirlendim, adamın üstüne yürüdüm ki iki tene şille endirem suratının ortasına aha bu (Hatun'u işaret ederek) bırakmadı. Maviye tohumu! Pezevenk!"

O böyle hikâyeyi küfürlerle tamamlarken, etrafına dizilen hane halkı, Vahap'ın gözlerinin içine bakıyor ve hikâyenin devamını bekliyordu. Bir bardak su içti. Burnundan soluyordu. Ve nihayet kalabalık, onu beklemekten yorulup hep bir ağızdan sordu?

"Eeeee!?"

"E'si, ondan sonra gittik başka bir doktora. Üşütmüş çocuk. İlaç yazdı. O kadar adamsınız evde, oğlan zaturye oluyor. Ne diyem ben size?"

Vahap'ın sinirinden nasibini almak istemeyenler konuyu değiştirip, "Aç mısınız" diye bir yandan sorarken, bir yandan sobanın üstündeki sıcak suyu demlemek üzere kimi mutfağa yöneldi, kimi ise kundaktaki çocuğa. Xacê bu telaşın içinde cümleyi bağladı: "Demedin mi ananı Moskova gönderek, Stalin'in siki belki eyi gelir anana!"

Ne diyebilirdi ki Vahap? "He adê öyle dedim," mi deseydi. Zaten bu tür sohbetlerin ardından söylenen ve "deseydin ya," diye başlayan cümleler, asla zamanında ve yerinde söylenmeyecek ama öfkeyi dindirecek, söylendiği varsayılacak cümlelerdi. Genelde de küfürlü olurlardı.

Ki Nenem Xacê, artık hastalananların ağzına kirli köyneğin işliğinden damlatamıyor, yeltendiği zaman evdekilerin bağırışlarıyla karşılaşıyor, dalgalara konu oluyor ve kendini yeni zamana uydurmaya çalışıyordu.

Bütün bu konuşmalar dönerken, ben annemin kucağında, ağzımda biriken salya ile etrafı izliyor, bir zaman sonra bedenimdeki altı kurşunla beni kucağına alıp sabahı bekleye-

ceğini bilmeyen annem, arada dönüp, salyalarımdan ve sümüğümden ıslanmış bezle ağzımı siliyor, pışpışlıyordu.

Ablamla abim ise toprak yiyen, kazana düşen, kıçları sobaya değip yanan, tavukların peşinde koşan, ayakkabıların içine su döken, açıkta gördüğü her yiyeceği mideye indiren, fare avlayan çocuklara karışmış, benim bu salyalı ve çaresiz halimin tersine, çocukluğun keyfini çıkarır olmuşlardı.

Bu dönem, sağ ile solun hepten uçlara çekilip birbirine kurşun boşalttığı, devrimin ayak seslerinin daha bir diri duyulduğu, bugün yarın, bir sabah devrime uyanılacağı inancının iyice kuvvetlendiği ve herkesin safını belirlediği dönemlerdendi. Önemli bir farkla... THKO'dan sonra devrimci hareket içerisinde yer alanlar bölünmeye başlamıştı.

Bizim köy bu kadar çok başlılığın olduğu bir dönemde, kenarda durup kendisini sadece "devrimci" diye tanımlar mıydı? Bu aralıkta sol hareket çeşitli fraksiyonlara ayrılmıştı. Bizim köy ise Maocular ve Stalinistler diye ikiye bölünmüştü. Maocular Halkın Kurtuluşçuları, Stalinciler ise Emeğin Birlikçileriydi...

Bu ilk zamanlarda, Maocularla Stalinistler karşılıklı birbirlerine öfke toplamadan evvel tartışıyordu. Tartışmalar duvar diplerinde, soba kenarlarında sürüyordu. Kitaplarla silahlar aynı değerdeydi. Bir tabanca, *Kapital*, *Felsefenin Temel İlkeleri*, bir miktar Rus klasiği... Sonra Çin'in mi yoksa Sovyetler Birliği'nin nihai kurtuluşa giden yolun adresi olduğuna dair tartışmalar... Sovyetler mi emperyalistti, Çin mi? Ah bir de şu yabancı terimler olmasaydı. İşi zorlaştıran da bunlardı ya olsun, böyle de güzeldi. Tartışmalar her ne kadar bir kanala giremeyip, kimse kimseyi ikna edemeyip de susmayı tercih edip, tartışmanın sonunda "La de yürü git, Sovyetler emperyalist işte ha," dense de olsun, devrim geliyordu. Devrim'in hangi şekilde geleceği bir yanıyla meçhuldü. Ma-

ocu ya da Stalinist bir devrimin bu köye geliş biçimindeki fark ne olacaktı ki?

Bu soruların en iyi cevabını başka yerlerden gelen *siyasi* gençler biliyordu. Onlar öyle *Kapital*'i okuyup çözümledikçe, köyün diğer gençleri sigaralarını tüttürüp, anlamadıkları kavramlar karşısında kuyruğu dik tutmaya çalışıyor, öte yandan da gençlere hayranlıkla bakıyorlardı.

Devir *bacı* devriydi. Öteden gelen devrimci gençler, yaşı ileri kadınlara ana, diğerlerine ise bacı diyordu. Bu bacı-kardeş ilişkisi içerisinde genç kızların gönüllerine aşk ateşi düşse de seslerini etmiyor, siyasi tartışmalarda kendilerini kanıtlamak için danteli oyayı bir kenara itip, başlarını klasik romanlara, anlamadıkları felsefe kitaplarına sokup, gözleri çift görene kadar okuyorlardı. Bazen, on sayfayı geçtikten sonra kendilerine gelip, akıllarını kitaba değil, kitabı anlatacakları, tartışacakları gençlere verdiklerini fark ediyor, sil baştan sinirle on sayfa öncesine dönüyorlardı.

Bir zamanlar Teslim'in adının nam saldığı köy şimdi Teslim'in öncülük ettiği Emeğin Birliği ile Halkın Kurtuluşu diye ikiye ayrılırken, bizim aşağıdaki büyük ev ile yukarı Babaların evi ve İngilizgil diye bilinen, Irak Savaşı sırasında İngilizler tarafından esir alındıktan sonra adı İngiliz kalan adamın üç erkek çocuklu evi Emeğin Birlikçisi, geriye kalan herkes ise Halkın Kurtuluşçusu olmuştu. Teslim amcam hakkında "kaçakçılık yapıyor, devrimciliği bıraktı" şeklinde çıkan dedikodular ve dağıtılan bildirilerse bizim büyük evde hem üzüntü yaratıyor hem de bu asılsız bilgiler, hane halkını sinirlendiriyor, Halkın Kurtuluşçularıyla girilen tartışmalar bir zaman sonra siyasi ölçüyü aşıp, kişiselleşiyordu.

Karşı köydeki Öğretmen Okulu'na öğrencilerini götürmek için bizim büyük evin önündeki yoldan geçen başkaca köylüler, tam evin önündeyken kollarını kaldırıp "Kahrolsun sosyal emperyalizm" diye slogan atıyorlardı. "Sos-

yal faşizm, sosyal emperyalizm" kavramları başkaca yerlerde çoğunlukla Halkın Kurtuluşçularına karşı atılırken, bizim köyde Halkın Kurtuluşçuları, Emeğin Birlikçilerine karşı atıyordu. Böyle slogan atıp geçenleri bazen Nenem Xacê taşlıyor, bazen de evin gelinleri kavga büyümesin diye delikanlıları içeri çekiyordu. Ama bu ayrılık gittikçe derinleşiyor, bir yandan şehirde sağ ile sol arasındaki kavga can alıyor, öbür yandan da bir evin içinde iki kardeş ayrı düşünüyor, biri Maocu biri Stalinist oluyordu.

Karşı köy Karapınar'a ve oradaki Öğretmen Okulu'na gelince... Tunceli, Elazığ, Maraş ve daha pek çok yerden öğrenci alan ve yaklaşık bin kişinin okuduğu bu okul, müdür Cafer Toksun'un atanmasından sonra başka bir hal almıştı. Vaktiyle okulun kuruluşu esnasında arsalarını hibe eden, okulla içli dışlı olan köylüler artık okulun yanına yaklaşamıyordu. Çünkü Cafer Toksun, okulun etrafını tel örgülerle çevirmiş ve köylülerin okula girmesini yasaklamıştı. Ki daha evvel okulun işlerini köylüler yürütüyordu. Bahçesinin bakımını yapıyor, ağaç dikiyor, temizliyor, çatısını onarıyor, duvarını boyuyorlardı.

Okulda da siyasi ayrışmalar başlamıştı. Sağ ve sol ayrışmasının dışında Halkın Kurtuluşçuları ve Emeğin Birlikçileriyle yeni yeni isimleri duyulan ve kendilerine Apocular diyen başka bir kesim vardı. Apocular daha çok Urfa, Diyarbakır civarından gelen öğrencilerdi. Apocularla Halkın Kurtuluşçuları, birbirine en çok öfke bileyen iki ayrı örgüttü. Bu iki grup arasında silahların kullanıldığı bir çatışma çıktı ve jandarma duruma *el koydu*. Ondan sonraki günlerde jandarma okuldan çıkmadı. Okulun bir parçası haline geldi.

Sol örgütler arasındaki tartışma gittikçe şiddetleniyordu. Bir zaman sonra amcam Teslim'in oğlu Hasan hakkında *ölüm fermanı* çıktı. Artık Hasan yalnız dolaşmıyor, sürekli ensesini kolluyordu.

Yukarı Babaların evinin oğlu Hüseyin ise Halkın Kurtuluşçuları tarafından bıçaklanmak istenmiş ama araya girenlerce kurtarılmıştı. Bunları anlatırken, beni yanlış anlamınızı istemem. Bir dönemin *iyileri* ve *kötülerini* ayırma telaşında değilim. Düşmez haddime. Bildiğimi halimce anlatmaya çalışıyorum.

Bu dönem sadece böyle gerginlik, sertlik ve üzücü olaylarla ilerlemiyordu. Bir de gelecek olan devrime şimdiden ayak uyduran köylünün gündeliği vardı.

Köylüler imeceye başlamıştı. Cumhuriyet'in ilk yıllarından kalma bu *imece* kavramı, şimdilerde *dayanışma* olarak yeniden yorumlanıyor ve devrim sürecinin bir parçası olarak görülüyordu. Köylüler toplanıyor, bir gün bir evin, ertesi gün başka bir evin işlerini yapıyorlardı. Ayrı gayrı zamanı değildi. İş ortaktı. Başka köylerden gelen devrimci gençler ile Öğretmen Okulu'nun öğrencileri de dayanışmaya dahil oluyor, işler topluca görülüyor, büyük sofralar kurulup herkes yemeğini beraber yiyor, sigarasını, çayını paylaşıyordu.

Bazı zamanlarda ise köyün gençleri toplanıyor, başkaca gençlerle beraber başkaca köylere gidiyor, o köyün işlerini görüyorlardı. Bağ belliyor, suyu olmayan köylerde kanal açıyor, tarlaları suluyor, çatıları onarıyor, kerpiç evler kuruyorlardı. Bir zamanlar Deniz'in bizim büyük evde yaptığı gibi...

Aynı zamanda bağlı bulundukları örgütlerin maddi ihtiyaçlarını gidermek için de çalışıyordu gençler. Ya paralı işçi olarak çalışıyor ya da köylünün işine yardım edip karşılığında örgüte gitmek üzere bir kırat fasulye, bir torba buğday istiyorlardı. Köylülerin devrime olan inancı o kadar netti ki kimileri tarlalarını satıp örgüte veriyor, kadınlar kollarındaki bileziklerini bağışlıyordu. Bu durum kimseyi huzursuz etmiyordu çünkü yarın öbür gün devrim olduğunda zaten herkes huzurlu bir yaşama kavuşacak, her şey paylaşılacak ve Kırklar Cemi'nde kurulan kazan gibi, bir tane kayısı

varsa elde, kazandaki suya atılıp kaynatılacak, kırk tasa bölünüp kırk kişiye dağıtılacaktı.

Devrime giden yol bütün alışkanlıkları değiştirmişti. Daha evvel kış aylarında sobaların dibine, gaz lambalarının kenarına çekilip de Hz. Ali'nin cenk hikâyelerini dinleyenlerin elinde şimdi klasik romanlar vardı. Bizim büyük evin büyük salonu bir kütüphane gibiydi. Kitaplar okunuyor, ardından kitapların çözümlemeleri yapılıyordu. Özellikle de kadınlar, evvela Maksim Gorki'nin *Ana* romanını okuyorlardı. Okudukça, her biri oradaki Ana gibi devrime giden yolun neferi oluyordu. Kitap okunduktan sonra sobanın dibinde toplanılıyor, kitap hakkında tartışılıyordu. *Ana*'nın karakter çözümlemesi yapılıyor, eksikleri, gedikleri varsa eleştiriliyor, yoksa hakkı teslim ediliyordu. Sadece romanlar değildi okunanlar. Romanlar, köylünün en kolay anlayıp, kendisine en rahat uyarladığı karakterlerin kitaplarıydı ama iş Marksist felsefeye gelince durum zorlaşıyordu. Köylülerden kimi kalkıp "Şimdi biz devrim için canımızı malımızı veriyoruz. Kürneliler ise bize karşılar. Üstelik karşı olmayı bırak, ellerinden gelse bizi öldürecekler. Şimdi, devrim olunca biz onlarla her şeyimizi paylaşacak mıyız?" diye soruyor, siyasi ağabeyler ise devrimin kişi, zümre, din ayrımı yapmadığını, ezenle ezilen arasındaki eşitsizliği kaldırdığını söylüyor, köylü yine sorusuna cevap alamıyor, "E onlar bizi eziyor," diyor, "Biz-siz değil mesele, dünyadan konuşuyoruz. Biz dünyanın sınırlarını kaldıralım diyoruz sen takmışsın Kürnelilerin bağına bahçesine," diye azar işitince susuyordu. Köylü sustukça kafasındaki soru işareti büyüyor, sorusunun yersiz ve cahilce olduğu sonucuna varıp bu sefer utanç ve soru işaretiyle beraber kafası ağırlaşıp, hepten öz güvenini kaybediyordu. Bu şekilde devrime olan inancını da kaybettiği kuşkusuna kapılıyordu.

Başka evlerde ise Maocu devrimi bekleyenler kitaplar okunuyor, tartışılıyor ve tartışmanın en hararetli kısmında

bazen bir yaşlı kadın iç çekip, "Ahhhh ah! Bizim de Mao gibi uzuuuun bir yürüyüş yapmamız lazım," diyordu.

İşte böyle herkes devrime hazırlanırken, Nenem Xacê gelinleriyle didişmeyi de ihmal etmiyordu. Genç babam Hasan, dikiş tutturmaya çalışmış ve en nihayetinde bir otobüs firmasına ortak olmuştu. Zamanının çoğunu Malatya'da geçiriyordu. Aylarca annemle görüşmüyordu. Annem meraklandıkça, Nenem de annemin altına ateşi verip, yüreğine korku salıyordu. Bazen şehre gidiyor, babamı görüyor, dönüşte de "Gördüm halı vaziyeti iyiydi, yanına da iki sarı avrat vermişlerdi. Her işini onlar görüyordu. Üstünü başını yıkıyor, yemeğini yapıyorlardı," diyor, bu "sarı avrat" lafıyla anemin simsiyah saçlarının havalanmasını, gözlerinin çakmak çakmak açılmasını ve burnundan solumaya başlamasını keyifle izliyordu. Annemin öfkesi yüzüne yansıdığında ise Nenem Xacê zaferini taçlandırıyor, "Şükür, aslan gibi," diyordu.

Tabii devrimin ayak seslerine postal sesleri karışıyordu. Köy neredeyse her gün basılır olmuştu. Gündüzleri köyün tepesinde cemseler göründüğünde önce köylüler gelip bizim büyük eve ve yukarıdaki Babagilin evine haber veriyor, herkes silahı, kitabı, bildiriyi saklıyor, ardından cemseler evlerin etrafını sarıyordu.

Bu gündüz baskınları bir zaman sonra gece baskınlarına dönüşmeye başladı. Sessizce evlerin etrafı sarılıyor ve herkes gecenin tatlı uykusundayken kapılar dövülüyor, içeri dolan askerler, başlarındaki komutanın talimatlarıyla yataklarında uyuyan gençleri, yaşlıları ve çocukları evin önüne topluyor, soğuk kış aylarında cümle ahali don atlet sıraya diziliyordu. Ne mahremiyet kalmıştı artık ne de saygı. Babalar donları ile kızların gözünün önünde ellerini enselerinde birleştirip soğukta bekletiliyor, kadınlar tülbentlerini başlarına geçirme fırsatı bulamadan duvara yaslandırılıyordu. Sonra evler didik didik aranıyor, beyaz şilteli yorganlarda askerlerin çamurlu

ayakkabılarının izi beliriyor, çocuklar korkudan gözleri açık, düş ile gerçek arasındaki bu korkunç anı, hayatlarının geriye kalan kısmında unutmamak üzere hafızalarına kazıyordu.

Bazı gecelerse askerler evlerin etrafını sarıyor ama kapıları da dövmeden pusuda bekliyorlardı. Gece gelenleri yakalamak, evinden çıkıp karanlığa karışanların yollarını tutmak için... Tuvaletlerin dışarıda olduğu köy yerinde, gece kalkıp da evin köşesinde karanlıkta bir asker gölgesiyle karşılaşan çocukların tümü altına işemeye başladı. Yaşı büyük küçük tüm çocuklar altına işiyordu.

Babaların evinde daha çok çocuk vardı. Geceleri saat başı bir çocuk kalkar, kapıyı açar, askerle karşılaştığı gibi bağıra çağıra anasının, nenesinin koynuna koşardı. Sonunda Xacê Babê, dış kapının hemen arkasına bir naylon leğen koyup, çocukları "Buraya işersiniz!" diye tembihledi Çocuklar sordular tabii, "Ya sıçması?" "O zaman beni kaldırırsınız," dedi.

Artık uyanan her çocuk klozete eğilir gibi leğene eğilip işiyor, bazen büyükler de dışarı çıkıp kıçı dondurmak, deldirmek yerine gizliden leğene işiyor ve sabaha karşı yarısına kadar sarı suyla dolan leğen, iki kişinin ucundan tutup taşıması ile dışarı dökülüyordu. Soğuk kış gecelerinde bazen işek donuyor, üstünü ince bir buz tabakası kaplıyordu.

Babaların Xacê'nin bu yöntemi işe yaramıştı. Hem çocukların korkusu azalmış hem de her gece ortalarına kocaman işek halkaları çizilen döşekler kurtulmuştu. Her işte bir hayır vardı diyelim...

18. Haydi Yoldaşlar, Düğüne!

Köyün gençleri arasındaki ayrışma artık gündelik ilişkilere yansımıştı. Sabahları Öğretmen Okulu'na giden gençler grup grup yol alıyor, Emeğin Birlikçileri beraber, Halkın

Kurtuluşçuları ise beraber hareket ediyordu. Bazen sudan sebeplerle tartışmalar çıkıyor ve köyün Maocu kızlarından Hülya'nın "Yolunuza mavzer kuracağız," demesi gibi karşılıklı tehditler savruluyordu. Evvel ahir ömürlerinde devrimi görecek olan yaşlılar ise bu duruma kaygılansalar da bölünmeye çaresiz dahil oluyorlardı.

Aşşê ile İmam, köyün kimsesiz çobanlarıydı. Karı kocaydılar. Aşşê'nin tek bacağı sakattı, yürürken sağ bacağını arkadan sürüyordu ve felç geçirmiş gibi ağzı eğriydi. Kocası İmam da bacaklarından sakattı ve yürürken iki bacağını dizkapağından birleştirip, adımlarını küçük atıyordu. O da Aşşê gibi zor konuşuyordu. İki kızları, iki oğulları vardı. Bir de Aşşê'nin annesi onlarla beraber yaşıyordu. Hangi köyden gelmişlerdi bilmiyorum ama bu köylü değillerdi. Bu köy onlara yer vermiş, kapı açmış ve korumaya almıştı. Bir dertleri olsa Babaların evine gidiyor, ocak sayılan bu evin büyüklerinden yardım istiyorlardı.

Onların garibanlığı ve fukaralığı, köyün çocuklarının acımasızlığıyla birleşince ortaya zalimlikler çıkıyordu. Çocuklar, gariban ailenin çocuklarıyla oynarken olmadık işler yapıyor, bazen dövüyor, öteliyorlardı.

Bu dönemde bu çoban aile de devrime giden yola katılmıştı. Halkın Kurtuluşçularına yakınlardı. Aşşê'nin annesi, sinirlendiği zaman Emeğin Birlikçilerine "Moskoflar, gidin Moskof'a," diyordu.

Düğünler, bu iki başlı devrimci hareketin gövde gösterilerine dönüşüyordu. Halkın Kurtuluşçularından birinin düğünü olacaksa, çevre köylerden de Halkın Kurtuluşçuları geliyor, bayraklar açılıyor, sloganlar atılıyor, halay başı çekenin eline bayrak veriliyordu. Yıllar da geçse, bayrakların renkleri ve amblemleri değişse de, 1970 ortalarında başlayan bu gelenek bitmeyecekti.

Gövde gösterisine dönüşen düğünlerin maskotları ise çocuklardı. Bir zaman sonra benle Evrim de düğünlerin maskotu olacak ve "Fabrikalar tarlalar, siyasi iktidar, her şey emeğin olacak" sloganını "Fablikalar kalkalal" diye atacaktık.

Şimdi düğünlerde "Faşizme ölüm halka hürriyet" sloganı atılıyor, devrim şehitleri için saygı duruşu yapılıyor ve Aşşê ile İmam da bacaklarını sürüyerek kenarda sol kollarını kaldırıyorlardı.

Emeğin Birlikçileri de farklı değildi. Onlar da düğün yapacakları zaman çevre köylerdeki tüm *yoldaşlar* arabalara dolup geliyor, aynı şekilde sol yumruklar kaldırılıp saygı duruşları yapılıyor, sloganlar atılıyor, derin tartışmalara giriliyordu.

Emeğin Birlikçileri, Halkın Kurtuluşçularının düğününe gitmiyor, onlar da Emeğin Birlikçilerininkine gelmiyordu. Sadece yaşlılar nezaket ziyaretinde bulunuyordu. Düğünler bitiyor, traktörlerin römorklarına binen yoldaşlar, sloganlar atarak geldikleri köylere dönüyorlardı.

Her ne kadar örgütler birbirine diş bilese de kimi şeyleri ortak yapabiliyorlardı. Anmalar gibi... İdamlarının üzerinden beş-altı yıl geçen Deniz Gezmiş ile arkadaşları, ölüm yıldönümleri olan 6 Mayıs'ta köy meydanında anılıyorlardı. Fotoğrafları taşınıyor, saygı duruşu yapılıyor, sloganlar atılıyor, her iki taraftan da konuşmacılar çıkıp, anmaya gölge düşürecek siyasi çekişmeleri bir kenara bırakıp, devrime giden yolun neferlerine olan saygılarını, bağlılıklarını sunuyorlardı. O zaman beşgen şapkalı erkekler, sümüklü çocuklar, çiçekli şalvarlarıyla kadınlar, yeni döneme favorilerini ve saçlarını uydurmuş gençler büyük bir halka oluyor, ses çıkarmadan, Denizleri anlatan konuşmalara kulak kabartıyorlardı.

Bu iki fraksiyonun anlaştığı bir diğer mesele ise köy derneği kurmaktı. O sıralar, pek çok yerde köy dernekleri ku-

rulmuştu. Karşı köy Karapınar'da da... Derneğin yönetimini köylüler oluşturmuş ve yürütülecek faaliyetlerden tutalım, kimin bacasının tamire ihtiyaç duyduğuna kadar pek çok konu ve sorun bu dernek üzerinden planlanır olmuştu. Kahvehane kültürünün olmadığı köyler için dernek bir yanıyla alışkanlıkları sürdüren bir mekân, diğer yanıyla da devrimin ilk küçük çatısıydı. Gençler dergi ve kitaplar okuyor, tartışıyor, yaşlılar ise konuşmaları dinliyor, sohbete katılıyordu. Gençler bazen de toplanıp sazlar eşliğinde marşlar ve türküler söylüyordu. Çoğunlukla ölenlerin yasının tutulduğu türküler dökülürdü gençlerin ağzından: *Deniz mahkemeye düşmüş avukatı ben olaydım...*

Ve tabii o zamanlar çokça ozan çıkmıştı piyasaya. Devrim piyasasına... Kasetleri elden ele dolaşan, alabildiğine keskin ve radikal şarkılar söyleyen ozanlardı bunlar:

1 Mayıs sabahı güneş doğarken
Akın akın gelen yiğitlere bak
Boynunda tasması ağzı salyalı
Koç yiğide üren boz itlere bak...

Karapınar'daki dernek iyi bir örnekti. Bizim köydeki Emeğin Birlikçileri ile Halkın Kurtuluşçuları da bir olup, dernek yapmaya karar verdiler. Hem böylece işler daha organize yürüyecek, insanlar evlerde değil dernekte toplanacak, eğitim çalışmaları, tartışmalar, anmalar ve daha bir sürü şey bu çatı altında organize olacaktı. Derneğin yeri de tespit edildi. Yukarı Babaların evinin yüz metre kadar aşağısındaki boşluk alana yapılacaktı. Babaların Xacê, kerpiçten yapılması düşünülen dernek evi için gerekli ağaç ve samanı kendisinin vereceğini söyledi. Başkaca köylüler çıktılar, birisi toprağını elerim dedi, öbürü sıvasını yaparım... Temel atıldı ancak bir süre sonra köydeki bazı aileler, "Zaten sürekli asker basıyor, bunu da

yaparsak köyden çıkmazlar," diye diretince dernek fikrinden vazgeçildi. Eskiden olduğu gibi evlerde yürüyecekti işler.

Dedik ya, zaman sadece çekişmelerle geçmiyordu. Köylüler şehirdeki hareketliliğe de dâhil oluyor, yapılan mitinglere, yürüyüşlere katılıyor, grevci işçilerle dayanışmaya giriyordu. Bu zamanlarda, Malatya'daki iplik fabrikasının işçileri grevdeydi. Maocu-Stalinist ayrımına girip de dayanışmadan uzak durmak olmazdı. Grevdeki işçiler için yardım toplanmaya başlandı. Köylü dediğin elini cebine attığı gibi para çıkaracak değildi. Fasulye, buğday, kayısı verebilirdi. Gençler bir tertip komitesi kurup, köylüden ne çıkıyorsa topladılar. Ardından bir traktöre yükleyip şehrin yolunu tuttular. Her iki fraksiyondan da gençler vardı komitede. Sıkı bir pazarlıktan sonra toplananlar satıldı.

Fakat parayı öyle elden vermek de olmazdı. Köylüler traktörlere, kamyonlara doluşup, hep beraber grev yerine gitti. Sloganlar atıldı, halaylar çekildi ve köylüler adına yapılan konuşmadan sonra para takdim edildi.

Sizlere bu dönemin siyasi atmosferini anlatmaya çalışırken, bazı konuları eksik bıraktığımı fark ettim. Solculaşan bu köyde geleneksel yapı ve Aleviliğin neye evrildiğinden de biraz bahsedeyim.

Şunu hatırlatmalıyım ki cemlerin gizliden gizliye yapıldığı zaman bitmişti. Çünkü artık cem yapılmıyordu. *Komün* veya *dayanışma* diyelim adına, bu yeni dönemin yeni halleri Aleviliğe çok da uzak değildi. Başka yerleri bilemem ama bizim köyün Alevileri, Aleviliği koyu bir inançtan çok gündelik hayatın kuralları olarak yaşıyordu. Cem dediğin zaten herkesin ibadetten sonra topluca yemek yemesi, kusuru kabahati olanın *dar* denilen meydana çıkarılıp eleştirilmesi, özeleştiri vermesi ve kabahatinden caymıyorsa *tecrit* edilmesiydi. Şimdi ise benzer şeyler devrimin esasları olarak uygulanıyor, kusuru olan tecrit ediliyor, ortak hareket ediliyor ve

her şey paylaşılıyor, paylaşımı vaat eden günler bekleniyordu. Haliyle Gölpınarlılar da ayak uydurmakta zorlanmıyordu bu yeni döneme.

Bilen bilir ki, Aleviler komünistim dese bile Aleviliğe dil uzatılmasını kolay kolay kabul etmez. Çünkü onu komünistleşmeye götüren süreç, yani ötelenme ve ezilmişlik duygusu veren süreç Alevi olmasıyla başlamıştır. O nedenle Hz. Ali'nin sureti evlerdeki köşelerde yerini korur ve dine, inanca dair tartışma, Ali'nin Ehlibeyt'in berisinde yapılırdı.

Bu zamanlarda elde kalan tek ibadet 12 İmam orucuydu. Gençler değil ama yaşlılar tutuyordu orucunu. Ki zaten bu bir yastı. Bu yas günlerinde su içmiyor, et yemiyor, soğan gibi *başı kesilecek* hiçbir şeye dokunmuyorlardı. Ve devrim hayalini taçlandıran, Tanrısız bir dünya değil, patronsuz ağasız bir dünyaydı. Haliyle 12 İmamlar için tutulan yas, gelecek olan devrimi etkilemiyor, tartışmaların da bir yerinde durmuyordu. Hz. Ali'nin suretinin yanına Deniz Gezmiş'in kondurulduğu bir dönemdi. Atatürk posterleri şimdilik kenara kaldırılmıştı.

Nenem Xacê için bu kadar rahat konuşamayacağım tabii. Onun derdi ayrıydı. Yıllardır sandıkta sakladığı dertlerin dermanı, yaraların merhemi köyneği artık uluorta çıkaramıyordu sandıktan. Çıkardığı zaman sinirle bağırıyorlar, şimdilerde işi dalgaya vurmaya başlamıştı. Herkese kök söktüren, itleri korkutan, kargaları kaçırtan Xacê, mesele köynekten açılınca mahcubiyete bürünüyor, daha da kamburlaşıp, bir top oluyordu.

Her sabah bağırıp gelinleri korkutarak yatağından kaldıran Xacê, bir sabah sessiz sedasız yattığı tahta kapılı odadan çıktı. Sandığın bulunduğu arka odaya girip, elinde kirli köynekle belirdi. Evin hemen önündeki bahçenin ortalarına doğru ilerledi. Kurumuş otlar, çalı parçaları toplayıp bahçe-

nin ortasına çömeldi. Köyneği açıp konuşmaya başladı: "El alem bana gülüyü... Kusura bakma, nabalın günahın onların boynuna. Seni yakacam, ne yapam, devir değişti!"

Topladığı çalı çırpıyı köyneğin altına koydu. Birazını da üstüne... Kamburunu dikeleyip, peştemalinin cebinden muhtar çakmağını çıkarıp ateşi çaktı. Bir devri köynekle geçiren Xacê, yeni bir devrin de ateşini çakmıştı. Köynek tutuştu ve Nenem Xacê bir dertten kurtulmanın ferahlığı ile günahın ağırlığı arasında bir yerde, sessizce izledi yanışını. Köynek küllendikten sonra toprağı kazıp külleri gömdü. İşi bitince sırtını dikeltip eve yollandı.

Köyde bunlar olurken şehirde ise cinayetler işleniyor, bombalar patlıyor, kavgalar, grevler, boykotlar gerçekleşiyordu. Cinayet haberleri sık duyulur olmuştu. Bazen bir solcu öğrenci sokak başında taranıyor, bazense bir sağcı genç kurşunlanıyordu.

Bu ateş, karşı köy Karapınar'a da düştü. Murteza İçen adlı öğretmene ağladı köylüler. Sendika üyesi olan, solculuğuyla bilinen Murteza İçen bir pusuya düşürülüp kurşunlanarak öldürülmüştü. Geride iki oğluyla karısı kalmıştı.

Cenazesi sloganlarla, marşlarla ve ağıtlarla getirildi Karapınar'a. Bizim köyde kimse kalmadı. Herkes toplanıp traktörlere atladığı gibi Karapınar'ın yolunu tuttu. Gençler ise kalabalık halde bir saatlik yolu yürüyerek gitti. Yürüyüş esnasında sloganlar attılar, sol yumruklarını havaya kaldırıp intikam yeminleri ettiler.

Murteza İçen'in evi bir taziye evinden çok, eylem evine dönmüştü. Yüzlerce kişi toplandı ve cenaze, Alevi inancıyla devrimin yeni kurallarının harmanlandığı bir törenle gömüldü. Toprağa verilmeden evvel bir Alevi dedesi dualar okudu. Ardından konuşmalar yapıldı, sol yumruklar kaldırılıp saygı duruşuna duruldu.

Devrim şehitlerine ağlanılmayan bir zamandı ve sadece Murteza Öğretmen'in anası, karısı, kardeşleri ağlıyordu.

19. Dan Dan Dan, Hamido'ya İntikam!

Nisan ayıydı. Toprak ısınmış, ekinler yüzünü göstermişti. Sultan Suyu'nun Karapınar tarafına düşen kısmındaki tarlada, Babaların evinin yeni yetme oğlu Hüseyin ile küçük kızı Mukaddes ekinlere bakıyor, kapanmış küçük arıkları açıyor, taşları temizliyordu. Karapınarlı bir köylü, yanlarından geçerken "Ne ediyiniz çocuklar?" diye sordu. Hüseyin, taşları ayıkladığını söyledi. Adam, "Duydunuz mu, Hamido'yu vurmuşlar," dediğinde, Hüseyin bir keçi gibi yerinden fırlayıp, gözlerini açtı. Adam, Hamido'ya bir bombalı paket gittiğini, paketin patladığını, Hamido'nun da gelini ve torunlarıyla beraber öldüğünü söyleyince, Hüseyin iki elini ağzının kenarında birleştirip, köye doğru bağırmaya başladı: "Ulaaaaaaaaaa duydunuz muuuuuuuuu!"

Bahçeden bahçeye, tepeden tepeye bir haberleşme yöntemiydi bu. Uzak tarlada çalışanı yemeğe çağırmak, ne bileyim mesela tarlaya giden suyu kesmesini söylemek gerekiyorsa böyle bağırırdı millet. Gayet alışık, sıradan sesler di köylü için.

Derken köy tarafından ses gelmeye başladı, "Oooowww!" Hüseyin bağırdı "Hamido'yu vurmuşlar Hamido'yu!" Gülerek bağırıyordu. O böyle coşkuyla bağırdıkça, bacısı Mukaddes dürtüyordu "Hamido kim Hamido?" Sonra dönüp "Faşist faşist," dedi Hüseyin, "en büyük faşist!"

Onlar öyle yerlerinde duramayıp köye doğru koşarlarken, Malatya çoktan kaynamaya başlamıştı.

Çünkü Gölpınar en güzel köy seçildiğinde Menderes'le beraber tebrik etmeye gelen, bir dönem Demokrat Parti'de

milletvekilliği yapan, son olarak da Malatya belediye başkanı olan İzollu aşiretinin mensubu Hamit Fendoğlu'nun ölümü, bir dönüm noktasıydı.

Tıpkı öğretmen Kemal Abbas saldırısında olduğu gibi, bomba henüz patlamıştı ki şehrin pek çok yerinde kalabalıklar toplanmaya başladı. Henüz yaralılar hastaneye kaldırılmadan, hastanenin önünde bin kişi toplanmıştı ve "Müslüman Türkiye", "Kahrolsun komünistler" diye slogan atıyordu.

Derken şehrin pek çok yerinde gruplar toplanmaya başladı. Bıçaklar, sopalar, silahlar ortaya çıktı. Sonra yek ses oldu sloganlar: Dan dan dan! Hamido'ya intikam!

Şehir aynı gün alev topuna döndü. Dükkânlar yanmaya başladı. Sokaklarda sadece göstericiler görünür oldu.

Şehir yanarken, Hüseyin'in bağıran sesinden haberi duyan Gölpınarlılar radyonun başına toplandı. Gelen haberler vahimdi. İlerleyen saatlerde şehirden doğrudan bilgiler almaya başladılar. Şehrin ateşi yükseldikçe köyde de kaygı belirdi. Başladı kehanetler... Bu saldırıya karşılık kesin bir başka saldırı olacaktı. Ve çocukların korku dolu bakışları arasında, gece baskın olabileceği, herkesin öldürülebileceği, o nedenle hazırlıklı olunması gerektiği konuşulmaya başlandı. Kimse uyumayacaktı...

Şehirde gün akşama döndüğünde, Alevi mahallelerine korku tebelleş olmuştu. Öfkeli kalabalıklardan korunmak için evlerinin camlarına "Bu evde Hamido'nun yası vardır" yazılı kâğıtlar asanlar, gözlerini kırpmadan sabahı ettiler. Gölpınarlılar ise çoluk çocuk ayakta, sessiz, uzaktan gelecek seslere kulaklarını diktiler.

Gün döndü. Şehir durulmadı. O hengâmede Çilesiz mahallesinde oynayan on dört yaşlarındaki üç çocuğun yanına bir

otomobil yaklaştı. Otomobildekilerden biri gençlere isimleriyle seslendi ve "Gelin hele, bir yer soracağız," dedi. Gençler de şaşırmadan, isimleriyle seslenilmiş olmanın verdiği rahatlıkla otomobile binip gittiler.

Üçü de Alevi olan gençlerin cesetleri, aynı günün akşamı, üzerilerinden tren geçmiş halde Beylerderesi yakınında bulundu. Kafalarına sıkılmıştı. Bu haber de ulaştı köye. Allah esirgeye, her şey olabilir dediler. Koca koca kazanlarda yemekler pişirildi. Çocuklar gece boyu yiyip oturdu. Kimse uyumadı.

Ertesi gün, bizim büyük evden Vahap'ın da aralarında bulunduğu bazı gençler şehre gitti. Gençler, Alevilerin yaşadığı mahallelerde gece boyu barikat kurup başlarında nöbet tuttular. Kendi aralarında grup sorumluları seçiyor, her mahallede bir komite oluşuyor ve sorumlular birbiriyle sürekli haberleşiyordu.

Nihayetinde, sekiz kişinin öldüğü, yüzlerce kişinin yaralandığı, birçok yerin yandığı olaylar bitti. Askeriye duruma *el koydu*. Bakalım devamı nasıl gelecekti...

20. Artık Babam Yok

İlkbahardı... Toprak yenileniyor, erikler, kayısılar çağala veriyor, çocuklar çiğdem topluyor ve fazla uzağa gitmemeleri, birbirlerine sahiplik etmeleri konusunda uyarılıyor, çiğdem toplarken bir yandan marşlar söylüyor, devrimci ağabeylerin nasıl silah çektiklerinin taklitlerini yapıyor, "Benim silahım olsun bir tane bilem faşist bırakmam," diye afra tafralar atıyorlardı. Hayvanlarını yazı yabanda otlatan çobanlar felsefe kitapları okuyor, gece kapıları çalan devrimci gençler dip odalarda uyuklarken, genç kızlar ise tamamladıkları danteli kadınlara sergiler gibi okuduğu kitapları

bu genç yoldaşlarla ayaküstü tartışıyor, *artı değer* kavramının köylülüğün hangi yanına düştüğünü kurcalıyor ve cümle ahali, evini taşıyacağı zaman temizlemeyi de bırakan göçerler gibi geldi gelecek devrime kendini kaptırıp güncesini unutuyordu.

Öyle bir zaman gelmişti ki kimileri tarlalarını bile sürmeyi bırakmıştı. Devrim gelecek ve mallar eşit dağıtılacaktı. Bu tarla tekrar ona düşecek miydi ki sürsün? Bu bağ, bu elma ağaçları kimin olacaktı? Peki ya kendisine ne düşecekti?

Devrim, her şeyi değiştirecek, kötülükleri yok edecek, yoksulluğa fukaralığa son verecek bir ilahi ışık gibi bekleniyordu. Maocu gençler üç dünya teorisini tartışırken bir kafa uzanıp "Üçüncü dünya hangisidir?" diye soruyor, kimileri ise "Fabrikaları anladık da tarlalar nasıl emeğin olacak?" sloganını kurcalıyordu. Zaten tarlayı tarla yapan emekti. Yaz sıcağında, kış soğuğunda uğraşmazsan tarla hiç tarla olur muydu? Bir parça hıyar bile dünyanın emeğini istemiyor muydu? Her ne ise, devrim iyi bir şeydi. Bu kadar insanı peşine takan şey hiç kötü olur muydu?

Böyle herkesin kitap okuyup slogan attığı bir zamanda ben yerden kalkmış ve cümle çocuk gibi duvar kenarlarına sıçmaya, sıçtığımla oynamaya, toprak yemeye başlamıştım. Slogan ezberletiyorlardı bana. Dilim döndüğünce, ağzımın şoriğiyle atıyordum.

Büyük çocuklar şanslıydı. Devrimin yerin altından gelen seslerini duyabiliyor, daha net slogan atıyor, sol yumruklarını bile kaldırabiliyorlardı. Biz, yani benim yaşımdaki köyün yeni kuşağı henüz altımızı doldurmakla meşguldük.

Nisanın son günleriydi... İki yaşımı yeni doldurmuştum. Evde bir hareketlilik oldu. Babam yoktu, şehirdeydi. Annem, Hanım, Hatun, Elif, Vahap, yetişkin kim varsa bir telaşla çantalarını hazırlamaya başladılar. İstanbul'a 1 Mayıs kutlamalarına gidiyorlardı. Nenem Xacê, "Duvanalar, hepi-

niz çoluk çocuğu bırakıp nereye gidiyiniz? Biriniz kalın bari," dediyse de eli kulağındaki devrimin bütün süreçlerine tanıklık etmek, o ihtişamlı kutlamaya katılmak için kararını verenler kulak asmadı ona. Hem zaten bir yıl önce Taksim Meydanı'ndaki kutlamada katliam yaşanmıştı. Bu sene o katliamın acısını unutturup, coşkuya çevirecek bir kutlama şarttı. Herkes gitmeliydi. İstanbul da olsa...

O gün torbalara ekmek, peynir, katmerler yerleştirildi. Sadece bir yere gidileceği vakit sandıktan çıkarılan nüfus cüzdanları çıkarıldı, giyinildi, kuşanıldı. Biz bir düzine çocuk, burnumuzun sümüğü, ağzımızın şoriği, altımızın bokuyla Nenem Xacê'ye teslim edildik. Bu iki gün içinde her birimiz uyuz ite dönecektik nenem söylene söylene bize bakmaya çalışacak, bazen çıldıracak, olmadık küfürler edecekti.

Biz öyle tozla bokla oyalanırken, annemler doğru Malatya Garajı'na gidip, İstanbul otobüsüne bindiler. İlk defa büyük şehre gidiyorlardı. Daha doğrusu ilk defa Malatya dışına çıkıyorlardı diyeyim.

Şimdi gidelim İstanbul sokaklarına...

1 Mayıs 1978...

Bir sene önce savaş alanına dönen meydana doğru pek çok koldan yürüyüş yapılıyor, devasa pankart ve bayraklar çeşitli sol örgütlerin imzalarını taşıyordu. Bildiriler elden ele dağıtılıyor, "Faşizme geçit yok", "Kahrolsun faşizm", "Mahir, Hüseyin, Ulaş, kurtuluşa kadar savaş", "Faşizme ölüm, halka hürriyet", "Devrim şehitleri ölümsüzdür" sloganları atılıyordu. Denizlerin, Che'nin, Mahirlerin fotoğrafları, gençler, yaşlılar, çocuklar... Ve bir pankart: *Fabrikalar tarlalar, siyasi iktidar, her şey emeğin olacak*! Pankartın kenarlarını ise annem, Hanım ve Hatun tutuyor. Bir elleriyle pankart tutuyor, diğer ellerini yumruk yapıp havaya kaldırarak slogan atıyorlardı. Böyle slogan atarken, bir yandan da ilk kez geldikleri İstanbul'un insanlarına bakıyorlardı. Şık kadınlara, erkeklere, süslü çocuklara...

Taksim Meydanı'na çıkan caddelerin birinde ilerliyorlardı. Pencere ve balkonlardan aşağı kafalar sarkıyor, kimileri tepkisiz ve ifadesiz, yürüyenleri izliyor, kimileri ise alkış çalıyordu. Bizimkiler ilk defa sarı saçları kuaförde şekillendirilmiş, şık giyimli, makyajlı kadınlar görüyorlardı.

Hanım, balkonlardan sarkan sarı kadınların bakışlarına dayanamadı. Kafasını yukarı çevirip bağırdı: "Siz öyle bakın bakın, yarın devrim olduğunda oraların hepsi bizim olacak!"

Fabrikalarla tarlalar emeğin olacaksa, emek çekenler köylüler, işçilerse, lüks apartmanlar da devrimden sonra emek sahiplerinin olmalıydı. İçtenlikle seslenmişti Hanım sarı kafalı kadınlara.

O gün akşama kadar konuşmalar, sloganlar, saygı duruşlarıyla geçti miting. Akşam, şehir dışından gelenler, mitinge katılan örgütlerin tertip komitelerince evlere dağıtıldı. Bizimkiler de Malatyalı bir aileye düşmüştü. Adam'ın "Malatya'da devrimi yaptınız İstanbul mu kaldı?" diye gülerek konuşması bizimkileri biraz sinirlendirmişti. Devrim her yere birden gelecekti, cahil adam, hiçbir şeyden anlamıyordu!

Mayısın ilk iki haftası İstanbul'dan dönen bizimkilerin gece gündüz İstanbul'u, oradaki devrimcileri, ne çok olduklarını anlatmakla geçti. Arada bir bazı ayrıntıları hatırlatıp konuşuyorlar, bazen de hep bir ağızdan Hanım'ın sözlerine gülüyorlardı.

Tabii zaman akıyordu ve memleketteki gerginlik böyle yüz gülümseten bir havada gitmiyordu. Malatya'da yaşanan Hamido olaylarından sonra yaralar sarılmış olsa da hadiseler kapanmamışı. Cinayetler işleniyordu. Bizimkilerse Maocular ve Stalinciler diye iki ayrı yoldan devrime doğru ilerliyordu.

Köyün meydanındaki Yusuf'un evinin duvarı, yazı tahtasına dönmüştü. Her gün sloganlar yazılıyordu. Sloganlar aynı

zamanda vaktiyle Deniz'in taş sektirdiği Çayın Köprüsü'nün demirlerinin üstüne ve yoldaki kayalı çeşmelerin taşlarına kazınıyordu.

Bizim evin yukarısındaki derenin başında bulunan söğüt ağacı bildiri panosu olmaya devam ediyordu. Bizimkiler, ağaca Halkın Kurtuluşçularının bildiri asmasına müsaade etmiyordu. Nenem Xacê için de bu söğüt iyi bir meşgaleydi. Arada gidip kontrol ediyor, Emeğin Birlikçileri dışında kim bildiri asmışsa yırttığı gibi suya atıyordu. Demeyin içinizden, okuma yazma bilmez bu yaşlı kadın ne anlıyordu bildirilerden. Herkes her şeyi biliyordu. Bildirilerdeki örgüt logoları, amblemler yetiyordu kime ait olduğunu anlamaya.

Öğrencilerin okula slogan atarak, marş söyleyerek gittiği, derslere girmediği, belinde silah taşıdığı bir zamandı bu zaman. Herkes enseyi kolluyordu. Ve tabii gece yarıları yapılan asker baskınları devam ediyordu.

Böyle günlerden birinde, Teslim amcamın oğlu Hasan, Malatya'daki köy garajındayken nerden gelmişse bir kurşun karnına saplanmış, yaralanmıştı. Kurşun midesi ile karnı arasında bir yere denk gelmiş ve acilen hastaneye kaldırılmıştı. Haber geldiğinde bizimkiler toplanıp şehre gittiler. Babam, Vahap hepsi... Kimse meselenin nasıl olduğunu bilmiyordu. Ateş eden kişi görülmemişti. Bunun bir planlı saldırı olduğu hususunda herkes fikir birliğine varmıştı. Kimileriyse başka bir kavgadan seken kurşunla vurulduğunu söyledi.

Hasan bir süre hastanede yattı. Bizimkiler korkmuştu. Artık herkes daha dikkatliydi.

Köye getirdiler. Köylüler etrafına toplandı. Herkes bıkmadan usanmadan aynı soruları soruyor, Hasan da bir bir anlatıyordu.

Bu sene, yani 1978 senesi tüm Türkiye için her şeyin alevlendiği, ölümlerin arttığı, çatışmaların çoğaldığı bir seneydi ama bizim köy ve bizim aile için daha feci geçiyordu zaman.

Hasan'ın vurulmasının üzerinden az bir zaman geçmişti. Babam, ortağı olduğu şehirlerarası otobüs işine devam ediyordu. Ablam ve abim okula gidiyorlardı. Ben annemin kucağındaydım hâlâ...

Günlerden bir gün, karşı tepeden yine meçhul hayvanın sesi gelmeye başladı. Yaklaşan devrim, alışkanlıkları ve inançları değiştirmiş olsa da bu ürkütücü ses herkesi korkutuyordu. Meçhul hayvanın uzun ve ürkütücü sesi öğlene kadar sürdü. Herkes "Cana değil mala inşallah," dedi.

Hayvanın sesi kesilmemişti ki bir haber geldi şehirden. Babam vurulmuştu. Haber geldiğinde önce hiç kimse meselenin ne olduğunu anlamamıştı. O da belki Hasan gibi ölümcül bir kurşun almadan, yaralı halde hastaneye kaldırılmıştı. Herkes hastaneye koştu. Vardıklarında öğrendiler, babam ölmüştü.

Firmanın diğer ortakları, aralarında çıkan bir tartışma üzerine gençten bir çocuğun eline silah verip, "Vur, biz sana da ailene de bakarız," demişlerdi. Genç de silahı çektiği gibi babamı göğsünün ortasından vurmuştu.

Babam çok gençti. Böyle okula giden çocukları olduğuna bakmayın, henüz yirmi dört yaşındaydı. Anlattım ya, telden arabayla oynadığı bir zamanda evlendirmişlerdi onu.

Bu haber bütün aileyi yıktı. Hazırlıksız, beklenmedik, acı bir ölümdü. Nenem Xacê, babamın ölümüyle yıkıldı diyemem, çıldırdı. Ayıldı bayıldı. Annem ise dondu kaldı. Ne ağladı ne de güldü. Gözlerinin feri söndü, soldu, küçüldü.

Babamın ölüm haberi köyde ve çevre köylerde siyasi bir cinayet gibi duyulmuştu. Öğretmen Okulu karışmış, civar köylerdeki gençler evin önünde toplanmıştı. Cenaze köye getirildiğinde Öğretmen Okulu'nun gençleri yola çıkıp yolu

kapatmış, dakikalarca slogan atmış, intikam yeminleri etmiş ama işin gerçek yüzünü öğrenince bu sefer başka bir üzüntüye girmişlerdi.

Babam gömüldüğü sırada Nenem Xacê ayılıp bayıldı ve son bir dirençle doğrulup, elini havaya kaldırarak Allah'a seslendi: "Seninle hesabım öbür tarafta! Daha da benden kulluk bekleme!"

Kadınlar nenemin başına toplanıp metanetli, sabırlı olmasını söylediler. Nenem Allah'a çattıkça, "Hüşşşş Xacê hüşşş!" dediler. Nenem dinlemedi. Öfkesini sırtındaki top gibi top edip, böğrüne yerleştirdi.

Babamın elbiseleri günlerce evin büyük salonunun ortasında kaldı. Gelinler tam bir ay boyunca başlarını elbiselere gömüp gömüp ağladılar. Gelen kadınlar ağladı, adamlar sustu. Ağıtçı kadınlar içli ağıtlar yaktıkça hıçkırıklar yükseldi evden.

Bazen kadınlar beni kucaklarına alıp ağladılar. Küçük olmama, babasız büyüyeceğime... Bense ağlayanlardan korkup ağlıyor, ağladıkça etrafımdakileri daha çok ağlatıyordum. Böyle bir ağlama döngüsüydü ve bitmiyordu.

Bizim evde bir ay boyunca kimse gülmedi. Yemek yapılmadı. Kimse yıkanmadı. Annem öyle gözünü tek noktaya dikip kaldı. Beni de almadı kucağına. Ortalarda dolanıp debelendim.

Devrimin sesi duyulmadı bu bir ay içinde. Acı öyle derindi ki, kimsenin yarına umudu kalmamıştı.

Nenem, artık kendisiyle bütünleşecek, ölene kadar üzerinden çıkarmayacağı siyahları giydi.

Babamın yası dinmemişti ki Babaların Xacê öldü bir sabah. O da birkaç sene evvel kaybettiği oğlunun acısını kaldıramamış, yemeden içmeden kesilmiş, karalara bürünmüştü.

Her iki Xacê de şu bir parçacık yeryüzünde evlat acısını görmüş, Allah'a küsmüştü. Babaların Xacê, karşı köyün te-

pesinde oğlunun yanındaki yerini almıştı. Şimdi sıra nenem Xacê'deydi.

Ama zaman o zaman değildi...

21. NÖBETTE

Gölpınar'dan çıkıp Akçadağ'ı geçince dağlar başlıyordu. Bu dağ köylerinin bütününe Kürecik deniliyordu. Kürecikliler dağlı olmaktan belki, her dönemde olduğu gibi bu dönemde de inançlarını ve dillerini koruyorlardı. Dağların arasında hangi köye gitseniz, yediden yetmişe herkesin Kürtçe konuştuğunu, türkülerini Kürtçe söyleyip cemlerini Kürtçe yaptıklarını görürdünüz.

Maraş, Kürecik'in dağ sınırında başlıyordu. Bu dağlık sınırda her şey birbirine benziyordu. Köylerin biçiminden tutalım, Kürtçe'nin şivesine kadar...

Şimdi, dağlar silsilesinin hemen öte tarafından yükselen ağıtlar, feryatlar Kürecik'ten duyuluyordu. Çünkü Maraş'ta keskin soğuğun her tarafı jiletlediği bir aralık gecesinde tarihe "katliam" olarak geçecek olaylar yaşanmıştı. Olaylar, bir zaman önce Malatya'daki gerginlik gibi başlamış, ardından önü alınmaz saldırılara dönmüştü. Eline silah, balta, nacak, bıçak alanlar, önceden kırmızı çarpı ile işaretlenmiş Alevilerin evlerine girmiş, çoluk çocuk demeden herkesi öldürmüştü. Öldürürken, hamile kadınların karınlarını deşmişler, tecavüz etmiş, çocukları doğramışlardı. Olayların gerçekleştiği sabah, saldırıların yaşandığı evlere gidenler, korkunç biçimde öldürülmüş cesetlerle karşılaşmış, yakılan evlerin tepesinde tüten dumanlara ağıtlar karışmış ve Maraş'ta yükselen uğultu, Kürecik'e ulaşıp, Alevi köyleri sarmıştı.

Tek tek işlenen cinayetlerin yerini böyle toplu kıyımların

alması, *devrime giden yolun* ne denli çetin olduğunu gösteriyordu. Çetin ve korkutucu...

Maraş'taki katliamın ardından Malatya'da sıkı yönetim ilan edildi ve "Bu gece baskın yapılacakmış," söylentileri Alevi köylerini dolaşmaya başladı. Hep böyle olur ya... Birilerinin bir yerlerde hatırı sayılır tanıdıkları vardır, o tanıdıklar demiştir, "Bu gece şu köy basılacak!" Ya da ilçe garajında iki kişi kendi arasında konuşurken bir tanıdık duymuştur. Böyledir... Hiç kimse, haberin asıl kaynağını bilmez ama bu ürkütücü cümle hızla yayılıp, korkunç bir gerginliğe sebep olur. Korkunun verdiği telaş öyle baskın olur ki kimseler "Durun bir dakika, kim söylemiş bunu?" demez.

İşte böyle günlerin birinde, bizim köyün basılacağı sözü yayıldı. Çeşme başında birbirini gören kadınlar, ellerini koyunlarında çaresiz birleştirip, kara kara ne yapacaklarını düşünmeye başladılar. Çocuklar sıkıca tembihlendi. Bahçeye bile gitmeyeceklerdi. Sürü halinde dolaşırken, gözlerini kocaman açıp, "Bebekleri baltayla kesmişler, sonra kanlarını içmişler," diye anlatıyor, anlattıkça korkuyor, korktukça gülüyorlardı. Öğretmen Okulu'na giden talebeler ise Maocu ve Stalinci ayrımı yapmayı şimdilik unutup, toplu halde yol alıyordu karşı köye. Fakat bir arada durmak yetmezdi korunmaya. Maraş'takiler de bir aradaydı ama evlere dalan yüzlerce kişi, milleti kırıp geçmişti.

Erkekler büyük evlerin büyük salonlarında toplanıp, alınacak tedbirleri konuşmaya başladı. Maraş'ta sadece baltalarla değil, silahlarla da saldırmışlardı. Peki ya Kürneliler?.. Yardım ederler miydi baskına gelenlere? Yıllardır yan yana yaşadıkları insanlar böyle bir zulüm yapar mıydı? Ama hem Hamido olaylarında hem de Maraş'ta, aynı mahallede yaşayanlar birbirine bıçak sallamıştı. Çocukları köyün dışına mı

çıkarmalıydı acaba? Evet evet, kadınlar ve çocukları çıkarmalıydı. İyi de bu kış soğuğunda nereye götüreceksin koca bir köyün çoluk çocuğunu?

Korku, serinkanlı düşünmenin önüne öyle geçmişti ki, sorular havada uçuşuyor, kimileri cesaretli davranıp "Yaw gelirlerse biz de onlara saldırırız," diyor kimileri ise "Kaç kişinin geleceğini mi biliyoruz," diye kaygıyla yanıt veriyordu.

En nihayetinde hiç kimsenin bir yere gitmemesine ve saldırıya karşı hazırlıklı olmaya karar verdiler. Kimin evinde kaç silah olduğu hesaplandı. Gece nöbet tutulacak, herkes tetikte olacaktı.

İlk gece köye giren tüm yollara nöbetçiler konuldu. Kiminin belinde tabanca vardı, kimileri ise av tüfeklerini, baltaları alıp evlerinin damına çıktı. Karanlıkta, kış ayazında, ay altında, sigaralarını içerek, korkuyla tepeleri gözetlemeye başladı nöbetçiler. Geriye kalanlarsa saldırı durumunda aniden yataktan çıkmaları gerekeceği için gündelik elbiseleriyle girmişti yorganların altına. Millet yatağa girmişti ya, çoluk çocuğun dışında hiç kimse gözünü kırpmıyordu. Hızlanan kalp atışlarını derin nefes alarak yavaşlatmaya çalışanlar, karanlık tavanı izliyordu. Gece vakti toprak evlerin tahta kapıları açıldıkça damlarda nöbet tutanlar hızla yerinden doğruluyor, bir it havlaması, bir eşek karartısı anlık paniklere neden oluyordu. Eğer ki köyün bir tarafından girecek olurlarsa, o taraftaki nöbetçi havaya ateş açacak, herkes yataklarından çıkacak, eline balta, kazma ne aldıysa, saldıracaktı gelenlere. Kim öle kim kala...

Şu devrim denilen şey de gelmiyordu bir türlü... Her gün kan akıyor, cinayetler işleniyor, kahvehaneler taranıyor, bombalanıyor, köyler basılıp çoluk çocuk doğranıyordu ama devrim gelmiyordu. Devrimi görememek de var mıydı? Korku öyle baskındı ki her şeyle kavga edecek kadar gergindi millet. Devrim düşüyle bile...

Köylülerden Mansur, o gece toprak damlı evin bacasının dibinde, baca niyetine sigarasının dumanını üflerken, tepede karartılar gördü. Karartılar bir koşuyor bir duruyorlardı. Bacakları titremeye başladı Mansur'un. Gözü hepten kararadı. Titreyen bacaklarından yukarı doğru dermansızlıkla ağrı arası bir his tırmanıyordu. Silahını çıkarmak için elini beline attı ama titreyen parmakları silahın yerini bulamadı. Gözünü karartılardan ayırmıyordu. Karartılar ise bazen daire çiziyor, sonra geri dönüyor, beş saniye sonra yüzlerini tekrar köye çeviriyorlardı. Ne kaç kişi oldukları anlaşılıyordu ne de hareketleri. Mansur, titreyen elleriyle namluya mermi sürdüğünde, karartılar yaklaşmaya başlamıştı. Ay ışığının altında belirginleşen cüsseleri hiçbir şeye benzetemedi. Karartılar yaklaştıkça kalbi daha bir atıyor, bacaklarındaki titreme dayanılmaz hale geliyordu. Derman kalmadı dizlerinde. Ağzı kurudu. Karartılar yaklaştı, yaklaştı, yaklaştı... Mansur silahını doğrultmuştu ki aaa-iiiii diye bir ses geldi. Ahıra çekilmemiş, başıboş eşek sürüsünden başka bir şey değildi gördüğü. Mansur, dizlerindeki dermana tekrar kavuşurken, "Eşşegoğlu eşşşekkkkler!" diye mırıldandı. Tekrar sigarasını yakıp, silahını beline yerleştirdi.

O gece ayazda eli yüzü donanlar, sabaha kadar damlarda, köşe bucakta nöbet tuttu. Tan yeri yavaş yavaş aydınlanıp, yeryüzü en soğuk saatlerini yaşarken, horozlar ötmeye başladı ve sabaha doğru uykuya dalabilenler, uyandıklarında, sıcak yataklarında hâlâ yaşıyor olduklarını görüp sevindiler. Mansur ise gece yaşadığı korkuyu köylülerden birine anlatma gafletinde bulunmuş, milletin diline düşmüştü: "Tohoow, eşekten korkan adama can emanet etmişiz!"

Bu nöbetler tam bir hafta sürdü. Bir hafta sonra herkes kendince evini korudu. Kimileri başucuna silahını koydu, kimileri balta. Zamanla onları da kaldırıp zulalara attılar.

Ortak korku, ortak kaygı geçip, gündeliğin seyri yerini aldığında duvarlara yeniden slogan üstüne slogan yazılmaya, bildiriler dağıtılmaya başladı. Maocular ve Stalinciler, kendi taraflarına çekilip devrimin sesine kulak kabarttılar.

Bu zamanlarda yukarı Babaların evinde Xacê'nin ölmesiyle birlikte tüm iş zavallı İsaf'ın üstüne kalmıştı. Ölen kaynının çocuklarıyla beraber çocuk sayısı on biri bulan evde her gün telaş, gürültü patırtı yaşanıyor, İsaf ile kocası Hüseyin, diğer çocukları kendi çocuklarından ayrı tutmamaya çalışıyor ama bu çekirge sürüsüyle de baş edemiyorlardı. Masraflar da bellerini bükmüştü. Çocuklardan bazıları ilk gençlik dönemlerine girmiş, ev işlerine yardım etmeye başlamıştı ama olacak gibi değildi. İsaf böyle çoluk çocuğa, ineğe ekmeğe koşturayım derken, beraber doğduğumuz Evrim, salonun ortasına konulan emaye çaydanlıktaki çayı kucağına çekip, bacağını, ayağını haşlamıştı. O gün İsaf bir yandan işe güce koşturmuş, bir yandan da misafirliğe gelen Alevi dedesine söylene söylene hizmet etmişti. Bebek de ayağını yakınca, rıkını Dede'ye bağlamıştı. Günlerce Dede'nin ardından küfür salladı: Pezevenk! Çağanın ayağı haşlandı!

Günlerdir kızın ağrısıyla uğraşan İsaf, kucağında yanık bacaklı çocukla gelip, anneme gülerek anlattı: "Anam kaç gündür ağlıyı. Dün akşam baktım hiç sesi gelmiyi. Gizlice izledim ki bokunu almış, sıkma küfte yapmış yiyi..." "Oyyyyy, nalet olasıca," dedi annem! Yüzünü buruşturdu. Neydi ki bok? Yemeyen çocuk mu vardı?

Annem yavaş yavaş kadınlarla muhabbet etmeye başlamıştı başlamasına ama babamın yası bitmiş sayılmazdı. Kırk gün dolmuştu. Yine de ölümün acısı ağırdı. Nenem Xacê iyice çekilmez olmuştu. Artık herkesle kavga ediyor, acısını öfkeyle dışa vuruyordu. Annemle daha açık kavga etmeye başlamıştı. Annem sessiz, bundan sonra ne yapacağını kara kara düşünüp, gizli gizli ağlıyordu. En nihayetinde bir gün ne-

nem, annemin karşısına dikelip, "Baban evine gideceksin, artık kocan yok," dedi. Annem, ne diyeceğini bilemedi. "Çocuklar," dedi mırıltıyla; "Ben bakarım," cevabını aldı karşılığında. Başından beri annemi gelini değil de kuması gibi gören, çocukları da kendi çocukları sayan nenem, geri adım atacak gibi değildi.

Sonraki günlerde sürekli bunu söyledi anneme: "Sen daha niye buradasın?" Diğer gelinler arada bir "Nereye gitsin, evi burası, çoluk çocuğu niye bıraksın?" diye karşı çıktılarsa da Nenem Xacê kararlıydı. Annemi kovacaktı. Annemin bir "baba evi"nin olmamasının da önemi yoktu. Suyun hemen yukarısında, elli metre ilerideki ev annemin abisinin eviydi. Oraya gitsindi. Oraya gidip, aşağıdaki evi, çocuklarını, kapının önünden izlesindi.

Annem, benim doğumumdan sonra, kimsenin farkına varmadığı, farkına varsa bile hesaba almadığı bir buhrana kapılmıştı. Doğuran kadınların depresyona gireceğini kim bilirdi ki köyde? Ahırda tarlada doğurup bebeğin göbeğini kendisi kesen, ertesi gün işe koşturan gelinler için, adına bunalım denilen ve köylünün henüz hiç de bilmediği bu ruh hali, belki de bilinmezliğinden, lükstü. Lükslüğü de bir yana, köylü milleti acımasızdı. Köy hayatı bunu gerektiriyordu. Bir gelin desin ki "Su taşırken belim ağrıdı." Ya da "Çocuğumu hastanede doğuracağım." Vay vay vay! Sen misin bunu diyen! Dersin ki konakta büyümüş. Senin anan baban zaten hastanede doğmuştu. Nenen de Ankara'da doğurdu! İtin kızı! Köy yerinde hele istediği şeye bak! Böyle laf sokuşturmakla da kalmaz köylü milleti, "Anam anam o durmaz yerinde, yarın öbür gün kaçar gider," diye kehanette bulunurdu.

Annem, her gün hakaret işitmeye başladığı nenemden çekiniyor, kendince çocuklara sığınıyor, bazen aval aval etrafı izliyor, söylenenleri algılamıyor, kıyıda köşede ağlıyor, ki-

mi zaman gözleri yuvalarından oynamış halde, delirmiş gibi bakıyordu.

Onun bu çaresizliğini gören teyzemle dayım, annemi beraberlerinde Almanya'ya götürmeye karar verdiler. "Beraberlerinde" diyorum, çünkü orada yaşıyorlardı. Ben, annemin kucağında etrafı izlerken, teyzem Nurê, "Bu böyle olmaz. Bu çocukların nabalı boynunda. Gel çalış, bizimle kal biraz, sonra çocukları yanına istetirsin," diyor, annemse çocukları geride nasıl bırakıp gideceğini soruyordu. Teyzem, "Bir şey olmaz çocuklara, neneleri bakar, ama sen burada böyle kalırsan bu kadın sana dirlik vermez," diyordu.

Annem günlerce boşluğa bakıp karar vermeye çalıştı. Ve bir gün, üzerinde eski bir manto, küçük bir çanta ile çıkıp gitti. Üç yaşımdaydım. Anlayamıyordum. Abimle ablamın yerlerde debelenip ağlamalarını, "Bizi de götür," demelerini, onları izleyen diğer büyüklerin ağlamalarını, Nenem Xacê'nin sevincini de anlayamıyordum.

Beş yılımızı böyle annemizden uzak geçirecektik. Annem döndüğünde onu tanımayacak, annelik denilen şeyin uzakta, arada bir hediye gönderen bir tanımsızlık olduğunu sanacaktım.

22. Devrim Düşü Darbelendi

Annem artık yoktu. Nenem hayatından memnundu. Köyü basan askerlerin, "Söyle bakayım, nerede silahlar?" diye yumuşakça soru sorduğu çocuklar ordusuna ben de katılmıştım. Her baskında bizi böyle kenara çeker, sevgiyle sorarlardı: "Eve kimler geliyor, hadi çocuğum söyle, sana şeker vereyim..."

Oysa bizler, en önce sır tutmayı öğrenmiştik. Mükâfat beklediklerimiz askerler değil, onlar cemseleriyle köyden uzak-

laştıktan sonra bizleri kucaklarına alıp "Aferin sana," diyen büyüklerimizdi. Saklamayı, sırla beraber öğrenmiştik. Oyuncak tabancamızı, gerçek mermileri, gazete parçalarını, her türlü kitabı, eve gelip gidenlerin isimlerini, kaç kişi olduklarını... Ölen devrimcilerin adlarını, sloganlarla beraber ezberlemiştik. Kimi zaman *yanlışlıkla* başka örgütlerin sloganını atardık. Bu sadece gülüşmelere neden olurdu. Düğünlerde, elimize en çok leblebiyle şekeri kim veriyorsa, onların sloganını atıyorduk bazen de: "Fasisme ölüm, halka hulliyet!", "Kahlolsun fasisim!"

Sadece düğünlerde değil, sohbet ortamlarında, bağda bahçede de eğlenmek için slogan attırırlardı bize. Biz de sol yumruğumuzu havaya kaldırır, az sonra gelecek takdir ve gülüşmelere heveslenir, bağırmaya başlardık. Devrim kana, gözyaşına, katliamlara rağmen geliyordu, gelecekti... Başka türlü bir ihtimal geçmiyordu kimsenin aklından.

Eylül 1980'di. Kurumuş yaprak kokularına, kış için kesilmiş ağaçların taze kokusu karışıyor, kargalar sanki daha bir içli ötüyor, köpekler miskinleşiyor, kadınlar sebze kurutuyor, ip eğiriyor ve çocuklar, aşağı mahalledeki ilkokulun bahçesinde bağırıyordu "Türküm, doğruyum," diye.

Duvarlardaki yazılara sonbaharın parlak ışıkları vuruyor, kaldırılmış hasatların kokuları evlerin izbe odalarından dışarıya yayılıyordu. Evlerin içi kışa, duvarları ise devrime hazırlanıyor, çatılar onarılıyor, bastıracak yağmura, kara hazırlık yapılıyor, kış aylarında ahırlara hapsolacak hayvanlar için öbek öbek kuru ot toplanıyordu.

12 Eylül sabahı erkenden kalkıp Akçadağ'a doğru yola çıkan bir grup erkek, kısa sürede geri döndü. "Cunta olmuş, her yer yasak," dediler. Ordu yönetime el koymuştu. Gençler anlayamadı ne demektir cunta! İhtilal! Hem de askerin ihtilali! Neydi bu? Yaşlılara korku düştü. İhtilaller görmüş ve ordunun yönetime el koymasının neye vardığını tecrü-

be etmişlerdi. Öğlene kadar kimse evinden çıkmadı. Sadece okula yeni başlayan, kerpiç evlerin önünde silgi koklayıp fasulyeyle sayı saymaya çalışan çocuklar, itler, tavuklar dolandı ortalıkta. Millet, gün öğlene kavuştuğunda konuşmaya başladı. Yaşlılar, devrim denilen şeyin artık gelemeyeceğini dilleri döndüğünce gençlere anlatmaya çalıştı. Gençler, "Orduyla da savaşırız, çoğuz," diye dikelendi. Doğru, çoklardı. Ama gelen şeyin farkında değillerdi.

Darbelere tecrübeli yaşlıların yönlendirmesiyle köyün içinden geçen derenin kenarlarına, ağaç diplerine, tepelere çukurlar kazılıp, silahlar, kitaplar gömüldü. Gençler, lazım olduğunda tekrar saklı oldukları çukurlardan çıkarılacak olan silahları ve kitapları kat kat naylonlara sardılar. Sonra dereye kasetler atılmaya başladı. Yıllar sonra kenarlara vuracaktı kasetler. Kürtçe marşlar söyleyen Şivan'ın, devrim türküleri söyleyen Mahsuni'nin, Nurşani ve İhsani'nin kasetleri...

Radyolar, ülke genelinde sıkıyönetim ilan edildiğini, sokağa çıkma yasağı geldiğini söylüyordu. Şehirlerde evler basılıyor, binlerce kişi gözaltına alınıyor, dur ihtarlarına uymayanların vurulduğu söyleniyordu. Köy yerinde sokak yoktu ki çıkılmasın! Gözler pel olmuş, askerî cemselerin sırayla geleceği yola bakıyordu. Hazırlıklar görülüyor, tıpkı baltalı silahlı baskın beklendiği gecelerdeki gibi, kimse gözünü kırpmıyordu.

12 Eylül günü köye gelen giden olmadı. Bir umuttu, belki gelmezlerdi.

13 Eylül günü cemseler Akçadağ yolunda göründü. Herkes evlerine çekildi. Çocuklar analarının eteklerine yapıştı. Onlarca cemseydi. Hiç bu kadar çok olmamışlardı. Köy meydanında durdular ve askerler rap rap rap evlere dağıldı. Ellerinde liste vardı. Girilen evlerde, büyük çuvallara doldurulmuş fasulye, buğday, un, ne varsa yere döktüler. Yorganlarla dö-

şekler yüklüklerinden aşağı atıldı. Dipçiklerle her şey didiklendi. Ders kitapları tek tek kurcalandı. Dikiş iplerinin bulunduğu küçük kutulara bile baktılar. Kimi askerler ellerine aldıkları şeyin ne olduğunu anlayamıyor, koşar adım komutanlarının yanına geliyor, komutan da tuttuğu cismi ev sahiplerine soruyor, ev sahipleri mesela "taşi" diyor, taşinin ne olduğunu soruyor, "Yün eğiriyoruz," cevabını alınca yine tatmin olmuyor, "Alın bakalım neymiş anlayacağız," diyordu.

Bizim evle Babaların evi asker kaynıyordu. Hanım o sırada evin hemen aşağısındaki bahçeye doğru gidiyordu ki iki rütbeli yaklaşıp, durdurdular. Biri, "Baban nerede?" diye sordu. Soruda bir tuhaflık vardı. Hanım'ın babası yaşlı, hiçbir şeyden haberi olmayan, karşı köy Karapınar'da yaşayan gariban bir adamdı. Hanım bir süre bu sorunun anlamını çözmeye çalıştı. Böyle düşünürken, cevabı da ağzında gevelemeye başladı. "Teslim benim kocam," dedi. Hanım bunu söylediği anda rütbelilerden biri de yanlış soru sorduklarını hissetmişti ve eş zamanda "Kocan nerede?" diye sorusunu düzeltti. Sorulan elbette ki Teslim'di. Sekiz yıldır ne Hanım görmüştü Teslim'i ne de Akçadağ'da görevine üç-beş sene önce başlayan bu rütbeliler biliyordu Teslim'in boyunu, yaşını... Sorulan soru kadar cevabı da tuhaftı. Bu soruya ne Hanım cevap verebilirdi ne de askerler tahmin yürütebilirdi.

Biri binbaşı olan bu iki rütbeli iddiaya girmişlerdi. Biri, "Eve hâlâ Teslim Töre bakıyor, zenginler," demiş, öbürü ise aksini iddia etmişti. Bu baskınla iddialarını da netleştireceklerdi. Hanım'ı yanlarına alıp eve döndüler. Her iki rütbeli de girdikleri iddianın şevkiyle, ev aramasına dikkatle katılıyordu. Fakat erlerin aksine yasadışı yayın veya silaha değil eşyaların kalitesine dikkat ediyorlardı.

Oysa bizim büyük evimizde tahta divanlar, el yapımı kilimler, bakır kaplar, eski perdeler ve biraz yoğurt, iki parça zeytin ve yeni kurutulmuş sebzeden başka bir şey yoktu.

Belki kenarda, çocukların üzerine kavga etmesini bekleyen bir yumurta lüks sayılabilirdi. Ki o lüks, bizim lüksümüzdü. Kaçıp da kenarlarda yumurtlayan tavukların bize çektirdiğinin lüksü!

Aramayı yaparken ev halkını kenara dizmişlerdi. Komutanlar, sadece soru sormaları gerektiği zaman konuşuyordu. Bizler korku içinde olanları izliyorduk. Nenemin eteğine yapışmıştım. Nenem de bu sefer tedirgindi. Arada bir dikelendiyse de komutan hesaba almadı onu.

Bir saat sonra, bizim evden Hanım ve genç Hüseyin'e kelepçe takıp arabaya bindirdiler. Bir av tüfeği ve Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na (DİSK) ait takvimle birlikte...

Bu arada Babaların evinde de aynı sahneler yaşanmıştı. İsaf askerlerin önüne çıkmış ama sözü para etmemişti. Ev didik didik aranmış, her şey birbirine katılmış ve o evin oğlu Hüseyin de gözaltına alınmıştı.

Başka evlerden başkaca gençleri de toplayan askerî araçlar köyün tepesinde peş peşe dizilip Akçadağ'a gitmeye başladığında, millet de evine dönüp, askerlerden kalma dağınıklığı toplamaya koyuldu. Ve herkes o gece, yeni bir baskın bekledi.

Sükûnete bürünmüş evlerde radyolar her geçen dakika kaç kişinin gözaltına alındığını, nerelerde çatışmalar yaşandığını sıralıyordu. Geçen saatlerle birlikte, çevre köylere de baskınlar yapıldığı, her köyde pek çok kişinin gözaltına alındığı bilgileri ulaşıyordu. Askerler Öğretmen Okulu'na da gitmiş, kimi öğrencileri toplamıştı.

İşte o zaman gençler, darbe denilen şeyin ciddiyetini anladı. Ama hiç kimse, devrim düşünden vazgeçmeye niyetli değildi. Hem o kadar devrimci ölmüştü. Şimdi üç-beş kişinin gözaltına alınmasıyla kapanır mıydı bu mesele? Bir gider bin gelirdik...

Ertesi sabah, horozların sesiyle aynı vakitte uyandı bizim ev halkı. Evin büyükleri, Akçadağ yoluna düştü. Gözaltındakilere giyecek, yiyecek, biraz da para verecek, durumlarını soracaklardı.

Akçadağ Jandarma Komutanlığı'nın kapısına vardıklarında, çevre köylerden pek çok kişiyi ellerinde giyecek ve yiyecekle doldurulmuş çıkınlarla beklerken gördüler. Kimi kadınlar kenarda ağlıyor, omuzları çökmüş babalar tütün sarıp içiyor, kapıdaki nöbetçi askerlerse ifadesiz, düz yüzlerle boşluğa bakıyordu.

Bizimkiler öyle kapıda beklerken, binanın içi, toplanan köylülerle kaynıyordu. Az sayıda kadın vardı ve Hanım da dahil tüm kadınları rütbelilerden birinin odasına almışlardı. Erkeklerse ilk elemeyi bekleyen müsamere çocukları gibi telaşla, korkuyla doldurmuşlardı binayı. Merdiven altları, koridorlar, her yer köylü erkeklerle doluydu. Genç, yaşlı...

Hanım, bir önceki akşam, rütbelilerden birinin "Sen evinin başındaydın, niye öyle dağıtmalarına müsaade ettin? Kolay kolay böyle yapmazdın," demesi üzerine iki rütbeliyi birbirine düşürmüştü. Çünkü bu sözleri duyan bir başka komutan, "Aferin, iyi akıl veriyorsun kadına," demiş, aralarında tartışma başlamış ve bu tartışma kavgaya dönüşmüştü. Bunun üzerine odadaki kadınları başka bir yere almışlardı.

Bu ilk iki günde, elemeler yapıldığından henüz kimse dövülmüyor, tartaklanmıyordu. Aralarında, vaktiyle Nurhaklardaki çatışmada sağ kurtulan Hacı Tonak'ın akrabalarının da bulunduğu kadınlar, dışarıdan yemek isteyip yiyebiliyor, tuvalete gidebiliyor ve sigara içebiliyorlardı. 12 Eylül'ün sonraki günleri düşünüldüğünde, bu ilk birkaç gün, oldukça lüks görünüyordu.

Köylüler, ellerindeki eşyaları içlerine iliştirilmiş notlarla birlikte askerlere teslim edip köyün yolunu tuttular. Gözaltındakiler *bir süre daha* kalacaklardı. Böyle demişti askerler.

Sonraki günlerde çevre köylerden bazı kişilerin serbest bırakıldığı haberleri gelmeye başladı. Bu durum umut vericiydi. Her gün gözler Akçadağ yoluna dikiliyor, gözaltına alınanların gelmesi bekleniyordu. Tabii bu arada dört asker, bizim kapıda nöbet tutuyor, her gelen köylüye ismini cismini soruyor, köylüler de gelmeye, gelip de vaziyeti sormaya korkuyordu. Kapıda böyle dinelip milleti sorguya çeken askerlerin yemeğini de Nenem Xacê veriyordu. İkinci gün görevini layıkıyla yerine getirmeye çalışan bu genç erlerle ev halkı arasında oluşan tuhaf hukuk, herkesi şaşırtmaya başlamıştı. Bir yandan evi gözetleyip, bir yandan da evin ekmeğini yiyen erler, boyunlarını büküp "Emir aldık" cümlesini tekrarlıyor, bu kırılmaz, esnemez cümlenin altında eziliyorlardı.

Beş gün dolmuştu. Hanım, diğer kadınlarla beraber Malatya merkezinde bulunan Sıkıyönetim Komutanlığı'na götürüldü. Komutanlık "Bizim alanımız değil, jandarmaya götürün," dedi. Kadınlar tekrar arabaya bindirilip jandarmaya götürüldü. Bu sefer de jandarma aynı şeyi söyledi. Bu arada Hanım kavgaya başlamıştı. Erden rütbeliye herkesle tartışıyor, "Bu ne rezillik, kadın halimizle dönderip duruyorsunuz bizi. Siz de biliyorsunuz ki suçumuz yok, daha ne uzatıyorsunuz, bırakın evimize, çoluk çocuğumuzun başına gidelim," diyor, askerlerse ses çıkarmıyordu. Jandarmanın reddetmesi üzerine tekrar Sıkıyönetim Komutanlığı'na götürüldüler. İddiaya girip de "Teslim bunlara bakmıyor, garibanlar," diyen ve iddiayı *kazanan* yüzbaşı da oradaydı. "Kim bunu aldıysa derhal bıraksın," emrini verdi ve beşinci gün Hanım serbest bırakıldı. Kısa süre sonra da Hüseyin'i saldılar.

Şimdi erkeklerden gelecek haberler bekleniyordu. Erkekler peyderpey serbest bırakıldı ve onuncu günde, gözaltında sadece İsaf'ın genç oğlu Hüseyin kaldı. O da bir süre sonra serbest bırakıldı.

Bu arada arabalar köylere, nahiyelere gidip başka insanları topluyordu. Ören belediye başkanı da gözaltına alınmıştı. Elemeler bitmiş, gerçek 12 Eylül başlamıştı.

İşkenceyle hafızalarda yer edinen 12 Eylül, Jandarma Komutanlığı'nın hücrelerinde, herkesin toplandığı büyük odalarında, koridorlarında yaşanıyordu. Gözleri ve elleri bağlananlar tek tek işkence odasına alınıyor, dövülüyor, suyun altına tutuluyordu. Ve henüz elektriğin gelmediği köylerin gençleri, erkeklik organından, ayak parmaklarından elektrik yiyordu. Elektriği bilmeyen köylüler, askeriyede bu korkunç enerjiyle tanışıyor, "Çarpıyor," diyorlardı. Elektrik denilen şey, çarpıyor!..

Geçen günlerle beraber 12 Eylül'ün ne demek olduğu daha da anlaşılıyor, dövenler ve dövülenler, öldürenler ve işkence görenler, herkes, sınırın nerede başlayıp nerede bittiğini kavrıyordu. Başlangıç vardı ama bitiş yoktu. Bu bitiş kimi zaman ölüm, kimi zaman hiçbir neden yokken cezaevine yollanmak, kimi zamansa günlerce işkence görüp, "Haydi çıkabilirsin," denilerek özgürlüğün bahşedilmesi anlamına geliyordu. "Camdan atladı", "kendisini astı", "dur ihtarına uymadı," denilerek cesetleri ailelerine verilen o kadar çok insan vardı ki. Camdan atladığı söylenenlerin aşağıya atıldığı, intihar ettiği söylenenlerin öldürüldüğü, dur ihtarına uymadı denilenlerin "hadi koş" talimatı verildikten sonra vurulduğu bilgilerini, şişmiş ayakları, patlamış hayalarıyla *özgürlüğüne* kavuşanlar anlatıyordu. İnsanların lastik tekerleklerin içine konularak yuvarlandığını, askıya alındığını, kadınların tecavüze uğradığını, çocukların gözü önünde ana-

lara işkence edildiğini, erkeklere cop sokulduğunu anlattılar. Bütün bunlara maruz kalıp bırakılanlar, yaşananları anlatırken, pek çok kişiyse sıkıyönetim mahkemelerine çıkarılıp cezaevine konuluyordu.

Ören belediye başkanı da sınırsız işkence uygulananlardandı. Elektrik verilmiş, dövülmüş, tazyikli su sıkılmış ve uzun süre Filistin Askısı denilen o meşhur askıya alındığı için kolu felç olmuştu.

Haftalarca, aylarca süren işkencenin ardından tutuklananlar da *kurtulmuş* sayılıyordu. Atıldıkları cezaevi koğuşlarında, diğer tutukluların yardımıyla tedavi ediliyor, ayağa kalkıyor ve yaşadıklarını anlatmaya başlıyorlardı.

Evet, 12 Eylül günü insanlık atlası ortasından yırtılmış, herkes bir tarafa dağılmıştı. Hiç kimse, devrim düşünün böyle paslı, kestikçe kanatan korkunç bir bıçakla parçalanacağını düşünmemişti. Canını korumaya çalışanlar, bu utançlı günleri ne zaman atlatacaklarını ve devrim düşünü yeniden ne zaman tazeleyeceklerini bilemeden, karartılmış gecelerin güneşe kavuşmasını bekliyordu.

23. Bir Kalp Nasıl Durur?

Büyüyordum... Nenem Xacê'nin eteğinin altında, jandarma baskınları arasında, radyonun dibinde, duydukları haberlerle asılan yüzleri izleyerek, asılanların isimlerini duyarak, toprak yiyip, köpek kovalayarak, telden arabalarla ıı-ınnn yaparak büyüyordum. Arada bir annemden mektuplar geliyordu. Nenem Xacê mektupları okutup, "Hımm," diyor, anlaşılmaz biçimde ağzında bir şeyler geveliyordu. Mektuplarda "Çocukların hali vaziyeti nasıl?" diye sorulan soruları okuyanlarsa iç çekip bana bakıyordu. Oysa çoktan unutmuştum annemi. Ama yine de her çocuğun bakışlarının

mazlumluğundan, derinliğinden olsa gerek, kabuklu göz kapaklarımın altındaki fıldır gözlerimin bir an mahzunlaştığını görenler, bunu anne özlemine ve yetimliğe yoruyor, ağlıyorlardı. Hele de kadınlar... Köy kadınları, acıyı unutturma derdine girerken daha fazla hatırlatırlardı. Hangi kadın yolda yolakta beni görse çağırıp memelerinin arasına bastırır, ben öyle üzerlerindeki kadınlık, annelik, köylülük karşımı kokuyu içime çekerken, onlar yazmalarının ucundan tutup, gözlerini silerlerdi. Bu içli anlar, artık benim de farkında olduğum, keyif aldığım birer oyuna dönüşmüştü. Kadınları gördüğüm zaman boynumu büker, ağır adımlarla yanlarına yaklaşır, içerleyip de beni memelerine bastırmalarını beklerdim. Bir zaman sonra onların göğüslerinden yükselen koku, bağımlısı olduğum, farkında olmadığım anne özlemi, acıma, yetimlik, öksüzlüğün kokusu haline geldi. Ve annem Almanya'dan dönene kadar, köydeki bütün kadınların göğüslerine kafamı gömdüm. Kimilerinin memeleri yaz sıcağında bağda bahçede çalışıp terlemekten ekşimsi bir kokuya kavuşuyordu; kimileri yeşil sabun kokuyordu, başka biri kayısı, öbürü kış soğuklarında ayaz kokuyordu. Davarları çok olanlarda bildik koyun kokusu, kiminde peynir suyu, salça kokusu geliyordu. Kimin göğsüne kafamı yaslasam, o gün ne işle uğraştığını anlıyordum. Ama nasıl kokuyorsa koksunlar, hepsini seviyor, gördüğüm yerde boynumu büküp, kafamı okşayıp beni kucaklarına almalarını bekliyordum.

Beni böyle gördüğü yerde memelerinin arasına bastıranlardan biri de Yusuf'un karısı Afık'tı. Afık aynı zamanda Babaların evinin kızıydı. Bir kapıdan, elli metre ötedeki başka bir kapıya gelin gitmiş, üç oğlan bir kız doğurmuş, Yusuf'un bütün huysuzluklarına rağmen, yoksulluk içinde çocuklarını okutmuştu. Köydeki herkes Afık'ın çocuklarına düşkünlüğüne güler, şaşardı. Çocuk dediğin, emeklemeye başladığı anda kendiliğinden büyüyendi. Analar çocukları izler, ba-

balarsa olmadık bir anda fark ederlerdi *az önce* yerde sümüğüyle debelenen çocuğun birden büyüyüp de karşısına geçip konuştuğunu.

Bizim mahalle ile aşağı mahalle arasındaki çeşmede herkes sadece içme suyu alırken, Afık çocukların bezini yıkardı ve bu, köy yerinde, çocuğa düşkünlüğün abartılı bir göstergesiydi. Top top boklar suyun üstünde yüzer, kadınlar sinirlenir, "Afê de yeter ha! Boku getirip burnumuza sokma, sen de herkes gibi evde leğende yıka," der, Afık da yüzüne acılı bir tebessüm kondurup, "Lê çocukların bokunda ne var. Kurban olasınız," diye mırıldanırdı.

Afık, köyün meydanında, duvarlarına sloganların yazıldığı evde, içme suyunda boklu bezler yıkayarak, çabalayarak, didinerek büyütmüştü çocuklarını. Oğullarından ikisi Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde, biri de İstanbul Teknik Üniversitesi'nde okuyordu. Kızı köydeydi. Afık, köy yerinde eline *kıymetli* ne geçse kenara atar, okul tatilinde gelecek oğlanlara saklardı. Elmanın en güzelini, tereyağının iyi tutanını, çökeleğin lezzetlisini... Kimi zaman sofraya indirecek bir parça peynir bulamasa da...

Darbe günleriydi hâlâ... Devrim düşünün yerini alan darbe, düşün çok daha ötesinde, korkutucu bir gerçekti. Onu korkutucu yapan devrim düşünü yok etmesi değil, kimsenin tasavvur edemediği oranda kanlı olmasıydı. İşkence, karakollarda kaybolanlar, ölenler, tutuklananlar, vurulanlar, darbenin adıydı. Darbe bu demekti. Yönetime el koymak değil, biçip geçmekti. Bu biçerdöverin çarkına kapılanların haberleri yayılıyordu. Ana babalar çocuklarını nasıl koruyacaklarını bilemiyor, üç-beş ay önce slogan atarak devrimi bekleyen köylüler, kafalarını nereye sokacaklarının derdine dü-

şüyor, gençlerse bütün bu olup bitenleri damarlarında kaynayan kanın coşkusuyla karşılıyor, daha bir kinleniyorlardı.

Bu yıl, sonbaharın parlak ışıklarına sırtlarını dönüp, bütün yaz boyu yorulan bedenlerini dinlendiren, çorap kazak ören, kayısı çekirdeği, pestil yiyen kadınların duvar diplerindeki yerini, bakımsızlıktan sararan otlar, otların arasına tek ayaklarıyla tüneyen, gagalarını yere çaka çaka yiyecek arayan tavuklar, miskin miskin yatan itler almıştı. Kimsenin, duvar diplerinde toplanıp yorgunluk atacak, tatlı tatlı sohbete duracak, gülecek, öbürüne laf sokuşturacak, arsızca konuşacak hali yoktu. Sessizce kışa hazırlanan, dam onarıp duvar sıvayanlar, tek gözleriyle hâlâ tepede belirecek askerlere bakıyor, askerlerse bu beklentiyi boşa çıkarmayıp, haftada bir muhakkak Gölpınar'a geliyordu.

Eylülün son günleriydi. Afık, duvarındaki yazıları solmuş evinden çıkıp, babası evine, Babalara doğru yöneldiğinde, köyün karşı tepesinde yine meçhul hayvanın sesi gelmeye başladı. Evin kapısına vardığında, İsaf'ı meçhul sese doğru yüzünü çevirmiş, dinlerken gördü. Karşılıklı tepeye baktılar. Konuşmadılar bu sefer. "Cana değil mala," demediler. Öyle günler yaşanıyordu ki, acının hangi eve düşeceği, kara haberin nereden geleceği, en az tepede uluyan hayvan kadar meçhuldü. Afık, "Ekmeği yarın pişirecem, varsa üç tene ver de adamın önüne koyam," dedi. İsaf gidip büyük teşti kaldırıp, altında nar gibi kızarmış üç sac ekmeği getirdi. Afık oturmadı, evin yolunu tuttu. Öğlen üzeriydi. Her akşam ve her öğlen yaptığı gibi yine pilli radyonun kulağını kıvırdı ve haberlerden hemen önce yükselen dııt dııt dııt sesi geldi. Düzgün Türkçeli spiker, her zaman olduğu gibi soğuk ifadelerle, Kenan Evren Paşa'nın demeçlerini veriyor, bulunduğu ziyaretleri aktarıyor, ülkede yaşanan hadiseleri sıralıyor ve anarşistlere dönük operasyonları sayıyordu. Afık kulağını radyoya

dikmiş, yazdan kalan son biberleri kızartıyordu bakır tavada. Derken spiker, Devrimci Yol örgütüne ülke genelinde operasyon yapıldığını ve pek çok kişinin gözaltına alındığını söyledi. Ardından da gözaltına alınan *anarşistlerin* isimlerini saymaya başladı. Bir isim geçti. İstanbul Teknik Üniversitesi'nde gözaltına alınan öğrencilerin isimleri arasında bir isim... Memet... Afık kurudu kaldı yerinde. Tavayı ocaktan indirip oturdukları odaya geçti ve kendisini divana attı. Önce ensesinden ayaklarına doğru bir ateş yürüdü. Ateş sırtını yalamış, yaladığı yerde ter tomurcukları belirmişti. Sonra boğazı kurumaya başladı. Rengi sararıp, dudaklarındaki kan çekildi. Sonra boğazında bir yanma hissetmeye başladı. Göğsündeki çarpıntı, ağrı ile yer değiştirdi. Derin nefes almaya çalıştı ama alamadı. Göğsünde hırıltı yükselmeye başladı. Sanki nefes almasın diye boğazına bir şeyler tıkamışlardı.

Afık öyle hırıltılar arasında nefes almaya çalışırken, köy meydanında bir çığlık koptu. Kızı kapının önüne çıkıp bağırmış, herkes elindeki işi bırakıp eve koşmaya başlamıştı. Kadınlar toplanıp Afık'ın başındaki tülbenti çıkardılar. Ardından göğsünü araladılar. Divana döşek serdiler. Kaldırıp üstüne uzattılar. Ama yok, Afık düzelmiyordu. Ağzına çay kaşığıyla şekerli su verdiler, almadı. Ağzına ne verdilerse geri çıkardı. Göğsünü, ellerini, bileklerini kolonya ile ovdular. Köyün cümle çocuğu analarının eteklerine yapışıp, yatakta inleyen kadını izledi. Köyde ölüm dediğin, bir kaza geçirmek, yaşlanıp da yataklara düşmek, öleceğini haber vermekti. Peki ya az önce yürüyen, babasının evine gidip ekmek alan, biber kızartan Afık'ın böyle yığılması da neyin nesiydi?

Kızı, İstanbul'daki abisinin adını radyoda duyduktan sonra böyle olduğunu söylüyor, ağlıyor, anasının etrafında dolanıyordu. Kadınlar, yüzlerine acılı ifadeler kondurup, "Memede çok düşkün," diyor, ağlıyor, Afık'a dönüp "Anam korkma, nolacak, cümle çocuğu topladılar. Noldu, bak hep-

sini bıraktılar işte," diye teselli etmeye çalışıyor ama karşılığında inilti dışında bir ses duymuyorlardı.

Saatler böyle geçiyordu. Kadınlar Afık'tan umudunu kesmeye başladı. Ölüm döşeğinde can çekişen herkese yaptıkları gibi, kendi aralarında fısıldaştılar ve içlerinden birisi çıkıp, Afık'ın göğsüne elini koyup, "Aha bu Memedin eli," dedi. Bu, ölmekte olan kişinin daha fazla can çekişmeden, huzur içinde ölmesini sağlamanın âdetiydi. Can çekişen kişi en çok kimi seviyor, kimin hasretini çekiyorsa, "Aha bu onun eli," derler, canını teslim etmesini beklerlerdi. Afık, göğsüne konan elle beraber gözlerini yumdu ve yüzüne yayılan tebessümle son nefesini verdi.

Ağlayıp kendini yerlere vuran kızını dışarı çıkardılar. Afık'ın çenesini bağladılar.

Yengesi İsaf, cenaze hazırlıkları yapılırken, en büyük gelin olmanın sorumluluğuyla etrafa koşturuyor, evi temizletiyor ve taziyeye geleceklere yemek vermek için kap kacak tedarik ediyordu. İsaf bir aralık elbiselerin, çarşafların, havluların istif edildiği dip odaya gidip Afık'ın elbiselerine baktı. Her cenaze evinde, ölenin giysileri ortaya konulur ve bir hafta-on gün o giysiler kadınların toplandığı odanın ortasında durur, gelenler de âdetten, kafalarını giysilere gömerek ağlardı. Afık'ın, ölürken üzerinde bulunan çiçekli eski şalvarıyla eski gömleği dışında bir şeyinin olmadığını gördü İsaf. Sesini etmeden, yutkunup, gözünün yaşını tülbentiyle silip, hızla eve yollandı. Hediye gelen kumaş, kızlığından kalma çeyiz, birkaç parça kanaviçenin olduğu tahta sandığı açıp, üç metrelik çiçekli pazeni aldığı gibi hızla dikiş makinesine yöneldi. Makasla hızlı bir şalvar biçip, ayakla çevrilen makinenin başına oturdu. Kimseye haber etmeden dikti. Bir şalvar yetmezdi. Yazıda yabanda giyinmek için kenara atılmış bir gömlek bulup, evdeki üç-beş parça elbiseyi de araya katıp, bir telise gizleyip doğru Afık'ın evine gitti.

Ve Afık, karşı tepedeki mezarlıkta yerini alıp, üzerine toprak serpilip de köylüler taziye evinin yolunu tutunca, kadınlar, bir büyük örtü üzerine indirilmiş giysilere başlarını gömüp gömüp ağlamaya başladılar. Erkekler, hava karardığında Afık'ın mezarında ateş yaktı.

Afık öleli birkaç gün olmuştu ki başka bir haber geldi. Ankara'daki iki oğlu da gözaltına alınmıştı. "İyi ki duymadı naçar," dedi kadınlar. Bu acıyı da görmeden gitti fukara...

Afık'ın oğulları tutuklandı. Yusuf, kızıyla yalnız kaldı. Duvarlarında mavi, kırmızı yazılar bulunan ev soldu, eskidi...

Köye baskınlar devam etti. Askerler haftada bir geldiler. Artık evlerin tümünü aramıyorlardı. Bizim evle Babaların evi sürekli basılıyordu. Benle Evrim slogan atmaya devam ediyorduk. Sloganımız artık sadece "Kahlolsun fasisim"di.

Çocukların arasına karışıyor, kuzularla oynuyor, kenger toplamaya gidiyor, bazen tepelerde kaybolup korkuyor, ağlıyorduk. Annemden kimi zaman küçük hediyeler geliyordu. Bana bir oyuncak maymun, Evrim'e ise kırmızı güllü bir toka gönderdi annem. Nenem Xacê, tokayı Evrim'e değil aslında kendisine gönderdiğini, ama bu yaslı başıyla kırmızı tokayı ne yapacağını, en iyisinin onu Evrim'e vermek olduğunu söylüyordu.

Her şeye rağmen gece misafirleri gelmeye devam ediyordu. Artık eskisi gibi açık açık değil, gizli saklı geliyor, evlerde değil bahçelerde sabahlıyor, bizimkilerse gizliden yemek götürüyorlardı. Ve biz, sır tutmaya devam ediyorduk.

24. Devletimizin Elektriği

Gençler için devrim ertelenmişti. Tarlalarını satıp devrime bağışlayan, imece usulü iş gören, dernekler kurmayı planla-

yan köylü, sonbahardan kışa dönmüş bu iklimde, yenilmiş ve kaybetmiş olmanın hüznüyle yarına dair korkuyu harmanlıyor, sapları samanları kenara atıp, elinde kalmış üçbeş umut kırıntısıyla, önünde uzayıp gidecek yılların hesabını yapıyordu. Yaşlılar, "Devlet bu," diyorlardı, "tanka, topa karşı paslı tabancayla ne yapacaksın. Devletle baş etmek için, devlet olmak gerekir!" "Biz bunları bilerek yola çıktık," diyen gençlerin bu son umutları işkence odalarında ölüm telaşıyla son bulacak, bu yolu hesaplarken, böyle hayalara verilen elektriğin, Filistin Askısı'nın hesabını yapmadıklarını fark edecek, kabuklarına çekileceklerdi.

Şimdi, bir köy baskınıyla defteri kapatma niyetinde olmayan askeriyenin zamanıydı. Darbe günü evleri basıp delil arayan askerler, günden güne genişleyen yetkileri, delile hacet bırakmayan kuşkularıyla defterler tutuyor, sonra o defterleri koltuk altlarına alıp, gece gündüz evleri basıyor, milleti topladıkça topluyorlardı. Öğretmen, sendikacı, çiftçi, hamal...

Bir ocak ayında, itlerin üşüdüğü bir vakitte, karın beyazlattığı damlarda odun dumanları yükselirken, tekrar göründü cemseler. İtler ürüdü. Tavuklar kaçıştı. "Uyumazsan bacadan jandarma iner, seni veririm" korkusuyla işeye işeye uyuyan çocuklar analarının arkasına saklandı. Köylü, arka sırada oturup da öğretmenle göz göze gelmekten korkan tembel öğrenciler gibi, askerlerle göz göze gelmekten korkup, evlerine çekildi. Kapı çalınırsa, açarlardı. Ama durduk yerde komutanın gözünün içine bakıp da davetiye çıkarmaya gerek yoktu.

Cemseler yine bizim evle Babaların evinin kapısında durdu. Askerler hızla arabalardan atlayıp odalara daldılar. Bu sefer ne aradıklarını biliyorlardı. Rastgele ve kuşkulu davranışlarının yerini daha profesyonel hareketler almıştı. Yine yatak yüklüklerini yıktılar, çuvalları boşalttılar. O kadar

sert ve kendinden emin hareket ediyorlardı ki, Nenem Xacê sesini çıkaramıyor, arkasında yapışmış ben, komutanın kenara çekip de "Hadi söyle bakalım, şeker vereceğim," demesini beklemiyordum. Derken Teslim amcamın genç oğlu Şükrü'nün ensesine silahları doğrulttular. Götüreceklerdi, belliydi. Hanım ile nenem komutanın üstüne yürüyüp, üstünde el örgüsü kazakla kadife pantolon bulunan Şükrü'yü işaret ederek "Üstüne birşeyler giyinsin hiç değilse, bu kış kıyamette çocuğu böyle mi götüreceksiniz," dediler. Hanım, komutanın sözünü dinlemeden içeri koşup, az sonra kalın bir çift çorap ve parke ile geldi. Elinde, içine peynir dürmeye çalıştığı bir de ekmek vardı. Komutan giysileri kabul etti ama ekmeğe izin vermedi.

Bizim aşağı evde bunlar yaşanırken, yukarı evde de İsaf askerlerin başındaki rütbelinin karşısına geçmiş, "Evde oturan çocuğu nereye götürüyorsunuz, ben de geleceğim," diye dikeleniyordu. Komutan ise İsaf'a ters ters bakıp, ondan ziyade, kenarda sessizce duran babasını dikkate alıyor, sorular soruyordu. Orada da çocuklar kenarda köşede duruyor, sorularla yüzleşmemek için bakışlarını askerlerden kaçırıyorlardı.

Bir zaman sonra askerler, İsaf'ın oğlu Hüseyin'le Şükrü'yü bindirdikleri araçlarının yönlerini Akçadağ'a çevirerek köyden ayrıldılar. Onların uzaklaşmasıyla beraber İsaf koşarak bizim eve geldi. Beti benzi atmıştı. Hanım ile İsaf, kısa bir süre sonra sinirlerini yatıştırıp, oğulları için kaygılanan sade iki ana hallerine dönüp ağlamaya başladılar. Bu zemheride aç susuz kalacak çocukları için ağlamaya...

Bu zamanlarda, vaktiyle Suriye'ye giden Teslim'in öncülük etmesiyle Türkiye Komünist Emek Partisi kurulmuş ve parti içi tartışmalar sonucunda örgütün bir "Kürdistan" politikası belirlemesi kararlaştırılmış, Kürtçe ve Türkçe bildiri hazırlanmış, sonradan adı Kürdistan Komünist Partisi'ne

dönüşecek Kürdistan Özerk Örgütü kurulmuştu. İşte Şükrü ve Hüseyin de bu bildiriden dolayı götürülmüştü Akçadağ'a. Sadece onlar da değil, askerler başka pek çok köyden pek çok kişiyi toplamıştı.

Şükrü ve Hüseyin, Akçadağ'daki jandarma merkezine götürüldükten hemen sonra ayrı ayrı hücrelere konuldular. Hücrelerinde beklerken, suçlamayı bilmedikleri için ne söyleyeceklerine de karar veremiyor, ihtimalleri kafalarından geçiriyor ve olası sorulara olası cevaplar hazırlıyorlardı. Tabii bu yeni rejimin hücrelerinde nasıl bir muamele göreceklerini de bilemiyor, bir an önce kapının açılmasını, mesele her neyse sorulmasını bekliyorlardı.

Bu bekleyiş fazla sürmedi. Kapılar açıldı ve "Duvara dön!" talimatı geldi. Sonra gözler bağlandı, hücrelerden çıkarılıp ayrı ayrı sorgulanacakları işkence odalarına götürüldüler.

Sorular başladı. Bu örgütte kimler olduğu, Teslim'in nerede olduğu, bildiriyi kimin yazdığı, kimin bastığı, kimin dağıttığı... Sorular hem karmaşık hem de berraktı. Peş peşe sorulması kafaları karıştırıyor ama soruların her birinin oldukça somut cevaplarının olması ise işleri zorlaştırıyordu. "Bilmiyorum" cevabını verdikleri anda yeni rejimin yeni yöntemlerini göreceklerdi.

Onlar "Bilmiyorum," dedikçe askerler üzerlerine abandı, tartaklandı, yumruklandılar. Sonrası mı? Sonrası 12 Eylül... Aç susuz işkence. Vücutlarının her yerine elektrik verildi. Filistin Askısı'na alındılar. Falakaya yatırıldılar. Dermansız hale gelince tekrar hücrelerine atıldılar.

Askeriye binasının içinde bunlar yaşanırken, dışarıdaysa Hanım ile İsaf kapıdaki askerlerle tartışıyor, "Çocukları göstermezseniz buradan bir yere ayrılmayız," diyorlardı. İsaf ve Hanım ne zaman kapıda belirse, askerî rütbeliler kısa süreliğine Şükrü ile Hüseyin'in gözünü açıyor, "Not ya-

zın," diyor ve ekliyorlardı: "Yaz, durumum iyi, bir sorunum yok, bir ihtiyacım yok!" Sonra onlar talimat gereği, Filistin Askısı'ndan takatsiz kalmış kollarına son bir çare yükleniyor, titreyen elleriyle kağıda yazıyorlardı: "Durumum iyidir, bir ihtiyacım yok!"

Böyle bir hafta boyunca işkence gördüler. Bir haftanın sonunda Şükrü serbest bırakıldı. Eve vardığında bitkin halini gören Hanım'dan çok İsaf yıkıldı. Hüseyin de bu haldeyse?.. Üstelik salmamışlardı da... Yemeden içmeden kesildi. Gözünü Akçadağ yoluna dikip bekledi.

Hüseyin'i bir haftanın sonunda alıp Malatya şehir merkezine götürdüler. Devlet Hastanesi'nin hemen arkasındaki bir askerî lojmana... Gözlerini kapatıp bodruma indirdiler. Bir haftadır açtı. Dizleri tutmuyordu. Karanlık hücreye atıp kapıyı kapattılar.

Bir zaman sonra gelip hücreden çıkardılar. Gözünü bağlayıp bir arabaya bindirdiler. "Konuşmayacaksın," dediler. Gezdirmeye başladılar. Önce Öğretmen Okulu'na götürdüler. O öyle gözü bağlı, nerede olduğunu bilmezken, öğrenciler uzaktan uzağa Hüseyin'i izliyordu. Askerler öğrencilere Hüseyin'in vaziyetini göstererek hem korkutmak istiyorlardı hem de "Bakın çözüldü işte, her şeyi anlattı," diye ortalığa konuşuyor, bu sözlerin, adreslere ulaşacağını biliyorlardı.

Ardından gözleri bağlı halde Örnek köyüne, öğretmeninin kapısına götürdüler. Elleri kelepçeli, takatsiz halde kapıda duran Hüseyin'i işaret eden komutan, öğretmene seslendi, "Hüseyin her şeyi anlattı..."

Hüseyin'in okul arkadaşları, köylüler, herkes, gözleri büyümüş halde olup bitenleri izliyordu. Darbe denilen şeyin *bu* olduğunu kavrıyordu gençler. Böyle köy meydanında, askerlerin, on yedi yaşında bir genci öldüresiye dövmesini...

Öğretmen ne yapacağını bilemez durumda, bir komutana, bir Hüseyin'e bakıyordu. Hüseyin'in bir aralık başını kal-

dırıp, göz işaretleriyle "İnanma," dediğini gördü. Sonra komutan askerlere dönüp "Toplanın!" talimatını verdi ve hızla arabaya binen askerler köyden uzaklaştı.

Hüseyin, gözleri bağlı halde tekrar hücresine konuldu. Tam otuz yedi gün işkence gördü. Okuma yazma bilmez anası ne zaman askeriyenin kapısında belirdiyse "Durumum iyidir, bir ihtiyacım yok," yazılı kâğıtları eline alıp tekrar köyün yolunu tuttu. Bu arada Hüseyin'e elektrik verdiler, askıya aldılar, falakaya yatırdılar, "Önünde çukur var zıpla," dediler ama çukur yoktu, her zıpladığında kafasını duvara vurdu; atla dediklerinde merdivenden yuvarlanıyordu, başını eğ dediklerinde kafası demirlere değiyordu.

Otuz yedinci günün sonunda mahkemeye çıkarıldı. Tutuklandığı gibi Elazığ Askerî Cezaevi'ne gönderildi.

Anası tutuklandığına bir yandan sevindi bir yandan üzüldü. On bir ay cezaevinde kalacaktı. Cezaevi dediğin, karakollardan farksızdı. Tutuklular erkenden kaldırılıyor, marşlar eşliğinde koşuyor, şınav çekiyor ve en küçük bir yorgunluk anında dayak yiyorlardı. Ama olsun, hiç ceyran yemiyorlardı.

İşte böyle çeşitli zamanlarda çeşitli evler basılıp, gözaltına alınanlar devlet binalarında haşa sizden, hayalarına verilen elektrikle tanışırken, bizim köye de elektrik döşendi. Bu zamana kadar fitilli gaz lambalarıyla aydınlanan evler, şimdi ampul görecekti.

Önce direkler döşenmişti. Biz çocuklar böyle direkleri döşeyen adamlara bakıp bakıp heveslenmiş, elektrik denilen şeyi *ceyran* diye öğrenmiş, büyünce *ceyrancı* olmaya karar vermiştik. Elektrik direklerine yerleştirilen seramik beyaz parçalar bize oyuncak gibi görünüyordu. Direklere çıkıp onları almayı düşlüyorduk. Ama çalışma alanlarına yaklaştıkça ceyrancı amcalar "Şşşşşt, dokunursanız sizi yakar ha, şimşek gibi," deyince, korkup kenara çekiliyorduk.

Nihayet evlere şalterler takılıp bizim deyimimizle *şarteller*deki düğmelerin kaldırılacağı ve ceyranın açılacağı gün geldi. O gün herkes derdini tasasını unutup, ceyranı salacak adamları bekledi. Adamlar geldi ve biz onlarca çocuk, adamların peşine takılıp, heyecanla beklemeye başladık. Bir saat sonra adamların peşindeki kalabalık büyüdü. Yaşlılar, kadınlar, çocuklar, itler, herkes takıldı peşlerine. Adamlar sırayla evlere giriyor, kalabalık ise kapıda bekliyordu. Sonra şalterlerin düğmelerini havaya kaldırıyor, ampulleri yakıyor ve yüzlerindeki tebessümle kalabalıktan tezahürat yapmalarını bekliyorlardı. Ardından herkes alkışlıyordu. Ceyranı salınanlar, kalabalığı uğurladıktan sonra düğmeyi açıp kapatıyor, her an bu büyü bozulacakmış gibi bir korkuya kapılıyor ve akşam ışığın altında çay içmeyi planlıyordu.

O gün bütün evlerin ceyranı salındı. Karanlık çöktüğünde herkes hayretle, evin tüm kuytu yerlerine kadar ışık saçan ampullerin kerametini konuşmaya başladı. Biz çocuklarsa düğmelerin başına oturup "Nolur bi kere açıp kapatam," diye yalvarıp durduk. Ama düğmeleri açıp kapatmak büyük erkeklerin işiydi. Prizlerin başında nöbet tutuyor, kullanılmayan odalardaki ampullerin açılmasına izin vermiyor, elektriği kendileri döşemiş gibi gururla kuruluyorlardı köşeye.

Bu ışığın altında kitap okumak, çay içmek, çekirdek kırmak, sohbet etmek, her şey harikaydı. Şimdi sıra, elektrikle çalışan aletler almaktaydı. Hayırlısıyla o da olurdu.

Biz böyle elektriği her geçen gün daha çok sevdikçe, gözaltında hayalarına elektrik yiyenlerin "Şimşek çarpar gibi çarpıyor," sözleri, şalterleri taktıktan sonra "Su vurmayın, iğne sokmayın," diye tembihte bulunan görevlilerin sözlerinden daha gerçekçi geliyor, "çarpılırsın" kodu, günah korkusu gibi hepimizin ezberine yerleşiyordu.

Bu zamanlar başka neler oldu bakalım... Çeşitli zamanlarda asker baskınları yapıldı, buna rağmen gece gezen devrimci gençler evlerimizin kapılarını çaldı, benle Evrim kucaklarına oturup onlara türküler söyledik. Derenin başındaki bildirili söğüt ağacı kesildi; duvarlarında mavili kırmızılı yazılar olan Yusuf, evini badanaladı, yazılar uçtu; annem arada bir oyuncak gönderdi; Nenem Xacê ise karşılığında mektuplar yazdırdı. Yazdırdığı mektuplarda çok fazla küfür kullandığı için abimler mektupları postaya vermek yerine yırtıp suya attılar ve posta parasıyla karşı köyün bakkalından gazoz alıp içtiler.

25. Sihirli Kutu Köyde

Çetin soğuklar yavaş yavaş geride kalıyordu. Marttı... Bütün bir kış, asker baskınları, ev aramaları sırasında kapıda, karın ortasında bekleyerek, işkence haberleri duyarak geçmişti. Bu arada köylü de elektriğe alışmış, radyolu teypler satın almış, gizliden gizliye yasaklı kasetler dinlemeye başlamıştı. Bu kasetler, asker baskınlarında üstleri aranmayan kadınların koynuna giriyor, cemseler uzaklaşınca memelerin arasında ısınan kasetler tekrar teyplere takılıyor, ateşli marşların sesi yükseliyordu. Kadınların koynu kimi zaman mermileri, kimi zaman da dergileri saklıyordu.

O vakitlerde köye gelen Âşık İhsani bizim evle Babaların evinde kim varsa her birinin adının geçtiği marşlar besteliyor, hemen oracıkta söylüyordu. Bir defasında Babaların evinin tüm erkeklerinin adını bir marşta topladı: De ha Hasan, de ha Hüseyin, de ha Müslüm!

Bizim evle Babaların evi kaç defa basıldı, erkekler kaç defa gözaltına alındı, sayısını ben de hatırlamıyorum. Köyde başkaca erkekler de dönem dönem işkenceden geçip tutuklan-

dı. Hangi örgüte operasyon yapılsa, bizim köyden birilerini alıp götürüyorlardı. Tutuklandıklarına dair haberler, haftalar sonra geliyordu. Geçen haftalar içinde de gözaltında tutulanların anaları yemekten kesilip, zayıflayıp küçülüyordu.

Nenem Xacê, gece gündüz kapıda beliren askerlerle, ağaçlarla, itlerle, tavuklarla ve gelinlerle kavga halindeydi. Babamın ölümünden sonra Allah'la da hesabını kesince, korkacağı bir şey kalmamıştı. Dünyaya meydan okuyordu. Kimi zaman Hanım kimi zaman İsaf'la kavga ediyor, dönem dönem birilerine küsüyordu. Eve radyolu teyp alındıktan sonra Almanya'daki annemden gelen mektuplara yazılı cevap verme derdinden kurtulmuştu. Artık sesini kasetlere kaydedip mektup niyetine gönderiyordu.

Köyde bahar, değişen zamana, kaybolan hayallere, kavgalara, kederlere rağmen yine de geliyordu. Ve baharı leylekler yerine Çingeneler haber veriyordu. Köylünün deyimiyle elekçiler... Çadırlarını, köyün hemen çıkışındaki düz alana kuruyorlardı. At arabaları, arabaların üstünde saçları darmadağın, burnu sümüklü çocuklar, boy boy kadınlar ve bütün bu saltanatın sahibi olmanın gururuyla etrafı kesen bıyığı saçı boyalı erkeklerden ibarettiler. Sırtlarında bohçalarıyla kapıları dolaşan Çingene kadınlar, geçmiş yıllardan ahbap olduğu köyün kadınlarıyla koyu muhabbet edip, arada fallarla ortalığı şenlendirip, bir kilo bulgur, iki kilo fasulye karşılığında masa örtüleri, battaniye ve yastık kılıfları satıyorlardı. Bu tanışmışlığın içinde, kapıları çalıp sadaka isteyenler, ellerine tutuşturulan bir avuç ceviz, iki kalıp peynirle duaya duruyordu.

Erkeklerinin saz çaldığı, kadınlarının bohçacılık yapıp dilendiği ve çocuklarının çekirge sürüsü gibi köyün her tarafını karış karış arşınladığı bu kafile, biz köyün çocukları için tam anlamıyla bir gizem topluluğuydu. Köylü kadınlar her

ne kadar Çingene kadınlarla hayâsızca muhabbet edip, kocalarının yatak maceralarını paylaşacak kadar yakınlık kursalar da çocuklara bu özgürlük verilmiyordu. Tüm çocuklara "Sizi çalıp götürürler haaa!" deniliyor, bizler de onları gördüğümüz yerde korkuyor, kendi aramızda "Bunlar elekçi, çocukları çalıp, derilerini yüzüp, ondan elek yapıyorlar," diye birbirimizi öğütlüyorduk. Çingene çadırlarını uzaktan dikizleyip, karılarla kocaların birbirinin üstüne çökmesini bile gelip evde kikirdeye kikirdeye anlatıyorduk. Kulaklarımızın dibine yediğimiz şamar bizi uslandırmıyor, cinselliğin, korkunun, merakın ve farklılığın tüm eşiklerini Çingeneleri dikizleyerek atlıyorduk.

Çingeneler ise her ne kadar edepsiz sohbetlere girecek kadar köylüyle yakınlaşsalar da işleri istediği gibi gitmediği anda gözlerini yumup, ağızlarını açıyorlardı. Fatma her daim Çingenelerin gazabına uğrayanlardandı. Evinde kuru ekmekten öte bir şey bulunmayan; Dünya Harbi sırasında kocası İngilizlere esir düştüğünden beri İngilizgil diye anılan evin tek gözlü kadını, Çingenelere verecek bir şey bulamadıkça "İnşallah diğer gözün de kör olur da bokunu güle edip oynarsın" beddualarıyla karşılaşıyordu. Çingenelerin bedduasından mı bilinmez ama Fatma'nın diğer gözü de yıllar sonra kör oldu ve duvar diplerinde tek ayak üstüne sekip durdu "Beni cinler tutuyor," diye.

İşte Nenem Xacê bazen bu tek gözlü kadınla da kavga ediyordu. Günlerden bir gün annemden gelen mektubu yanıtlamak üzere teybin karşısına oturdu. Annem, babamın ölümüne sebep otobüsten kalan parayı soruyor, kazandıklarını da üstüne ekleyip bir ev yapmak istediğini söylüyordu. Nenem kamburunu top edip, teybin önüne çömeldi ve düğmeye bastı: "Sen demişsin ki ev yapalım. Arabanın parası bitti. Elli kâğıdına mezer yaptırdım, ha elli kâğıdına da çalı tutturdum. Para yok. El ele, el yüze... Ona göre hareket edesin.

Haaa, o oruspu Fatma'ya, Hanım'a, İsaf'a bişe göndermeyesin... Çağalarını soracak olursan, hepisi eyi!"

Nenem, teybe sesini kaydedip, elektriğin nimetlerinden yararlandığı günlerde ilk televizyon da köye girmiş oldu. Bu talihli ev, kadınları doğurtan, iplerdeki düğümleri çözerek çocukların korkusunu attıran Neslihan'ın evinden başkası değildi. Televizyonu aldıklarına sonradan pişman oldular mı bilmiyorum.

Köyde emekli maaşı alan tek ev Neslihan'ın eviydi. Modern dünyaya ait her şey evvela onun evine girerdi. Tahta divanlarda oturup uyumaya alışık köylü, hazır mobilyalarla ilk kez onun evinde karşılaştı. Merdaneli çamaşır makinesi, elektrikli ütü, hazır halı, fırın...

Neslihan emekli maaşını çekmek için şehre her gittiğinde, köyün çocukları yola dizilir, dolmuşun gelmesini beklerdi. Çünkü Neslihan, bazen şekerleme, bazen leblebi, çikolata getirir, etrafında çember olan çocuklara dağıtırdı. Günlerden bir gün şehirdeki işlere koşturup, dolmuşu kaçırmamak için aceleyle garaja gitmiş, eli boş dönmüştü. Köy meydanında toz bulutuyla beraber duran dolmuştan inince, çocuklar etrafını sarmış, kadıncağız da mahcup halde çocuklara "Kurban olayım çocuklar, bu sefer bir şey alamadım, kusuruma bakmayın," demiş, çocuklar hep bir ağızdan "Tüüü" diye tükürmüştü yüzüne.

İşte böyle, bu zamanlarda, Neslihan'ın siyah-beyaz televizyonunu kurduğu salonu, akşam vakti çağa çoluk, yaşlı gençle dolup taşıyordu. Evin kızları bardaklar dolusu çay dağıtıyor, herkes gözünü pel pel açıp, televizyonu izliyor, servis yapmaktan yorulan kızları anaları kenara çekip "Ayıptır, belli etmeyin," diye tembihliyordu. Televizyonun önüne doluşan biz çocuklar arada birbirimizi dürtüklüyor, gözlerimizi açıp ekrana bakıyor, o siyah-beyaz kutunun içine gir-

meyi düşlüyor, kikirdiyorduk. Büyüklerimiz bazen kulağımızın dibine olmadık bir şamar indiriyor, "Yakında durma gözlerin bozulur," diyor ve beş dakikada bir, bir çocuğun zırıl zırıl ağlama sesi yükseliyordu.

Tek kanallı kutuda haberler veriliyor, kadınlar haberleri sunan spikerin dudak hareketlerini izliyor ve tanımadığımız yaşamlar, bilmediğimiz giysiler, görmediğimiz arabaların görüntüleri hepimizi mest ediyordu.

Biz çocukların pek çoğu şehir görmemişti. Şehre ancak büyükler giderdi. Gitmeyi başaran çocuklara hepimiz imrenerek bakardık. Bir defasında, çok çocuklu Bassê'nin kızlarından Sone gitmişti şehre. Döndüğünde etrafında çember olup anlatmasını istedik. "Araba araba, fistan fistan dooolu!" dedi. Çok araba, çok fistan... Kim bilir nasıl bir yerdi şehir.

Sadece hastalanan çocukları götürüyorlardı şehre. Kimi zaman hasta numarası yapıyorduk ama büyükleri yeterince inandıramıyorduk. Bizim evde Vahap'ın oğlu Avni, bir defasında oynarken sağ bacağını incitti. Anası bacağını sardı. Avni günlerce topalladı. Bir hafta boyunca topallarsa şehre götürebilirlerdi. Fakat Avni'nin anası Hatun uyanıktı. Oğlan uyurken sağ ayağındaki sargıyı çıkarıp sol ayağına takmış. Avni de uyanıp sol ayağının üstüne topallamaya başladı. O anda şehri görme ihtimali yok oldu. Tüm çocuklar "Sallaxana!" diye Avni'ye kızdı.

Bir zaman sonra pek çoğumuz cezaevi ziyaretleri nedeniyle şehri görecek, sık sık gidip gelecek, köydeki çocuklara anlatacaktık dondurma ve muzun nasıl bir şey olduğunu. Köye buzdolaplarının da girmesiyle beraber dondurulmuş sütü dondurma zanneden çocuklar hayretler içinde biz şanslıları dinleyeceklerdi.

Bu sene biz pek çok şeyle tanıştık. Bir gün mezarlığın olduğu karşı tepeye bir helikopter indi. Tatbikat yapan helikopterlerden biriydi bu. Önce itlerle biz çocuklar koşmaya

başladık tepeye. "Alikopter alikopter," diye bağıran yaşlılar, gençler arkamızdan gelmeye başladı. Kadınlar, kundaktaki bebekleri sırtlarına bağlayıp kalabalığa yetişti. Aşağı mahalleden geçip yol boyu gitmektense kestirmeden gitmeyi tercih ettik. Bahçelerden vurup, bağlardan çıktık. Beş dakika sonra pervanesi yavaş yavaş durmaya başlayan helikopterin etrafında yüzlerce köylü toplanmıştı. Helikopteri kullanan pilot, "Amca gel seni bindirip gezdireyim," dedi Cafo'yu işaret ederek. Vaktiyle Menderes'in kutlama için geldiği evin sahibi, ağaçların secdeye durduğunu gören Medine'nin kocasıydı Cafo. Herkesin imrenen bakışları arasında helikoptere bindi. Kenara çekildik ve havalanan helikopteri ağzımız açık izledik. Gidip, köyün tepesinde bir tur atıp döndüğünde biz hâlâ hep beraber, heyecan içinde bekliyorduk. Tozu dumana katarak indi helikopter. İçinden göğsü kabaran Cafo çıktı. İşaret parmağının ucunu göstererek, "Ula evler aha bu kadar görünüyor. Siz de vızzık gibi," dedi. İki gün boyunca alikopter konuşuldu köyde.

Televizyona gelince... Zamanla başkaca evler de televizyon almaya başlayınca Neslihan'ın yükü hafifledi. Kalabalık bölünmüştü. Ve 12 Eylül'ü şimdi televizyonda görebiliyorduk. Kenan Evren ekranda belirdiğinde ağızlardan homurtulu küfürler çıkıyor, ardından tekrar herkes susup, haberlere kulak kesiliyordu. 13 Mart günü, bizim iki büyük evde yasa neden olan üç idamın gerçekleştiğini verdi haberler. İzmir Buca Cezaevi'nde tutuklu bulunan ve Türkiye Komünist Emek Partisi (ki bizim iki aile de bu partiden yanaydı) üyesi oldukları için yargılanan üç işçinin, Seyit Konuk, İbrahim Ethem Coşkun ve Necati Vardar'ın idamları gerçekleşmişti.

Sonraki günlerde bu idamları protesto için yayımlanan bildiriler nedeniyle bizim köy yine basıldı. İki büyük evde yine aramalar yapıldı, yine gözaltına alınıp da işkence görenler oldu. Bu artık rutindi.

Zaman sadece böyle gözaltılar ve baskınlarla geçmiyordu. Bir yaz günüydü. Köylüler tarlada çalışıyordu. Kürecik dağlarında çatışma vardı. Biz çocuklar tepelere kurulmuş, hızla geçen *savaş uçaklarını* kulaklarımızı kapatıp ağzımızı açarak izliyorduk. Helikopterler geçtikçe dağdan dumanlar yükseliyordu. Gün boyu sürdü bu. Gün boyu ayrılmadık tepeden. Kimimiz büyüklerin yanına varıp "Gidip yardım edelim," dedik. Büyüklerin sessizliği hepimizi hayal kırıklığına uğratıyordu. Bu nasıl devrimcilikti hem! Gidip kurtarmak lazımdı! Kendi aramızda konuşuyor, "Herkes gitse, silahla bir de baltayla, o zaman kurtarabilirler," diyorduk. Hava kararmaya yakın sesler kesildi. Akşam haber geldi. Üç Devrimci Yol üyesi öldürülmüştü.

İşte böyle zaman geçiyordu ve nihayetinde annem mektupla beraber para gönderdi neneme. Toprak evin hemen yanındaki boşluğa bir ev yapılmasını istiyordu. Nenem gidip ustalar getirdi. Temel atıldı ve bir grup işçi bizim evde kalmaya başladı. Nenem yemeklerini yapıyor, kahvaltılarını veriyordu.

Usta dediğimiz yaşlı adam, işe ara verdiği zamanlarda beni yanına alıp hikâyeler anlatıyordu. Bir zamanlar bir köyde temel kazarlarken boynuzlu bir yılan gördüğünü, yılanın tıpkı gıdık gibi melediğini, canını zor kurtardığını, o günden bu güne her gece o yılanın rüyasına girdiğini, korkudan uyuyamadığını söylüyordu. Böylece ustanın hikâyeleri arasında annemi beklemeye başladım. Nasıl bir kadın olduğunu hatırlamadığım annemi...

26. Yeni Anayasaya Hayır!

Evimiz yapıldı... Köyün ikinci beton eviydi. Çatılıydı. Kiremitler vardı tepesinde. Kapısı ve pencereleri mavi boyalıydı.

İnşaat sırasında merakla gelip izleyen köylüler şimdi imrenerek bakıyordu eve.

Çatı katı bizler için iyi bir oyun alanıydı. Ablamla Evrim bazen bu çatı katına çıkıyor, kapı pencerelerden geriye kalan yağlı boyalarla tırnaklarını boyuyor, suluboyalarla makyaj yapıyor; bense arta kalan çivi, tahta ve kiremitlerle oyuncaklar üretiyordum. Hemen yanımızdaki toprak ev, bu büyük ve boyalı evin yanında boynu bükük, ötelenmiş, öksüz bir çocuk gibi duruyordu.

Ev bitmiş, sıra annemi beklemeye gelmişti. Merak ediyordum. Nasıl bir kadındı acaba? Köydeki akranlarımın neredeyse hepsinin annesi yaşlıydı. Şişman, iri memeli, tülbentli, şalvarlı kadınlardı. Benim annem nasıldı?

Böyle merakla bekleyişim fazla uzun sürmedi ve nihayet o gün geldi... Sabah erkenden uyandım. Gözümü karşı köyün tepesine dikip, beklemeye başladım. Annem, teyzemlerle beraber gelecekti. Herkes merak içindeydi. Sadece ben değil, tüm köylü bekliyordu annemi. Nenemse bu bekleyişten pek hoşnut değildi. Söylene söylene dolanıyordu ortalıkta. Kapıya dinelip de "Zeytun ne zaman gelecek?" diye soranların ardından mırıldanıyor, belli belirsiz küfürler savuruyordu.

Araba nihayet tepede göründü. Evin önüne çıkıp beklemeye başladık. Karşı tepede görünen arabanın kapının önüne ulaşması on dakikayı alıyordu. Derken araba gelip kapıda durdu. Zayıf, şık bir kadın indi ve bana bakarak "Fideeeel!" diye seslendi. Garipsedim. Koşup kucağına sarılacak kadar özlem duyduğumu söyleyemem. Meraktı benimki. Kollarını açmış bu kadını izlerken merakımı gideriyordum. Yanımdakiler "Bak annen geldi, hadi koş," diyor, bense bütün bu gülüşmeler ve sesler arasında sap gibi dikilmiş bakıyordum. Sonra annem gelip beni kucağına aldı. Köyün diğer kadınlarınınki gibi arasında kaybolacağım memelerden ziyade sert

bir kucakla karşılaşmıştım. Anlayamadım. Kavrayamadım. Sonra beni öptü durdu. Yere indirip ablamla abimi öptü. Onlar benim gibi değillerdi. Sarıldılar boynuna.

O gün hem annemin gelişi hem de evin tamamlanışı nedeniyle kurban kesildi. Herkes çok mutluydu. Yemekler yendi. Tek mutsuz nenemdi. Ben de mutlu oldum sonradan. Herkesin mutlu olmasına mutlu oldum. Annem oyuncaklar getirmişti. Çikolata ve bazı ev eşyaları da... Yeni evimizde hep beraber olacaktık. Kimsenin evinde olmayan rengârenk desenli halıların üstünde oynayacaktım.

Annem ve yeni evimizde geçirdiğimiz yaz, sonbahara evrildiğinde okul hazırlıkları başladı. Aynı zamanda nenemin homurtuları da... Kaldığı yerden devam etti nenem: "Git baban evine!" Fakat değişen bir şey vardı. Annem artık eski annem değildi. Nenemin sözleri karşısında sessizliğe bürünüp ağlamak yerine jandarma gibi dikiliyor, "Çok istiyorsan kendin git. Ben çocuklarımı, evimi barkımı bırakıp nereye gideyim," diyordu.

Günler geçiyor, nenem daha da çekilmez bir kadın oluyor, annemize alışmamız ve onu yeniden sevmemize öfkeleniyor, öfkesini herkesten çıkarıyordu. Büyük toprak evde millet uyurken mutfağın kapısını açıp tavukları içeri salıyor, ceviz ağaçlarının dibinde pinekleyen gıdıkları salona yolluyor ve bir süre sonra seslere uyanan gelinlerle tavukların, gıdıkların sesi birbirine karışınca kamburunu top edip kenarda durup izliyordu.

Günlerden bir gün Hanım'la bağıra çığıra kavga etmeye başladı. Haksızdı. Herkes de nenemin haksız olduğunu biliyordu. Fakat tam da mağlup olacakken Hanım'a dönüp "Başına erik suyu döküldüğü vakti unutmadım," dedi. Herkes sustu. Bütün gözler önce Hanım'a yöneldi, sonra nenemе. Erik suyu, da neydi? Korkunç bir hadisenin şifresi gibiydi. Hanım da şaşırdı. "Anam kör olam ki bilmiyorum ne-

dir erik suyu," dedi. O öyle çaresizce millete bakarken nenem de başını sallıyordu, "Bilmiyorsun heee! Unutmadım, unutmadım!"

Bu erik suyu meselesi yıllarca Hanım'ın boynuna kalacak, kimse işin aslını öğrenemeyecekti. Yoktu oysa böyle bir mesele. Nenem sadece Hanım'ın üstünde şaibe bırakmak istemişti. Başarmıştı da...

Sonraki günlerde anneme yapacakları, Hanım'a yaptığının yanında devede kulak kalacaktı. Ama şu anda anneme karşı nasıl bir yıldırma politikası uygulayacağını düşünmekle meşguldü nenem. Annem artık kolay yiyip yutacağı bir lokma değildi.

Söylemiştim, nenem babamın ölümünden sonra hem bencilleşmiş hem de daha kavgacı olmuştu. Canı istediği zaman arabaya binip gidip şehirde kebap yiyordu. Kimi zaman sadece dondurma yemek için bir iş uydurup şehre gittiği oluyordu. Gelip anlatıyordu da, "Postanenin oradaki dondurmalar daha iyi, bugün çarşının kenarındaki dondurmacıdan aldım pezevengin dondurması bir şeye benzemiyordu," diye.

Herkes nenemin nazını çekiyor, evlat acısı görmüş bu yaşlı kadına bütün ceberutluğuna rağmen hürmetli davranıyordu. Köyün kadınlarıyla başkaca bir köye taziyeye gidip döndüklerinde, kadınların anlattığı bir hadise, nenemin nasıl bencilleştiğini gösteriyordu. Dereden geçecekleri zaman, nenemle aynı yaşlarda olan, kulakları az işitip, gözleri az gören Kör Elif, nenemi sırtına almış. Nenem, dereyi geçtikten sonra "Nalet olsun sana, nasıl sırtladıysan, karnım ağrıdı," diye çemkirmiş kadına.

Bu kavgalar ve gürültüler arasında yaz geçti. Yapraklar ve otlar sarardı, güneş parlaklaşmaya başladı. Cevizler kabuk

bağladı. Işık, renk ve ses bir olup, karnımıza ılık bir ağrı saldı. Ne taze cevizin tadı ne de yeni evin heyecanı geçirebiliyordu bu ağrıyı. Yeni alınan siyah önlüğün, yakalığın, silgi ve çantanın kokusu da ekleniyor, ağrı derinleşiyordu.

Eylüldü... Bir sabah siyah önlüklerimizi üstümüze geçirip, sararmış yapraklara basa basa, derinden işleyen ışığın ağrısını karnımızda hissederek aşağı mahalledeki okulun yolunu tuttuk. Başlangıçtan ziyade son gibiydi okul. Tecrübeli öğrenciler bahçedeki ağaçlara çıkıp armut toplarken, biz yeniler kenarda köşede, birbirimizi hiç görmemiş gibi tedirgin, sessizce etrafı izliyorduk.

Öğretmenler bizi sıraya soktu. Sonra tecrübeli öğrencilerden ikisini beton binanın merdivenlerine çıkardılar. Ardından öğretmen "Korkmaaaa sönmeeeez," diye başlayınca, öğrencilerden biri bayrağı aşağı doğru çekmeye başladı, öbürü ise kenarda durup marşa eşlik etti. Biz tecrübesiz olanlar, bu bağrılarak söylenen şeyin pek çok kelimesinin ne anlama geldiğini bilmiyorduk. Korkuyor, söyleyemediğimiz için dayak yiyeceğimizi düşünüyorduk. Öğretmen denilen kişi döverdi. Ve o dövünce hiç kimse "Neden dövdün?" diyemezdi.

Sonra sırasını bekleyen çocuk bağırmaya başladı: "Türküüümmmm, doğruuu-yuuummm!" Biz yine ürkerek, korkarak etrafımıza baktık.

Öğretmenler sonra bizleri sınıflara aldılar. Hepimiz ayağa kalkıp adımızı söyledik. Kimileri bağırarak söylüyordu, kimileri korkarak. Sonra öğretmenimiz hepimizi bahçeye çıkardı. "Resim defterlerinizi çıkarın," dedi. Öğretmen de bizim köylüydü. Ama nedense okul denilen bina hepimizi birbirimize yabancılaştırmış, çocuklarıyla oynadığımız, evine gittiğimiz, o güne kadar "abla" dediğimiz kadını birden karşımıza "öğretmen" diye çıkarmış ve araya mesafeler koymuştu. "Resim yapın," dedi. Resim yapmak... Ne demekti ki resim yapmak? Kendimi koca bir kara delikle karşı karşıya

hissettim. Boşluk... "Resim yapın" sözünün bendeki karşılığı boşluktu. Kalemi elime alıp, etrafımı izlemeye başladım. Yanımdaki kızı izledim. Kalemi sıkıca kavramış, çizgiler çiziyordu boş sayfaya. Sonra o çizgileri bir çatı ile birleştirdi. Bizim eve benziyordu. Ardından duvarlarına çizgiler yaptı. Kapı ve pencere yaptı. Önüne bir ağaç çizdi. Bakıp aynısını yaptım. Resim buydu işte.

Köydeki bütün çocuklar aynı şekilde ev resmi çizerlerdi. Toprak evlerin toprak damına inat çatılı evler... İki mahallenin arasındaki uzak çeşmeye inat her evin önünde bir çeşme... Ağaçlar... Olmayanları çizdiler hep. Ben de... Kapının önünde bekleyen otomobiller, bisiklete binen çocuklar çizdim.

Sonraki günlerde saçları iki örük yapılmış, kafalarına büyük beyaz kurdeleler kondurulmuş kızlar kenarları zamanla buruşan defterlerin üzerine kafalarını gömüp, dersle ne kadar da alakalı olduklarını çocuk hileleriyle gösterirken, biz erkeklerse hep haylazlık yaptık. Hep tembel olduk. Hep kulağımıza vuruldu. Teneffüslerde kavga ettik. Defter ve kitaplarımız çabuk eskidi. Üzerlerine geçirdiğimiz ciltler hemen bozuldu. Kalemlerimizin ucu köreldi.

Bizler böyle okula alışırken, zaman geçiyor ve 12 Eylül daha da kurumlaşıyordu. Baskınlar devam ediyordu tabii. Bunu hemen söylemeliyim ki bu baskınlar bitmedi. Ben belki arada, ruhum beni terk etmeye çalıştıkça, onunla kavga edip, vücudumdaki deliklerden akan kan sızıntılarına odaklanıp, unutabilirim kimi şeyleri. Ama siz bilin. Her zaman geldi askerler. Kimi zaman bembeyaz tenleriyle köy köy dolaşan dilenci kılığında istihbarat toplamak için geldiler, kimi zaman da cemselerle...

İşte böyle devrime giden yolun kapandığı ama umutların kesilmediği zamanda, mevsim kışa dönmüş, soğuklar başla-

mıştı ki tarihe 12 Eylül Anayasası olarak geçecek olan anayasanın halk oylamasına sunulacağı gün geldi.

Okulumuzun tahta tabanlı, odun sobalı, büyük pencereli sınıflarına sandıklar konuldu. Herkes gidip oylamaya katıldı. Ve bizim mahalle ile aşağı mahallenin tümü yeni anayasaya *hayır* dedi. Kürne ise evet...

Tabii biz henüz Kürne çocuklarıyla tartışacak kadar büyük değildik. İleriki zamanlarda tartışacaktık. Özellikle seçim dönemlerinde... Ama şimdi de pek kaynaştığımız söylenemez. Sınırlarımız belli. Yan yana oturmuyoruz mesela. Yaşça büyük olanlar *onlar kokuyor* dedikçe biz de küçük burunlarımızı yaslayıp, bahsi edilen kokuyu duymaya çalışıyorduk. Punduna getirince birbirimize çelme takıyor, küçük yumruklar sallıyorduk.

Bu arada, biz yeni anayasaya hayır demiştik ama memleketin çoğu evet demiş ve anayasa kabul edilmişti. Köylü sinirlenmişti bu duruma. Devrim düşünün hepten solmaya başlaması demekti bu; ama ne yapacaksın ki?

Her ne kadar devrim düşü siliniyor olsa da yeni örgütler belirmeye başlamış, yeni eylemler yapılır olmuştu. Apocuların haberleri sıklıkla işitilir olmuştu. Karşı köy Cevizpınar'da muhtarın evine bir gece baskın yapıp öldürdüklerinde, tarlada güneşin altında çapa yapıp, feleğe küfür sallayan köylülere uzun süre konuşacakları bir konu çıkmıştı.. "İhbarcıymış, o yüzden öldürmüşler," dediler. Ondan evvel, bizim köyde bir süre kalıp, başkalarının işinde çalışan Hamo'nun oğlu Hanifi'nin adı da dolanmıştı köylünün dilinde. Hanifi, binbir zorlukla okumuş, avukat olmuş, sonra da dağa gitmiş ve bir çatışmada ölmüştü. Yazık olmuştu, ne büyük yazık...

Zaman böyle geçiyor, nenemle annem kavga ediyor, büyük toprak evde akşamları sohbetler ediliyor, sazlar çalınıyor, türküler söyleniyor, kimi zaman eğlenecek başka şey bulamayınca büyükler başlıyorlardı bizim korkularımızı depreştirmeye. Çoğu geceler, cinlerden perilerden bahsediyorlardı. Tarlalarda düğün yapan cüceler, ağaçların üzerinde dolaşan nısnıslar, üçgen ayaklı mahlukatla çocukları kaçıran al karısı hikâyelerine bacalardan inen asker anlatıları karışıyor ve gün doğduğunda tuvalete gitmeye korkuyor, sürü halinde dolaşıyorduk. Böyle dönemlerde okula başlamış olsak bile uykuda altımıza işiyor, sabahları utanıyorduk. Geceleri askerlerle karşılaştığı için korkup altına işeyen çocuklar şimdinin gençleri olmuş, kendilerinden küçükleri nısnıslarla korkutuyorlardı.

Yeni kitaplar çıkıyor, elden ele dolaşıyor, cezaevi yolları gözleniyor ve bizler de artık şehre daha sık gidiyor, sadece çocukların içeri alındığı cezaevi görüşlerinin keyfini çıkarıyorduk. Bu açık görüşlerde mahkûmların kucağında dolaşıyor, çikolata yiyor, askerlerden korkuyor, boncuktan örülmüş kuşları koynumuza koyup köyün yolunu tutuyor ve köyün diğer çocuklarına hava basıyorduk. Mahkûmlar ceplerimize para da koyuyordu. Benle Evrim'in cebindeki para, büyüklerinkinden daha çok oluyordu. O nedenle abla ve ağabeylerimiz bizi kandırıp da parayı almanın yollarına bakıyor, paranın üstündeki resimleri gösterip, mesela Atatürk'ün bu resimde daha güzel göründüğünü o nedenle elindeki paranın daha büyük bir para olduğunu, değiştirmemiz gerektiğini söylüyor, bizse bakkalsız köyde parayı nasıl harcayacağımızı bilemeden saklıyor, yalvarışların keyfini sürüyorduk.

Sonraki zamanlarda Kürne'de bakkal açıldı. Bu iyi oldu. Gidip çikolata, balon, top, Eti Puf, gazoz aldık. Çocukların

karşısına geçip ballandıra ballandıra yedik. Vicdanımız hiç rahatsız olmadı. Aksine, mutlu olduk hep. 12 Eylül denilen çarktan biz çocuklara böyle bir teselli ikramiyesi çıkmıştı. Halimizden memnunduk.

27. Cezaevi Kapıları

Nenem, kavga dövüşle annemle baş edemeyeceğini anladı. Bir gün yine şehre gitti. Bizler canının kebap veya dondurma istediğini düşünmüştük. Ama akşam döndüğünde "De git hele devletin mahkemesine ne diyecen?" dedi anneme. Evi kendi üstüne almak ve annemi kovmak için dava açmıştı. Millet, "Xacê aklını başına al, sen ne istiyorsun gelinden? Bırak da çağalarının başında dursun," dedikçe nenem sinirleniyor, gürültü koparıyor, kavga çıkarıyor ve dünyaya düşman oluyordu. Gitgide bize de düşman olmaya başladı. Şehre her gidip döndüğünde bir odaya kapanıyor, ağzını silerek çıkıyordu dışarı. Etrafında "Nene bana da lokum ver," diye sırnaşık kediler gibi dolanıyorduk. Bazen gönlünden bir parça kopuyor, küçük bir lokum, bir parça muz veriyordu. Biz öyle lütfedip verdiklerine saldırırken annem de peşimize düşüp, "Yemezseniz ölecek misiniz, yetişmeyesiceler," diye bağırıyordu.

Bir gün mahkemenin görevlendirdiği iki memur köye geldi. Evi inceledikten sonra nenemle anneme sorular sordular. Nenem, ceviz satarak evi yaptırdığını söyledi. Annemse Almanya'da çalışırken biriktirdiği parayla... Memurlar neneme dönüp, "Ana iyi diyorsun da, bu ev öyle ceviz satarak yapılacak eve benzemiyor," deyince nenemin gözleri çakmak gibi çaktı. Annemin de güldüğünü görünce, ne yapacağını şaşırdı hepten.

Sonraki günlerde mahkemeden de istediği cevabı alamayınca, evdeki odalardan birini kendine ayırıp, orada yaşamaya başladı. Yemeğini ayrı pişiriyor, şehirden aldığı meyveler, lokumlarla sandığını dolduruyor, odadan çıkınca da kapıyı kilitliyordu. Bizim günlerimiz, pencereden balkondan odaya girmeye çalışarak geçiyordu. Ama nenemin bazen "Hadi neyseeee," diye mırıldanarak ikram ettiği lokum ve ceviz parçalarından öte bir şey elde edemiyorduk.

Nenem hiçbir işe elini sürmüyordu artık. Annem tarlada çalışıyor, hem kadın hem de erkek işlerini yapıyordu. Ağaç dikiyor, köklerini belliyor, suluyor, deriyor, topluyor, kırıyor, kesiyordu.

Bu zamanlarda nenem böyle sert ve ceberut bir kadın olmuştu ama memlekette darbe sertliği yerini enteresan bir yumuşamaya bırakmaya başlamıştı. İllegal örgütler, adlarını aklımızda tutamayacağımız kadar çoğalmışlardı. Bizlerse idam edilen Denizlerin, vurulan Mahirlerin, kurşunlanan Sinanların hikâyelerini okuyor, birbirimize anlatıyor, devrimcilik denilen şeyin ölümle aynı anlama geldiğini, devrimci ölmenin ne büyük bir onur olduğunu düşünüyorduk. Kimi zaman bu düşündüklerimizi Kürne çocuklarına anlatıyor, halimizce onları *örgütlemeye* çalışıyorduk. Çünkü büyüklerin sohbetlerinden, bu *örgütleme* denilen şeyin ne denli mühim ve zor olduğunu öğrenmiştik.

Cumhuriyet gazetesi geliyordu köye. Ya şehre giden birileri getiriyordu ya da servis yapan dolmuşçulara para veriyordu köylüler, onlar alıp getiriyordu. Sonra o gazete ev ev dolaşıyor, bazen kapıda beliren bir çocuk, "Teyze, tuz var mı annem istedi," der gibi "*Cumhuriyet* var mı?" diye soruyordu. Biz çocuklar da büyüklere heves edip köşe yazılarını okuyor, kendi aramızda kimin daha iyi yazdığını tartışıyorduk. Yetinmeyip, koltuğumuzun altındaki odunlarla gittiğimiz okul sıralarında, öğretmenlerimize de anlatıyorduk

okuduklarımızı. Devrimcilerin ölüm yıldönümlerinde öğretmenimize anma töreni yapmayı teklif ediyorduk, 1 Mayıslarda ise piknik.

12 Eylül, devrime inananların sayısını azaltmış, geriye kalan çoğunluk ise bıraktıkları yerden, ama devletin cenderesinden geçip de devlete başkaldırmanın ne demek olduğu tecrübesini edinerek, hayatlarına devam etmeye başlamıştı. *Cumhuriyet* gazetesi okumak, Halkçı Parti'den yana olmaktı solcu olmak.

Ve tabii bu dönemde Kürne'nin neredeyse tümünün desteklediği Anavatan Partisi kuruldu. Turgut Özal'ın Malatyalı olması yetmiyordu bizim mahalleliler için. O hem sağcı hem de Sünni idi. Ama milliyetçi partiye yakın duran azınlığı bir kenarda tutarsak, Kürne'nin neredeyse tamamı Özalcı oldu.

Yasadışı örgütlerin etkisi ise en azından bizim evle Babaların evinde sürüyordu. Gençler gizlice yayınlar getiriyor, tabancalar saklıyor, geceleri köyleri geziyor ve *örgütleme* denilen sihirli kavramın kullanıldığı sohbetlere giriyorlardı. Yeşil tütünleri şişlere dizerken veya buğdayların arasına karışan ot tohumlarını günlerce ayıklarken, teyplerden Şıvan'ın Kürtçe şarkıları, Mahsuni'nin ağıtları dinleniyor, onlar öyle çaldıkça, 12 Eylül günlerinde dereye atılan kaset ve kitaplar olup olmadık zamanlarda kıyılara vuruyordu.

Seçim döneminde ANAP'ın iktidara gelmesi, okul sıralarındaki bizim mahallenin çocuklarının, bizlerin boynunu büküyor, Kürne çocuklarının bizi kıskandırması sinirlerimizi bozuyor ve devam edecek olan *sürekli yenilginin* o asap bozucu ruh hali kara önlüklerimizin üstüne bir yafta gibi ilişiyordu. Bazen punduna getirip dövüyorduk çocukları. Sadece Kürne çocuklarını değil, bizim taraftan da *haddini aşan* çocukları dövdüğümüz oluyordu.

Bir defasında köyün çocuklarından Zekine, biz Deniz Gezmiş'ten bahsedince küfür etmişti. Ben, Evrim ve yine aynı yaşta olduğum, sonradan zamanımın çoğunu beraber geçireceğim Taylan, kıza tuzak kurduk. Okuldan dönerken, her zamanki yoldan değil de bahçelerin arasından geçen tenha yoldan köye dönmeyi teklif ettik. O da kabul etti. Gayet profesyoneldik. Ona hiçbir şey hissettirmedik. Güle oynaya yürüdük. Sonra, evlerin olmadığı ıssız bir yere vardığımızda "Demek sen Deniz Gezmiş'e küfrettin ha," diye ilk tekmeyi ben vurdum Zekine'ye. Sonra Evrim ve Taylan da katıldı. Zekine neye uğradığını şaşırdı. Dayak yemekten çok, böyle bir tuzağa düşmüş olmak, az önce oynadığı arkadaşları tarafından dövülüyor olmak onu şaşırtmıştı. Yüzündeki ifade acılıydı. Ama olsun, haddini bilmemişti. Ağlaya ağlaya eve gitti.

Ben böyle kitaplar, devrimcilerin hikâyeleri, annemle nenemin kavgaları arasında büyüyordum ve her şey hızla değişiyordu. Derken Erdal İnönü girdi hayatımıza. Bizim köyde herkes çok sevdi onu. SHP kuruldu. Herkes bu partiye meyletti. Umutlar bağlandı. Erdal İnönü, köy halkından biriydi sanki. Annem, "Ben Özal'ı beğeniyorum," deyip ANAP'a oy attığında nenem çileden çıktı. "Sen dinlemedin İnönü'yü. Dedi ki utanmıyor musunuz, nedir bu fakir fukaranın hali? Bu yaptığınız teresliktir. Ama senin tıllıkurtun (Turgut Özal) ne yaptı? Besili dana gibi oturdu orada. Heç de bir şey diyemedi İnönü'ye," diye diklendi annemin karşısında.

SHP'nin seçim arabaları köye girdiğinde, ekmeklerin arasına kavurma koyan kadınlar arabaların önünü kesip partililere verdi. Çaylar demlendi evlerde. Sohbetler kuruldu. Herkes mutluydu. Seçim günü oldu. Biz çocuklar da oy kullanmak istedik. Evrim kendini yerlere vurdu. Eline bir ilaç prospektüsü tutuşturdular, sandığa attı. Ve o akşam bizim

mahallede bir prospektüs ile bir ANAP oyu çıktı SHP oylarının arasında. Kürne'de ise komple ANAP.

Yine boynumuz büküldü. ANAP'lılar çoktu. Kürne'nin çocukları karşımıza geçip ellerini göğüslerinde gezdirerek "Karlaaanııınnnn!" dediler. Sinirlendik. Dövmek istedik hepsini. Dövemedik. Kendimizi bahçelere, toprağa, sapanla kuş avlamaya, kurbağa şişirmeye verdik. Bütün hayvanlar bizden korksundu.

Annemle nenemin kavgaları artık dayanılacak gibi değildi. Nenem bir-iki defa annemi dövmeye kalktı. Annemin onu ittiğini görünce şaşırıp geri durdu. Odasında gizlice karpuz yedi, süt içti. Yoğurdun kaymağını çalıp odasında sakladı. Annemin ölmesi için dualar etti. Nenem böyle kahrından yaşlanırken, annem de bağda bahçede çalışmaktan bir yandan dinçleşiyor bir yandan da gün kurusu gibi kararıp bakımsızlaşıyordu.

Annem bir gün böyle tarladan gelip yorgun argın uyurken, ne olduysa tüpün hortumu çıktı yerinden. Gaz harıl harıl mutfağa dolmaya başlayınca hep beraber dışarı kaçtık. Ama annem içeride kalmıştı. Ağlamaya, bağırmaya başladık. Ablam kendisini yerlere vurup "Annem içerde kaldıı," diye ağladıkça nenem de "Sus kız, anneni rahatsız etme uyusun," dedi. Bırakmadı içeri girelim. Derken komşular toplandı. Sonra İsaf'ın küçük oğlu Müslüm geldi. İçeriye koşup, tüpün hortumunu taktı. Nenem sinirlendi. Annem uykudan uyandı, etrafa baktı, bize baktı, tüpün kokusunu aldı, sonra nenemin gözünün içine baktı. Nenem kamburunu top edip sırtını döndü. Annem ve herkes anladı ki nenemin öfkesi, öldürecek kadar büyüktü.

Köydeki televizyon sayısı artmıştı. Hatta kimileri buzdolabı bile almıştı. Bazı evlerde de video oynatıcı vardı. Herkes her akşam saat sekizde TRT'den yükselen haber bültenini iz-

liyor, bizimkiler bazen "Dengê Kurdistan" denilen bir radyoyu ayarlayıp müzik dinliyor ve kitaplar yine her zamanki gibi elden ele dolaşıyordu. Bizler henüz ilkokuldaydık ama klasik romanları okumaya başlamıştık. Vietnam direnişini anlatan *Ve Şafakta Kazandık Zaferi*, Gorki, Dostoyevski, Nazım Hikmet şiirleri, Che'nin hayatı.... Bu zamanlarda örgüt farklılıkları devreden çıkmış, herkes herkesin düğününe katılır olmuştu. Düğünlerde halay başının eline tutuşturulan bayrak şimdi SHP'nin bayrağıydı. Saklamak gerekmiyordu bu bayrağı.

Cumartesi akşamları tüm köylü, TRT'de yayımlanan eğlence programını izliyor, arkasından başlayacak Türk filmini bekliyordu. Bu dönem, bizim hiç de dünyamızda olmayan konular işliyordu Türk filmleri. Zengin adamlarca namusu kirletilen kızlar, gazozuna hap atılanlar, uyuşturucu batağına düşen gençler, kötü adamlar, kötü adamların para tezgâhları, pavyonlara düşen masum kadınlar, annesi babası ölünce ortada kalan köprüaltı çocukları... Kadınlar, bu acılı hikâyelere kendilerini fazlasıyla kaptırıp, ağlarlardı kıyıda köşede. Sabah olduğunda ise bir zamanlar romanların kritiğini nasıl yapıyorlarsa, bu sefer filmlerin kritiğini yapıyorlardı. Memlekette ne de çok namussuz olduğunu söylüyor, büyük şehirlerden korkuyorlardı. Ama dönüp kendi çocuklarını tembihlemiyorlardı. Çünkü haplı gazozlar ikram edecek yabancılar yoktu ortada. Kötü adamlar, sahipsiz çocuklar, pavyona düşen kadınlar yoktu köy yerinde. İzlenen filmler böyle unutulup gidiyordu.

Kimi zaman TRT ekranında saz çalıp deyiş söyleyen birileri beliriyor, tam o esnada elektrikler kesiliyor, köyün gençleri yerinden fırladığı gibi trafoya doğru koşuyordu. Çünkü herkes, Kürne'den birilerinin trafonun şalterini indirdiğini

düşünüyordu. Kürneliler hakikaten indiriyor muydu şalteri, yoksa bunların hepsi tuhaf tesadüfler miydi bilmiyorum.

Bu arada cezaevine girip çıkanlar oldu sürekli. Bazen Babaların evinin iki oğlu birden cezaevinde yatıyordu, bazen bizim evde iki kişi birden. Kimi zaman gözaltına alınıyor, tekrar bırakılıyorlardı. Yukarı evin oğlu Hüseyin ile bizim evden Şükrü, cezaevlerinin ve karakolların müdavimleri olmuşlardı. Kimi zaman iki ay yatıyorlardı, kimi zamansa işkenceyle paçayı kurtarıyorlardı. Ama biz sürekli gidiyorduk cezaevine. Birine değilse diğerinin görüşüne. Benim boncuktan yapılmış kuşlarımla Evrim'in boynundaki boncuk kolye, cezaevine gizli notlar taşıdığımız zulalarımız olmuştu. Bu notları yakalatmadan, başarıyla dışarı çıkarıp, dışarıdakileri de bir biçimde içeriye geçirdiğimiz için sürekli takdir topluyorduk. Koğuşlar arası dolaştırılıyor, kucaklarda geziyor, bazen de başka tutukluların çocuk yakınlarını karşımızda görünce kıskanıyor, sinirleniyorduk. Mahkûmların sevgisini toplamaya çok alışıktık. Bu sevgiyi hiç kimseyle paylaşamıyorduk. O çocukları *siyasi* testlerden geçiriyor, mesela Deniz Gezmiş'i tanımıyorsa salak muamelesi yapıyor, eziyorduk. Sonra fındıkları, Tadelleleleri, Eti Pufları kucağımıza topluyorduk.

Bir dahaki açık görüşe kadar...

28. Değişen ve Değişmeyen

Her şey değişiyordu. Siyaset, gündelik dil, köyün havası... Sadece evdeki kavga değişmiyordu. Değişecek gibi de görünmüyordu. Annem bazen tarladan gelip de bir tas soğuk ayran içmeye çalışıyor, nenem ötede beklip ayran tasını elinden çekiyor, annemse sinirlenip tası fırlatıyordu. Nenem

Xacê bazen de kavgalarını köyün başka evlerine taşıyor, olur olmadık iftiralar atıyordu millete. Kızların babalarını dövdüğünü yayıyordu köye, gelinlerin çocuklardan yemek sakladığını... Artık köylü de alışmıştı bu laflara. Yoldan geçerken kim ki kafasını yukarı çevirsin, taşla peşine düşüyordu "Ceviz taşlıyorsun," diye. Öyle olmuştu ki, artık biz bile kapının önündeki ağaçlara elimizi atamıyorduk. Ceviz yemek için onun evden uzaklaşmasını bekliyorduk. Ama gittiğini sandığımız bir anda elinde taşla karşımıza çıkıyor, başlıyordu kovalamaya. Artık evin önündeki ağaçlardan ceviz çalmak bizim için neredeyse banka soymakla eşti.

Dedim ya, her şey değişiyordu. Bir zamanlar kitaplar, dergiler okuyup siyasi tartışmalara giren kızlar, devrim düşünün yok olmasıyla beraber, kaldıkları yerden devam etmeye başlamışlardı hayata. Dantel furyası sarmıştı köyü. Olmadık şeylere danteller örüyorlardı. Elektrikli süpürge, teyp, televizyon, koltuk kenarı, çarşaf ucu, havlu ortası... Odunlu köy ocaklarından tüplü ocaklara geçilince kibrit kutuları için bile kılıflar örmeye başladılar. Dantel örnekleri elden ele dolaşıyor, herkes birbirinin modelinden esinlenip başka bir model çıkarıyor ve akşamları TRT'nin karşısında çay içerek, gündüzleri oda diplerinde ağda partileri yaparak geçiriyorlardı zamanı. Haksızlık etmeyeyim. Kitap okuyanlar vardı yine. Ama devrim, bir seçenek olmaktan uzaklaşmıştı. Hedefte üniversite okumak ya da iyi bir evlilik yapmak vardı.

Üniversiteye girmekten umudunu kesenler kendilerini dantele verdi. Geriye kalanlarsa cayır cayır ders çalışmaya başladı. Ama her sınav dönemi, hüsranla sonuçlanıyordu. Her evden bir kişinin üniversiteye girebildiğini söyleyemem. Bir elin parmakları kadardı şehirlerdeki okul kapılarının yolunu tutabilenler. Bu ders çalışma furyasına köylü de kendini kaptırmış, vaktiyle "Mao gibi uzuun bir yol yürü-

mek lazım", "Derler ki devrim, şükür Yaradan'a, kırklar cemi gibiymiş," diyen kadınlar şimdi çeşme başlarında "Anam anam, fenle matematik çok zor," sohbetlerine koyulmuştu.

Erkeklere gelince... Yaşını almış olanlar kendilerini bağa bahçeye adadı. Ayran, soğan, bulgur pilavıyla geçti onların günleri. Sanki başkaları pirzola mı yiyordu? Köylü hali işte, bulgur baş tacıydı. Genç erkeklerin de bir kısmı bu dönem okumaya heves etti. Köy işlerinden fırsat buldukça odalara çekilip testler çözdüler. Ama dediğim gibi, kazanabilenler çok azdı. Ve kazanabilenlerin ana babaları, diğerlerinin ana babalarını epeyce ezdi. Onların çocuklarının *kafası alıyordu*. Diğerlerinin kafasına vur, hiç, eşek gibiydiler. Mal gibi...

Dünyayı sarsan seksen modasının bizim köye uğramaması mümkün müydü? Parayı denkleştirebilen kızlar şehre gidip ucuzundan perma yaptırıyordu saçlarına. Sonra, giysilerini kendileri diken bu kızlar, rengârenk tulumlar, şalvar tipli, kısa paçalı pantolonlar, tunik gömlekler yapıyor, şehirden aldıkları kabarık vatkaları omuzlarına geçiriyorlardı. Sonra mesela adı her ne idiyse bilmiyorum, ama bizim köyde *çilfazıl* denilen bir krem yayıldı kızlar arasında. Tümünün yüzü önce kızarıp, sonra soyuldu. Ardından alttan parlak bir cilt çıktı. Çeşme, bahçe yolunda birbirini görenler "Ayyy, senin çilfazılın nasssı güzeeelll," dediler. Bir türlü anlayamamışımdır şu kızların dilini. "Ay eşim," diye bir laf dolandı kızların diline bu zamanlarda. Birbirine böyle bağırıyorlardı: Ay eşiiimmmm! Gel gidip dut yiyek! "Ay eşim senin dantelin ne güzelmiş!.."

Onlar birbirlerine öyle seslendikçe erkekler, "La bu eşim nedir, kızlar birbiriyle evlenecek herhal," diye gülüyorlardı. Bir seneye yakın sürdü *eşim* furyası.

Sonra mesela Hıdırellez zamanlarında kızlar gün boyu su içmeden, tuzlu yemekler yiyip rüyaya yattılar. Rüyalarında

kendilerine su veren erkeğin, ileride evlenecekleri erkek olduğuna inandılar. Ama gördükleri erkeklerin hiçbiri bizim köyün ya da çevre köylerin erkekleri değildi. Daha ziyade pembe dizilerdeki erkeklerdi. Mesela "Marianna" dizisindeki gibi. Luiz Alberto vardı dizinin yakışıklı karakteri. Herkes ona benzer erkekler görmüştü rüyasında. Tabii yeri gelmişken söyleyeyim. Bu Marianna da tıpkı Erdal İnönü gibi köyden biri olmuştu. Marianna'nın kayıp oğlu Beto, bizim köyün çocuğu gibiydi. Kadınlar Beto için çok üzülüyor, dizlerini dövüyorlardı. Bu Brezilya dizilerinin bir de derdi vardı. Ortalık yerde söylenmesi gereken bir mesele sırra dönüşür ve aylarca saklanır, mesela Marianna, Beto'nun kendi öz oğlu olduğunu ona senelerce söyleyemez, "Anlatmalısın Marianna," diyenlere de "Hayır hayır hayır, söyleyemem," der, bu da bizim köyün kadınlarına dert olurdu: "De söyle kurtul oruspu, bizi de öldürdün kendini de!"

Marianna'yı erkekler de seyrederdi. Merak eder, meraklarını kadınlara belli etmemeye çalışır, daha ziyade dalgaya vurarak izler, böylece erkekliklerine de halel getirmezlerdi. Kadınlar çilfazılla, dantellerle, Betolarla uğraşırken, erkekler de dinamitle balık avlamak, odun kesmek, tarla sürmekten geriye kalan vakitlerde göbeğin üstüne kadar çıkan, bol ve pileli pantolonlar giyer, saçlarını yan yatırır, briyantinler sürer, köyün ortasında dolanırlardı.

Hıdırellez günleri sadece kızların rüyaya yatmasıyla geçmiyordu. Kızlarla erkekler bir olup, eğlenceler tertipliyordu. Erkekler kadın kılığına giriyor, yüzlerini tülbentle kapatıyor, ellerine aldıkları tencere tavaları vurarak ev ev dolaşıyorlardı. Girdikleri her evde uzun sopa ile ampulü patlatıyor sonra da evden kızlar kaçırıyorlardı. Kızlar, kaçıran erkeği tanırsa oyun bozuluyordu. Sonra ev sahibi, bu iri kıyım kızların torbalarına yiyecekler koyuyor, uğurluyordu. Biz ço-

cuklarsa peşlerine takıldığımız bu çirkin kızlarla kapı kapı geziyor, bazen şalvarlarını, bazen tülbentlerini çekiştiriyor, doyasıya eğleniyorduk. Sonra toplanan yiyecekler bizim büyük evde bir araya getiriliyor, kazanlar kurulup pişiriliyor, tüm köylü yemekleri yiyip, geç saatlere kadar sohbetle, türküyle eğleniyordu.

Seksenler enteresandı. Mesela bir dönem gençler arasında ruh çağırma seansları yapılmaya başladı. Üç-beş sene evvel hepsi materyalist geçinen gençler, karanlık arka odalara çekilip, A'dan Z'ye harflerin yazıldığı küçük kâğıtlar keser ve dizer, 0'dan 9'a kadar da rakamları aynı şekilde yanına yerleştirir, ortaya bir fincan koyarlardı. Fincanın sağına ve soluna da "evet", "hayır" yazılı kâğıtlar yerleştirir, başlarlardı seslenmeye: "Eyyy ruuuuh! Geldiysen evet'e git!" Tabii herkes işaret parmağını fincanın üstüne koyar ama hiç kimse oynatmaz, ruhun oynatmasını beklerdi. Bir zaman sonra fincan evet yazılı kâğıda doğru ilerler, herkesi korkuyla karışık heyecan kaplardı. Sonra başlardı sorular. Kimin ruhu olduğu, nasıl öldüğü, nerede öldüğü, kadın mı erkek mi olduğu...

Bilinen kişileri çağırmaya korkardı gençler. Çünkü anlatına göre, birisi böyle Hz. Ali'nin ruhunu çağırmış da yer gök inlemiş, perdeler uçuşmuş, masalar devrilmişti.

İşte böyle fincanın altındaki ruh, sırayla harflere doğru giderek cümleler kurardı. Saçma sapan şeyler söylediği de olurdu. Böyle durumlarda gençler, "Sinirlendirdik galiba," deyip ruhtan özür diler, fincan ortada fır dolanırdı. Sorulara gelince... Yelpaze genişti. Üniversite sınavını kazanıp kazanmayacaklarından tut, köyde ihbarcı olup olmadığına kadar. Bir defasında böyle Babaların evindeki dip odalardan birinde çağrıldı ruh. Benle Evrim de izledik. Ruh, Amerika'da gölde boğularak ölmüş bir adama aitti. Ona sordular, "Askerler bizim eve alıcı yerleştirdi mi?" diye. Ruh da "evet" ya-

nıtını verdi. Alıcının bacada olduğunu söyledi. Ama bacayı ne kadar aradılarsa bulamadılar. Bu seanslar yaklaşık bir sene milleti oyaladı.

Bir dönem oldu, köylü tekrar Hasan Dede, Sultan Yusuf gibi ziyaretlerin yolunu tutmaya başladı. Kurban kesecek olan ev dolmuş tutuyor, kurbanlıklar dolmuşun üstüne bağlanıyor, sonra hep beraber ziyaret yerine gidiliyordu. Nefesini tutup ziyaretin etrafında üç kere koşarak dönersen dileğin kabul olacak! Bu taşın deliğinden geçersen iyileşeceksin!.. Herkes, dileğinin kabulü için elinden ne geliyorsa yapıyordu. Sonra ziyarete gelmiş başka ailelerin gençleriyle köyün gençleri kaynaşıyor, kızlar oğlan, oğlanlar kız bakıyordu. Biz çocuklar ise çekirge sürüsü gibi birleşiyor, grupları gezip şeker topluyor, et yiyor, ziyaretlerin tadını çıkarıyorduk. Hepimizin ortak sorusu, o yeşil türbelerde yatan erenlerin boylarının kaç metre olduğuydu. Mezarlar o kadar büyük olurdu ki, yatan kişiyi kafamızda canlandırmaya çalışırdık. Sonra başlardık onunla ilgili hayaller kurmaya. Uçtuğu, beş dakikada dağın zirvesine çıktığı, kılıcının iki metre olduğu, ayakkabısının çocuk mezarına benzediği...

Bu dönemde İran-Irak Savaşı sürüyor, haber bültenleri her gün savaşta kaç kişinin öldüğünü söylüyor, ardından Beytüşşebap, Şemdinli, Cudi Dağı gibi yerlerin adları sayılıyor, buralarda çatışmaya girip de etkisiz hale getirilen *teröristlerin* yan yana dizili kanlı görüntüleri veriliyordu. Baş uçlarında silahlarıyla beraber... Ve biz çocuklar ezberliyorduk haberleri: Değerli izleyiciler, Beytüşşebap kırsalında güvenlik kuvvetleriyle çatışmaya giren beş terorist (spikerler böyle derdi) uzun menzilli silahlarıyla beraber ölü ele geçirildi...

Bu "uzun menzilli" ifadesi artık günlük konuşmalarda da yerini almıştı. Hasan dayım, ilkokul öğrencileri için

piyes metinleri yazardı. Bir defasında da böyle yazmıştı: "Gındo'nun mutfağına giren inek, uzun menzilli pırasalarla karşılaştı."

Hasan dayım, belki de köyde değil, şehirde doğsaydı komedyen olurdu. Annemin tüm kardeşleri gibi o da olup olmadık komiklikler yapar, milleti güldürürdü. Köydeki tek kamyon onundu. Ve o, kamyonla özdeşleşmiş biriydi. Kasası lale desenleriyle süslü kamyon, köyün demirbaşı gibi her zaman kapının önünde olurdu. Kimi zaman şehre kayısı satmaya gidenler bu kamyonu parayla tutardı, kimi zaman da hayvan götürenler... Karşı köye okula giden çocuklar, yolda kamyonu görünce havalara uçarlardı. Çünkü Hasan dayım durur, çocukları bindirirdi. Bazen de çocukların arka kasada olduğunu unutur, yoluna devam eder, bağırıp çağıran çocuklar bu yolculuktan zararlı çıkar, karşı köyün çıkışında, şehre yakın bir yerlerde dururdu. Haydi bakalım, gerisin geri yürü...

Birkaç defa köylüleri böyle kasada taşıdığı için trafik polislerine yakalanıp ceza yemişti. Bir gün yine köylüleri doldurup şehre giderken tembihlemişti: Araba durunca sakın kafanızı kasadan dışarı çıkarmayın. Polislere diyeceğim ki büyük baş hayvan taşıyorum.

Yolda trafik polisleri durdurmuş ve dayım da "Büyükbaş hayvan taşıyorum," demişti. Tam o esnada köylüler kafasını çıkarınca polisler de kızmıştı dayıma, "Hani büyük baş hayvan taşıyordun?" diye. Dayım, bir polislere, bir köylülere bakıp cevaplamıştı: "Kardeşim bunlar hayvan! Hayvan olmasalar, ben onları o kadar tembihlemişim, kafanızı çıkarmayın diye, çıkarırlar mı?"

İşte böyle bu "uzun menzilli" gibi, İran-Irak Savaşı ve dünyayla ilgili pek çok konu köylünün diline dolanırdı.

Karısı Afık'ı 12 Eylül günlerinde kalp kriziyle kaybeden Yusuf yaşlanmış, hayal dünyasında yaşamaya başlamıştı. Ne

zaman İran-Irak Savaşı'nı anlatan haberlerle karşılaşsa, seferberlik olduğunu düşünürdü. Oturduğu yerden kalkıp, "Çimem de askere gidem, harp çıkmış," derdi. Eve varınca da unuturdu bu sözlerini.

Yusuf, türlü türlü şeyler söylemeye başlamıştı. Margaret Thatcher ile sevgili olduğunu, kendisinden bir çocuğu olduğunu ve ona sık sık mektup yazıp "Seni yanıma alayım," dediğini ama kendisinin bu teklifi kabul etmediğini söylüyordu.

Bizim köyün pek çok erkeği yaşlanınca böyle tuhaf hadiseler anlatırdı. Mesela Hıtto şöyle diyordu: "Bir gün ben, Süleyman Demirel ve Nazmiye, ormanda yürüyüşe çıktık. Sohbet ede ede ilerliyorduk. Süleyman biraz hızlı yürüyüp bizden uzaklaştı. O sırada Nazmiye'yle baş başa kaldık. Nazmiye dönüp dedi ki 'Hıtto, Süleyman'ın çocuğu olmuyor, bana bir kişne de çocuğum olsun...'"

Yukarı Babaların evinde rahmetli Xacê'nin başka bir köyde oturan kardeşi Sadık gelirdi sık sık bizim köye. Kulağının dibinden ayırmadığı radyosuyla meşhurdu. Radyoyu kendisine Bülent Ecevit'in verdiğini söylerdi. O ise bir gün Ankara'ya gittiğini, Ecevit'in kapısını çaldığını, kapıyı Rahşan Ecevit'in açtığını, içeriye girdiğini, Bülent Ecevit'in yerinden kalkıp "Way benim şark aslanım, hoş geldin," dediğini, dönüp Rahşan'a "Hemen el leğenini getir de aslanımın ayağını yıka," diye seslendiğini, Rahşan'ın da ayağını yıkayıp havluyla kuruttuğunu, çok hatırlı bir kadın olduğunu anlatırdı.

Onlar böyle anlatınca köylüler de, "Deh!.. Densiz ölmüş, siki dineli kalmış," der, kocadıkça kendilerinden haberi olmayan bu adamların hallerine bakmadan, hâlâ densiz olmalarıyla dalga geçerlerdi.

Şimdi böyle değişen zamanı, değişen alışkanlıkları ya da tekrar dönülen alışkanlıkları anlattıkça sanmayın ki her şey du-

ruldu. Hayır, baskınlar ve gözaltılar devam ediyordu. Hatta o kadar rutinleşmişti ki size anlatma ihtiyacı dahi duymamışım.

Bu dönemde bizim evle yukarı evin gençleri yeni sol örgütlenmelerin içinde oldukça aktif yer alıyorlardı. Bu nedenle bir yerde bir şeyler olsa, bu iki ev basılıyordu. Baskınlara artık hepimiz alışmıştık. Komutanlarla da yüz göz olmuştu millet.

Bir baskında, yukarı evde herkesi kapının önüne çıkarıp, her yeri didik aradılar. On-on beş dakika sonra komutan, avucunda bir tabanca mermisiyle çıktı evden. Mermiyi göstererek "Bunun anası nerde anasıını?" diye İsaf'la kocası Hüseyin'e bağırmaya başladı. Hüseyin, İsaf'a göre daha cesaretsizdi. Hem zaten o istemiyordu çocuklarının siyasetle şunla bunla uğraşmasını. İsaf önce sesini etmedi ama komutan kararlıydı. Sonunda komutana "Ver hele neymiş bir bakayım," dedi. Mermiyi aldığı gibi otların arasına fırlattı. Komutan sinirlendi. Mermi yoktu, git ki bulasın! Askerleri otların içine saldı. Aradı taradı bulamadılar. Delil ortadan kalkınca komutanın da yapacağı bir şey kalmadı. Arabalara atlayıp gittiler.

İsaf böyle bir kadındı. Korkusuzdu. Askerlerin karşısına dikilip, çocuklarını arkasına alırdı. Bir seferinde de kış günü cezaevine oğlunu ziyarete gitmiş ama tutuklu yakınları görüş sırasındayken sobalı salona alınmamış, karın altında bekletilmişlerdi. İsaf en sonunda cinlenmiş, askeri ittiği gibi sobalı salona girmişti. Askerle İsaf'ın gürültüsü büyümüş, cezaevi müdürü gelmişti. Ama adamın müdür olduğunu bilmeyen İsaf, karşısında dik dik durup "Atın şu kadını dışarı," diyen adamın kafasına ayakkabısını çıkardığı gibi şappada vurmuştu. Bu ani hareket karşısında herkes buz kesmiş, müdür arkasını döndüğü gibi çıkıp gitmişti. Dedim ya, İsaf böyle bir kadındı...

1986'daydık ve yaz ortalarıydı. Babaların büyük bahçesinin kayısı ağaçları öyle bir meyve vermişti ki dallar bükülmüştü. Altından kalkılacak gibi değillerdi. Bizim evle yukarı evdekiler bir olup, bahçeye çadır kurdular. Yetmedi, Doğanşehir'den yirmi işçi getirdiler. Evleri kapatıp, bahçede yatıp kalkmaya başladık. Herkes harıl harıl çalışıyordu. Bir arada çalışmanın neşesiyle kayısının bolluğu birleşiyor, hayaller kuruluyordu. Babalar gidip büyük bir teyp aldılar. Bahçeye elektrik de çekilmişti. Gün boyu teypten türküler yükseliyor, karşı köyden duyuluyordu. İsaf ve Hanım yemek işini almışlardı üstlerine. Benle Evrim, akşamdan ağaçların dibine dökülen kayısıları topluyorduk erkenden. Onlar bizim payımızdı. Parası da bizim olacaktı. Satıp, istediğimizi alacaktık. Hatta bu aralar köyün içinde küçük bir bakkal açılmıştı. Nasıl olsa elimize para geçecek diye gidip çikolata alıyorduk borca. Bakkalın sahibi Cafer, yakına yakına defteri çıkarıp, borcumuzu işliyordu. Evet, Cafer hep yakınırdı. Tavukların dükkâna girip leblebileri yemesinden, milletin borcunu ödememesine kadar her şeyden...

Bahçede geçirdiğimiz günlerde, gençler bazen aşağıdaki Sultan Suyu'nda balık yakalıyordu, bazen de kadınlar üstüne kayısı serilen bezleri yıkamak için suya iniyor, gölleşen noktada hem yüzüyor hem de bezleri yıkıyorlardı. Biz de peşlerine takılıyorduk. Doyasıya yüzüyorduk. Yengeçler görüp korkuyorduk. Bu kumlu bölgede bazen yılanlar geçiyordu önümüzden. Yine korkuyorduk. Sonra gidip kum böcekleriyle oynuyorduk. Kalender diyorduk adlarına, herkes öyle mi der bilmiyorum. Avcumuzun içine alıyorduk kalenderi. Üstüne kum koyuyor ve kalenderin, avuç içimizi gıdıklayarak kumdan yukarı doğru çıkmasını izliyorduk. Her şey çok güzeldi o sene. Evrim'in kardeşi vardı, bebekti, adı Esen'di. Onunla oynuyorduk bazen.

Bir gün yukarıda, ağaçların arasında askerî arabaların dur-

duğunu, inen askerlerin bahçeye doğru koştuklarını gördük. İsaf'ın oğlu Hüseyin askerleri gördüğü gibi ağaçların arasından kaçarak kayboldu. Herkes çok korktu. Askerler bahçeye dağıldı. Kalbimiz güm güm atıyordu. Ya Hüseyin'i yakalarlarsa? Ya ateş ederlerse?

Herkesin rengi attı. Sonra askerler döndüler. Hüseyin kaçarken kimliğini düşürmüştü. Ellerinde kimlik vardı. Bu zamanın askerleri henüz ısrarla iz sürme derdinde değildi. İsaf'ın kocası Hüseyin'i alıp gittiler. Hepimizin keyfi kaçtı. Yas havasına büründük. Hüseyinsiz çalışmak hiç de keyifli olmayacaktı. Çünkü o hem işleri yönetiyor hem de herkesi eğlendiriyordu. Ölü toprağı serpildi koca bir bahçeye.

O gün akşama doğru Baba Hüseyin'i bıraktılar. Oğul Hüseyin ise günlerce bahçelerde gizlendi. Gece yarıları gizlice yemek götürdüler ona. Saman yığınlarının arasında saklandı bazen. Küçük Esen ise bu baskından fazlasıyla korkmuştu. Kekeme oldu. Günlerce konuşamadı. Askerî yeşilden korktu. O rengi gördüğünde ağlamaya başladı.

Sonraki günlerde bu baskının nedenini anladı herkes. Çünkü bir zamanlar Kürdistan Özel Örgütü diye kurulan örgüt Kürdistan Komünist Partisi olmuştu ve örgüte büyük bir operasyon yapılmış, merkez yöneticilerinin tümü yakalanmış ve Diyarbakır Cezaevi'ne konulmuştu. Yakalanıp da tutuklananlar arasında Teslim amcamın oğlu Hasan'la karısı ve bir yaşındaki kızları Çilem de vardı.

Sonraki günlerde Hüseyin'le amcamın oğlu Şükrü'yü de yakalayıp tutukladılar. Yine herkes cezaevindeydi.

O sene, onca emekle toplanan kayısıları alan tüccar da dolandırıcı çıktı. Babalar en büyük hasadını tüccara kaptırdı. Para alamadılar.

Yine kötü günler başladı. Bu kötü günlerin arasında tek güzel olan şey Çilem'di... Çilem'i ağlayıp sızlayan anasının kollarından alıp, Hanım'a verdiler... "Eşeğin siki dayanmaz,"

dediği onca oğlanın ardından, beşikte boğulan Nihal'in ardından Çilem, Hanım için çok iyi bir oyuncak oldu. Dikiş makinesinin üstünden kalkmıyor, rengârenk elbiseler dikiyordu Çilem'e. Kazaklar örüyor, saçına rengârenk kurdeleler takıyordu. Bir zaman annesiz-babasız dolanan ben gibi, şimdi kadınların yumuşak memeleri Çilem'i sarıp sarmalıyordu.

Unutmayayım... En büyük değişimi, isimlerde yaşadık. Devlet, ben, İhtilal ve Stalin'in de aralarında olduğumuz pek çok çocuğun ailesine dava açtı. Bu isimlerin Türk toplumunun örf ve âdetlerine uymadığı, değiştirilmesinin zorunlu olduğu bildirildi. İhtilal'i Birsen, Stalin'i Şadi, beni ise Şükrü yaptılar.

Ama bu Şükrü ismi, sadece kimlikte yer aldı. Hiç kimse bana Şükrü demedi...

29. Diyarbakır Cezaevi

Karşı köy Karapınar'daki ortaokula başladım. Köy okulundan farklıydı bu okul. Çünkü çevre köylerden bir sürü çocuk geliyordu. Bir sürü yeni arkadaşım oldu.

Sabah erkenden yola çıkıyorduk. Bazen yağmur yağıyor, sırılsıklam varıyorduk okula. Bazen belimize kadar kar düşmüş oluyordu. Gömülüyorduk yürürken. Üstümüzde bir hırka, bir ceket, su çeken ayakkabılar, çantamızda ekmekle... Karda sekerek çalılıklara ilerlemiş bir tavşanın izine takılıyorduk bazen, zamanı unutuyorduk. Bazen tipi oluyordu, yollar tepeler birbirine karışıyor, sisin altında yön bulmaya çalışıyorduk. Karla kaplı dalları birbirimizin üstüne silkeleyip eğleniyorduk. Kimi zaman bata çıka ulaştığımız okulda, öğretmenlerin "Bugün tatil," demesiyle gerisin geri köy yoluna düşüyorduk. Okulun tatil olduğunu, okula var-

madan öğrenemiyorduk. Böyle de bir tuhaflıktı işte bizim talebeliğimiz.

Memeleri belirginleşip kalçaları genişleyen kızları izliyorduk. Kimileri kadınlaşmış olurdu, kimileri ise hâlâ sümüklü birer çocuk. Beden derslerini çok seviyorduk. Kızlar, irileşmiş kalçalarının üstüne eşofmanları geçirip, minderin üstünde takla attıkça, oynayan kalçaları ve titreyen memeleri bizi heyecanlandırıyordu. Sonra önümüz durduk yere kabarıyor, eşofmanımızı çekiştirerek bu utancı örtmeye çalışıyorduk. Kızlarsa bıyıkları yeni terlemiş, sesi çatal çatal çıkan bizlerden ziyade genç öğretmenlere cilve yapmayı seviyorlardı. Sinir oluyorduk öğretmenlere.

Sünni köylerden de öğrenciler geliyordu ama sayıları epeyce azdı. Onları dövmeyi seviyorduk. Ama onlar da azınlık olduklarının farkındaydılar ve bizleri sinirlendirecek kadar efendi duruyorlardı. Etliye sütlüye karışmıyorlardı.

Gözümüz Öğretmen Okulu'ndaydı. Oradaki abilerde... Asıl onlar devrimcilik yapıyordu. Biz de liseye geçelim, biz de yapacaktık.

Bu zamanlarda sabahları öğrencileri kaldırıp "Dün haberlerde ne vardı anlat bakalım," diye bir garip *giriş* dersimiz olurdu. Güne giriş... Biz de kalkıp anlatırdık, İran ile Irak savaşında neler olduğunu, Özal'ın neler söylediğini, Beytüşşebap'ta kaç *teroristin* öldürüldüğünü, ne kadar mühimmatın ele geçtiğini... Çok tartışırdık öğretmenlerle. Dünya haritası ve sınırlarını işlediğimiz bir zamanda mesela Taylan kalkar, "Biz sınırları ortadan kaldırmak istiyoruz hocam!" derdi. Evrim mesela "şiir ezberleme" dersinde Nazım Hikmet'in "Komsomol" adlı şiirini okurdu; sabahları İstiklal Marşı okunurken kimi öğrenciler arkada Kürtçe türkü söylerdi. Her şey dalgalı, parçalı bulutluydu.

Meşhur On Kasım gününü anlatmadan geçemeyeceğim. Güldükçe şimdi bir garip oluyorum. Vücudumdaki delik-

ler daha mı açılıyor, kapanıyor mu anlamıyorum ama gıdıklanıyorum.

Sabah, tören için köydeki ilkokulun çocuklarını da getirmişlerdi bizim bahçeye. Yüzlerce çocuktuk. Önce siren çalınacak, ardından İstiklal Marşı'nı okuyacaktık. Siren çalmaya başlayınca etraftaki evlerdeki hindiler gulululululu diye ötmeye başladı. Onlar öttü biz güldük. Öğretmenler çok sinirlendi ama ne yapalım, hindiler susmak bilmiyordu. Tabii biz hindi değil, *culux* diyorduk. Neyse böyle güle bayıla bitti siren sesi. Ardından ilkokulun öğretmenlerinden biri geçip, ses verdi İstiklal Marşı için. Bu bizim hiç de alışık olduğumuz bir ses değildi. Pazar günleri hepimizi sinir eden TRT'deki "Pazar Konserleri"ndeki adamlar gibiydi. Boğazını titreterek "Kooorrk-maaaaa," diye ses verdiğinde hepimiz karnımızı tutarak gülmeye başladık. Öğretmenler yine çok sinirlendi. Çok sert bağırdılar, sustuk. Yine "Koorrrk-maaa," diye bağırdı biz yine karnımızı tuta tuta kahkaha attık. Sonra başka bir öğretmen geldi ve kulağımızın alışık olduğu sesle söylemeye başladı: "Kork-maaa sön-meeez bu şafak/ lardaaaa yüzen al-sancaaaak!"

Kürne'nin çocuklarıyla çekişmelerimiz hem ortaokulda sürüyordu hem de Öğretmen Okulu'nda. Bu dönem, Kürne'nin kızları türban takmaya başladılar. Herkes harıl harıl türban takıyordu. Şaşırıyorduk biz. Çünkü Kürne'de evlenen kızlar örtünüyordu. O da tülbentti. Ama bu örtü biraz garipti.

Biz ortaokuldakilerse bambaşka çekişmelerdeydik. Top oynarken oyuna almama, aynı sırada oturmama gibi... İlkokuldayken kızların kurduğu bir halk oyunları ekibi vardı. Bunu ortaokulda da devam ettirdiler. Öğretmenler istemişti. Fakat halay başı konusunda gerginlik vardı. Kürne'de Saniye isminde bir kız vardı. Onunla Evrim rakiptiler. Sonra öğretmenler Saniye'yi halay başı yaptılar, Evrim'i de halay sonu.

Tabii bunu yaparken, Evrim'e halay sonunun da en az halay başı kadar önemli olduğunu anlattılar. Çaresiz kabul etti.

Teybe, davul zurnalı müziklerin olduğu kaset takılıyor ve başlıyorlardı delilo... 19 Mayıs hazırlığındaydılar. Onlar halaya hazırlanıyordu, biz de kule yapıp bayrak dikmeye.

19 Mayıs günü sıra folklor ekibine geldi. Ama bir şeyi hesaplamamışlardı. Halay başı önde, ekibi arkada, sıra halinde girdiler alana. Halay başı önden girince, halayın sonuncu kişisi oldu. Evrim baştaydı. Halaycılar, bu durumu henüz algılamamışlardı ki teybin düğmesine basıldı ve Saniye bir tarafa çekmeye başladı halayı, Evrim ise diğer tarafa. Ortadakiler hangi tarafa oynayacaklarını bilemediler. Komik, karman çorman bir vaziyetteydi meydan. Okulun müdürü sinirlenip, teybin düğmesine bastığı gibi önce müziği susturdu. Sonra da dönüp "Çıkın hepiniz," dedi. Bir yıl boyunca kan ter içinde prova yapan kızlar, boyunlarını büküp alandan çıktılar.

Bizler ise kule yaparken tepeye çıkacak olanın Sünni bir çocuk olmasını asla kabul etmiyorduk. Neyse ki başımıza öyle bir şey gelmedi. Toplanıp onu havaya kaldıracağız öyle mi? Yook, imkânı yok!

Öğrencilik dönemlerimizde din derslerine girer, duaları ezberler, notumuzu alır, işimiz bittiğinde de bu duaları evirir çevirir dalga geçerdik: Süphaneke sümbülteke...

Hiçbir öğretmen bize namaz öğretme cesareti gösteremedi. Zaten evde anne babalar da sorardı çocuklara "Namaza geldiniz mi?" diye. Çocuklar "Yok daha oraya gelmedik," der, anne babalar rahat nefes alırdı. Ola ki öğretmen namaz kıldırsın, millet toplanıp okulun kapısına dayanırdı. Velhasıl ne abdest almayı ne de namaz kılmayı öğrendik.

Bazen Öğretmen Okulu'ndaki devrimci abiler gelirlerdi. Öğrenci örgütlenmesinden bahseder, bizim de ortaokulda bir örgüt kurabileceğimizi öğütlerlerdi. Gerçi yaşımız ve

heveslerimiz biraz farklıydı. Aradaki kuşaktık biz. Şu anda olur olmadık zamanlarda havalanan bıllolarımız ile kızların memeleri, kikirdemeleri, kediler, kurbağalar daha çok ilgimizi çekiyordu.

Cevizpınar köyünden Muharrem diye bir genç vardı Öğretmen Okulu'nda. Bir gün öğle tatilinde geldi ve ben onunla, büyük bir devrimci gibi elim arkada volta atıp, okuldaki *durumlar* hakkında sohbet ettim. Kimlerin devrimci mücadeleye yakın ve yatkın olduğu, nasıl bir örgütleme kurabileceğimizi konuştuk. Kitaplarla dergiler getirecekti, okuyacaktım ve diğer öğrencilere verecektim. Bu okul *toparlanmalıydı.* Uygun kişi bendim. Bir sorumluluk yüklenmekten çok, bir sorumluluk için aday görülmek gururlandırıyordu beni. Koltuklarım kabardı.

Fakat bu gururum bir saat sonra yerle bir oldu. Sınıfa giren okul müdürü, "Lan yabancıların okul içinde ne işi var?" diye bağırarak üzerime yürüdü. Cevap veremeden, kolumdan tuttuğu gibi kıçıma tekme atmaya başladı. Sonra da "Siktir git hadi, bugün derse girmeyeceksin," dedi. Herkesin gözü önünde tartaklanmak gururumu incitmişti. Çıktım. Vurdum kendimi köy yoluna. Sonradan düşündüm, derse girmemenin bedeli sopa da olsa, iyiydi Tavşan izi sürdüm, kuş avlamaya çalıştım, Sultan Suyu'nda taş sektirdim ve akşama kadar avarelik yaptım.

Bu zamanlar, canavarlık zamanlarımdı. Bilirsiniz, köy çocuklarında tuhaf bir acımasızlık vardır. Erkeklerde... Kızlar yapmazlar öyle kedi öldürme, kurbağa şişirme işleri. Biz yapardık. Bir aralar benle Taylan kedi avındaydık. Kedileri yakalıyor, sonra da asıyorduk. Yetinmiyor, tavukların kıçına çöp sokuyor, kurbağa şişiriyor, eşek dövüyorduk. Hayvanların acı çekmesini, ölmesini izlemek keyif veriyordu bize. Yaralı bir eşeği saatlerce dövdüğümüzü hatırlıyorum. İlk gençlik yıllarının verdiği bir acımasızlık vardı üstümüz-

de. Küçükken böyle değildim. Seviyordum hayvanları. Ama şimdi, bilmiyorum, sertlikler ilgimi çekiyordu. Sadece hayvan öldürmüyor, tuhaf deneyler de yapıyordum. Bomba denemeleri yapıyordum. Kireci bir tenekeye dolduruyor, içine gaz döküyor, kibrit atıyordum. Bir defasında böyle kapının önünde teneke gum diye patladı, gözlerimin içi yanık kireç doldu. "Oy ana gözüm, oy gözüm," diye karanlık içinde yalpaladım. Annem hemen yüzümü yıkadı. Gözlerim açıldı. Görüyordum neyse ki. Sonra da boynumun köküne iki tane patlattı, "Yetişmeyesice, başına bir gün bir iş açacak!" Kaçtım, ardımdan taş attı.

Okuldan geriye kalan zamanlarda ben, Taylan ve Evrim it ayağı yemiş gibi dolaşıyor, yeni oyunlar buluyorduk. Bazen tuvalete girenlerin üstüne dökülmek üzere hazırlanmış bir salça tenekesi içerisindeki suyla tuzak kuruyorduk, bazen kavga edip birbirimize tokat atıyor, sonra "Bu bize yakışmıyor," diye barışıyorduk. Kendimize yakıştırdığımız ve yakıştırmadığımız şeyler vardı. Bizler *siyasi* idik. Kimi şeyler yakışmıyordu. Kedi öldürmek yakışıyordu ama birbirimizin kafasını kırmak yakışmıyordu.

Benim okul günlerim böyle geçerken, bizim toprak evle Babaların evi de tutuklu oğulların yokluğuna alışıyordu. İsaf ile Hanım hariç... Onlar gizli gizli ağlıyor, tıpkı bir zamanlar Nenem Xacê'nin yaptığı gibi Allah'la hesaba duruyorlardı. İsaf, oğlunun işkenceden patlamış ayaklarını gördükten sonra 12 İmam orucunu tutmayı bırakmıştı. Her geçen zaman, bir zamanlar materyalist öğretiyle Tanrı'yla hesaba duranların maneviyatını etkiliyor, bu sefer bu zulme dur demediği için küsüyorlardı Tanrı'ya.

İki evin gençlerine geline... Dinamitle balık avlama evresinden, elektrikle avlamaya geçmişlerdi. Bu tehlikeli oyun bazen canlarını yakıyordu. Avcılığa sarmışlardı kafayı. Top-

lanıp kuş avlıyorlar, kirpi, tosbağa yiyorlardı. Ördek avına da merak salmışlardı. Bir gün eve iki ördek getirdiler yabani ördek diye. Fakat ördekler hiç de yabani durmuyordu. Bir hafta sonra anlaşıldı mesele. Yaban ördeği diye, yakın köy Sincik'te başıboş dolaşan iki ördeği alıp getirmişlerdi. Ördeklerin sahibi sora sora öğrenmişti ki bizim evdeler.

Sonra bu ördek avlama merakını daha da ilerletip, gidip ördek sesi çıkaran tuhaf bir alet satın aldılar. Üflediğin zaman gaaarttt gaaartt ötüyordu. Ördekler bu sese geliyormuş, avcılar da yakalıyormuş. Günlerce su kenarlarında, vadilerde gaaart gaaart öttürdü bizimkiler ama ördekler gelmediği gibi, sesi duyan cümle mahlukat kaçtı.

Bu vakitlerde cezaevinde yatanlara ziyaretlerimiz sürüyordu. Yaşımız büyüdüğü için eskisi gibi açık görüşlere alınmıyor, koğuşlar arası dolaşıp, hasılatı toplayamıyorduk. Ama yine de ziyaretler münasebetiyle şehre gitmek bizi mutlu ediyordu. Evrim, abisini görmek için Elazığ'a gitmişti. Döndüğünde bütün ayrıntılarıyla anlatmıştı Elazığ'ı. Kıskanmıştım. Ben hâlâ Malatya dışında bir yer görmemiştim. Ama şimdi sıra bendeydi. Diyarbakır'a, Teslim amcamın oğlu Hasan'la karısını görmeye gidecektim.

Ben, amcamın kızı Muazzez ve Vahap bir gün Diyarbakır yoluna düştük. Yazdı. Sıcaktı. Otobüs ilerledikçe etrafı izliyordum. Dağların arasından, vadilerden, köprülerden, askerî karakolların önünden geçtik. Yol boyu karpuz tarlaları gördüm. Canım karpuz çekti. Arabada olmasaydık, inip bir güzel çalardım. Kırıp, güneşin altında soğutup yerdim. Sulu sulu...

Diyarbakır'a ulaştık. Upuzun surlar vardı. Çok sıcaktı. Dolmuşa binip cezaevine gittik. Surlar gibi upuzun duvarlarla

çevriliydi cezaevi. Kapısı mahşer yeri gibiydi. Herkes Kürtçe konuşuyordu, anlamıyordum. Bizimkine benzemiyordu. Benzese de anlamayacaktım ya, neyse... Bakımsız çocuklar, değişik giyinmiş kadınlar, boynu poşulu erkekler vardı kapıda. Sıra beklerken yaşıtım çocuklarla tanıştım. Onlara surları sordum. Gözlerini kocaman açıp, kara, kirli ellerini göstererek "Çok akrep var orada, aha bu kadarlar," dediler. Çok bekledik kapıda. Sonra sıra bize geldi. İçeri girdik. Bizi içeri alan askerler çok sertti. Sürekli emrediyorlardı. Kimileri askerlerin dilini anlamıyordu. Anlamayanlara, anlayanlar yardım ediyordu.

Bahçede sıra beklerken bir uğultu koptu. Sonra dışarıdakiler içeriyi taşladı. Ardından askerler "Yere yatın!" diye bağırdı ve ateş etmeye başladılar. İlk emirle hepimiz şaşkına dönmüştük. Anlayamadık. İkinci emir geldi "Yere yatııınnnnn!" Hepimiz yere kapaklandık. Korktum. Muazzez ablam daha çok korktu. Sonra sesler kesildi. Kapılar açıldı ve askerler hepimizi iteleyerek "Çıkın dışarı," dediler. Görüş iptal olmuştu. Dışarı çıktığımızda bir sürü eli sopalı, beli silahlı sivil polisin, kapının önündekileri gözaltına almaya çalıştığını gördüm. Birbirimizi kaybettik. Yalnızdım. Geri dönemiyordum çünkü herkes kaçışıyor, polisler yakaladığını arabalara atıyordu. Koşmaya başladım. Nereye koştuğumu bilmeden... Sonra dar bir sokakta buldum kendimi. Az ileride kalabalığın arasında Muazzez ablamı gördüm. Tam ona doğru gidiyordum ki polisler ablamı tutup arabaya bindirdiler. Araba hareket etti, arkasından koştum. "Nereye götürüyorsunuz?" diye bağırdım. Araba durdu. Bir ses "Onu da alın," dedi. Beni de bindirdiler arabaya. Ablam, bir adamın fena halde dövüldüğünü görünce "İnsan gibi davranın," diye bağırmış, bunun üzerine de gözaltına alınmıştı. Bizi, surların içinde bir karakola götürdüler. Girdiğimizde gördük ki Vahap da orada. Sonra ben Vahap amcamın yanında kaldım.

Ablamı ayırıp götürdüler. Öğrendik ki dışarıdakilerin içeriye taş atmasının sebebi, askerlerin kadınları araması ve ararken taciz etmeleriymiş. Yani dışarıda öyle bir laf dolaşmış.

Yemek yemedik, su içmedik. Sesler geliyordu sürekli. Bir ara, karşımızdaki bir odanın kapısı açıldı. Bir kadını çırılçıplak gördük. Amcam, "Muazzez bu," dedi. Yüzünü görememiştik. Amcam yumrukla duvara vurdu. Gözleri dolmuştu. Korktum.

Sonra bizi mahkeme binasına götürdüler. Beni yaşım küçük diye savcılığa çıkarmadılar. Ardından serbest bırakıldık. Muazzez ablamla kapıda buluştuk. Amcam, "Sana ne yaptılar?" dedi. O da "Bir şey yapmadılar," cevabını verdi. Amcam inanmadı. Ablam ısrar etti. Sonra anlattı: İlk gün beni bir hücreye koydular. Karanlıktı. Sonra oradan çıkarıp gözlerimi bağlayıp başka bir yere götürdüler. Beş kadındık. Birileri geldi, 'Bu taş attı, bu atmadı,' gibi şeyler söylediler. Taş attığı söylenen iki kadını ayırıp götürdüler. Ertesi gün kadınları tekrar getirdiler. Sonra da Leyla Zana'yı getirdiler. Kadınlar 'Leyla bize taş attırdı,' demişler. Leyla'nın üstüne çok gittiler. Ama Leyla o gün orada yokmuş. Bir komutan, 'Sen şimdi sus, biraz sonra seni konuşturmasını bilirim,' dedi. Çok küfür ettiler. Sonra Leyla'yı alıp götürdüler. Çığlık seslerini duyduk kadının. Anladık ki işkence yapıyorlar. Leyla kendisi söyledi zaten 'Bunlar üzerime ifade vermiş, bunlara dikkat et,' diye. Sonra Leyla'yı da getirip hepimizi mahkemeye çıkardılar. Baktım ki o iki kadın polislerle çok samimi. Onlardan sigara alıyorlar falan. Yani gördüğün kadın ben değilim, Leyla!

Amcam "Hadi öyle olsun," dedi. Yine de inanmadı.

Malatya'ya döndük. Yaşadıklarımızı anlattık. Kadınlar, Leyla için çok üzüldüler. Ben asker hikâyelerine alışık çocuklara akrep hikâyeleri anlatmayı tercih ettim. Surlara çıktığımı, kocaman, kara akrepler gördüğümü anlattım. An-

latırken, cezaevi kapısındaki çocukların ellerini gözümün önüne getiriyordum. Kara ve kirli ellerini...

30. GÖÇ

İşte kuşlar da ötmeye başladı. Mayıs kuşları... Siz de muhakkak dinleyin. Mayısın bir sabahında pencerenizi aralayıp, baharı cıvıldayan kuşları... Dinleyin. Üstünüzde bir yorgan olsun. Üşüyün. Üşüyerek dinleyin. Gelmiş baharı, gecikmiş yazları o zaman anlarsınız. Bu cıvıltılarla ruhunuz kanatlanacaktır, iddia ediyorum. Ruhunuz, karanlığın kaçıncı katında olursa olsun, kanatlanacaktır.

Kuşlar da öttüğüne göre zaman daralıyor demek. Hikâyemi tamamlamalıyım. Az kaldı, sabırlı olun. Anneme bakıyorum da bir yandan, ne çok sigara içti. Ruhum bedenimde olsa, öksüreceğim. Fakat boşluktan başka bir şey hissetmiyorum. Kanatlı mıyım, kanatsız mı, bağlı mıyım serbest mi, ölü müyüm diri mi, hiçbir şey anlayamıyorum. Araf dedikleri bu olsa gerek?

Devam edeyim... Nenem yaşlanmıştı. Hem de çok! Artık bir gözü toprağa bakıyordu. Hepten huysuzlaştı. Altına ediyordu. Ev bok kokuyordu. Sürekli yataktaydı. Annem, ağzına kaşıkla yemek veriyor, altını temizliyordu.

Bu senenin adını hüzün senesi koyuyorum izninizle. Nedenine gelince... En önemlisi, bizim üstünden geçerek karşı köye okula gittiğimiz köprü de dahil, koca bir alana baraj gelecekti. Hatırlarsınız, Deniz'le Teslim amcamın üzerinde durup da taş sektirdiği köprünün bulunduğu bu baraj alanı büyük bir vadiydi. Herkesin en büyük kayısı bahçesi oradaydı. Balık avladığımız koylar, yılan peşine düştüğü-

müz kumluklar, dallarına dadandığımız ağaçlar, her şey su altında kalacaktı.

Evvela bir söylenti dolandı. Kürne de suyun altında kalacak, oradaki evler bizim mahalleye taşınacak diye. Herkesi telaş aldı. Suyun gelmesi dert değildi. Kürne nasıl olup da bizim tarafa taşınacaktı! Köyün ilk kurulduğu yıllardaki gibi taşlaşacak mıydı millet?

İsaf'ın kocası Hüseyin bir gün şehirden döndü. Rahatça ayaklarını uzattı. Yüzü gülüyordu. Kimse anlamadı neye gülüp, neyden keyiflendiğini. Cebinden bir tutam kağıt çıkarıp ortaya attı. Baktılar ki Hüseyin, evlerinin yamacına kurulu olduğu tepeyi hazineden satın almış. Kürneliler gitsindi de Babaların evinin etrafına ev yapsınlardı hele! Babalar kuyruğu kurtardı... Peki ya diğerleri?

Günler söylentilerle geçiyordu. En nihayetinde devlet köye bir keşif heyeti gönderdi. Barajın yeri belliydi. At çiftliğinin alt tarafından başlayacak, köprüyü geçecek ve Sincik'in atında bitecekti. Bu alanda ev yoktu. Hepsi bahçeydi. Devlet de kimin bahçesi ne değerdeyse, parasını verecekti. Millet bu sefer parayı beklemeye başladı.

O sene yine bir söz yayıldı. Öğretmen Okulu, çevre köylerin öğrencilerini zorunlu olarak alıyordu okula. Ama bu sene yeni bir karar çıkmıştı ve ancak kendi bünyesindeki ortaokulda okuyan çocukları alacaktı. Yani bizi almayacaktı. Ben de dahil pek çok öğrenci kaydımızı alıp Öğretmen Okulu'nun ortaokuluna geçtik. Öğretmen Okulu'na geçmek işime gelmişti. *Abilerle* aynı okuldaydım. Ayrıca, Tunceli ve Elazığ gibi yerlerden gelmiş pek çok öğrenci vardı. Onlarla arkadaş olmaya başladım.

Öğretmen Okulu'na yarım dönem için geçmiştim ama adaptasyon sorunu yaşamaktan öte keşiflerdeydim. Bu zorun-

lu geçiş beni heyecanlandırmıştı. Okulda yatılı kalan, ailelerinden uzak, birbirine sığınmış ya da birbirine karşı bileylenmişler, çete halinde dolaşanlar, kenarlarda silik silik zaman sayıp, bir an önce köylerine dönmeyi bekleyenler, kızlara cesurca takılanlar... Kollarının altındaki kitapları daha bir görünsün diye en üste koyup *siyasiyim* mesajı verenler, kendisini bekleyen ailesi hakkında ayaküstü yalanlar atanlar, yoksul olup zengin görünenler... Yani bir istasyonda buluşmuş yüzlerce yabancı yolcunun, bu kısa ve zorunlu birliktelik esnasında pek de sırlar vermeden, ama yolculuğun konforunu ve güvenliğini bozmamaya gayret ederek kompartımanlardaki yerlerini almaları gibi bir şeydi Öğretmen Okulu... Herkesin tavuğuyla, keçisiyle, sepetiyle bindiği köy dolmuşuna benzemiyordu. Ki geldiğim okul öyleydi. Sırlara çok da yer yoktu. Çevre köylerden gelen öğrencilerin ana babasını, kaç dönüm tarlası olduğunu bilirdin. Bu bilgi, hiç kimseye farklı davranma, farklı olma şansı vermezdi. Hele de köylülüğün acımasızlığıyla yan yana gelince... Babalarının lakaplarını bildiğimiz çocuklar neyin gizemine dursundu?

Yeni bir dünyaya girmiştim velhasıl. Yarım dönemliğine de olsa, yeni bir dünya... Arkası gelecekti ya, şimdi alıştırmalardaydım. Öğrencilerin belki böyle çeşitli yerlerden gelmiş olması, biraz daha cesur kılıyordu onları. Liseliler, haliyle bizden daha büyük olunca, inanılmaz derecede ilgimizi çekiyorlardı. Onlar da bunun farkındaydı. Töre ailesinden olmam, sola yakın öğrencilerin hemen dikkatini çekiyor, gelip benimle konuşuyorlardı. Diğerlerine göre daha avantajlıydım. Ben de göğsümü şişirip, havamı basmaya başladım. Yeni arkadaşlar edindikçe kimisine şaşırdım, kimisine hayran kaldım. Mesela Tuncelili olup da korkak olanı görünce garipsedim. Mardinli, Diyarbakırlıların kendi aralarında-

ki yakınlık beni şaşırttı. O sıra gördüm işte, Apocular diye bir grup var.

Onlar biraz farklıydı. Kapalılardı. Kendi aralarında Kürtçe konuşuyorlardı. Başka bir dünyaları vardı. Dağdaki savaşçılardan bahsediyorlardı. Hepsinin aklı fikri oradaydı. Kimileri dersleri iplemiyor, "Ben de gideceğim," diyordu. Bazıları köylerine gece gelen silahlıları anlatıyordu. Onların anlattıkları, benim çocukluğumdakilere benzemiyordu. Tebdili kıyafet, ellerinde keleş! Silahlı kadınlar mesela... Bu beni daha çok şaşırtıyordu. Sonra mesela köylerin basılmasını anlatıyorlardı. TRT'de izlediğim ölüler ordusuyla öğrencilerin anlattığı kahramanlık destanlarını denkleştirmeye çalışıyordum.

Dedim ya, o sene çok hareketli, çok karmaşık bir seneydi. Ben böyle yeni okulumu keşfederken, bizim büyük evdekiler de İstanbul'a taşınmaya karar verdiler. Sanki baraj yerini düzeltmek üzere köyün altına yayılan kepçeler, bugüne kadar yaşanan her şeyi düzeltmek, değiştirmek, herkese yeni ve başka yollar açmak için gelmişlerdi. Ağaçlar köklerinden söküldükçe aileler dağılacak, toprak düzeldikçe anılar silinecek ve o boz renk gelip, bir daha kalkmamak üzere köyün tepesine çökecekti.

Öyle de oldu... Bizim büyük evdekiler, köyde yapacak bir şeylerinin kalmadığını söylemeye başlamışlardı. Bu arada Vahap amcam gitmişti İstanbul'a. İşini kurmuştu. Şimdi sıra geridekilerdeydi.

Hem Babaların evi hem de köydeki diğer evler, "Nereye gidiyorsunuz, yerinizi yurdunuzu niye terk ediyorsunuz, şükür bahçeleriniz var, ekip biçin, yabancı memlekette millete el açmayın, niye gidip başkasının işinde çalışasınız, kendi işinizi görün," diye çok ikna etmeye çalıştı bizimkileri. Ama bizimkiler kafaya koymuştu, gideceklerdi.

Çok geçmeden, sırasıyla ev sakinleri İstanbul'un yolunu tutmaya başladı. Önce gençler gitti. Çeşitli işlerde çalışmaya başladılar. Sonra bir gün kapının önüne bir kamyon geldi. Hanım, büyük bakır kazanları, büyük leğenleri, köy yerinde kullanılacak bakır eşyaları, eski kilimleri, eski ayakkabıları evin içinde bırakıp, geriye kalan eşyaları kamyona yükletti. Kenarda gözlerini silerek son kez "Gitme," dedi kadınlar. Hanım, "Gitmeyem de ne yapam?" cevabını verdi. Ve gitti...

Büyük toprak ev, bir ölüden kalan eşyalar gibi sahipsiz ve kederliydi. Köylüler uzun süre evin önünden geçince yüzünü diğer tarafa çevirdi. Kadınlar gözlerini sildi her seferinde. Ve anıların, seslerin, doğumların, ölümlerin, umutların, beklentilerin, yenilgilerin o koca hanı, ışıksız, sessiz, kocaman bir kara boşluk olup kendi gölgesini beklemeye başladı.

Kepçeler çalışıyordu. Ağaçlar kesiliyor, kepçelerle kesilen yerler düzeltiliyor ve her tarafı taze odun kokusu sarıyordu. Ağaçlar kesildikçe köylü üzülüyor ama gelecek paranın düşüne kapılarak, üzüntüyü üstünden çabuk atıyordu. Barajdan istimlak parası alacak olan ailelerin dünyası böyleyken, oradan yana hiçbir beklentisi olmayanlar ise köyün dağılacağına kederleniyordu.

Bu arada hatırlatmalıyım. Şükrü'yle yukarı evin oğlu Hüseyin de cezaevinden çıktı. Yukarı ev kalabalıktı. Neşeliydi. Ama onlar da baraj parasını aldıktan sonra İstanbul'a gitmeyi planlamaya başlamıştı. Bizim büyük evdekiler gidince, onların da köyden yana umudu kırılmıştı. Rızıklarını başka yerde arayacaklardı. Bütün bu gitmeler ve gitme planları ise beni huzursuz etmeye başlamıştı.

Gelelim neneme... Nenem, yatalak haliyle bile olmadık numaralar çeviriyordu. Ölen kardeşi Mırto ile bacısı Nurê'nin

adlarını sayıklıyordu. Muazzez Abla gelmişti tatile. Nenemi de görmek istemişti. Bir ara nenem yataktan doğrulup abim ve Muazzez ablamla bir anlaşma yaptı. Abime dönüp dedi ki "Ben Mırtoooo diye bağırınca sen de ki ooooowwww!" Muazzez ablam da "Nureee" diye çağırınca "ooowww" cevabını verecekti. İşte sonraki sesler:

– Mırtooooo!
– Haaaa!
– Cehennemin dibi, haaa deme, de ki owww!
– Nureeee!
– Efendiiimmm!
– Qızzulqurt! Efendim degil! Owww!
– Owww
– He, oldu şimdi..

Kadınlar günden güne ölüme giden nenemin başına toplanıp, "Xacê, bak ölüyorsun, Allah'ın adını an da öbür tarafta yerin olsun," dedikçe nenem sinirleniyor, "Ben bu dünyada ondan ne hayır gördüm ki öbür tarafta da göreyim," diyor, küfürler savuruyordu. O öyle küfürler savurunca, herkeste iki güne kalmayıp, nenemin yine dimdik ayağa kalkacağı fikri oluşuyordu. Allah'a olan eyvallahsızlığı, iniltileri, küfürleri ve bok kokusuyla nenem, bu dünyaya çaktığı kazığı sağlamlaştırıyor muydu, gevşetiyor mu, anlayamıyorduk.

Bir sabah uyandık ki annem şimdi beni kucağına alıp nasıl oturmuşsa, öylece oturuyor. Zemheriydi, kıştı, soğuktu. "Nene öldü," dedi. İnanmadık. "Korkmayasınız diye sizi uyandırmadım," dedi. Baktık odaya, nenemin çenesi bağlı. Sessizce bağlamış, üstünü örtmüştü. Şaka olduğunu düşünüyorduk hâlâ. Nenem! Xacê! Ölecek ha!..

"Gidin yukarı eve haber verin," dedi. Babaların evine koştuk. Sabahın körüydü, herkes yatıyordu salonda. Sıra sıra diziliydi yataklar. Abim, "Nenem öldü," dedi. İsaf'ın oğ-

lu Hüseyin, yorganın altından kafasını çıkarıp "De siktirin gidin la," dedi. Abim ısrar etti, "Valla öldü!" Hüseyin yine inanmadı, "Ula gelir ayağımın altına alırım sizi ha hergeleler, kimse değil Xacê ölecek!" "Abi valla öldü ya, inanmıyorsanız gelin bakın," dedim. Hüseyin'le Müslüm yataktan çıkıp hızla üstlerini giyindiler. İsaf da katıldı bize. Eve geldik. Çenesi bağlı nenemi gördüler. "Heeeyyy gidi dünya! Xacê de öldü," dedi Hüseyin. Şaşkınlık içindeydiler. Biraz beklemeye, köylü uyandıktan sonra haber salmaya karar verdiler.

Çok soğuktu. Yerdeki karlar buz tutmuştu. Gençler toplanıp mezar kazmaya gitti. Döndüklerinde pancar gibi olmuşlardı soğuktan. "Yaw kadına bak, ölünce bile intikam alıyor ha," dediler. Köylü toplandı. Kadınlar nenemi yıkadı. Sonra mezarlığın yoluna düştük. Üstüne toprak atılırken bile, herkes az sonra nenemin kalkacağını sanıyordu.

O akşam, İsaf'ın annesi gelmişti Ören'den. Emmê... Emmê, nenemin görümcesiydi. O sebepten gelmişti taziyeye. O da genç kızını kaybettikten sonra başına karalar bağlamış, nenem gibi kamburlaşmıştı. Emmê'nin karanlıkta gölgesini gören annem yerinden fırlayıp, "Oyyyy, Xacê dirildi," diye bağırınca herkes yerinden zıpladı. Gele gele, Emmê geldi öteden. "Nalet olasıcalar, ölü evi mi düğün evi mi belli değil, el âlem gülecek!" dedi. Herkes güldü.

Nenemin ölümü, kara kocaman bir delik oluşturdu sonra. Kavgası, öfkesi, şirretliği ve yalanlarıyla koca bir yer dolduruyordu oysa. Bir insan, düşmanını dahi kaybetse boşluğa düşer ya. İşte nenem de böyle bir boşluk bıraktı. Artık sabahları gürültüyle uyanmayacak, onun hilelerine gülmeyecek, onu sinirlendiremeyecektik. Hayat çok sıradan olacaktı.

Nenem öldü diye iki gün okula gitmedim. Sonra yine o zemheri soğuklarda başladım karşı köye gidip gelmeye.

Dönerken, baraj yapılacak yerde çalışan kepçeleri izliyor, adamlara sorular soruyorduk: Derinliği ne kadar olacak? Üstünde gemi olacak mı, yüzülebilir mi? Ya köpek balığı?

Baraj alanı tamamlanmadan, millete istimlak paraları dağıtıldı. Köylüler parayı az bulup mahkeme yoluna gittiler. Yeniden dava açıldı.

Kış bitti. Bahar başladı. Kaynak sular, bahçeler, büyük dere yoktu... Yarım bir bahardı işte.

31. İKİNCİ GÖÇ

Yine de yaz gelmişti. Bu sefer köylüler aşağılardaki bahçelere doluşup da kayısı dallarının altını mesken tutamıyordu. Yoktu dallar. Köy, yüzünün bir tarafını yangında kaybetmiş genç bir gelin gibiydi. Sessizliği, gizemi, eksikliğiyle, ama yine de coşkulu, döl veren genç bir gelin!..

Köylüler barajdan geriye kalan bahçelerde ter dökmeye başlamış, istimlak parasını alanlar yeni hayallere dalmış, davadan çıkacak yeni para beklenmeye başlamış ve bir curcunadır alıp başını gitmişti.

O yaz Hanım gelip, büyük ve sessiz evin kilidini tekrar açtı. Işık yandı. Sevinmiştik. İstanbul'u anlattı bol bol. Herkes bir iş bulmuştu. Kimse açta açıkta kalmamıştı. Zordu İstanbul ama iyiydi. Onun anlattıkları, Babaların evindekileri daha da heyecanlandırmıştı. İkna olmuşlardı gitmeye. Bu her ne kadar beni ve diğer köylüleri sinirlendirse de... Onlar da gidecekti.

O yaz İsaf, on baş koyununu beslemeye devam etti. İki inekleri vardı, bol bol peynir yaptı. İstanbul'a gittiklerinde aç kalmayalar diye. Torba torba un öğüttüler. Daha çok sebze kuruttular. Her şey İstanbul içindi. Geriye kalan parayı aldıklarında ne yapabileceklerini konuştular. Önce iyi-

den iyiye iş araştırması yapmak gerekiyordu. Parayı çarçur etmemek...

Bu yaz herkes için yol ayrımları kuracak bir yazdı. Göç devam edecek, ablamla abim de İstanbul'a okumaya gidecek ve asıl zor zaman başlayacaktı. Dalda olgunlaşıp da dibine düşen meyveler o nedenle beni sinirlendiriyordu. Olgunlaşan armut, sararan üzüm, derilen buğday, yazın bitmesi, kışın ve yalnızlığın başlaması anlamına geliyordu. Ama tabiat, benim direncim karşısında lütuflarda bulunmuyor, zaman akıyordu.

Akşamları Babaların evinin önünde saatlerce süren sohbetlerin keyfine katılıyor, gündüzleri baraj göletlerinin yolunu tutuyor, bazen balık avlıyor, bazen annemin bahçe işlerine yardım ediyor ve nenemden geriye kalan boşluğu doldurmaya çalışıyordum. Herkes yüzünü köyün dışına dönmüşken, annemse akan suya tersinden kulaç atarcasına toprağa sarılıyor, daha da yerleşiyordu. Evin etrafını çiçeklendiriyor, bahçeyi sürdürüyor, yeni fideler dikiyor ve bundan sonra ısrarla sarılacağı o büyük beton evimizin temelini daha bir kuvvetlendiriyordu. Nenemin yarattığı boşluk, annemde bitmek bilmez bir güce dönüşmüş, kolları kuvvetlenmiş, bir erkekten daha fazla iş yapar hale gelmişti.

Herkeste böyle köyün ve İstanbul'un telaşı varken ve hepimiz cemseleri unutmuşken, bir gün yine Akçadağ yönünde askerî araçlar peş peşe dizilip aşağı indi. Babaların, köye yakın bahçesinin yolunu tuttular. Başka bir grup da evin etrafını sardı. Yine olmadık zamanda, olmadık bir baskınla gelmişlerdi. Babaların Hüseyin, cezaevinden yeni çıkmış oğlu Hüseyin ve küçük oğlu Müslüm'le bahçede çalışıyordu. Bahçenin etrafı sarıldı. Hiç kimseyi bırakmadılar. Sorulara cevap da vermediler. Oğul Hüseyin'i sorduklarında İsaf'ın yine beti benzi attı. Daha yeni çıkmıştı oğlan, yine mi götürecek-

lerdi? Sonra evi aradılar. Bir şey bulamadılar. Hepsi bahçeye doğru gitti. İsaf da eline bir leğen, bir bıçak alıp "Sebze toplayacağım," diye bahçeye girmeye çalıştı ama yok, izin vermediler. Evin çocukları, hepimiz gidip bahçe yolunun ağzında beklemeye başladık. Bir süre sonra askerler önde Baba Hüseyin'i, arkadan da oğullarını, elleri enselerinde birleşmiş halde, silahların dipçikleriyle dürterek çıkardıklarında, kucağında kardeşini taşıyan Evrim ağlamaya başladı. Annesi dönüp "Sus! Bunların yanında ağlama," dedi. Sustu. Ama Baba Hüseyin'i itmeleri, herkesin zoruna gitmişti. Kimileri "Ayıptır, yaşlı adam," dedilerse de bu seferki komutan pek sinirliydi. Galiba bu arada, baskınların vaziyeti de değişmişti. Sonra üçünü de alıp Akçadağ'a gittiler. İstanbul hayali, gece sohbeti, yaz keyfi yine kaçmıştı.

Akşam olduğunda Baba Hüseyin ile Müslüm'ü serbest bıraktılar. Oğul Hüseyin kalmıştı. İsaf'ın içine yine ağrı çökmüştü. Bu hadise, İstanbul'a gitme fikrini perçinlemişti ya, Hüseyin'i tutarlarsa ne olacaktı? Bırakılan baba ile oğul, "Bahçede birilerini saklıyormuşsunuz," diye sorduklarını anlattılar. İhbar olmuşmuş. Acaba kim yapmış ihbarı?

İki gün tatsız tuzsuz geçti. Sonra Hüseyin'i de serbest bıraktılar. Geldiğinde yine ayaklarının altı şiş, avurtları çökmüş haldeydi. Oturup konuştular. O ki gidilecek İstanbul'a, o ki bir iş görülecek, Hüseyin önce gitsin dediler. Üst başını bir parça valiz yapıp, İstanbul'a yolladılar.

Sonra dedim ya üzümler sarardı, armutlar dibine düştü, tohumluk salatalıklar bostan yerlerinde koca birer sarı sopaya dönüştü, otlar sarardı, kayısılar kurutuldu, hasatlar toplandı ve kepçeler köyün tepesine o sarı, o safran, o unutulmaz tozu saldılar. Ölümlerin habercisi meçhul hayvan, bu sefer kepçelerin cismine bürünüp, tuhaf homurtular yolladı köyün göğüne. Toprak düzeldikçe her şey kopmaya başladı. Yollar koptu, köylerin arasındaki geçitler koptu, balık-

ların ödü koptu, çocukların coşkusu koptu, su koptu, köprü koptu... Yürüdüğümüz, yürüyeceğimiz yollar koptu. Ben daha neyin ne olduğunu anlamadan bir baktım ki sonbahar gelmiş. Elimde emanet bir ceket, bir kravat, kumaş pantolon ve karşımda yeni lisem...

Hayat yine sararmaya başlamıştı. Sonbaharın parlak ışıkları yetmiyordu sarıyı ışıldatmaya. Yine çürümüş yaprak kokuları sarmalıyordu ruhumu. Cevizlerin bekçisi nenemsiz, kargalarla kavgasız, sessiz solgun, Karapınar'ın yoluna düşmeye başladım. Her şey bir çırpıda olmuştu. Ablam, abim, Hanım gitmişti. Annemle, havalarla beraber soğumaya başlayan beton evimizde, yeni hayata alışmaya çalıştık. Son gücümü odun kırmaya verdim.

Odunların kokusu hâlâ tazeydi ki Babaların evi göçünü tutmaya başladı. Kapıya gelen konu komşuya hayvanları sattılar. Sonra yün yataklara istifledikleri torbaları denk ettiler. Ardından da evde, şehre layık olacak ne varsa toparlayıp, kapıya dayanan kamyona yüklediler. Yine millet toplandı etraflarına. "Yapmayın," dediler son çare. İsaf ağladı, tülbentini çevirip gözünü sildi. Onlar da "Gitmeyip ne yapalım," dediler. "Ocaksınız, söndürmeyin," diyenler oldu, bir ocağı ışıksız bırakmanın günahını ve o ocağın kerametini hatırlatanlar oldu. Göç tutulmuştu bir kere. Ve derken, yukarı büyük evin yarısı karanlığa gömüldü. Hüseyin'le İsaf çocuklarını alıp gittiler. Hüseyin'in abisi Memet'ten kalma iki genç kardeş, halince ışıkları açık tutmaya başladı.

Karapınar yollarına vurdum. Köyde kapanan ışıkları, yeni okulumda açacaktım. Yeni öğrencilerle tanışacak, yeni heyecanlara girecek, belki köy köy gezecek, hiç olmadığı kadar çok kafa dengi arkadaş edinecektim.

Yeni yüzler gelmişti. Başkaca şehirlerden yeni öğrenciler, geçen dönemden tanıdıklarım, çevre köylerden kız öğrenciler... Değişik bir hava vardı bu sefer. Liseli olmakla ilgili sa-

nırım. Kendimi daha büyük hissediyordum. Cüssem dirense de... Kızların gözünde "sevimli çocuk"tum. Ama o kadar... Diğer karizmatik öğrencilere sinir olmaya başladım. Dur bakalım dedim, daha yolun başındayız.

Vaktiyle Teslim amcamın ve onların çocuklarının örgütlediği ailelerden öğrenciler vardı, onlarla daha yakın oldum. Hemen bir siyasi çember oluşturduk. Bu sefer başka siyasi çemberler vardı. Ben böyle köyün hüznüne bürünmüşken, okulda kendi aralarında Kürtçe konuşup da gözünü dağa diken gençler, daha hararetli hikâyelerle gelmişlerdi. Sadece onların anlattığı hikâyeler değil, kulağımıza Malatya ve etrafında gelişen yeni hadiseler de çalınmaya başlamıştı. TRT ekranlarında gördüğüm ölülerin sesleri artık daha gerçek, daha sahici ve daha yakından geliyordu. Canlılardı... Ki evin önünde kireçten, cam kırıklarından bomba yapmaya çalışan benim için, çok da heyecanlılardı... Tunceli'den gelen Seyit adında bir çocukla samimi oldum. Dağ köylerinin birinden gelmişti. Kendi köylerinden dağa gidip de komutan olan birini anlatıyordu. Tabii komutan olmadan önce mühendislik okuyan... Akşamları silahlı birliğiyle beraber köye gelmesinden, boyunun iki metre olmasından, bir helikopterin sesini bir saat uzakta duymasından ve tek başına bir gün bir taburu yok etmesinden... Günlerce, ders aralarında, okul bitimlerinde, bunları konuştuk. İlk başlarda "Hadi ordan, atıyorsun," dediysem de bir zaman sonra bu hikâyeler benim için denizkızını gören balıkçı hikâyelerine dönüşmeye başladı. Müptelası oldum. Dinlemeden günü bitiremiyordum.

Sonraki zamanlarda başka öğrencilerden başka başka hikâyeler dinlemeye başladım. Kimileri gelip "Siz de Kürtsünüz ama unutmuşsunuz, size unutturmuşlar," dedi. Tek kelime Kürtçe bilmememle dalga geçenler oldu. Bütün bunları anlayamadım. O zamana kadar böyle bir derdim de yoktu. Asker baskınları, cezaevi kapıları, işkence hikâyeleri ara-

sında büyüyen ben, karşıma dikilip de "Size Kürtlüğünüzü unutturmuşlar," diyenlere karşı devrim düşümü anlatıyor, Denizlerin çizdiği yolu gösteriyordum. "Onlar başaramadı, biz başaracağız," diyorlardı. Kara kara, bozuk Türkçeli, ama öz güvenli, gözü kara bu çocuklar, bütün şirinliğimi bozuyordu. Onlardan geriye kalan zamanlarda köye dönüp, o toz bulutunun altında, sırtımda ağırlaştıkça ağırlaşan ceketimi çıkarıp, gözümün içine bakarak karıştırılmayı bekleyen kitap ve defterleri kenara atıp, bu köyün, bu evin ve benim, yer kürenin neresine düştüğünü anlamaya çalışıyordum.

Kış bastıkça ayaklarımın altında topaklanan çamur, beton evin soğukluğu, erken biten geceler, çabuk sönen odun ateşi, vakitsiz üren itler, üzerine kavga edilmesini bekleyen ceviz torbaları, her şey, ruhumun derinliğine işliyordu. Aylar geçmiyor, günler direniyordu.

Annem, yaz kış demeden gücünü sonuna kadar tüketmesini iyi biliyordu. Akşam olduğunda yemek yiyip, üstüne de çay ve sigarasını içtiği gibi, kendisini yatağa zor atıyordu. Evimizin ışıkları bu nedenle erkenden sönüyor, iki büyük evin sessizliği, gecemizin sesi oluyordu. Sadece bizim değil, bütün köyün sesi oluyordu. Sohbetler azalmıştı. Çalınacak kapı azalmış, konuşacak hikâye tükenmişti. Askerler bile gelmez olmuştu. Ama biliyorduk ki başkaca yerlere daha çok gidiyorlardı. Köyde de haberler dolanıyordu. Kürecik dağları, Doğanşehir köylerinde çatışmalar olduğu haberleri geliyordu. Bazen, falanca köyden falancanın oğlu dağa gitmiş denirdi. Anlamazdı köylüler, dağa gitmek nedir. Dağ dediğin, gidilir dönülür bir yerdi oysa.

Bir kış günüydü. Okulda duydum önce. Doğanşehir'de yirmi kişi öldürülmüş dediler. İçlerinden bazıları yeni dağa çıkacakmış, bazıları da eski gerillaymış. Kimsayal gaz atmışlar üstlerine. Kimyasal gazın nasıl bir şey olduğunu o kara kara çocuklar, vaktiyle akrepleri anlattıkları gibi, gözlerini iri

iri açarak anlattılar. Ölenlerin arasında kardeşler varmış, kızlar varmış. Hepsi kapkara olmuş. Tanınmaz... İlk defa bu kadar yakına gelmişti televizyon ekranlarındaki ölüler ordusu... Ürkmüştüm. Sonra köye de geldi bu haber. Kimileri, yine falanca köyden falancanın çocuğu da varmış dediğinde, iyice yaklaştı ölümün kokusu. "Çocukları kırmış geçirmişler," dediklerinde bu sefer başka bir şey oturdu dünyama. Kırılmış çocuklar... Kırık... Çocuk... Tanıdık, bildik, tekrar...

Kepçeler çalıştı, annem erken uyudu, ceketim ağırlaştı, gençler öldü ve kış bitti. Bahar elini verdi. Bahar mıydı bilmiyorum... Elime karnemi alıp köyün yoluna düştüm.

32. Orak ve Üç Renk Bayrak

Sıkıcı ve karmaşık bir kış geride kalmıştı nihayet. Bahar, kepçelerin homurtulu çalışmalarına rağmen gün geçtikçe yüzünü göstermeye başlamış, düzeltilmiş bahçelerden geriye kalan yerler yeşillenmiş, çocuklar güçlerini toplayıp çiğdemlerin peşine düşmüş ve kuzu sesleri köyü almıştı. Yine de eksikti benim için. Bütün bu sesler ve kokular, iki büyük evin sessizliğini bastırmaya yetmiyordu.

Okulun tatile girmesi bir yandan iyiydi. Ağırlaşan ceketi bir kenara fırlatmak, ders kitaplarını arka odalardan bir yere atmak, sabahları erkenden uyanmamak, bunlar iyiydi ama böyle köyün ortasında sessiz sessiz dolanmak, avarelik, sıkıcıydı. Neyse ki bu sıkıntım fazla sürmedi.

Mevsim yaza döndüğünde köy hareketlendi. Bahçelerden yine çalışma sesleri gelmeye başladı. Geceleri de çalışabilmek için çekilen seyyar lambalar, kayısı ağaçlarının aralarını ışıldattıkça, içime huzur yerleşti. Sessiz evlere inat, bahçelerin tümünün kapısı açıktı. İstediğin anda git, istediğin bahçenin kapısını çal...

Sonra derken İsaf'la kocası Hüseyin geldi. Babaların evinin ışığı yandı. Ama çocuklar yoktu. Onlar da gelirdi... Geldikleri gibi büyük oğulları Hasan için münasip bir kız aramaya başladılar. Çabuk da buldular. Sonra Hasan geldi. Gidip kızı istediler, söz kesildi. Hemen düğün hazırlıkları başladı. Her şey çok hızlıydı ve bu hız hoşuma gidiyordu.

Çok geçmedi. İstanbul'da kim var kim yok toplandı geldiler. Hanım, onun çocukları, İsaf ve Hüseyin'in çocukları, herkes geldi. Geldiler ki başka bir hava var üstlerinde. Benim sıkıcı köy günlerime inat, onlar pek hareketli geçirmişlerdi İstanbul günlerini. Çıkarılan dergiler, tertiplenen mitingler, geceler, gecelere çağrılan sanatçılar... Ve Kürdistan'ın kurulması gerektiğini düşünen bir örgütün bütün heyecanı...

Neşelenmiştim. Herkesin dönmesine ve herkesin neşesine neşelenmiştim. Yine keyifli sohbetler, şakalaşmalar başlamıştı. Ses vardı. Toz bulutu dağılıyordu. Gideceklerini bilmenin verdiği sıkıntıyı askıya aldım. Zamana saldım kendimi.

Gelin için altınlar alınmış, kurbanlar hazırlanmış, kazanlar kurulmuş, davetiyeler dağıtılmıştı. Ben de yardım ettim. Arada, İstanbul'u sordum gelenlere. Evrim, lisesini anlattı. Ne de hareketliymiş. Devrimci öğrenciler... Kürtler... Oralarda da dağa gidenler, kalabalıklar... Sonra bir de Ankara'ya gittiğini, üniversitede okuyan ablası Zekiye'yi ziyaret ettiğini, oradan da Denizlerin mezarına gittiğini anlattı. Beni en çok bu heyecanlandırdı. Tek tek sordum. Nasıldı mezarları... "Herkes çiçek bırakıyor," dedi. Kıskandım.

Üç gün sürecek olan düğün başladı. Davul vurdu, bol bol halay çektik. İsaf ve Hanım yemek kazanlarını çevirip durdu. Koyunların başı vuruldu. Hüseyin her şeyi kameraya çekti. Arada bazen bana verdi, ben de çektim. Sonra SHP bayrakları çıktı, halay çekenler bayrakları eline aldı. Bütün Kürt örgütler SHP'yi destekliyordu o zaman. Leblebiler, üzümler serpildi damlardan.

Düğünün ikinci günüydü. Başka köylerden vaktiyle gelen yoldaşlar gibi, yoldaşlar gelmişti. Sonra gençler kenara çekilip, bir hazırlığa girdiler. Bana, "Git bir orak getir," dediler. Koşup orağı getirdim evden. Köydeki kimi kızlara "Sarı-kırmızı-yeşil bez bulun," dediler. Hüseyin, Şükrü, Evrim'in ablaları Mukaddes, Zekiye hepsi vardı işin içinde. Heyecanlıydık. Kızlar bir yere kapanıp, kumaşları birbirine dikerek bir bayrak yaptılar. Sonra hepsi toplandı. Diğer köylerden gelen yoldaşlar da katıldı. Bir tiyatro tertiplediler. Ben yer almıyordum. Biz çocuktuk hâlâ...

Derken akşam vakti, bütün köylüler toplanıp halaya durmuşken, Hüseyin gidip davulcuya ara vermesini söyledi. Ardından uzak köyden gelen yoldaşlardan biri, elinde bir kitapla ortaya geçti. Sonra Mukaddes köylü kadını oynadı, başka biri işçiyi, biri öğrenciyi, biri patronu... Elinde kitap olan genç de bu sessiz oyunda, işçiyi, köylüyü, öğrenciyi örgütleyen kişiydi. Yanlarına gidip, kitabı göstererek bir şeyler anlatıyordu. Herkes susmuştu. Herkes düğünlerin bu yanını unutmuştu. Bir tek ses çıkmaya başladı. O da köyün gençlerinden Qazi'nin sesi... Bütün sessizliğe inat, Qazi ısrarla bağırıyordu Mukaddes'e, "Qıızzzz, sen ne güzel olmuşsun öyle! Ne öyle yavru itler gibi burnunu yere dürtüyün qıızzzz! Hele bax bax, sesi de heç çıxmıyı! Qız elekçiiii!!!" Qazi susmak bilmiyordu. Bu tür durumlarda susulması gerektiğini de bilmiyordu. Herkes sinirliydi ama kimse bir şey diyemiyordu. Mukaddes kıpkırmızı olmuştu. Yapacak bir şey yoktu.

Sonra, elinde kitap olan gencin örgütlediği işçi, köylü ve öğrenci temsilcileri, yerlerinden kalkıp, patronu öldürdüler. Ardından da sarı-kırmızı-yeşil bayrağı açıp, "Hayat denilen kavgaya girdik" marşını söylemeye başladılar. Ellerinde orak, tırpan varken... İşte bizim köyün Kürtlük ve devrimcilik sentezinden bu çıkmıştı. Onlar öyle marş söylerken, köy-

lülere korku çökmüş, herkes sessizce evin yolunu tutmuştu. Ne zamandır görülmeyen jandarmalara davetiye çıkarılmıştı çünkü.

O geceden geriye Qazi'nin sesi, köylülerin korkusu ve bizim iki evin sentezi kaldı.

Ertesi sabah gelin getirilecekti. Pek çok kişi korktu gelmeye. İşi sağlama almaktan yanalardı. Gidip Zeydan köyünden gelini getirmektense, geldiği zaman takısını takıp kenara çekilmeyi uygun buldular.

Düğün bitti, şölen bitti, ses bitti ve gelenlerin bir kısmı bir hafta kalıp geri döndü. İsaf'la kocası Hüseyin ve Hanım, biraz daha kaldılar. Sonra da onlar gitti. Yine evler karardı, yaz söndü...

33. Arayış

Okuldaki çevrem daha da genişlemişti. Kimi zaman ders aralarında yanımda siyasi arkadaşlarımla volta atıp, kızlara da hava atıp, ağır ağır yürür, uzun uzun sohbetler ederdik. Teslim amcamın hikâyelerini anlatmak, onunla gururlanmak her zaman iki adım önde tutuyordu beni. Bir gerilla yürüyüşünün başladığı, adımlarının atıldığı o büyük evde büyümüş olmak, farklıydı, ayrıcalıklıydı. Ama nihayetinde hepimiz liseliydik. Devrim düşü, Kürdistan hayali, politik olmak, farklı olmak, bir liselinin güncesinde ne tutuyorsa, bizde de oydu. Kitap değiş-tokuşları yapıyorduk. Bu kısımdan ziyade, kaset değiş-tokuşları yapmak daha çok hoşuma gidiyordu. Ne yalan söyleyeyim, eve gelip de o kalın kalın kitapları okuyup, sonra da gidip onları anlatmaya hiç hevesim yoktu. Böyle kitap, dergi getirenlerden bir yolunu bulup uzak durmaya çalıştım. Ama ne kadar durabilirim ki? İstanbul'da bizimkilerin de içinde yer aldığı dergiler çıkıyor-

du. Bu dergileri boynumun borcu, okumam gerekiyordu. Okur gibi yapıyordum ben de...

Grup Yorum, Ahmet Kaya, Ferhat Tunç kasetlerini elden ele dolaştırıyor, bazen de kızlarla bağlantı kurmanın, yanaşmanın iyi bir yolu olarak değerlendiriyorduk. O kara kara çocuklara gelince... Onlar başka başka kasetler dinliyor, yolunu bulduklarında bir kenarda ayaklarını yere rap rap vura vura halay çekiyorlardı. Halaydan çok zikir çeker gibiydiler. Oyunları değişikti. Gerilla üzerine Kürtçe marşlar söylüyorlardı. Bir yanları beni çekiyor, başka bir yanları itiyordu. Gözü karalıklarına hayran kalıyordum ama gündelik hayatları itiyordu beni. Bazen bakıyordum namaz kılıyorlar, bazen bakıyordum halay çekiyorlar. Bir yerlere konduramıyordum.

Zamanımın büyük çoğunluğunu Taylan'la geçirmeye başladım. Okula beraber gidip, beraber dönüyorduk. Bazen okul çıkışlarında başka arkadaşları da yanımıza alıp dolaşıyor, hava iyiyse bir yerlere kendimizi atıp muhabbet ediyor ya da kırk dakikalık yolu bir buçuk saatte, yayıla yayıla yürüyerek kat ediyorduk. Derslerle aram, sınıf tekrarı yapmayacak oranda iyiydi. Daha ötesi iddialarım olduğunu söyleyemem.

Taylan'ın abisi İrfan, Trabzon'da üniversitede okuyordu. Hatırlarsanız, Yusuf Aslan koymuştu onun adını. "İrfan Uçar'ın adını koyun," demişti. İrfan'ın dağa gittiği haberini aldık. Bu haber çok yayılmamıştı ama girmişti gündemimize. Benle Taylan artık daha çok dinlemeye başladık kara çocukların anlattığı hikâyeleri. Uzaklardan yükselen duman, yaklaşmaya başlamıştı. Sadece bu yanıyla değil, İstanbul'dakilerin de artık Kürdistani kavramlar kullanması, dergiler çıkarması, dernekler açması, gündemimizi bu yöne çevirmeye başlamıştı. Her günü aynı şekilde yaşayan bizim için, ne oranda gündem olursa artık...

Yine de sıkıcıydı pek çok şey. Köy ve okul, ruhumdaki coşkuya karşılık vermiyor, veremiyordu. Hayat bir yerlerde, İstanbul'da, dağlarda veya başka şehirlerde, bir yerlerde bütün ritmiyle akıyor, bense şu lanet olası okulu bitirip, sonra da ne yapacağımı bilemeden, günlerimi tamamlamaya çalışıyordum. Şafak bir, şafak iki... Her şey bir yana, bu köy evinde, annemle yapayalnız kaldığımız, bütün kapıların kapandığı hissi, hayal kurmama mani oluyordu. Böyle anlarda tuhaf bir biçimde nenemi özlüyordum. Nenem olsa, belki hayat daha hareketli olacaktı. Belki ikisini baş başa bırakıp ben de kaçardım. Yokluğumu bile fark etmezlerdi.

Kimi zaman günlerce kar yağıyor ve ben izini kaybetmiş itler gibi, kuyruğum dona dona karşı köye gidip geliyor, sobanın yanına bir yerlere çömeliyor, ders kitaplarını yalandan kurcalayıp, ardından soluğu Taylan'ın yanında alıyordum. Her seferinde "Hadi kalk bir şeyler yapalım," diyerek... Her bir taşın yerini ezbere bildiğimiz, ısıracak iti gözünden tanıyıp, ayağımızın takılacağı çukuru beynimize kazıdığımız köy yerinde, kışın ortasında, çamurun karın içinde, her ne bok yiyeceksek işte, "Haydi kalk, bir şeyler yapalım," diyordum.

Zamanla bu boşluk hissi daha da ağırlaştı. Elime bir silah alıp her yere ateş etmek, bu sessizliği bozmak istedim. Nasıl böyle yapayalnız kalmıştım? Şu anda, yokluğa, hiçliğe doğru her geçen dakikayla beraber yol alırken dahi, sinirleniyorum, kederleniyorum. Bu kederin ağırlığı, şu upuzun yatışımdan bile daha ağırdı. Evet evet, o kadar ağırdı ki, her geçen gün tuhaf öfkelere giriyor, her şeye kinleniyordum.

Bu öfkem iki yıl sürdü. Anlatayım... Neydim ben?

Bir tor aldım. Yemek için değil, eğlenmek için, zaman geçsin, öfkem dinsin diye, torla balık avlamaya başladık. Kimi yavru, kimi koca koca balıklar... Sonra gidip ucuzundan şarap ya da rakı alıp içiyorduk. Pis oluyorduk. Çok pis...

Keşiflerimizi genişletmeye başladık. Mesela, bahçesinde

hazine olduğunu ama yerini bilmediğini söyleyen Yusuf'a kulak asıp, günlerce bahçesini kazdık. Bir kuyu ağzı bulduk. Eştik durduk. Hiçbir şey çıkmadı.

Sonra, bizim büyük toprak eve kafayı taktık. Günlerce didikledik evi. Nerede, yerinden oynamış aykırı bir kerpiç gördüysek söküp dibine baktık. Nerede çatlamış bir mertek varsa, günlerce uğraşıp köküne söktük. Bir şeyler aradık hep, ama bulamadık. Bir şeyler bulursak öfkemiz geçecekti. Bir gün bir paslı şarjör bulduk. Çok heyecanlandık. Paslı şarjör varsa, başka şeyler de vardır diye düşündük.

Terkedilmiş kerpiç evlerin kokusunu bilir misiniz? İçinde insan varken, toprakla samanın kokusu gider, yerini eşyanın, insanın kokusu alır. Ama insansızlaşmış evler bir zaman sonra kendi kokusuna döner. Burun sızlatan bir kokudur o. Baktığınız her köşede çocukluğunuzu ararsınız. Kapılar gıcırdar mesela, evden sürekli çıtırtı sesleri gelir. Oysa içinde insan varken tüm sesler susar. Ama o anda, biz bir şeyler ararken, o koku, o sessizlik üstüme öyle çörekleniyordu ki! Anılar ayağıma dolanıyor, tavanlar duvarlar üstüme geliyordu. Olmadık anda mesela bir hışırtıyla toprak dökülüyordu tavandan, sonra bir minik fare geçiyordu kenardan. Az sonra sessizliğin bozulacağını, herkesin geri geleceğini düşlüyordum. Kimse gelmedi ve ben o koca evde paslı bir şarjörden başka bir şey bulamadım. Gitgide öfkelendim. Öfkelendikçe kerpiçleri parçaladım.

Sonra bizim evin yanındaki kapalı kuyuya merak saldık. Deniz Gezmişlerin buraya silah sakladığını duymuştuk bir yerlerden. Günlerce, içine ıvır zıvırın atıldığı derin kuyuyu eşeledik. Elimizi attıkça, yılların eskittiği gazete parçaları, poşetler, tavuk tüyleri çıktı. Kuyunun dibine ulaştık, boştu... Su bile yoktu.

Keşiflerimizi sürdürdük. Bir şeyler bulamadıkça öfkelendik ve nerede bir tümsek gördüysek kazdık. Ne bulacağımızı bilmeden... Bulduğumuz şeyin öfkemizi geçireceğini düşünerek...

Okul dönüşlerinde Taylan'la Sultan Suyu köprüsünde duruyor, taş sektiriyorduk. Bir zamanlar Teslim amcamla Deniz'in taş sektirdiği gibi. Ama sadece gibi... Onlar, coşku, umut, heyecan, inançla ve ne yaptıkları, ne yapmaya çalıştıklarına dair tüm cevapları ceplerinde taşırken, biz, cebimizde köpek öldürene bile yetmez iki kuruşla, taşlıyorduk. Demirlerine, betonlarına sloganlar yazılı köprü, barajla beraber gömüleceği yalnızlığı beklerken, biz köprünün üstünde, kendi yalnızlığımızı taşlıyorduk. Bazen suyun içinde bir ışıltı görüyor, "Aha balık!" diyor, dakikalarca taş atıyorduk.

Bir ara, bu köprünün etrafına merak saldık. Gördüğümüz her kuytuluğa girdik. Her tümseği kazdık. Bir tümseğin altında 12 Eylül'de gömülmüş kitaplar bulduk. Çürümüş, toprak kokan kitaplar... "Kitap varsa silah da vardır," dedik. Kocaman bir araziyi köstebek gibi kazdık. Bir silah bulursak öfkemiz yatışabilirdi. Evet evet, bir silah... Bulamadık.

Sonra kadınlara merak saldık. Kadınların cinsel organı nerelerindeydi, nasıldı, merak ediyorduk. Ne renkti? Yok muydu acaba, tumanını indirip de bize kıllı bölgesini gösterecek bir kadın?

Arada bir annemin ahbabı çingene kadınlar gelirdi eve. Biri vardı, kısa, oynak, iri memeli, kocaman kıçlı... Kızları da vardı. Taylan'la bu kadını ve kızlarını kafaya taktık. Acaba bize gösterirler miydi? Kadına çok sırnaştım. Etrafında çok dolandım. Beni çağırıp, "Ula gel hele seni öpem," dedikçe, yanına yanaşıp, bir yolunu bulup memelerine dokundum. Kızların etrafında uzun süre turladık. Ama hiçbir şey başaramadık. Sonra, bunların dereye üstsüz girdiklerini duyduk.

Günlerce dere kenarlarında dolandık. Ağaçların arasında pusuya yattık. Ama yok, suya giren olmadı.

Sonra annem bir av tüfeği aldı. "Evde yalnızız, ne olur ne olmaz," dedi. Bu tüfek, köstebek gibi tümseklerde, it gibi duvar tiplerinde, çakal gibi tepelerde dolaşmamı engelledi. Sık sık ava çıkmaya başladım. İlk zamanlarda nişan almakta, atış yapmakta zorlandıysam da zamanla ustalaşıyordum. Bir karga vurdum. İlk nişanemdi. Bahçenin altındaki ceviz ağacına astım. Kurtlandı, sinekler dolandı etrafına.

Ben böyle tüfekle yazı yabanda dolanırken annem de nenemin boşluğunu halince doldurmaya çalışıyordu. Nenemin anılarıyla tabii... Köyün kadınları annemin başına toplanıyor, "Hele anlat kız Zeytun, nasıldı Xacê ile meseleleriniz," diyorlar, annem de başlıyordu kavgalarını anlatmaya. Kadınlar kahkahalar atıyor, çaylarını kahvelerini içiyor, "Allah senin canını almaya ha," diyip, güle güle evlerinin yolunu tutuyorlardı. Bu böyle yıllarca devam edecekti. Her gelen bu sefer "Hele Allah aşkına şu köynek meselesini bir daha anlat," diyecek, aynı hikâyeleri defalarca dinleyecek ama her seferinde aynı şekilde güleceklerdi.

Neyse, size bir hikâyeyi daha anlatayım. Annem benim tersime, gülmenin güldürmenin yollarını arıyordu. Bu dönemler, siyasi cinayetler işleniyordu hatırlarsınız. Prof. Bahriye Üçok, evine postayla gönderilen bombanın patlaması sonucu ölmüştü. Annem de bir kadının bu şekilde öldürülmesine içerledi. Düşündü taşındı, onun için bir şeyler yapmaya karar verdi.

Bir gün köyün kadınlarına haber saldı, "Xacê'nin mezarına gidelim," diye. Bu tür ziyaretler sıradandı ve işi olmayan herkes iştirak ederdi. Fakat annem önceden şehre gi-

dip bir mezar taşı yaptırmış, üstüne de şiir yazdırmıştı. Küçük bir taş...

Annem, taşı gazete kâğıdına sarıp koltuğunun altına aldı, bir torbaya da ceviz doldurdu. Haberi duyan kadınlar işlerini bırakıp ziyaret kervanına katıldılar. Vardılar nenemin mezarının başına. En önde Medine vardı. Secde eden ağaçları gören Medine... Dimdik duruyordu. Annem, "Hanımlar, önce bir dakikalık saygı duruşu," dedi. Herkes birbirine baktı. Saygı duruşu da neyin nesiydi? Neyse dediler, Zeytun bu, gelmiş Xacê'nin mezarının başına, vefalı kadın, ne derse uyalım... Kadınlar dimdik durdular. Saygı duruşu bitti, annem ardından kâğıda sarılı taşı çıkardı ve üstündeki şiiri okudu. Kadınlar yine sesini etmediler. Sonra cevizleri dağıttı. Herkese teşekkür etti ve mezarlıktan ayrılıp, köye doğru yürümeye başladılar. Annem, "Size söylemedim ama aslında bu anmayı Bahriye Üçok için yaptım," dedi. Kadınlara telaş düştü. "Alla seni ne etsin Zeytun, bir saate kalmaz candarma gelirse, deriz Zeytun bizi götürdü, bir şeyden haberimiz yoktu..."

O gün kadınlar korku içinde jandarmayı bekledi. Gelen giden olmadı.

Jandarmalar artık gelmeyecekti. Çünkü "Teslim amcam yakalandı," Herkesi toplamışlardı. Babaların çocukları, bizimkiler... Televizyonlar günlerce haber verdi, "Teslim Töre yakalandı," diye. Köylüler gelip gidip sordular "Doğru mu?" Bekledik... Siyah beyaz fotoğraflarda yirmili yaşlardaki halini bildiğim Teslim amcam nasıl bir adamdı acaba? Çok merak ediyordum.

Derken bir akşam televizyon, gözaltına alınanların tümünün yan yana dizili görüntülerini gösterdi. İsaf'ın kızı, damadı, Şükrü, herkes vardı. Önlerinde silahlar, mermiler, dergiler ve akla gelecek pek çok şeyle. Kocaman, iri yarı, bembeyaz saçlı bir adam gördüm. Amcamdı. Öfkem biraz

değişti. Efsanem son mu buldu, yeni mi başladı bilemedim. Yüzünü görmek mutlu etmişti beni. Gerçekti.

Günler, Teslim amcamı anlatmakla geçti. Şaşkınlıkla. Nenemin boşluğunda dolanarak, sessiz evlerden ses çıkmasını bekleyerek... Sessizliğe alışarak, öfkeyi terbiyeleyerek... Farkına bile varmadım, bir bahar vakti, elime diploma verdiler. "Lise bitti," dediler.

Ne yapacağımı bilemedim. Sıra, bundan sonraki yolu çizmekteydi. Ama önce İstanbul'a gitmeliydim. Bu yaz iyi bir fırsattı.

34. Aradığımı Buluyorum

Bir aylık İstanbul tatilinden mutsuz döndüm. Uzaktaki ışığım sönmüştü. İstanbul koca bir şehirdi. Güzeldi. Giden herkes şehre ayak uydurmuştu. Başka bir lisan vardı onlarda. Şehirlilik, şehir devrimciliği... Dinledikleri müzikler, okudukları kitaplar, konuşmaları, yemekleri, her şeyleri değişmişti. Arada, ormanda kaybolup da bulunan küçük kardeş gibi duruyordum. Öfkeli, kaba, dağınık... Sokaklarda dolaştıkça, şehir üstüme geldi. Bir deliyi taşlar gibi herkesin beni taşlayacağını sandım. Dilim tutuldu. Ben, kendi iklimimde, kendi mekânımda, bütün bu öfkeme rağmen biriydim. Bir kişiydim. Fidel'dim. Ama İstanbul? Kibar konuşan, güzel giyinen bakımlı kızlar, el ele tutuşan sevgililer, el ele tutuşan devrimciler... İnsanlar konuştukça ben sustum. İnsanlar güldükçe öfkelendim. Sohbetlerin arasındaki yerim, bir zamanlar geride bırakılan köyün ne âlemde olduğuyla sınırlıydı. O nasıl, bu nasıl, onun evi ne oldu, öbürünün çocuğu okudu mu, beriki evlendi mi?.. Terk edilmiş, istenmemiş, ötelenmiş bir geçmişin içinden gelen ve tekrar yerine dönecek olan bir haberci gibi hissetmeye başladım kendimi.

Onlara ıssız evin duvarlarını yıktığımı, kadınların memelerini elediğimi, kızların götünü yokladığımı anlatmak istedim. Ama sustum. Olamadım, olamazdım burada. Bu şehrin beni kusacağını hissettim. Mideme ağrılar girdi.

Sonra bana, annemi yalnız bırakmamamı, dershaneye gitmemi, üniversiteye hazırlanmamı, İstanbul'u kazanıp gelmemin daha iyi olacağını, bana destek olacaklarını söyledi herkes. Okumalıydım. Diğerleri gibi... İstanbul'u kazanmalıydım. İstanbul benim için sınavlar zinciriydi. Matematik mi çözmeliydim, düzgün mü konuşmalıydım; geometri mi bilmeliydim, gülümsemeyi mi öğrenmeliydim? Bilemedim... Ya orada kalacaktım, ya da dönecektim. Bir sene dershaneye gidip, orayı kazanmak bana imkânsız gibi görünüyordu. Ama önümdeki en somut seçenek de buydu. Hiç gerekçesiz çıkıp gidemezdim İstanbul'a. Bunu kabullendim. Gitmem için ödemem gereken bir bedelim olmalıydı.

Sonra yine kendi çöplüğüme döndüm.

Hafta sonları dershaneye gitmeye başladım. Şehirde, halamın evinde kalıyordum. İlk zamanlarda hafta içi düzenli olarak köye döndüm. Sonraları, hafta içini halamın oğlu Ergün'le geçirmeye başladım. Kafa dengiydik. Ergün de benim gibi öfkeliydi. İşsizdi. Okumamıştı. Sonra bizim köylü olup da şehirde yaşayan gençlerle arkadaş oldum. İki kardeştiler. Bülent ve Yusuf. Ardından başka arkadaşlar... Derken çevrem genişledi. Bir motosiklet aldım Java... Bol bol dolaştım. Sıkılıp sattım.

Arkadaş sayım arttıkça derslere ilgim de azaldı. Hâlâ arıyordum. Beni ben yapacak o şeyi arıyordum. Ve bunu bazen dershanede, bazen arkadaşlarımda, bazen sokaklarda, bazen köyde, bazen kızlarda bulmaya çalışıyordum.

Yusuf'la Ergün kimi zaman geçici işler bulup çalışıyor, kimi zaman boşta kalıyorlardı. Ve üçümüz bir olup, şehrin tüm sokaklarını keşfediyorduk. Sonra üçümüz üç kız sev-

dik. Benimki Derya, onlarınkiler ise iki kız kardeş olan Senem ve Hülya'ydı... Üçü de aynı mahallede oturuyordu. Benimki dershaneye geliyordu.

Derya ile buluşuyor, gülüyor, eğleniyordum. Ama aklım, Derya'nın beni ne zaman öpeceği, ne zaman benimle sevişeceğindeydi. Ona dokunup, vücuduyla birleşince, her şeyin değişeceğini düşünüyordum.

Kimi zaman hep beraber köye gidiyor, yapımı tamamlanmış barajın kenarında dolaşıyor, balık avlıyorduk. Bazen bize başka arkadaşlar da katılıyordu.

Bütün bu buluşmalarımızla, başka bir dünyanın kapıları daha aralanmıştı bana. Kimi arkadaşlarım gözünü dağa dikmişti. İrfan dağdaydı ve bazen haberler alıyorduk. Yakın bölgelerde bir yerlerde komutandı. Heyecanlanıyorduk.

Taylan benden daha ciddiydi. Yollarımız biraz ayrılmıştı. Onun arkadaşları eski devrimcilere benziyordu. Kitap okuyor, tartışıyorlardı. Benim grubum biraz karışıktı. Ama hepimiz aynı noktaya merak salmıştık. Derya da...

Böyle sokak sokak dolaşırken, kızlarla buluşurken, gezinirken, konuştuğumuz meseleler sabitlenmeye başlamıştı. Bizim grup da Taylan'ın arkadaşları gibi karakol baskınlarını gösteren videolar izlemeye, dergiler takip etmeye başlamıştı. Beni, dağlarda dolaşmak, sırtta silah, belde bombayla gezmek çekiyordu. Sanmayın ki sadece öfkem beni böyle yaptı. Hayır, size anlattım her şeyi... Vaktiyle dağlara giden gençlerin kaldığı evde büyüdüm ben. Yolu yarım kalanların hikâyeleriyle... Devrim düşüyle... En öfkeli zamanlarımda bile, devrim benim için sihirli kelimeydi. Şimdi önümde, başka bir devrim seçeneği vardı. Ve sanırım ben de bu yolun bir savaşçısı olmak istiyordum.

Gündüzleri aylaklık yaparken geceleri düşündüm. Gündüz vakitlerinde bana anlatılanları, gecelerle birleştirdim. Her yerde savaş vardı. Her yerde ölüm... Köyler yakılıyordu.

İnsanlar kafalarına sıkılıp öldürülüyordu. Malatya'da olmasa bile, az ötede, o kirli ellerini göstererek "Akrepler aha bu kadar," diyen çocuklar şimdi ellerinde silah taşıyordu.

Tüm zamanların intikamını almak istiyordum. Her şeyin intikamını... Şu serseri başımın, şu yalnızlığımın, ölenlerin, kaçanların, çüklerine elektrik verilenlerin intikamını... Bulguru buğdaya katanlardan, bahçede keyifle çalışırken her şeyi mahvedenlerden, milletin damında gece gezenlerden, herkesten...

Piştim. Öyle piştim ki, kafamı yastığa koyduğumda, kendimi toprak rengi giysiler içinde, sırtımda bir kalaşnikof, ayağımda mekapla, dağlarda dolaşırken düşlemeye başladım. Komutanlık yaparken. Ne bileyim, helikopter düşürürken falan... Che gibi düşündüm kimi zaman, kimi zaman Deniz, Sinan gibi düşündüm. Ben ancak o şekilde ben olabilirdim.

Zaman geçiyordu. Derya'yla konuşuyorduk. Beraber gidecektik. Romanlardaki gibi. İki sevgili... Ama kendilerini devrime adamış iki sevgili. Aşkımızın o kadar kuvvetli olduğunu söyleyemem. Ama ikimizin de aynı düşü kurması, hayallerimi kuvvetlendiriyordu.

Sadece ben değil, Yusuf ve Ergün de aynı şeyleri düşünüyordu. Yusuf, iri yarı, kara, benden büyük bir gençti. Ergün de benden büyüktü ama Yusuf kadar iri kıyım değildi. Ama hepimiz de elimize silah alacak kadar kendimizi cüsseli hissediyorduk. Bütün sıskalığıma, cılızlığıma rağmen, kendimi dağ başlarında hayal ettiğimde, şu halimi değil, başı, iri kıyım birinin gövdesine monte edilmiş başka bir Fidel'i görüyordum. Zamanında annemin aldığı av tüfeğiyle edindiğim tecrübe, atıştaki ustalığım, güvenimi kuvvetlendiriyordu.

.....

Bu dünyaya girdikçe, hayallere daldıkça, kafamdaki ayrımlar netleştikçe, İstanbul fikri de bedenimden, ruhumdan uzaklaşmaya başladı. Böyle düşündüğümü İstanbul'dakiler duysa ne derlerdi acaba?.. Onu da düşünmemeye çalıştım. Bu güne kadar herkes bir yerlerde, bir biçimde mücadele vermişti. Ben de verecektim. Kim ne diyebilirdi ki?

35. GİDİYORUM

Evet, gidecektik. Bir yolunu bulup gidecektik... Bu fikir kafamda sabitlendikçe, dershaneye de sadece beraber dağa gitme hayali kurduğum arkadaşlarımla vakit geçirmek için uğrar oldum. Kimi zaman hafta sonları arkadaşlarımla köye gittim. Kimi zaman yalnız... Annem, elini toprağa saplayıp çıkardıkça, odun kırdıkça, tohum attıkça yerleşiyor, bense köye her gidiş gelişimde biraz daha uzaklaşıyordum. Arada yorgunluk sigarasını içerken derslerimi soruyor, kendimce kaçamak cevaplar veriyordum. Diktiği fideleri heyecanla gösteriyor, çaktırmadan bakıyor, tebrik ediyordum. Önümüzdeki yılın hayalini kuruyor, yazın neler yapacağımızı söylüyor, bense yazı düşündüğümde, kendimi hangi mekânda sabitleyeceğimi bilemeden, boşlukta, şimdi şu halim gibi, havada bir yerlerde asılı kalıyordum. Ve köy halkı, geride kalanlar, kalıp da toprağa kazma vuran, ağaç dibi belleyenler niyeyse bana beyhude bir çabanın ruhunu kaybetmiş köleleri gibi görünüyordu. İlkokul arkadaşlarım, ortaokul arkadaşlarım... Hayat bunlara ne veriyor, bunlar hayattan ne bekliyor diye düşünüyordum. Kalsam, ben de onlar gibi olacağım diyordum. Çalış çalış çalış... Ayakkabın eskisin yenisini al, çatın aksın onar, evlen, iki tane sümüklü çocuğun olsun, toprak yesinler!.. Baba ol! Baba...

Bu gidiş gelişlerim bir yandan beni böyle köyden kopa-

rırken, bir yandan da anneme karşı daha mahcuplaştırıyordu. Annemi öyle didinip çabalarken görüyor, üzülüyor, ihanet ettiğim hissine kapılıyordum. O beni beklerken, ben ne planlar yapıyordum... Köye daha az gitmeye karar verdim. Yoksa hiçbir şey yapamayacaktım. Ne adam gibi ders çalışmıştım ki sınava gireyim ne de bu saatten sonra kalkıp sınavı da kazanamadan geri dönecek halim vardı. İkinci bir karar verdim: Kararımı sorgulamayacağım...

Bu arada dershane de son zamanlarına yaklaşıyordu. Deneme sınavları artmış, herkesi heyecan sarmış, tercihler konuşulmaya başlamıştı. Ben ve biz, bütün bunların uzağında, sınav heyecanından tamamen arınmış, herkesin hayretle izlediği garip bir gruba dönüşmüştük. Dershanede buluşuyor, bazen derslerden kaçmanın yolunu arıyor, saatimiz dolunca topluca kendimizi parklara, pastanelere atıyorduk. Elimizde muhakkak bir *Özgür Gündem* gazetesi oluyordu. O gün o gazetenin bütün satırlarını okuyor, yaşanan savaşın büyüklüğüne her seferinde daha çok kanaat getiriyor, gitmek gerektiği fikrinin sağlamasını, o siyah-beyaz gazetenin sayfalarında yapıyorduk. Esprilerimiz, literatürümüz değişmeye başlamıştı. Gerillaların yaptığı baskınların haberlerini keyifle okuyor, "karakol kaldırma" gibi kavramları, gündelik hayatın birer ifadesi sayıyorduk. Sonra mesela gerilla olursak, nasıl olacağımıza dair şakalar yapıyorduk. Bana, "Seni bu cüssenle kayanın arkasında unuturlar," diyorlardı, ben ise "Asıl ufak cüsseliler orada işe yarar," diyordum. Kullanılan silahları ezberliyor, fotoğraflara bakıp, hangimizin hangi silahı kullanabileceği tahminleri yürütüyorduk. "Acaba orada da patates soyma işi var mıdır?" diye gülüşüyorduk.

Böyle hayal kurmalarımız fazla sürmedi. Bir gün Taylan geldi. Ergün ve Yusuf'la beraberdim. Gidip bir köyde İrfan'la görüştüğünü söyledi. "Ben de gideceğim," dedi. Gitmek iste-

yenlerin listesini yapıyordu. Üçümüz "Biz de geleceğiz," dedik. Taylan fazla üstelemedi.

Sonraki günlerde Taylan'la tekrar buluştum. Bu sefer ikimiz yalnızdık. Taylan'a gitmek istediğimi tekrar söyledim. Kabul etmedi. "Anneni yalnız bırakma, bir şeyler yapmak istiyorsan burada da yapabilirsin," dedi. "O zaman sen niye gidiyorsun?" dedim. Taylan ısrarla durumlarımızın farklı olduğunu, babasının hayatta olduğunu, annesinin yalnız kalmayacağını falan söyledi. Sinirlendim. Bunları söylerken, beni aslında "olmamış, pişmemiş" gördüğünü düşündüm. Düşündükçe daha çok sinirlendim.

Sonraki günlerde bu gidiş meselesi gizli gizli konuşulmaya başladı. Ben, Ergün ve Yusuf kararımızı verdik. Sonra kızlar da bize katılmaya karar verdiler. Hep beraber gidecektik.

Bu arada tabii sürekli sorumlu olanlar bizi uyarıyordu, ağzımızı sıkı tutmamız, ailelerimize bir şey söylememiz, toplu halde gezmememiz konusunda. Ama biz bu uyarılara aldırmıyor, hep beraber pastanelerde oturuyor, sesli hayaller kuruyorduk. Bir defasında, biz böyle topluca otururken polisler pastaneye geldi. Hepimizin kimliklerini toplayıp aldılar. Bir deftere işlediler. Korku içinde, sesimizi çıkarmadan bekliyorduk ki kimliklere ve yüzümüze dikkatlice bakıp, tek tek iade ettiler.

Bu aralık çok kısa sürdü. Sonra haber geldi. İki gün sonra Adıyaman'a gidilecek diye. Biz, dolaylı bilgi alıyorduk. Bizim gideceğimizi ne Taylan biliyordu ne de İrfan.

Bu arada buluşup son hazırlıklarımızı yaptık. Önümüz yazdı, çok da kalın giysiler almaya gerek yoktu. Bahar ayazlarında, dağ başlarında bizi üşütmeyecek giysiler yeterliydi. Kalın çorap, sağlam ayakkabı, kalın kazak... Anneme, dolmuşçuyla bir not gönderdim, "İstanbul'a gidiyorum, beni merak etme," dedim. Herkes kendi ailesine başka bir şey söyledi. Kızların söyleyeceği bir şey yoktu. Sessiz sedasız çıkacaklardı.

Paralarımızı da denkleştirdik. Bizi Adıyaman'a götürecek kadar para yeterdi. Sonrası dağ... Kim parayı ne yapsın!

36. Hadi Eyvalla...

Köy tepelerinde, su kenarlarında it gibi dolanırken direnen zaman, şimdi öyle bir hızla akıyordu ki aralarda "Acaba?" diye soracak bir boşluk bile bırakmıyordu. Sonuna gelmiştim işte. Ya çıkıp gidecektim, ya da kalacak... Arası yoktu. Gidip dönmek, kalıp sonra gitmek gibi seçenekler devre dışıydı. Gidersem arkamda kalacakların ne düşüneceği, ne söyleyeceği, onları böyle habersiz bırakma sorumsuzluğu, haberleri olsa kesin engelleyeceği... Her şey birbirine karıştı. Ama yok, gidecektim. Şunun şurasında kalmış kırk sekiz saat! Bocalamak yerine hayal kur! Dağ başlarının hayalini... Yeni dünyanın, savaşçı olmanın, bir savaşçıya duyulan saygının, hürmetin hayalini...

Herkes tek tek ortadan kayboldu. Kimlerin gideceğini aşağı yukarı biliyordum. Bizler, başka bir kanaldan bağlantı kurduk. Büyük çoğunluk, kiralanan dolmuşla gidiyordu Adıyaman'a. Taylan da dolmuşla gidenlerdendi. Hep beraber geziye gittiklerini söylemişlerdi şoföre. Yolda soran olursa da aynı şeyi söyleyeceklerdi.

Biz, kızlarla buluşup, dolmuş kiralamak yerine, günlük sefer yapan dolmuşlardan birine bindik. Bizim için iş daha kolaydı. Üç kız, üç erkektik. Soran olsa, belliydi cevabımız: Sevgililerimizle gezmeye gidiyoruz...

O gün, kızlar evden çıktıktan sonra, aileleri telaşlanmış, polise haber vermişti. İsimlerimizi söyleyip, "Kızlarımızı kaçırdılar," demişler. Bizim bütün bunlardan haberimiz yoktu tabii.

Dolmuş, dar yollardan, dağ eteklerinden, vadilerden sü-

züldükçe, hayat ve geçmiş bizden uzaklaşıyor, kalbimizin ritmi artıyor, geçmiş ile gelecek birbirine karışıyor ve konuşacak konumuz azalıyordu. Dolmuşun her kıvrılışı, bizi dönüşü olmayan gerçeğe yaklaştırıyor, tereddütleri bir yandan ortadan kaldırırken, kırıntıları ise kocaman birer kütleye çevirip, boynumuza asıyordu. Boynumuz ağırlaşıyor, bedenimizdeki enerji şekil değiştiriyordu. Dolmuşçuya "Kenara çek," deyip, herhangi bir yol ayrımında inmek, bir ağaç gölgesinde uzanıp uyumak, son paramızla küçük bir piknik yapmak da vardı. Seyir halindeyken bütün bu seçenekler geçerliydi. Bu geçerlilikten belki, boynumuz ağırlaşıyordu. Alternatiflerin olması, gerçeği zorluyordu. Fark ettik ki Adıyaman'a yaklaştıkça, suskunlaşıyoruz.

Mola yerlerinde çay içip, sigara içip, susarak, kimi zaman manasızca gülerek, ama arkada kalanları, geride bırakılanları konuşmayarak yol aldık ve Adıyaman'a vardık. Bir köy ismi verilmişti bize. O köye gidip, şu anda size ismini söyleyemeyeceğim bir köylüyle buluştuk. Adam, sıradan bir iş yapar gibi, akrabalarını karşılar gibi rahat görünüyordu ama bir o kadar da gergindi. Belki de gergin olan bendim, bizdik, bilmiyorum. Sürekli etrafını kolluyor, sessiz konuşuyordu. Köyde, bizden önce gelen grupla karşılaştık. Taylan da içlerindeydi. Beni görünce gözleri açıldı, yüzü asıldı. Sinirlendi. Ama artık o da biliyordu ki dönüş yok!

Bizi bir eve götürdüler. Beklemeye başladık. Sessiz konuştuk, sessiz hareket ettik, çok soru sormadık, sorduğumuz sorulara da cevap alamadık. Ev sahibi titizlikle hareket ediyordu. "Hava biraz kararsın," dedi.

Karnımda ılık bir dalga vardı. Bazen yayılıyor, gırtlağıma kadar çıkıyor, sonra yine göbeğimin altında top oluyordu. Az sonra hava kararacak ve yeni bir hayat başlayacaktı. Nedense, o dakikaya kadar aklıma gelmeyen ölüm düşüncesi,

o evde beklerken, tepeme çöreklendi. Aralık bir yerdeydim sanki. İnce bir çıtanın üstünde tek ayağımla duruyordum adeta. Geri geri gitmek mümkün değildi tek ayakla. İleri gitmek? En azından önümü görüyordum. Düşmemeye dikkat ederdim. Çabalardım.

Annem aklım geldi. Ona yalan söylemiştim. Arayıp duracaktı beni. Günlerce izimi sürecekti. Peki ya İstanbul'dakiler? Onlar ne düşünecekti? Abime, ablama söylememiştim. Hiç kimseye söylememiştim. Hiç kimse, hiç kimseye bir şey söylememişti. Her birimiz arkamızda koca yalanlar bırakmıştık.

Sonra herkesin yüzünü incelemeye başladım. Kimileri benim gibi kaygılı görünüyordu. Kimileriyse ha bire soru sormaya çalışıyordu köylü kılavuzumuza. Sorularında, güvenlik öne çıkıyordu. Böyle palas pandıras, böyle cıscıbıl, silahsız külahsız nasıl yol alınacaktı? Kimileriyse gayet rahat görünüyordu. Onların rahatlığını görenler, korkularını belli etmekten çekiniyordu. Hepimiz karman çorman duygular içindeydik. Kız arkadaşlarımız, sanki dağa gitmek üzere beklemiyor da rehin alınmışız gibi bazen gözlerimizin içine bakıp, bu esaretten ne zaman kurtulacaklarının cevabını arıyorlardı. Erkeklenmemiz, onları göğsümüze yatırıp, "Her şey geçecek," falan dememiz gerekiyordu belki de. Bizlerden film replikleri bekliyorlardı. Oysa bilmedikleri bir şey vardı. Artık ikimiz, üçümüz yoktu. Hepimiz vardık ve bu heplik içinde tektik. Böyle el ele tutuşarak dağlara çıkıp, orada iki sevgili olarak kalıp, beraber çatışıp, attığımız her kurşunun ardından koklaşarak, öpüşerek, zaferimizi taçlandıracağımızı sanıyorlardı. Belki biz de öyle sanıyorduk. Ama onlardan daha gerçekçi olduğumuz kesindi.

Bizler böyle kafamızda kırk tane tilkiyi dolandırırken, saatler ilerledi ve hoş bir bahar karanlığı çökmeye başladı dağın

eteğindeki köye. Kılavuzumuz, "Hazırlanın çıkıyoruz," dedi. Bu komut, beklemekten daha keskindi. Daha zordu. İşte gidiyoruz. Artık dönüş yok. Tuhaf, tanımsız bir heyecan sardı bizi. Korku, kaygı, umut, neşe, hüzün... Her şey iç içeydi ve bu iç içelik, insanların yüzünde tek bir mimik oluşturmuyor, garip bir bakış konduruyordu gözlere.

Kimseler görmeden, tepeyi aşmak için hızla hareket etmemiz gerekiyordu. Kılavuzumuz, "El feneriniz varsa açmayın, sigara yakmayın, elinizde ışıklı şeyler tutmayın," dedi. Tek sıra halinde on beş kişi, yürümeye başladık.

Önümüzdeki yokuş dikleştikçe fısıltılar susuyor, fısıltıların yerini kesik nefes sesleri alıyordu. Kızlar yoruluyor, ellerini bellerine dayayıp derin nefes alıyor, oğlanlar kızların elinden tutuyordu. Sevgililer el eleydi. Ben tutmadım Derya'nın elini. Derya arada bir gözlerimin içine bakıyordu. Ama hayır, artık savaşçı oluyorduk, öyle el ele tutuşmalar, bakışmalar olmazdı.

Yola çıkalı daha yarım saat olmuştu ama hepimizin gücü tükenmişti. Bu yolculuk herkesi daha da tekleştiriyordu. Hepimiz, savaşçı olmanın biraz da yalnız olmak anlamına geldiğini daha ilk yarım saatte anlamaya başladık. Hayatta kalabilmek için güçlü olmak gerekiyordu. Ardına bakmaman, dinamik, korkusuz, atılgan olman gerekiyordu. Bizler ise kurşun askerlerdik.

Zifirî karanlık çöktü. Uzak dağlarda çoban ateşleri yanıyordu. Bu karanlıkta, fener yakmadan, her birimiz, önümüzdekinin adımlarına dikkat kesilerek, yürümeye devam ettik. Düşmek, yamaçlardan yuvarlanmak, dikenlere dolanmak, bunlar artık çok normaldi. Kimsenin, düşen birine gülecek hali yoktu. Herkes yorulmuştu. Artık ayaklarımız, beynimizin komutlarından bağımsız ilerliyordu. Bedenimiz yamulmaya, ağzımız, ciğerimizin en derin yerlerine kadar kurumaya başladı. "Susadık," diyen her sese kılavuzumuz, "Az

ileride çeşme var," cevabını veriyordu. Az ileri denilen yer bir türlü gelmiyordu.

Susuzluktan çatlamak üzereydik ki küçük bir vadide, küçük bir kaynak suyun başında durduk. Ay doğmuştu ve işimizi kolaylaştırmıştı. Önümüzü görebiliyorduk. Her yeri görebiliyorduk. Tam kaynak suyun başına çöreklenmiştik ki "Sadece ağzınızı ıslatın, çok içmeyin, yürüyemezsiniz yoksa," dedi kılavuzumuz. Bu susuzluğun üstüne ne demekti ki ağzınızı ıslatın? Bıraksa, her birimiz inekler gibi ağzımızı minik gölete dayayıp, dakikalarca içecektik. Kim çeşmenin başında fazla kalsa, "Yeter," diyordu kılavuz.

Sonra "Burada on beş dakika dinlenelim," dedi. Kendimizi taşların, ıslak toprağın üstüne attık. Sevgililer birbirine sokuldu. Kimileri sigara yaktı. Sigara yakarken, "Yaw bırakmak lazım bu mereti, yürürken nefes alamadım," diyor, öbürleri "Evet evet, bırkmak lazım," diye destekliyordu muhabbeti.

Gecenin dağ ayazı su gibiydi. Yüzümüzü yalıyor, burnumuzu sızlatıyor, ciğerlerimizi dolduruyor ve kafamızı hoş ediyordu. Yola ilk çıktığımızda yaşadığımız korku da geçmişti. Karanlık bizi saklamıştı. Tek derdimiz yorgunluktu.

Kılavuzumuz, "haydi" dedi... Hep beraber kalktık. Bacaklarımız dinlenirken, bir yandan da ağırlaşmıştı. İlk on dakika, tahta gibi olan bacak kaslarımızın yumuşamasıyla geçti. Yumuşadıkça hem rahatlıyorduk hem de bacak hareketlerimiz kontrolümüzden çıkıyordu.

Kimi yerlerde dik yokuşlardan inmemiz gerekiyordu. Kızlar, düşmemeye dikkat ederken, kılavuzumuz bir yokuştayken "Koşarak inin," dedi. Dediği gibi de kızlardan birinin kolundan tutup aşağı uçtu. Kız korkudan bağırıyordu. Baktık, bir şey olmadı. Düşmedi. Ama aşağı indiğinde beti benzi atmıştı. Bizler de koşmaya başladık. Freni patlayan arabalar gibiydik. Nereye toslayacağımızı bilemeden bir çırpıda in-

dik yokuşu. Tuhaftı. Yokuşun dibine vardığımızda durabildik. Güldük sonra.

Ayın altında kimi zaman bir odun parçasını yılan, bir taşı kaplumbağa, bir çalı öbeğini ayı sanıyorduk. Biz böyle sana sana ilerlerken, kılavuzumuz ise kendinden gayet emin, bir dağ keçisi gibi zıplıyordu. Kıskanmaya başladım adamı. Kıskandıkça da sinir oldum.

Sabaha doğruydu. Hava daha da soğumuştu. Ama bizler bırakın üşümeyi, elimizden gelse, donumuzu çıkararak yürüyecek kadar terlemiştik. Her sorduğumuzda "Aha şu tepeyi aşınca varmış olacağız," diyen kılavuzumuz, bizi kandıra kandıra getirmişti ulaşacağımız yere. Öyle kandırmasa, deseydi "önümüzdeki dağlar silsilesinin en sonuncusu", eminim ki hiçbirimiz bu yürüyüşü tamamlayamazdık.

Çîyayê Spî'ye vardık. Öyle dedi kılavuzumuz: Bu dağın adı Çîyayê Spî...

Bir mağara ağzına çıktık. İçeriden İrfan ve yanında iki arkadaşı belirdi. İrfan önce kardeşi Taylan'la kucaklaştı. Onlar sarılırken, bense inanamıyordum gördüklerime. Ulaşmıştık ve karşımızda kanlı canlı savaşçılar vardı. Sonra İrfan, tanıdığı herkese sarıldı sırayla. Bana da sarıldı. Diğerleri de sarıldı. Şaşırmışlardı. "Bu kadar çok olacağınızı beklemiyorduk," dediler. Gururlandık.

Soluklandık biraz. Yol üzerine konuştuk. Kimilerinin konuşacak takati yoktu. Yüzler gülüyordu. Gün aydınlanıyordu.

Hepimiz sırayla kendimizi tanıttık.

Sonra İrfan, Taylan'ı kenara çekti. Üniversite öğrencilerinin neden gelmediğini sormuş. Onlar ayrı bir kafile halinde geleceklermiş.

Yanımıza döndüler. İrfan, "Bir yanlış anlaşılma olmuş arkadaşlar, bayanları şimdilik alamıyoruz," dedi. Demesiyle beraber herkesin yüzüne şaşkınlık çöktü. Kızlar, "Olur mu ya, bu kadar geldik. Nasıl dönelim? Hem şimdi ortalık ayak-

lanmıştır," dediler. Sesler birbirine karıştı. Ardından İrfan, "O zaman sizleri Adana'ya gönderelim. Oradaki çalışmalara katılırsınız, sonra da oradaki arkadaşlar sizi saflara katarlar," dedi. Kızlar yine ikna olmadı. Ama karar kesindi. İrfan, çok net bir sesle konuşmuştu.

Taylan'a dönüp, "Sen de gelmiyorsun. Üniversiteli arkadaşları getirme işi senin," dedi. Taylan da üsteledi, "İyi de gidersem yakalanırım, deşifre oldum," dedi. İrfan aynı net tavırla, "Gizlenir, bir yolunu bulursun," cevabını verdi.

Her şey birbirine karışmıştı. Ben dönmüyordum. Bu tartışmalarda beni ilgilendiren bir şey yoktu ve durumumdan memnundum. Derya'nın geri dönecek olması da beni pek etkilemedi. Savaşçı olacaktık. Buraya onun için gelmediğime göre, onun peşinden dönmem de gerekmiyordu.

Bu arada söylemeliyim. Bizim böyle tartıştığımız saatlerde, sabahın köründe askerler bizim eve gitmiş. Annemi uyandırmış, "Oğlun kız kaçırmış, nerede?" diye sormuşlar, annem de "Bir şeyden haberim yok, İstanbul'a gittiğini haber verdi. Ama olur da yakalarsanız çocuğa kötü davranmayın, ben onunla konuşurum," demiş.

İrfan, "Geri dönecek arkadaşlar zaman kaybetmeden hazırlansınlar," dedi. Bunun üzerine ortalık karıştı. Bir kızla bir oğlan ağlamaya başladılar. Sonra milletin ortasında birbirine sarılıp öpüştüler. İrfan ve diğerleri sinirden kıpkırmızı olmuştu.

İrfan, Taylan'a dönüp "Bu ne rezalet?" dedi. Taylan başını eğdi. Sonra, ağlayan çocuğa dönüp "Sen de gelmiyorsun," dedi. Çocuk bunu duyunca duruldu ve hiç itiraz etmedi.

Gidecekler ve kalacaklar belirlendi. Ardından, hazırlanan mercimek lapasını yemeye başladık. Dönecek olanlar, eminim ki mercimek lapasını yedikten sonra kendilerini şanslı hissetmişlerdir.

Bir zaman sonra kızlar, Taylan, kılavuz ve ağlayan çocuk,

eyvallah edip ayrıldılar. Ayrılırlarken Taylan, üzerindeki montu çıkarıp bana verdi. Ayakkabılarını da Yusuf'unkiyle değiştirdi.

Şimdi yürüyüşümüzün ikinci kısmı başlayacaktı. Bu sefer yanımızda silahlıların olması hem yürüyüşümüze sahicilik katıyordu hem de gerginlik. Evet, artık dağ başındaydım ve hiçbir biçimde dönüş yoktu.

Her birimiz elimize bir şeyler aldık. Boş bir roket aldım ben, başkası roketin mermilerini, öbürü yiyecek çıkınını... Yola koyulduk. Bizi, eğitileceğimiz birliğe teslim edeceklerdi.

Yürürken İrfan'la sohbet etmeye başladım. Ona sürekli sorular soruyordum. Nereye gideceğimizi, nerede eğitim alacağımızı, sonra nerede kalacağımızı, her bir birlikte kaç kişi olduğunu, hangi silahların kullanıldığını, bana hangi silahları vereceklerini... İrfan'sa sakince yanıtlıyor, o yanıtladıkça ben daha da heyecanlanıyordum. Anlattığı her şeyi gözümde canlandırıyor ve kendimi o canlı karenin tam ortasına yerleştiriyorum.

Kimi yerlerde duruyorduk. İki kişi ayrılıp, sinerek ilerliyor, yolu gözetliyor, sonra sessiz, soluk soluğa dönüyor, "temiz" diyorlar, bizler de temiz denilen bu arazide eğilerek, hızla geçiyorduk. Sonra meşelik yerlere varıyor, dinleniyorduk. Öğle yemeğinde de lapa yedik. Bir iki parça kuru ekmekle... Daha ilk gün, yemek denilen şeyin sadece işlevsel olduğunu kavradım. Karnının içini doldurmak! Doyurmak bile denemez. Orası dolu olacaktı ki sen yaşayabilesin. Yemek yemenin hazla bir alakası olamayacağını ve yemek saatlerini beklememem gerektiğini öğrendim. Kayalık yerlerde yürürken yan basmayı, sessiz konuşmayı, yürüdükçe yorgunluğun geçtiğini ve isimlerin yanına *heval* kelimesini eklemeyi... İrfan'ın bana ismimle değil de *heval* diye hitap ettiğini fark ettim. Ben de ona aynı şekilde hitap etmeye başladım.

Hava kararıyordu. Kayalık bir yerdeydik. Helikopter sesleri geldi. Kayaların arasına saklandık. Bir tur atıp gittiler. "Keşif yapıyorlar, sürekli oluyor bu," dedi İrfan. Rahatladık. Helikopter sesleri uzaklaşınca, yürümeye devam ettik. Yönümüz Bezar Dağı'na doğruydu. Adıyaman'ın içinden baktığında görünen çıplak Bezar...

Bir yer bulduk. Mağara. Oraya girdik, geceyi burada geçirecektik. Sohbete biraz devam ettik ama üstüme iki günün yorgunluğu çöktü. Mağaradaki nem kokusu, içine toprak kokusunu da almıştı, üzerimi örttü. Kapıda silahlı iki kişi nöbet tutarken, bizler taşların üstüne uzanıp, hemen uyuduk...

Sabah, tan yeri yeni ağarıyordu ki uyandırıldık. Güne uyanırken fark ettim, artık başka bir zamana, başka bir mekâna, başka bir iklime ve başka bir hayata uyanıyordum. Tuhaf bir heyecan vardı üstümde. Annem geldi aklıma. Acaba ne yapmıştı? Öğrenmiş miydi? Dönenleri düşündüm sonra. Taylan anneme söyleyemezdi kesin. Korkardı. Hem zaten köye de gidemezdi. İçime garip bir acı çöktü sonra. Annemin yalnızlığını düşündüm. Sonra toparlandım. Nöbetçiler değişmiş, gece bekleyenler uyumuş, yenileri ise çay demlemiş, iki parça peynirle ekmek çıkarmışlardı.

El yüz yıkamak, havluyla silmek, kahvaltıya oturmak falan yoktu artık. Yüzümü şafağın serinliğiyle yıkayıp, oturdum. Sofra denilemezdi başına oturduğum şeye. Kahvaltı mı? O da değil. Dedim ya, yemek denilen şey burada şekil ve isim değiştirmişti. "Bir şeyler"di artık yenilecek tüm şeylerin adı. *Heval bir şeyler yiyip yola çıkalım...*

Bir şeyleri yiyip, yola çıktık. Yürürken, bir ara önde gidenler "Eğilin eğilin," dediler. Eğildik, kayaların arkasına gizlendik. Dürbünle önümüzü kontrol eden *heval*, "Çobanlar var," dedi. Çobanlar vardı ama sürü yoktu. "Etrafa bakıyorlar, bekleyelim, aşağı doğru iniyorlar, onlar uzaklaş-

sın öyle çıkalım," dedi. Tecrübeli olanların tuhafına gitmişti bu durum. Bekledik. Çobanlar, sağa sola bakarak ilerliyorlardı. Gözden kayboldular ve yerimizden çıkıp yürümeye başladık.

19 Mayıs 1994...

Saat sabahın onu... Bir helikopter sesi duyduk. Düz, çırılçıplak yamaçtaydık. Helikopter tepemizden geçti. Yere yattık. Yatsak ki ne olacak? Görmeyecek mi? Silahlı olanlar, silahlarını hazırladı. Biz silahsız çaylakların rengi attı.

Tarifsiz bir telaşa düştük. Etrafımıza baktık, kaçacak yer yok. Her yer düz. Ne altına sığınacağımız boktan bir ağaç, ne dibine sineceğimiz kıçı kırık bir kaya. Düz ova... Arpa ek!

Helikopterin sesi tekrar geldi. Bir ağrı saplandı göğsüme. Sonra bacaklarıma doğru aktı. Boğazım kurudu. Rengimin sarardığını, gözlerimin karardığını hissettim. Bu duyguyu hiç yaşamamıştım. Sonra bacaklarım titremeye başladı. Gerçek miydi her şey? Bunlar da neydi böyle? Tepemde helikopter, dağ başında ben!

Helikopter tekrar üstümüzde belirdiğinde, ben, Yusuf ve Ergün yüz metre kadar geriye doğru kaçmıştık. Silahlı olanlar, helikoptere ateş açmaya çalıştı. Helikopterden bir şey düştü yere, güüüümmm diye patladı. Patladığı gibi, en öndeki *heval*'in iniltili sesini duydum. İniltiyle beraber de bir parçasının havaya uçtuğunu... Beyaz bir toz dağıldı etrafa. Onu anlamadım. Bombanın tozu muydu, başka bir şey mi? Yukarıdaki helikopter daha başımızda dönüyordu ki ikinci bir helikopter geldi. İrfan'ı, helikoptere doğru ateş ederken gördüm. Toz duman içindeydi. Bizler ne yapacağımız bilmiyor, yere kapaklanmış halde olanları izliyorduk. Arada bir "aşağı doğru kaçalım", "ilerdeki kayalığa koşalım" sesleri duyuyordum ama hiçbirimizin kalkıp kaçacak takati yoktu. Yerimizden doğruluyor, helikopterin sesiyle tekrar yere kapaklanı-

yor ve kurşunların nereden geldiğini, helikopterlerden ne atıldığını algılamaya çalışıyorduk. İkinci helikopterden de kara bir parça düştü güüümmmm! İrfan'ın tam yanına düştü. "İrfaaaannn!" diye bağırdığımı hatırlıyorum. Sonra noldu bilmiyorum. Ev geldi gözümün önüne bir anlığına. Annem... Bahçeler, bahçelerde dolaşmam, balıklar... Beyaz toz dağıldıkça, balıkların Sultan Suyu'ndaki pulları canlandı gözümde. Peşine düştüğüm tavşanlar, bütün akrabalarım, ceviz ağaçları... Sonra cevizin tadını hissettim durduk yere ağzımda. Ağladım mı, hatırlamıyorum. Ağlayacak zaman bulamadım. Bulsam, kesin ağlardım. Bomba denemesi yaptığım zamanlardaki gibi, gözüme dolan kireç acısı ile "oy anam" der, anneme koşardım. Nerede annem? Onu anımsadığımı, birilerinin gelip bizi kurtarmasını istediğimi hatırlıyorum. Sonra, belki de yere inip, biz silahsız olanlara "Ellerinizi kaldırın," diyeceklerini düşündüm.

Mideme bir bulantı saplandı. Kusmak istiyordum. Korkunun, mide bulandırdığını ilk kez görüyordum. Sonra helikopter bizim üstümüze doğru geldi. Son bir güçle kalkıp koşmaya çalıştım. Kara şey düştü yakınıma. Düşen şey patlarken, birtakım parçalar gelip göğsüme saplandı. Göğsümde patlamış gibi hissettim. Ergün'le Yusuf'un düştüğünü gördüm. Bulantım geçti. Yerine bütün gövdemde hissettiğim bir ağrı başladı. Toz düştü sonra. Gözlerim kararmaya başladı. Son kez annem geldi gözümün önüne. Sonra nenem, sonra sırayla herkesi, etrafımda toplanıp beni izlerlerken gördüm. Bir inilti duyuyordum. Benim miydi, çevreden mi geliyordu bilmiyorum.

Nefesim kesilmeye başladı. Birileri bir tıpa taktı boğazıma, nefes alamadım. Karanlık sardı her yanı. Sonra ruhumun, bedenimin üstünden doğrulduğunu gördüm. Tuttum ayağından. Çekti durdu bacağını. "Bu ne ihanet, acelen ne?" dedim. Bırakmadım.

Sonra, helikopterden silah sesleri geldi, hepimizi taradılar. Vücuduma saplanan kurşunları hissetmiyordum artık.

Sesler kesildi... Geriye sadece helikopterlerin sesi kaldı. Yamaca indiler. İçindekiler aşağı atladı. Yüzleri darmadağındı. Hislerini okuyamıyordum. Sonra aşağı yamaçtan *çobanların* koşarak geldiğini gördüm. "Temizledik hepsini," dedi biri.

Sırayla gelip yüzümüze bakıyorlardı. Dikkatle eğilip, üstümüze başımıza baktılar. Tuzak olup olmadığını anlamak istediler. Sonra bizleri sürükleyerek yamaçtan aşağı indirdiler. Yan yana dizildik. Kimimizin gözü açıktı, kimimizin gözü yoktu.

Ellerine bıçak alıp, giysilerimizi keserek çıkardılar. Donlarımız kaldı üstümüzde. Biz orada yatarken, sinekler yavaş yavaş gelmeye başladı. Onlarsa sigaralarını içtiler. Telsiz sesleri geliyordu. "Kamyon gönderin, temizledik," diyorlardı. "Hepsiniiii...."

Bir zaman sonra bir kamyon geldi. Bacaklarımızdan, kollarımızdan sürüyüp kamyona attılar. Üst üste yığıldık. Çuval gibiydim. Ne enteresan!

Aynı gün köye gitmiş askerler. Anneme, "Git ölünü al, Adıyaman'da," demişler. Annem inanamamış. Dayımın oğlunu aramış. O da arabasıyla gelmiş, atlamış, Adıyaman'a doğru yola çıkmışlar.

Kamyonumuz hareket etti. Önümüzde ve arkamızda askerî araçlar vardı. Köy yollarından, vadilerden geçtik. Kamyonu gören diğer arabaların şoförleri yüzlerini çevirdi. Kimi yerlerde merakla baktı insanlar bize. Yüzlerini buruşturan, dudaklarını ısıranlar oldu. Sinekler toplandı kafamıza. Yüzümüze gözümüze konmaya, kuruyup katılaşan kanımıza batmaya başladılar.

Sonra karakola yakın bir küçük tepede durdu kamyon. Orada bekledik. Saatler geçti. Askerler, rütbeliler arada ge-

lip, kafasını uzatıp bize bakıyorlardı. Birbirlerini tebrik ediyorlardı.

Saatler sonra kamyon hareket etti. Askeriyenin büyükçe bahçesinin ortasında durdu. Askerler bir yandan komutanlarının emirlerini yerine getiriyor ama bir yandan da gülüşüyorlardı.

Kamyonun römorkunun önünü açtılar. Sonra yavaş yavaş römork kalkmaya başladı. Bizler, traktör römorkundan boşalan buğday gibi kayıp, yere dökülmeye başladık. Çok severdim buğday dökümlerini. Gidip önünde durur, şelaleden taşan su gibi, buğday tanelerinin kafamdan aşağı akmasına kaptırırdım kendimi. Kulaklarıma kaçmasınlar diye ellerimle kulaklarımı kapar, otuz iki diş gülerdim. Taze buğday kokusu geldi burnuma...

Yerde üst üste yığıldık. Sonra askerler gelip ayaklarımızdan tutup sürüyerek sıraya dizdiler bizi. Bir komutan geldi, tepemizde durup tek tek baktı.

Beş-on dakika geçmemişti, annemi gördüm tepemde. Kalkıp sarılmak istedim. Üstümü giydirmesini, beni bu cehennemden çıkarmasını istedim. Ömrünün sonuna kadar ona bakardım.

Yüzü dağılmıştı. Tek bir ifade taşımıyordu yüzü. Ağlamış mıydı? Hayır... Asık suratlıydı. Gözleri kızarmıştı. Bana baktı, geçip gitti. Sonra yine döndü. Başında bir asker bekliyordu. Tanınmayacak halde miydim? İlk anda emin olamamıştı. İkinci defa geldi. Tanımadığı, bilmediği bir cismi inceler gibi inceledi yüzümü. Sonra eğilip öptü yanağımı. Kafamı okşadı. "Afferim size, elinize sağlık, ne büyük iş başarmışsınız," diye mırıldandı askerlere doğru. Askerler, "Senin mi?" dediler. Kafasını salladı. Uzaklaştı. Başkaları gelip sırayla bakmaya başladı. Ağlama, bağırma sesleri geliyordu.

Bir süre sonra annemle dayımın oğlu beraber geldiler. Ellerinde bir çadır vardı. Beni çadıra sardılar. Arabanın arka-

sındaki iki koltuğu çıkarıp yan yatırdılar, içine uzattılar beni. Yola çıktık. Annem ne konuştu, ne ağladı. Dayımın oğlu hep ağladı.

Gece yarısı köye vardık. Herkes uykudaydı. Beni çıkarıp, salona getirdiler. İşte evdeydim. Gözümün aralığında her yeri incelemeye başladım. Askıda asılı ceketimi, kapının önündeki eski ayakkabılarımı...

Sonra size anlatmaya başladım, hikâyenin en başını...

Az sonra köylüler toplanacak. Kapının önünde özel timler bekliyor. Birazdan diğer cenazeler de gelecek köye. Feryat figan kopacak. Özel timler, "Kaldırın leşlerinizi," diyecekler. Bizler kaldırılırken, kapının önünde özel timleri gören köylü korkacak, korkacak da cenazeye gelemeyecek.

İşte geldiler. Beni yıkamaya götürecekler. Ruhumu azat ediyorum izninizle. Uçup gitsin tanrılar tahtına. Bir bir anlatsın... Günah nerede başlar, ceza nerede biter...

Evet, geldik sonra.

Duyuyor musunuz sesi? Bakın, bir zamanlar Diyarbakır Cezaevi'nde ziyaretine gittiğim Hasan'ın oğlu doğdu: Deniz... Hoş geldin Deniz... Ömrün uzun olsun.

Hadi eyvallah!. Kalın sağlıcakla...

"Büyüyordum... Nenem Xacê'nin eteğinin altında, jandarma baskınları arasında, radyonun dibinde, duydukları haberlerle asılan yüzleri izleyerek, asılanların isimlerini duyarak, toprak yiyip, köpek kovalayarak, telden arabalarla ıı-ınnn yaparak büyüyordum. Arada bir annemden mektuplar geliyordu. Nenem Xacê mektupları okutup, 'Hımm,' diyor, anlaşılmaz biçimde ağzında bir şeyler geveliyordu. Mektuplarda 'Çocukların hali vaziyeti nasıl?' diye sorulan soruları okuyanlar ise iç çekip bana bakıyordu. Oysa çoktan unutmuştum annemi. Ama yine de her çocuğun bakışlarının mazlumluğundan, derinliğinden olsa gerek, kabuklu göz kapaklarımın altındaki fıldır gözlerimin bir an mahzunlaştığını görenler, bunu anne özlemine ve yetimliğe yoruyor, ağlıyorlardı. Hele de kadınlar... Köy kadınları, acıyı unutturma derdine girerken daha fazla hatırlatırlardı. Hangi kadın yolda yolakta beni görse çağırıp memelerinin arasına bastırır, ben öyle üzerlerindeki kadınlık, annelik, köylülük karışımı kokuyu içime çekerken, onlar ise yazmalarının ucundan tutup, gözlerini silerlerdi. Bu içli anlar, artık benim de farkında olduğum, keyif aldığım birer oyuna dönüşmüştü. Kadınları gördüğüm zaman boynumu büker, ağır adımlarla yanlarına yaklaşır, içerleyip de beni memelerine bastırmalarını beklerdim."

Bir Alevi Kürt köyünün ve insanlarının hikâyesi...

*"Vecizeleri, mesajları ve yasalarıyla bedene oturmaya çalışan, yer yer beline vurulan penslerle daralan, yer yer dikişleri patlayan Cumhuriyet"*in uzak hatırası...

1960'lar ve 70'ler... Nurhak'ın yası... *"Rüyalardan keramet, ocaklardan derman, dedelerden ikrar almaya alışmış köylü"*nün devrim düşüne dalışı...

Ve *"tüm zamanların,* ni biriktiren 12 Eylül kâbusu...

Evrim Alataş'ın, neşe irmeyen kaleminden.

Sa Kültür Sanat
Alemdar Cad. Soydan
İş Merkezi No.10 İZMİT
TEL: 0262 321 0143
GSM: 0534 306

İLETİŞİM 1410
ÇAĞDAŞ TÜRKÇE EDEBİYAT 197

ISBN-13: 978-975-05-0696-3
9 789750 506963